

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ ÇOCUKLARIN ENTEGRASYON
SÜREÇLERİNE YÖNELİK YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN
SOSYOLOJİK ANALİZİ**

Fusun ÖZÜĞÜR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÇOCUKLARIN ENTEGRASYON
SÜREÇLERİNE YÖNELİK YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN
SOSYOLOJİK ANALİZİ

Fusun ÖZUĞUR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

Füsun ÖZUĞUR tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ ÇOCUKLARIN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE YÖNELİK YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN SOSYOLOJİK ANALİZİ” başlıklı bu çalışma, 29.08.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ (Başkan)

Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK (Danışman)

Doç. Dr. Ahmet Burak KAHRAMAN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

29/08/2022

Fusun ÖZÜĞÜR

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Birsen şAHİN KÜTÜK danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Füsun ZğUR

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının daha fikir olarak ortaya çıkmaya başladığı ilk günden bugüne kadar bana olan inancını ve koşulsuz desteğini her daim hissettiğim, iş ve okul dengesini kurmaya çalışırken yaşadığım tüm olumsuzlukları aşmamda yardımcı olan hem kişiliği hem de akademik duruşu ile kendime rol model olarak gördüğüm çok değerli hocam Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK'e tüm emeği, ilgisi ve sonsuz sabrı için çok teşekkür ederim. Desteğiniz ve koşulsuz yardımınız olmasaydı yapamazdım.

Tez savunmama katılmayı kabul ederek beni onurlandıran ve yapıcı geri bildirimleri ile çalışmama katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ ve Doç. Dr. Ahmet Burak KAHRAMAN'a teşekkür ederim.

Tez sürecinin son dönemlerinde koşulsuz desteği ve arkadaşlığı ile her daim yanımda olan yaşadığım olumsuzlukları aşmam için kilometrelerce öteden tek bir telefonla beni ayağa kaldıran akademik bilgi birikimi ile her defasında beni aydınlatan dostum Osman Onur GENÇ'e teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitim hayatımın ilk gününden son gününe kadar her koşulda yanımda olan yaşadığımız tüm zorlukları birlikte atlattığımız, benim için sahip oldukları unvanlardan çok daha fazlası oldukları için unvanlarını belirtme gereği duymadığım biricik dostlarım Orhan Samet PENÇE ve Serkan COŞKUN'a bu süreçteki en büyük desteği sağladıkları için çok teşekkür ederim. Sizler için ne yazsam eksik kalır. Varlığınız ile hem Ankara hem de dostluğumuz daha anlamlı.

Bu uzun soluklu ve yorucu süreçte desteklerini benden esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Tuğçe Özkılınç ve Ziya Aşçıoğlu'na teşekkür ederim.

Maddi manevi her türlü desteği sağladıkları ve eğitim hayatımın başından beri imkanlarının hepsini seferber ettikleri için sevgili aileme teşekkür ederim.

Son olarak hayatımın özellikle son iki senesinde yaşadığım olumlu olumsuz pek çok şeye rağmen pes etmeyip mücadelemi her daim sürdürdüğüm tüm dış etkenlere rağmen inancımı kaybetmediğim için kendime teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Fusun ÖZUĞUR, Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Entegrasyon Süreçlerine Yönelik Yapılan Akademik Çalışmaların Sosyolojik Analizi, Ankara, 2022.

Suriyeli çocukların entegrasyonları önemli bir konudur, çünkü gelecekte Suriyelilerin Türkiye’deki profillerini bu çocuklar oluşturacaktır. Bu nedenle çalışmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların entegrasyon düzeyleri ile bunu kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörler Türkiye’de Suriyeli çocuklarla ilgili yapılan tezler üzerinden vaka çalışması ile incelenmiştir. Çalışmada, entegrasyona ilişkin çeşitli anahtar kelimelerle yapılan detaylı taramalar sonucu araştırma sorunsalıyla bağlantılı olan ve YÖKTEZ’de yayınlanan 32 yüksek lisans, 8 doktora tezi olmak üzere 40 tez analiz birimine dahil edilmiştir. Araştırmada kodlamalar ve analizler MAXQDA Plus 2022 programı ile analiz edilmiş ve görselleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Suriyeli çocukların eğitime dahil olma düzeyinin hala istenilir durumda olmadığı görülmüştür. Eğitime erişimde ise yetersiz ekonomik kaynak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önemli engeller teşkil ettiği görülmüştür. Suriyeli çocukların eve katkı sağlamak ve kadın aile üyelerinin çalışmaması için fedakârlık yapmak amacıyla çalışma hayatına dahil oldukları tespit edilmiştir. Sosyal, kültürel ve kimliksel entegrasyon düzeyleri ise yapısal entegrasyona göre çok daha düşük düzeydedir. Türkiye’de yer alan Suriyelilerin büyük bir bölümünü Suriyeli çocuklar teşkil etmektedir ve Suriyeli çocukların entegrasyonlarının sürdürülebilir olması için başta dil eğitimlerinin sağlanması ve genel olarak eğitime erişimlerinin arttırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesi elzemdir.

Anahtar Kelimeler:

Suriyeli çocuklar, entegrasyon, sosyal entegrasyon, yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, aidiyet, uyum

ABSTRACT

ÖZÜĞÜR, Füsün. *Sociological Analysis of Academic Studies Conducted on the Integration Processes of Syrian Children in Turkey*, Master Thesis, Ankara, 2022.

Integration of Syrian children is very important. Because Syrians children will composed Syrian people profile in Turkey at the future. For this reason, in this study, the integration levels of Syrian children living in Turkey and the factors that facilitate or complicate this are examined through a case study based on the theses which include about Syrian children in Turkey. In this context, as a result of detailed searches made with various keywords, 40 theses, 32 master's, and 8 doctoral theses, which are related to the research problem and published in YÖKTEZ, were included in the content and discourse analysis unit. In the research, coding and analysis were analyzed and visualized with the MAXQDA Plus 2022 program. As a result of the study, it was seen that the level of participation of Syrian children in education is still not desirable. In access to education, it has been seen that insufficient economic resources and gender inequality constitute essential obstacles. It has been determined that Syrian children are involved in working life to contribute to the home and make sacrifices, so that female family members do not work. Social, cultural, and identity integration levels are much lower than structural integration. The majority of Syrians in Turkey are Syrian children. It is essential to develop policies to ensure language education and increase access to education in general to ensure sustainable integration of Syrian children.

Keywords

Syrian Children, Integration, Social Integration, Structural Integration, Cultural Integration, Identificational Integration, Adaptation

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	x
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	4
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	4
1.2.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
1.2.1. Betimsel İçerik ve Söylem Analiz Birimi	9
1.2.2. Betimsel İçerik ve Söylem Analiz Süreci	14
1.2.3. Araştırma Soruları	15
2. BÖLÜM ZORUNLU GÖÇ, ÇOCUKLAR VE ENTEGRASYON.....	17
2.1. ZORUNLU GÖÇ, ÇOCUKLAR VE ENTEGRASYONA İLİŞKİN LİTERATÜR.....	17
2.1.1. Eğitim Yaşamı ve Eğitim Yaşamında Karşılaşılan Zorluklar.....	20
2.1.2. Çocuk İşçiliği	22

2.1.3. Çocukların Ruh Sağlıkları.....	24
2.1.4. Entegrasyon.....	28
2.2. ENTEGRASYON MODELİ	30
3. BÖLÜM ZORUNLU GÖÇLE TÜRKİYE'YE GELEN SURİYELİLER.....	37
3.1. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE İLİŞKİN GENEL DURUM	37
3.2. SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE ZORUNLU GÖÇ VE SURİYELİLERİN YASAL STATÜSÜ.....	41
3.3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÇOCUKLAR.....	44
4. BÖLÜM SURİYELİ ÇOCUKLARI ELE ALAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ.....	54
4.1. TEZLERİN YAYINLANDIĞI YIL VE TEZ TÜRLERİ	54
4.2. TEZLERİN YAPILDIĞI ÜNİVERSİTELER VE ANABİLİM DALLARI	55
4.3. TEZLERDE ELE ALINAN KONULAR.....	58
4.4. TEZLERİN EVREN VE ÖRNEKLEMLERİ.....	59
4.5. TEZLERİN ARAŞTIRMA DESENİ.....	62
5. BÖLÜM TEZLER ÜZERİNDEN SURİYELİ ÇOCUKLARIN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN SÖYLEM ANALİZİ BULGULARI	64
5.1. YAPISAL ENTEGRASYON	64
5.1.1. Eğitim.....	64
5.1.2. Ekonomi	87
5.1.3. Sağlık.....	102
5.1.4. Vatandaşlık.....	103
5.2. KÜLTÜREL ENTEGRASYON	108
5.2.1. Okul Dışında Kültürel Entegrasyon.....	108
5.2.2. Okulda Kültürel Entegrasyon.....	116

5.3. SOSYAL ENTEGRASYON.....	120
5.3.1. Okul Dışında Sosyal Entegrasyon.....	121
5.3.2. Okulda Sosyal Entegrasyon	131
5.4. KİMLİK, AİDİYET VE ONU ZORLAŞTIRAN FAKTÖR OLARAK ÖNYARGILAR.....	143
5.4.1. Kimlik ve Aidiyet.....	144
5.4.2. Önyargılar	147
5.5. SURİYELİ ÇOCUKLARIN GELECEK BEKLENTİLERİ	151
5.5.1. Çocukların Gelecekteki Meslek Beklentileri	153
5.5.2. Velilerinin Çocuklarına İlişkin Gelecek Beklentileri.....	154
5.5.3. Avrupa Ülkelerine Gitme ile İlgili Düşünceler.....	154
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	156
KAYNAKÇA	165
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	180
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	182

KISALTMALAR

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GEM: Geçici Eğitim Merkezi

IOM: International Organization for Migration

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. İçerik ve Söylem Analizi Birimini Oluşturan Tezler.....	10
Tablo 2. Heckmann’a Göre Entegrasyonun Dört Farklı Boyutu	32
Tablo 3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Genel Veriler, Geçici Koruma.....	40
Tablo 4: Geçici koruma kapsamında Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerin Sayısı.....	41

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Suriyeli Çocukların Entegrasyonuna İlişkin Söylem Analizi Bulguları	15
Şekil 2. Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	45
Şekil 3. Türkiye’de Doğan Suriyeli Bebekler	46
Şekil 4. Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Sayısı	47
Şekil 5. Eğitime erişimi sağlanan ve sağlanamayan Suriyeli çocuklar	48
Şekil 6. Eğitim Kademelerine Göre Suriyeli Çocukların Okullaşma Oranları	49
Şekil 7. Tezlerin Yayınlandığı Yıl	54
Şekil 8. Tezlerin Türü	55
Şekil 9. Tezlerin Yapıldığı Anabilim Dalları	56
Şekil 10. Tezlerin Yapıldığı Üniversiteler	57
Şekil 11. Tezlerde Ele Alınan Konular	58
Şekil 12. Tezlerin Evreni	59
Şekil 13. Tezlerin Örneklemeleri	61
Şekil 14. Tezlerin Araştırma Deseni	62
Şekil 15. Yapısal Entegrasyonun Alt Temaları	64
Şekil 16. Eğitim Temasına İlişkin Alt Temalar	65
Şekil 17. Eğitime Erişimde Karşılaşılan Sorunlar	66
Şekil 18. Eğitime Erişimi Engelleyici Faktör Olarak Ekonomik Sorunlar	66

Şekil 19. Suriyeli Çocukların Okul Başarısını Etkileyen Faktörler	74
Şekil 20. Suriyeli Çocukların Türkiye'de Aldıkları Eğitime İlişkin Düşünceleri	83
Şekil 21. Çok kültürlü Eğitim Hakkında Öğretmenlerin ve İdarecilerin Görüşleri	85
Şekil 22. Öğretmenlerin Suriyeli Çocukların Akademik Başarılarına İlişkin Düşünceleri	87
Şekil 23. Yapısal Entegrasyonun Bir Unsuru Olan Ekonomi Teması ve Alt Temaları.	89
Şekil 24. Yapısal Entegrasyonun Bir Unsuru Olarak Barınma Koşulları.....	91
Şekil 25. Yapısal Entegrasyonun Bir Unsuru Olarak Sağlık Teması.....	102
Şekil 26. Vatandaşlık	103
Şekil 27. Kültürel Entegrasyon	108
Şekil 28. Toplumsal Cinsiyet Kodları.....	110
Şekil 29. Türkçe Öğrenmenin Pozitif ve Negatif Sonuçları	113
Şekil 30. Okul İçindeki Kültürel Entegrasyon	117
Şekil 31. Sosyal Entegrasyon.....	120
Şekil 32. Okul Sonrasındaki Vakit Geçirme Biçimleri.....	121
Şekil 33. Komşuluk İlişkileri	124
Şekil 34. Akran İlişkileri	127
Şekil 35. Suriyeli Çocukların Okuldaki Akran İlişkileri.....	131
Şekil 36. Öğretmenlerin Suriyeli Çocuklarla İlişkileri ve Onlarla İlgili Düşünceleri...	136
Şekil 37. Kimlik ve Aidiyet	144

Şekil 38. Suriyeli Çocukların Karşılaştıkları Ön Yargılar, Olumsuz Davranışlar 147

Şekil 39. Suriyeli Çocukların Gelecek Beklentileri 152

GİRİŞ

Dünyanın birçok yerinde insanların bir kısmı doğup büyüdüğü ülkelere başka ülkelere göç etmekte ya da göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMYYK) 2020 yılı sonu verilerine göre, dünyada 82,4 milyon kişi zorla yerinden edilerek başka ülkelere göç etmek zorunda bırakılmıştır.¹ Bu küresel zorunlu göç dalgası içerisinde Suriye krizi, kitlesel bir göç hareketi olması nedeni ile önemli sosyolojik durumların şekillenmesine neden olmuştur.

2011 yılında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle, Suriyeliler, başta Türkiye olmak üzere farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç yolculuğunun başladığı ilk dönemlerde Türkiye "açık kapı" politikası izleyerek insani haklar çerçevesinde Suriyelileri "misafir" olarak kabul etmiştir. Ancak savaşın devam etmesi ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli sayısının gün geçtikçe artması, süreci belirsiz ve öngörülemez bir noktaya getirerek çeşitli ekonomik, sosyal ve kültürel sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu noktada Suriyelilerin entegrasyonu daha belirginleşen bir alan olarak sosyolojik çalışmalarda öncelenmesi gereken konular arasında yerini almıştır. Suriyeli nüfus içinde ise özellikle çocuk ve gençlerin entegrasyonları Suriyelilerin Türkiye'de gelecekte nasıl bir toplum oluşturacakları konusunda son derece önemlidir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2022 verilerine göre, Türkiye'de 3 milyon 632 bin 813 Suriyeli geçici koruma altında yaşamaktadır.² Bu sayının 1,7 milyonunu Suriyeli çocukların oluşturduğu belirtilmektedir.³ Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) verilerine

¹ <https://www.unhcr.org/tr/> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022)

² <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2022)

³ https://www.unicef.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar?gclid=Cj0KCQjw0oyYBhDGARIsAMZEuMuVgje2kb0V04LjIFiUSpGzl_V8H0Qv-59XpacsDzJVDw5nsuv4NZIaAhRiEALw_wcB (Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2022)

göre ise, 2020-2021 yıllarında Türkiye’de 5-17 yaş aralığındaki eğitim çağındaki nüfus 1,2 milyona yakındır.⁴

Dünyadaki göç hareketlerinde 2000’li yıllarla birlikte çocukların göçü daha fazla yer almaya başlamıştır. Çocukların göç hareketine aktif birer eyleyici olarak katılmasıyla hem aileleriyle birlikte hem de refakatsiz olarak göç etmeleri, onları göç eden bireyler arasında hassas ve kırılgan bir grup haline getirmekte ve aynı zamanda travmalara da açık hale getirmektedir (Atasü-Topçuoğlu, 2014, s. 90). Suriye iç savaşı sonrası zorunlu olarak diğer ülkelere göç eden grupların yarısından fazlasını çocuklar oluşturmakla birlikte göç eden ailelerin her bir üyesi göç sürecini ve bu sürecin yarattığı travmaları deneyimlese de kişisel deneyimler, farklı yaş grupları için farklı sonuçlar doğurmaktadır (Erbaş, 2020, s. 10). Savaş durumundan dolayı gerçekleşen zorunlu göç nedeniyle Suriyeli çocuk ve ergenlerin bir dizi travmatik deneyimle yüzleşmek zorunda kaldıkları yönünde araştırma sonuçları yer almaktadır. Travmatik olaylara maruz kalma ve göç sonrasındaki yaşam zorluklarıyla başa çıkma noktasında göçmen ve mülteci çocukların ruh sağlığı bozukluğu geliştirme riskleri daha fazla olduğu da yine literatüre yansıyan araştırma sonuçları arasında yer almaktadır (Şahin ve diğ., 2021, s.5). Suriyeli çocukların entegrasyonları hem ruh sağlıkları hem gelecekte nasıl bir yaşama sahip olacakları hem de Suriyeli mültecilerin Türk toplumu ile entegrasyonları açısından son derece önemlidir. Suriyeli çocukların entegrasyonları konusunda geç kalınmadan önemli adımlar atılması gerekmektedir. Bu, Türkiye’ye kitlesel göç ile çok kısa bir süre içerisinde gelen ve bu nedenle de önemli ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik sorunların da yaşanmasına neden olan sürecin aşılmasına katkı sağlayacaktır. Bir başka ifade ile Suriyeli çocukların entegrasyon düzeylerinin artırılmasının Suriyelilerin yaşadıkları sorunları azaltıcı ve aynı zamanda, Türkiye’de Suriyelilerin toplumsal kabulünün artırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Suriyeli bireylerin içerisinde çoğunluğu oluşturan çocuklar ve gençlerin entegrasyonuna yönelik yapılan çalışmalar ve uygulamalar, gelecekte Suriyelilerin Türkiye’de nasıl var olacaklarını da etkileyecektir.

⁴ http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf Erişim Tarihi: (11 Mayıs 2022)

Bu araştırmada Türkiye’deki Suriyeli ocuklar konusunda yapılan tezler üzerinden Suriyeli ocukların entegrasyon düzeyleri, bunun belirleyicileri ve olumlu/olumsuz sonuçları betimsel içerik ve söylem analizi ile ele alınmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konu, kapsam ve amacına yer verilerek araştırma sorunsalının temellendirilmesi sağlanmış ve araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler detaylandırılmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmında, zorunlu göç, ocuk ve Türkiye’deki Suriyeli ocuklara ilişkin bilgiler, Suriyeli ocukların Türkiye’de karşı karşıya kaldıkları risklere ilişkin bilgiler literatürdeki çalışmalardan hareketle ele alınmıştır. Bununla birlikte araştırmanın kuramsal arka planını oluşturan entegrasyon modeline yer verilmiştir.

Çalışmanın nc bölümünde ise zorunlu gle Türkiye’ye gelen Suriyelilerin Türkiye’deki durumlarına ilişkin sayısal bilgilere, Suriyelilerin Türkiye’deki yasal statülerine ve haklarına, Suriyeli ocukların Türkiye’deki eğitim süreçlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü kısımda ise çalışma kapsamında yapılan içerik analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise çalışma kapsamında söylem analizi birimine dahil edilen çalışmaların söylem analizi bulgularına yer verilmiştir. Bulguların sunulmasının ardından çalışmanın son kısmında sonuç ve tartışma bölümüne ver verilmiş ve araştırmanın sorunsallarından hareketle değerlendirmeler yapılmıştır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın konusu, kapsamı ve yöntemine ilişkin bilgiler açıklanmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre göç, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun bireylerin ya da grupların bir devlet içerisinde ya da uluslararası sınırları aşarak gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 35). Savaş ya da iç karışıklık ortamından kaçan mültecilerin oluşturduğu zorunlu göç hareketi ise, Uluslararası Göç Örgütü tarafından “doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi” olarak tanımlanmıştır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 103).

Dünyada en yoğun göç alan ülkeler arasında son dönemde Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, Türkiye, 3 milyon 652 bin 813 Suriyeliye geçici koruma kapsamında ev sahipliği yapmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022 Verileri). Bu yönüyle Türkiye, zorunlu göçle ülkesine sığınan en fazla sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapma konumunu da sürdürmektedir. 3 milyon 652 bin Suriyelinin 3 milyon 604 bininin Türkiye'nin 81 ilinde ev sahibi toplumla bir arada yaşadığı belirtilmektedir.⁵ Dolayısıyla, Suriyelilerin entegrasyonları, dahil oldukları toplumla ilişkilerini yakından etkileyeceği için oldukça önemlidir. Suriyeli nüfusun 3 milyon 652 bin 813 olması ve bu nüfusun 1 milyon 772 bin 705'inin 0-18 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların oluşturması toplam nüfus içerisinde çocuk nüfusun büyük bir orana sahip olduğunu göstermektedir (Göç İdaresi Verileri, 17 Şubat 2022). Bu bağlamda, geleceğin yetişkinleri olacak olan çocukların entegrasyonlarına yönelik yapılan/yapılacak olan çalışmaların, Türkiye'deki Suriyelilerin gelecekteki durumlarının bir projeksiyonu olması açısından son derece önemlidir.

⁵ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2022)

2013 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyelilerle ilgili yapılan çalışmaların sayısının son derece arttığı ve çeşitli disiplinler tarafından farklı bağlamlarda ele alındığı görülmektedir. Ancak, zorunlu göçü çocuk boyutu bağlamında ele alınan çalışmalara bakıldığında bu konudaki çalışmaların Suriyeli yetişkinler kadar ele alınmadığı görülmektedir.

Dünyadaki göç çalışmaları alan yazınında göçmen çocukların entegrasyonlarına ilişkin önemli bir literatür oluşmuştur. Ancak kitlesel mülteci hareketlerinin az olması nedeniyle mülteci çocukların entegrasyonları konusundaki çalışmalar dünya literatüründe de sınırlı kalmıştır. Son on yıl içinde yaşanan kitlesel Suriyeli göçü ve bu kapsamda mülteci çocukların entegrasyonları konusundaki çalışmalar, mülteci çocuklar ve entegrasyon konusundaki literatüre önemli katkı sağlamaktadır. Özellikle bu konuda Türkiye'de yapılan çalışmalar alana ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Türkiye'nin zorunlu göçle ülkelerini terk eden Suriyelilerin büyük bir kısmına ev sahipliği yapması ve bu nüfus içinde de çocukların sayısının fazla olması, Türkiye'de Suriyeli çocuklarla ilgili yapılan çalışmaların sayıca daha fazla olmasına neden olmuştur. Suriyeli yetişkinlere ilişkin yapılan çalışmaların, çocuklarla ilgili yapılan çalışmalara oranla çok daha fazla olmasına rağmen, çocuk mültecilerle ilgili yapılan çalışmalar açısından dünya literatürü ile kıyaslandığında, Türkiye'deki Suriyeli çocuklar konusunda yapılan çalışmaların alana önemli bir katkısı olduğu görülmektedir.

Türkiye'de Suriyeli çocuklar konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde bunların genellikle belirli temalar altında toplandığı görülmektedir. Göç hareketinin yarattığı etkilerin psikolojik boyutuna odaklanan çalışmaların literatürde önemli yer tuttuğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda Suriyeli çocukların ve ergenlerin savaş sonrası yaşadıkları travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon gibi konulara, Suriyeli çocukların Türkiye'ye geldikten sonraki psikolojik durumlarına, dayanıklılık, iyi olma hali ve psikolojik sağlamlık gibi konulara yer verilmiştir (Aykut, 2019; Pehlivan, 2019; Keskin, 2020; Erbaş, 2020; Öztürk, 2017; Akyıldız, 2018, Sarıpınar, 2019; Bozdağ, 2020; Kardeş, 2018; Solmaz, 2018; Güllüce, 2019; Coşgun, 2019; Arık Keven, 2017; Binay, 2016; Gez, 2018; Tatlıcıoğlu, 2019; Tunay Aytekin, 2018; Ekinci, 2017).

Suriyeli çocuklar konusunda yapılan çalışmaların bir diğer boyutu ise emektir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, Türkiye'deki mülteci çocuk emeğine ve bunun çocuklar için yarattığı risklerin boyutlarına değinilmiştir (Acar Yurtman, 2017; Ceylan, 2019; Lortoğlu, 2019; Türkmen, 2018).

Psikoloji disiplinde yapılan çalışmaların yanı sıra Suriyeli çocukların eğitim ekosistemine uyumları, yaşadıkları problemler ve bu bağlamda ele alınan hak temelli uygulamalar konusunda yapılan çalışmalar da literatürde geniş bir yer kaplamaktadır (Uygun, 2020; Akçalı, 2019; Özcan, 2018; Serim, 2019; Tüfekçi, 2020; Yüce, 2018; Uysal, 2019; Küçükduveyki, 2019; Ergün, 2018; Temel, 2019; Özgün, 2019; Aslan, 2019; Yalçın, 2017; Keleş, 2019; Çakmak, 2018; Kızılkaya, 2021; Karaağaç, 2018; Çalhan, 2019; Esen, 2020; Gökmen, 2020; Erbay, 2020; İzol, 2019; Yılmaz, 2020; Çınar, 2019; Yapıcı, 2019).

Bu çalışmaların yanı sıra, Suriyeli çocukların gelecek beklentileri, gereksinimleri, karşılaştıkları sorunlar ve ihtiyaçlarına yönelik yapılan çalışmalar da (Gürle, 2012; Erdem, 2017; Gencer, 2019; Korkut, 2018; Orman, 2019) literatürde yer almaktadır.

Bu araştırmanın konusunu, Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocuklarla ilgili yapılmış tezler üzerinden Suriyeli çocukların entegrasyon düzeyleri ve bunu olumlu ve olumsuz etkileyen faktörlerin vaka analizi ile tespit edilmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, Suriyeli çocuklarla ilgili çalışmaların bulgu ve sonuçları üzerinden Suriyeli çocukların entegrasyonu ve bu konuda yapılacaklar konusunda bütüncül bir bakış açısı ile iyi uygulamalar ve sakıncalı durumların sunulması amaçlanmaktadır. Kısaca çalışmanın amaçları beş başlık altında özetlenebilir:

1. Suriyeli çocuklara yönelik yapılan tezlerin hangi konularda ve hangi yöntemle yapıldıklarını tespit etmek,
2. Suriyeli çocuklarla ilgili yapılan tezlerin hangi anabilim dallarında yoğunlaştığını ortaya koymak,
3. Suriyeli çocuklarla ilgili yapılan tezler üzerinden, Suriyeli çocukların entegrasyon süreçlerine ilişkin durumlarını tespit etmek,

4. Suriyeli çocukların entegrasyon konusunda Türkiye’deki olumlu ve olumsuz deneyimlerini ortaya koymak,
5. Çalışma kapsamında yapılacak analiz sonucunda iyi uygulamalar, sakıncalı durumlar ve yapılması gerekenler üzerinden Suriyeli çocukların entegrasyon süreçlerini artıracak öneriler geliştirmek.

Göç hareketinden etkilenen en kırılgan grubun çocuklar olması, çocuklar üzerinde yapılan çalışmaları önemli kılmaktadır. 2011 yılında Türkiye’ye gelen Suriyeli çocukların on bir yaş büyümüş olması, ya da geldikten sonra doğanların çocukluk çağına gelmiş olmaları, geleceğin yetişkinleri olacak olan bu Suriyeli çocukların Türkiye’de entegre bir yaşam mı süreceklere yoksa seyre bir yaşam mı sürerek hayatlarına devam edeceklerinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu bağlamda, yapılan bu çalışma ile Suriyelilerin entegrasyon süreçleri ve bunun gelecekteki duruma nasıl yansıtacağı, Suriyeli çocukları temel alan tezlerin bulgu ve sonuçları üzerinden bütüncül yapılacak bir analiz ile daha net görülebileceği düşünülmektedir.

1.2.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türkiye’deki Suriyeli çocuklar konusunda yapılan tezler üzerinden Suriyeli çocukların entegrasyon düzeylerini ele alan bu araştırma vaka çalışması ile desenlenmiştir. Toplumsal bir olguyu gerçek bağlamı içinde inceleyen ya da bu olgu ile bağlam arasındaki ilişkinin açık olmadığı durumlarda vaka çalışması kullanılmaktadır (Yin, 2003, s. 13). Bu doğrultuda neden ve nasıl sorularına cevap aranır. Bu araştırmada bütüncül tekli vaka çalışması deseni (*single-case holistic design*) kullanılmıştır (Yin, 2003, s. 39). Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların entegrasyon süreçleri bütüncül bir vaka olarak incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın veri toplama sürecinde konuya ilişkin yapılmış tezlere ilişkin dokümanlar ele alınmıştır. Çalışmanın analiz birimini Türkiye’de Suriyeli çocukların entegrasyon süreçlerini ele alan yüksek lisans ve doktora tezler oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle bu araştırma, toplumsal bir olgu olarak Suriyeli çocukların entegrasyon süreçlerinin “nasıl” gerçekleştiğini yapılan yüksek lisans ve

doktora tezleri üzerinden incelemektedir. Veri analizi için ise içerik ve söylem analizi, açıklayıcı vaka analizine göre yapılmıştır.⁶

Vakanın toplumsal bağlam içerisinde anlaşılabilmesi için önceki araştırma sonuçları ve teorinin kılavuzluğuna ihtiyaç duyulabilir. Dolayısıyla, vaka çalışmasının bu türünde teori önemli bir yer tutmaktadır. Yin'e göre (2003) durum çalışmalarında örnek eşleştirme, açıklayıcı yapı, zaman serisi analizi, mantıksal modeller ve çapraz durum sentezi olmak üzere beş farklı türde veri analizleri gerçekleştirilmektedir. Bunlardan açıklayıcı yapı analizi, teorik bir başlangıç noktasından hareket ederek bir toplumsal olguyu açıklama girişimidir (Yin, 2003, ss. 120-122). Toplumsal olgunun nasıl açıklandığı konusunda teorik bir çerçeveye ihtiyaç duyulabilir, bu durumda açıklayıcı vaka analizinin kullanılması daha uygundur (Yin, 2003, s. 28) düşüncesi ekseninde, bu çalışmada durum çalışması yapılırken Heckmann'ın entegrasyon teorisi temel alınmıştır.

⁶ İçerik analizi, içerik çözümlemesi olarak da adlandırılmakla birlikte, kaydedilmiş herhangi bir kitap, dergi, rapor ve tez gibi yazılı metnin ve görsel öğelerin analiz edilmesidir (Sallan Gül ve Kahya Nizam, 2020, s. 182). İçerik analizi çalışmalarının genel amacı, ele alınan konunun, daha sonra yapılacak olan akademik çalışmalara yol göstermesi ve genel eğilimin tespit edilerek ortaya konması olarak ifade edilmektedir (Ültay, Akyurt ve ark., 2021, s. 190). İçerik analizi araştırılan bilginin yaygınlaştırılmasında, gelecek araştırmalar ve politikaların şekillendirilmesinde önemli bir role sahiptir. İçerik analizi; meta-analiz, meta-sentez (tematik içerik analizi) ve betimsel içerik analizi olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Çalık ve Sözbilir, 2014, s. 34). Betimsel içerik analizi yapılmıştır. Betimsel içerik analizi, araştırmalardaki eğilim ve sonuçların değerlendirilmesini içeren sistematik çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Göktaş, Hasançebi ve ark, 2012, s. 456). Bu çalışmada Yin (2003)'in vaka analizinde kullanılmasını önerdiği açıklayıcı vaka analizi kullanılmıştır.

Kısaca, Suriyeli çocukları ele alan tezlerde hangi konulara odaklanıldığı, hangi yöntemle ve hangi anabilim dallarında ele alındığı betimsel içerik analizi ile Suriyeli çocukların entegrasyon düzeylerine ilişkin söylemlerin analizi ise açıklayıcı vaka analizi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın içerik ve söylem analiz birimi ve veri analiz sürecine ilişkin bilgiler aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

Suriye coğrafyasının homojen bir toplum olmadığı bilinmektedir. Ancak bu çalışma kapsamında incelenen tez çalışmalarında Suriyeli çocuklara ilişkin etnik ve inanç ayrımı üzerinden bir analiz yapılmamıştır. Bu bağlamda çalışma kapsamında Türkiye’deki Suriyeli çocuklar konusunda yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarında ele alınan entegrasyon süreçlerine ilişkin bir değerlendirme yapılırken Suriyeli kavramı etnik bir ayrıma atıf yapılmamaktadır.

1.2.1. Betimsel İçerik ve Söylem Analiz Birimi

Bu çalışmada içerik ve söylem analizinin evrenini Türkiye’de Suriyeli çocuklar konusunda yapılan tezler oluşturmaktadır. Analiz biriminin belirlenmesine iki husus temele alınmıştır. Bunlardan ilki, çalışmaya dahil edilecek tezlerin uygulaması olan, doğrudan Suriyeli çocuklarla yapılan görüşme, anket vb. gibi tekniklerle veri toplanmış olmasıdır. Bu araştırmanın temel amaçlarından olan Suriyeli çocuklardan doğrudan veri toplayan çalışmaların bulguları üzerinden Suriyeli çocukların entegrasyon düzeylerinin bütüncül bir değerlendirmesini yapmak için elzemdir.

Araştırmanın analiz biriminin belirlenmesinde temel alınan ikinci husus ise analiz birimine dahil edilecek tezlerin; araştırma amaçları ve sorularına uygun şekilde Suriyeli çocukların sosyo-ekonomik durumları, gündelik yaşamı, eğitim hayatı, çalışma süreçleri, uyum ve entegrasyon konularına ilişkin nicel/nitel veri içermesidir. Bu kapsamda araştırma evrenini belirlemek için ilk tarama Türkiye’deki Suriyeli çocuklarla ilgili yapılmış ve Suriyelilerin Türkiye’ye zorunlu göçünün başlangıcı olan 2011 yılından, 28 Ocak 2022 tarihine kadarki süreçte yayınlanmış ve YÖKTEZ’e yüklenmiş tezler arasından gerçekleştirilmiştir.

Araştırma analiz birimini belirlemek için ilk yapılan taramada sadece “Suriyeli” anahtar kelimesi kullanılmış ve bu durumda toplam 901 çalışmaya ulaşılmıştır. Daha sonra araştırmanın araştırma sorularına cevap bulabileceğimiz anahtar kelimeler olan “Suriyeli”, “Suriyeli çocuk”, “entegrasyon”, “bütünleşme”, “uyum”, “sosyal uyum”, “zorunlu göç ve çocuk” ve “sosyal bütünleşme” anahtar kelimeleri ile yeniden tarama yapılmıştır. Yapılan bu tarama sonucunda 49 çalışmaya ulaşılmıştır. Bununla birlikte bu tezlerin 6 tanesinin literatüre dayalı olduğu tespit edildiği için, literatüre dayalı bu tezler çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca yapılan tarama sonucunda ulaşılan 3 tıpta uzmanlık tezi de sosyolojik veri içermemesi sebebiyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Böylece çalışmanın analiz birimini toplam 40 tez oluşturmaktadır.

Betimsel içerik analizi için araştırma analiz birimini oluşturan tüm tezler dahil edilmiştir. Ancak söylem analiz birimini, bu tezler arasından sadece nitel ve karma desenle yapılan 27 tez oluşturmaktadır.

İçerik ve söylem analizi birimi olarak belirlenen toplam 40 tez, 2015 ve 2021 yılları arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezlerini kapsamaktadır. Analiz birimini oluşturan bu tezlerin 32 tanesi yüksek lisans, 8 tanesi ise doktora tezidir. İçerik ve Söylem analiz birimini oluşturan tezler tablo 1 ‘de verilmiştir.

Tablo 1. İçerik ve Söylem Analizi Birimini Oluşturan Tezler

T1: Çalhan, M. (2020), <i>Suriyeli Çocukların Eğitim Ekosistemi İçindeki Dayanıklılık İmkınları: Darıca Örneği</i> (Doctoral dissertation, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T2: Kılınc, P. (2020). <i>Suriyeli Sığınmacı Çocukların Sosyolojik Profili (Elazığ ili örneği)</i> , (Doctoral dissertation, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T3: Keleş, H. (2019), <i>Building Bridges Through Inclusive Education System: The Case of Syrian Refugee Children in Hatay Turkey</i> (Master’s thesis, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T4: Yıldız, F. (2018), <i>Suriyeli Sığınmacı Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği</i> (Master’s thesis, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü).

T5: Büyükhan, M. (2019). <i>Zorunlu eğitim çağındaki Suriyeli çocukların eğitime erişimi önündeki engeller: Ankara ili örneği</i> (Doctoral dissertation, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T6: Aykut, S. (2019). <i>Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunları: Farklılıklara Saygı Eğitimi Odağında Okul Sosyal Hizmeti Önerisi</i> (Doctoral dissertation, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
T7: Yiğit, T. (2015). <i>Uygulamalar ve Sorunlar Bağlamında Türkiye'de Sığınmacı Çocukların Eğitimi: Kırşehir ve Nevşehir Örneği</i> (Master's thesis, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
T8: Ünsal, A. (2020). <i>Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonu: Reyhanlı Örneği</i> (Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T9: Türkmen, E. (2018), <i>Türkiye'de Mülteci Çocuk Emeği: Şanlıurfa'da Çalışan Suriyeli Mülteci Çocuklar</i> (Master's thesis, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T10: Sinan, F. N. (2019), <i>Türkiye'de İlkokula Devam Eden Suriyeli Çocukların Akran İlişkilerinin İncelenmesi</i> (Master's thesis, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
T11: Lortoğlu, S.C. (2019), <i>Tekstil Sektöründe Suriyeli Çocuk Emeği: İstanbul Örneği</i> (Master's thesis, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T12: Korkmaz, S. (2019), <i>Okul Öncesi Eğitimi Alan Sığınmacı Çocukların Eğitim Süreçleri ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Nitel Bir Değerlendirme</i> (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
T13: Jusufbasic, S. (2019), <i>Examining the Role of Education in the Social Inclusion of Syrian Refugees in Turkish Middle School</i> (Master's thesis, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
T14: Ceylan, G. (2019), <i>Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçilerin Psikososyal Sorunları ve Buna Yönelik Sosyal Hizmet Önerileri</i> (Master's thesis, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
T15: Çavuşoğlu, H. (2021), <i>Şanlıurfa Şehrinde Suriyeli Çocuk İşçilerin Yaşam Koşullarının İncelenmesi</i> , (Master's Thesis, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T16: Esen, S. (2020), <i>Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu</i>

(Uyumu) ve Yaşanan Sorunlar (Konya İli Örneği) (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
T17: Canpolat, G. (2020). <i>Türkiye'ye göç eden Suriyeli çocukların sosyalleşme süreci ve eğitim konusunda geliştirilen farklı pratikler</i> (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T18: Yılmaz, İ. H., (2021), <i>Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Okula Uyumu</i> , (Doctoral dissertation, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T19: Emin, M. N., (2018), <i>Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Devlet Okullarında Karşılaştığı Sorunlar Ankara İli Örneği</i> (Master's thesis, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T20: Fansa, M., (2021), <i>Türkiye'deki Bir Geçici Barınma Merkezinde Suriyeli Çocukların Yaşamı: İlkokul Eğitimi Üzerine Etnografik Bir Çalışma</i> , (Doctoral dissertation, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
T21: Yalçın, F. (2017), <i>İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitime Katılımları Bağlamında Uyum ve Kültürleşme Süreçleri</i> , (Master's Thesis, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T22: Gencer, T. E. (2019). <i>Göç Süreçlerindeki Çocukların Karşılanamayan Gereksinimleri, Haklara Erişimleri ve Beklentileri: Ankara ve Hatay'da Yaşayan Suriyeli Çocuklar Örneği</i> , (Doctoral dissertation, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T23: Kaya, A. (2019), <i>Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitimi Üzerine Bir araştırma: Geçici Eğitim Merkezleri ve Müfredatları</i> , (Master's thesis, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T24: Sever, M. B. (2020), <i>Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Durumu ve Sosyal Uyum Örnekleme</i> , (Master's Thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T25: Abay, A. (2019). <i>Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitim durumlarının değerlendirilmesi: Kızıltepe örneği</i> (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T26: Şimşek Bulut, F. (2021). <i>Suriyeli Kadın ve Çocukların Sosyal Entegrasyonu (İstanbul ili Sultanbeyli İlçesinde Nitel Bir Araştırma)</i> (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

T27: Avcı, Z. (2019). <i>Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimine Devam Eden Suriyeli Çocukların Okul Deneyimlerinin İncelenmesi</i> (Doctoral dissertation, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T28: Uğur, Ö. (2020). <i>Türkiye’de yaşayan 12-14 yaş göçmen çocukların akran ilişkilerinin demografik değişkenlerle incelenmesi (Yalova örneği)</i> (Master’s thesis, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
T29: Solmaz, F. (2018), <i>Okul Çağındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Yalnızlık ve Depresyon Durumlarının İncelenmesi</i> (Master’s thesis, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
T30: Acar-Yurtman, G. (2017). <i>Suriyeli Mülteci Göçü Bağlamında Risk Grupları: Çalışan Çocuklar</i> (Master’s thesis, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
T31: Tatlıcioğlu, O. (2019). <i>Suriyeli Çocukların İyi Olma Hallerinin İncelenmesi: Altındağ örneği</i> (Doctoral dissertation, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T32: Gür, M. (2019), <i>Sokakta çalıştırılan suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir araştırma: Kocaeli Gebze ilçesi örneği</i> (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
T33: Şerif, İ. (2020). <i>Türkiye’deki Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikasının etkisi: Batman örneği</i> (Master's thesis, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T34: Kurt-Akkoyun, F., S. (2020), <i>Resilience of Syrian Children and Adolescents Living in Turkey</i> . (Master’s Thesis, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
T35: Tuğul, Y. (2021). <i>Suriyeli Çocuk ve Ergenler Arasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Yaygınlığı</i> . (Master’s Thesis, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T36: İrvendi, M. (2021), <i>Genç Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyum ve Sorunlarına İlişkin Bir Alan Araştırması: İstanbul Arnavutköy Örneği</i> (Master’s thesis, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T37: İzol, N. (2019), <i>Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Hayatına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi</i> , (Master’s Thesis, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T38: Öztürk, K., (2017), <i>İstanbul’daki Suriyeli Çocukların Öfke Ve Sosyal Uyum</i>

<i>Düzeyleri</i> , (Master's Thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T39: Cengiz, E. (2018), <i>Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Psikososyal Uyum Sorunları ile Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i> , (Master's Thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
T40: Keleş, F. B., (2020), <i>Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Türkiye'de Kültürleşme Düzeyleri, Kültürleşme Stresleri ve Kolektif Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler</i> , (Master's Thesis, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

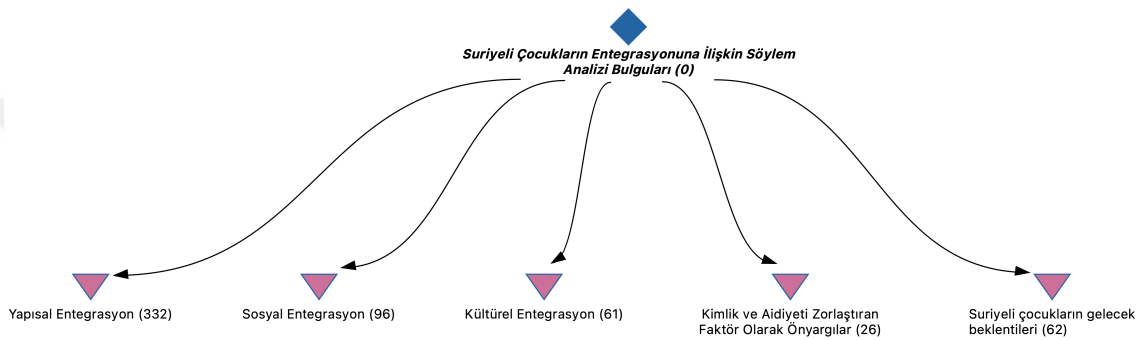
1.2.2. Betimsel İçerik ve Söylem Analiz Süreci

Çalışma kapsamında betimsel içerik analiz süreci için araştırma soruları kapsamında ihtiyaç duyulan tezlerin yapıldığı yıllar, hangi anabilim dallarında ve hangi yöntemle yapıldığı kısmı araştırmacı tarafından belirlenen bu başlıklar altında temalaştırılmıştır. Tezlerdeki Suriyeli çocukların entegrasyonlarına ilişkin bulgular ve sonuçların betimsel içerik analizi ve söylem analizi sürecinde ise Yin (2003)'in açıklayıcı yapı analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda entegrasyon için Heckman'ın entegrasyon teorisinde söz ettiği yapısal, kültürel, sosyal ve kimliksel entegrasyon boyutları ana temaların oluşturulmasında temel olmuştur. Tezlerde Suriyeli çocukların entegrasyon süreçleri analizi yapılırken ele alınan bu ana temaların altında ise entegrasyonun ilgili boyutunu oluşturan öğeler alt tema olarak alınmıştır. Örneğin yapısal entegrasyonu oluşturan öğeler eğitim, sağlık, vatandaşlık gibi. Bu alt temaların altında ise tezlerde katılımcıların söylemleri üzerinden yapılan analizlerinde saptanan temalar bağımsız olarak kodlanmıştır. Daha sonra bunlar benzer ve farklılıklar temelinde yeniden düzenlenerek son hali verilmiştir. Bu kapsamda tezde kullanılan teorik bakışa ilişkin bir revizyona ihtiyaç duyulmamıştır. Verilerin analizi için MAXQDA Plus 2022 programı kullanılmıştır.

Çalışmada nitel veri analiz programı olan MAXQDA Plus 2022'nin kullanılmasının nedeni, araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini artırmaktır. İçerik ve söylem analiz sürecinde açık, eksen ve seçici kodlamaların her bir aşamasında tez danışmanı yargıcı olarak analiz sürecine dahil olmuştur. Her bir ifade, kodlamada hemfikir olunana kadar tekrar tekrar okunmuş ve değerlendirilmiştir. Kodlamalar üzerinde hemfikir olunduktan sonra tema ve alt temalara son hali verilmiştir.

Yapılan betimsel içerik analizi kapsamında belirlenen temalar; tezlerin yapıldığı yıllar, tezlerin türü, tezlerin yapıldığı anabilim dalı, tezlerin yapıldığı üniversiteler, tezlerde ele alınan konular ve tezlerde kullanılan yöntemler şeklindedir.

Entegrasyon konusundaki içerik ve söylem analizi sonucunda belirlenen temel temalar ise Şekil 1’de gösterildiği gibi; yapısal entegrasyon, sosyal entegrasyon, kültürel entegrasyon, kimlik ve aidiyeti zorlaştıran faktör olarak önyargılar, ve Suriyeli çocukların gelecek beklentileridir.

Şekil 1. Suriyeli Çocukların Entegrasyonuna İlişkin Söylem Analizi Bulguları

1.2.3. Araştırma Soruları

Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocuklar hakkında yapılan tez çalışmalarının üzerinden yapılan içerik ve söylem analizi ile Suriyeli çocukların entegrasyonlarının ele alındığı bu çalışmanın araştırma soruları şu şekildedir:

1. Türkiye’deki Suriyeli çocuklar için entegrasyon konusundaki düzenleme ve uygulamalar nelerdir?
2. Suriyeli çocukların eğitim yaşamına entegrasyonları ne düzeydedir?
3. Suriyeli çocukların eğitim yaşamına entegrasyonlarını kolaylaştıran unsurlar nelerdir?
4. Suriyeli çocukların eğitim yaşamına entegrasyonu zorlaştıran/engelleyen unsurlar nelerdir?
5. Suriyeli çocukların sosyal entegrasyonları ne düzeydedir?
6. Suriyeli çocukların kültürel entegrasyonları ne düzeydedir?

7. Suriyeli çocukların entegrasyonları konusunda yapılması gerekenler nelerdir?
8. Suriyeli çocukların gelecek beklentileri nelerdir?

2. BÖLÜM

ZORUNLU GÖÇ, ÇOCUKLAR VE ENTEGRASYON

Çalışmanın bu bölümünde zorunlu göç, Suriyeli çocuklar ve Türkiye’deki Suriyeli çocuklara ilişkin yapılan çalışmalardan hareketle Suriyeli çocukların karşı karşıya kaldıkları riskler, literatürdeki çalışmalardan hareketle ele alınarak sunulmuştur. Bununla birlikte, çalışmanın kuramsal dayanağını oluşturan Heckmann’ın entegrasyon modeline yer verilmiştir.

2.1. ZORUNLU GÖÇ, ÇOCUKLAR VE ENTEGRASYONA İLİŞKİN LİTERATÜR

Göç kavramı, teorisyenler ve alan yazındaki araştırmacılar tarafından, ulusal ve uluslararası literatürde farklı boyutlar üzerinden ele alınmaktadır. Göç hareketi, en temel düzeyde yer değiştirme hareketi olmasıyla birlikte eğitim, kültür ve ekonomiye kadar hayatın her alanını etkisine alan köklü bir değişim süreci olarak nitelendirilmektedir (Sever, 2020, s.8). Göçün çok boyutlu ve karmaşık bir yapısının olması, kendi içerisinde tüm nedenlerle ve amaçlarla yapılan yer değiştirme hareketlerini kapsaması, göç ve göçe dair kavram tanımlarının birbirinden farklılaşmasına sebep olmuştur. Kavramlardaki bu farklılıklar, politik konjonktür olmasının yanı sıra ideolojik konumlanışlarla yakından ilişkilidir (Buz ve Çevik, 2020, s.13). Buradan hareketle; göç, zorunlu göç kavramlarına ve zorunlu göç gerçekleştirilen çocuklarla ilgili konulara, zorunlu göç sonucu yaşanan durumlara değinmek gerekmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü, göç kavramını, “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi” olarak tanımlamaktadır (IOM, 2019, s.35). Göç kavramı, bireylerin zihinlerinde meydana getirdikleri güdülenme ile başlayan ve bu güdülenmenin eyleme dönüşmesiyle devam eden bir süreç olarak da ele alınmaktadır (Aydemir ve Şahin, 2018, s.125). Bireyler, dini, iktisadi, sosyal veya diğer sebeplerden dolayı yaşadıkları yerlerden başka bir yere yer değiştirebilir (Cebeci, 2015, s.136-137). Göç alanında çok sayıda yayınları olan Stephen Castles ve Mark J. Miller (2008) ise, bireylerin fiziksel istemli ya da zorunlu olarak gerçekleştirdikleri göç

hareketini, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olarak ele alarak yaşadığımız, içinde bulunduğumuz çağı “göçler çağı” olarak nitelendirmektedirler.

Göç hareketi karmaşık, uzun soluklu ve sosyal etkileri uzun süre devam eden bir süreç olması sebebiyle kendi içerisinde birçok birimi içermektedir. Bunlar, göç veren yerleşim birimi, göç eden kişiler ve göç alan birim olarak ifade edilmektedir (İçduygu, Sirkeci ve Aydıngün, 1998, s. 216). Bu bağlamda göç sadece yer değiştirme hareketi değil aynı zamanda bir etkileşim alanıdır. Bu konuda Joseph Fichter’in, bireylerin bir yerden başka bir yere göç etmesinin hem kendileri üzerinde hem de taşındıkları gruplar üzerinde çeşitli etkilerde bulunduğu ve buna tarihsel olarak bakıldığında göçün en önemli sonucunun kültür yayılması olduğu (Fichter, 2009, s. 182) ifadesi yol göstericidir. Fichter (2009, s. 163) göçü gerçekleştiren ve kabul eden iki kültürün karşılaşması sonucu “kültürel yayılma patlamasının” oluştuğunu ve bunun parça parça gerçekleştiğini ileri sürer. Bu bağlamda, göçmenlerin göç hareketi ile bir toplumdan başka bir topluma hareketlilik ile birlikte, gidilen ülkeye beraberinde kültürü de taşınmaları sosyolojik açıdan önemlidir.

Göç çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Bunlardan biri de zorunlu göçtür. Zorunlu göç kavramı, alanyazında genel ve çerçevesi belirlenmemiş bir kavram olarak kullanılsa da sosyal bilimciler ve diğer araştırmacılar tarafından, uluslararası sınırları aşarak ya da ülkelerinin sınırları içerisinde yerinden edilme veya istek dışı yer değiştirmenin birçok çeşidini kapsaması durumu olarak kullanılmaktadır (UNHCR, 2016, s. 1). Uluslararası Göç Örgütü zorunlu göçü “Doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2009, s. 103).

Zorunlu göç hareketi, II. Dünya Savaşı sırasında ve özellikle de Soğuk Savaş döneminde dramatik bir biçimde artmış ve 1975’lerden bu yana göç etmek zorunda kalan insan sayısı katlanarak artmıştır (Castles, 2003, s.14). Bireylerin hayatta kalabilmek amacıyla, çatışma, doğal afet, kıtlık, salgın hastalık ve etnik baskılar gibi yaşama ve refaha yönelik tehditlerden kaçarak yer değiştirmesi hareketi olarak tanımlanan zorunlu göç, (İhramur-Öner ve Şirin-Öner, 2018, s. 17) Suriye’de yaşanan savaş sonrası kitlesel boyut kazanarak daha da artmıştır.

Dünyada zorunlu olarak göç eden nüfus ve buna ev sahipliği yapan ülkelere bakıldığında ise Türkiye'nin savaş sonucu yerinden edilen en fazla kişiye ev sahipliği yapan ülkeler arasında ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu 1,7 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Kolombiya, 1,4 milyon kişiyi ülkesine kabul eden Pakistan, yine 1,5 milyon mülteciyi barındıran Uganda ve 1,2 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Almanya izlemektedir (UNHCR Mülteci İstatistikleri, 2021).

Zorunlu göç, diğer göç türlerinden farklı olarak istemsizce ve dış etkenlere bağlı olarak gerçekleştiği için beraberinde getirdiği problemler de diğer göç türlerinden farklılaşmaktadır. Zorunlu göç sürecinden en fazla etkilenen ve travmaya açık hale gelen grup ise çocuklardır (Heptinstall, Sethna ve Taylor, 2004; Hodes, 2000). Yapılan çalışmalar göç deneyiminden önceki ve sonraki süreçte çocukların Travma Sonrası Stres Bozukluğu başta olmak üzere pek çok psikolojik bozuklukla başa çıkmak zorunda kaldığı, güvencesiz bir barınma statüsünün de bu psikolojik sıkıntıları tetiklediği görülmüştür (Heptinstall ve diğ., 2004, s. 84).

Mülteci çocuklar, göç sürecinden önce ve göç sürecinden sonra aile bireylerinin ölümüne tanıklık etmek, fiziksel kapasitedeki kayıplar, ebeveynlerin desteğinden ve korumasından mahrum kalmak, yaşanan evin kaybı gibi sayısız kayıpla baş etmek zorunda kalmaktadırlar (Ajduković & Ajduković, 1993, s. 845). Özellikle evin kaybının çocuklarda ciddi travmalara sebep olduğu görülmüştür. Çünkü, ev, çocuklar için yalnızca barınma anlamını içermemektedir. Ev aynı zamanda güvenlik, anlam, kimlik sağlama ve benliğin sembolü olması açısından önemlidir (Ajduković, 1993, s. 845-846). Bu bağlamda, göç süreci, aile ayrılımlarının yaşanmasına, aile içi rollerin değişmesine ve çocuklar için güvenli alan olan evin yitimine neden olmaktadır. Bu bağlamda Suriye'deki iç karışıklık sonucu gerçekleşen milyonlarca insanın yerinden edilmesiyle başlayan göç sürecinin en kırılgan grubunu da Suriyeli çocuklar oluşturmaktadır. Mülteci çocuklar konusundaki literatür incelendiğinde dört temanın ön plana çıktığı görülmektedir. Bu temalar; eğitim, çocuk işçiliği, çocukların ruh sağlığı ve entegrasyon konularını içermektedir.

2.1.1. Eğitim Yaşamı ve Eğitim Yaşamında Karşılaşılan Zorluklar

Mülteci çocuklar yeni geldikleri ya da doğdukları ülkede birtakım zorluklar yaşamaktadır. Bu zorluklar arasında yalnızca savaş ve göç sonrası travmalar değil, yeni dahil oldukları toplumda dilsel ve kültürel engeller nedeniyle eğitimlerine devam etmede yaşanan sorunlar da yer almaktadır.

Mülteci çocukların eğitime erişim konusunda karşılaştıkları sıkıntılar, göç ettikleri ülkede barındıkları meskenlerin kötü fiziksel koşullara sahip olması, yetersiz beslenme gibi bütün bu kümülatif olumsuz etkiler onları göç sürecinde daha da hassas hale getirerek dezavantajlı konuma sokmaktadır (Ajduković & Ajduković, 1993, s. 845-846).

Türkiye’de sığınmacı ve mülteci çocukların dahil oldukları ülkedeki eğitim kurumlarına entegrasyonları konusunda ulusal literatürde geniş bir çerçeve sunulmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar, çeşitli illerde dar bir örneklem üzerinde yürütülmüş olsa da özellikle Suriyeli çocukların eğitim ekosistemine dahil olup olmadıkları ve beklentilerine ilişkin önemli bulgular sunmaktadır.

Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitim sistemine dahil olma süreçlerini, uygulamaları ve sorunları ele alan bir çalışmada, Suriyeli göçünün üzerinden yıllar geçmesine rağmen çocukların Türkçe dilini öğrenme konusunda yaşadıkları sıkıntıların devam ettiğini bunun en büyük sebebinin ise özellikle göçün ilk yıllarında Türkiye’de kalma ve yaşama durumunu geçici görmelerinden kaynaklandığı belirtilmektedir (Yiğit, 2015, s. 148). Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları sorunları Mersin ili örneği üzerinden ele alan bir diğer çalışmada Suriyeli çocukların Türkiye toplumuna entegre olabilmeleri için eğitimin en önemli ihtiyaç ve araçlardan biri olduğunu belirtmektedir (Yıldız, 2018, s. 108). Eğitim yoluyla Suriyeli çocukların Türkçeyi daha kolay öğrendikleri, dahil oldukları toplumun değerlerine daha iyi adapte olabildikleri ve iletişim anlamında zorluklarla daha kolay başa çıkabildikleri vurgulanmaktadır (Yıldız, 2018, s. 108).

Okul öncesi eğitim çağındaki olan Suriyeli çocuklara ilişkin yapılan bir çalışmada ise okul öncesi eğitimden faydalanan Suriyeli çocukların, Türkçe öğrenme konusunda

sıkıntılar yaşadıkları, ailelerin maddi zorluklar yaşamasından kaynaklı çocukların eğitim süreçlerinin sekteye uğradığı belirtilmektedir (Korkmaz, 2019, s. 163-164).

Kızıltepe örneği üzerinden Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitim durumlarının değerlendirildiği bir çalışmada Suriyeli çocukların eğitimde karşılaştıkları sorunların literatürde ele alınan sorunlarla benzerlik taşıdığı, özellikle Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim alan Suriyeli çocukların sayısının çok az olduğu dolayısıyla, eğitim dışı kalan çocukların dil ve kültür sorunlarının devam ettiği belirtilmektedir (Abay, 2019, s. 119-120).

Suriyeli çocukların eğitim sistemine entegrasyonunu ve bu bağlamda yaşanan sorunları ele alan bir diğer çalışmada da Suriyeli çocukların eğitime katılım sağlayamamasının sebepleri olarak maddi sorunlar, kız çocukların erken yaşta evlendirilmeleri ve erkek çocukların da ailenin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalmaları olarak belirtilmiştir (Esen, 2020, s. 99).

Literatürde, Suriyeli çocukların eğitime dahil olmalarının ve uyum sağlamalarının önündeki engellerden biri olarak kabul edilen dil bariyeri ve sosyo-ekonomik sorunların yanı sıra psikososyal desteğin eksikliğine ilişkin sonuçlar da dikkat çekicidir. Eğitim çağındaki çocukların dil, kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunların yanı sıra psikososyal destek eksikliği gibi problemler de yaşadıkları bilinmektedir (İzol, 2019, s. 68). Sığınmacı ve mülteci nüfusun dezavantajlı gruplarından biri olan çocukların eğitim sistemine dahil olmalarının sosyo-psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkilerinin ele alındığı bir çalışmada eğitimin Suriyeli çocukların sosyo-psikolojik dayanıklılık imkanları üzerinde olumlu bir etki yarattığı görülmüştür (Çalhan, 2019, s. 287).

Zorunlu eğitim çağındaki Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları engellerin ele alındığı bir diğer çalışmada, statü ve ikamet yeri belirsizlikleri ile okula kayıt için gerekli işlemler hakkında bilgi eksikliğinden dolayı Suriyeli çocukların eğitimden uzak kaldıkları belirtilmektedir (Büyükhana, 2019, s. 216). Ayrıca, Suriyeli ailelerin çoğunluğunun Türkiye'de güvenliğin yetersiz olduğu semt ve bölgelerde yaşadıkları bu sebeple çocuklarını okula yollama konusunda çekincelerinin olduğu vurgulanmaktadır (Büyükhana, 2019, s. 217). Literatürde yer alan tüm bu sonuçlar, Suriyeli çocukların yeni

toplumla bütünleşmenin önemli bir bileşeni olan eğitim sürecinin gerekliliğini hem de buna erişimde yaşanan sıkıntıları ortaya koymaktadır.

2.1.2. Çocuk İşçiliği

Çocuk emeği, küresel bir sorun olarak ele alınmakla birlikte mülteci çocuk emeği de gün geçtikçe küresel bir sorun haline gelmektedir. Suriyelilerin göçü bağlamında çalışan çocukların risk grubu olarak ele alındığı bir çalışmada da belirtildiği gibi, göç sürecini deneyimlemek zorunda kalmış ve dahil oldukları yeni ülke ve kültür içerisinde yer edinmeye çalışan çocukların erken yaşlarda çalışma hayatına katılmaları/katılmak zorunda kalmaları çalışma koşullarının içerdiği riskler sebebiyle çocukların ilerleyen yaşamlarında onarılması zor sosyalleşme problemleri ve suça sürüklenme gibi riskleri de beraberinde getirdiği gözlemlenmiştir (Acar Yurtman, 2017, s. 109).

Mülteci erkek çocukların durumuna bakıldığında, örneğin Lübnan'da, kentsel alanlarda yaşayanların atölyelerde, şantiyelerde araç tamiri, metal kaynak işleri gibi tehlikeli işlerde çalıştığı görülmüştür (Save The Children, 2015, s. 4). Tehlikeli işlerde çalışmak zorunda kalan ve çalıştırılan çocukların yanı sıra sokakta yaşayan mülteci erkek çocuklar da büyük tehlikelerle karşı karşıya olmakla birlikte dilencilik gibi işlerle hayatlarına devam etmeye çalışmaktadırlar (Save The Children, 2015, s. 4).

Türkiye'deki sığınmacı çocuk emeğinin ortaya konduğu bir çalışmada ise 15-18 yaş arasındaki Suriyeli çocuk işçilerle yapılan görüşmeler sonucunda çocukların emek piyasasındaki görünümünü belirleyen üç temaya ulaşılmıştır. Bu temalar; özellikle erkek ebeveynin olmadığı ailelerde erkek çocukların ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamak için emek piyasasına dahil olmak zorunda kaldığı, çalıştıkları işlerin ise çocuk gelişimine uygun olmayan işler olduğu, çocukların emek piyasasına dahil olmayı bir mecburiyet olarak gördükleri, yaşamın ve geleceğin onlar için bir belirsizlik olduğudur (Ceylan, 2019, s. 127-128).

Ulusal ve uluslararası literatürde önemli bir sosyal sorun olması sebebiyle ele alınan çocuk emeği, özellikle tekstil sektöründe ucuz iş gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekstil sektöründe çalışan göçmen çocuklarla yapılan çalışmada, çocukların ucuz iş

gücü olmalarının yanı sıra kötü şartlarda çalıştıkları bulgusuna ulaşılmıştır (Lortoğlu, 2019, s. 113).

Mülteci çocuk emeği dinamiklerinin ortaya konduğu bir diğer çalışmanın sonuçlarına göre, özellikle erkek ebeveynin olmadığı evlerde erkek çocukların ailenin geçimini sağlamak ve varlığını sürdürmek için ciddi sorumluluklar altına girmek zorunda kaldığı bu sebeple, eğitimden uzaklaşarak emek piyasasına itildiği gözlemlenmiştir (Türkmen, 2018, s. 186). Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu da mülteci çocukların gözünden mülteciliğin anlamının ortaya konmasıdır. Bu bulgulara göre, mülteci çocuklar, mülteci olmayı; eğitime erişememek, geleceğe ilişkin belirsizlik, yoksulluk ve mülteci olmanın getirdiği zorluklarla mücadele etmek olarak değerlendirmektedir (Türkmen, 2018, s. 186).

Savaşın parçaladığı ortamlarda çocukların gelişimi sosyal, fiziksel ve psikolojik olarak etkilenmektedir. Suriye'de yaşanan gibi devletlerarası çatışma modeli, sağlıklı çocuk gelişimi için ek zorluklar getirmektedir (Alami, 2020, s. 23).

Mülteci çocukların karşılaştıkları riskler bağlamında literatürde ele alınan bir diğer sorunsal da sokakta çalıştırılan Suriyeli çocuklardır. Yapılan çalışmaya göre, sokakta çalışan Suriyeli çocukların çoğunun okul çağında olmasına rağmen zamanlarının çoğunu sokakta; ayakkabı boyacılığı yapma, kağıt mendil satma, su satma ve araba camları temizleme gibi çeşitli işler yaparak gelir elde etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir (Gür, 2019, s. 75). Sokakta çalışan çocukların çoğunluğunun erkek çocuklar olduğu, ailelerinin geçimlerini sağlamak için zorla sokağa sürüklendikleri eğitime dahil olamadıkları ve çocukluk döneminin gerektirdiği ihtiyaçları gideremedikleri görülmüştür (Gür, 2019, s. 76).

Özetle mülteci kız ve erkek çocukların göç ettikleri ülkede ve toplumda karşılaştıkları risklerden birinin ucuz iş gücü olarak emek piyasasına dahil olmak zorunda kalmaları olduğu görülmektedir. Çocuklar için mülteci olmak kendi içerisinde birçok zorluğu barındırırken eğitime erişimden kopup çalışmak zorunda kalmaları dahil oldukları topluma uyum sağlamalarını daha da zorlaştırarak kırılganlıklarını artırmaktadır.

2.1.3. Çocukların Ruh Sağlıkları

Zorunlu göçü deneyimlemek zorunda kalan çocukların göç hareketinin kendileri üzerinde yarattığı dezavantajlı duruma değinmeden önce göç yolculuğunu çocuklarıyla birlikte deneyimleyen yetişkinlere de kısaca değinmek gerekmektedir. Çünkü çocuklarıyla birlikte savaş durumundan dolayı zorla yerinden edilen ebeveynlerin yaşadıkları travmatik durumlar ve uyumsuzlukların kuşaklararası iletimi söz konusudur (Alami, 2020, s.8). Yunanistan'da yapılan bir çalışmada zorunlu göçle Yunanistan'a ulaşmış Suriyeli yetişkinlerin, travma sonrası stres bozukluğu ve majör depresif bozukluk belirtileri gösterdikleri ve mülteci kamplarında uzun süre sığınma sürecinde olmanın mültecilerin psikolojik durumlarını etkilediği ortaya konmuştur. Ayrıca, bu çalışma, uzun süre sığınmacı kamplarında barınmanın mültecilerin daha iyi şartlarda yaşama ve daha iyi bir yaşam elde edebilme umutlarını kaybettirdiğini, mülteci kamplarında kalmanın sığınmacılar ve mülteciler için belirsiz bir yaşamla eşdeğer olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir (Poole, Hedt-Gauthier, Liao, Raymond ve Barnighausen, 2018, s. 2-3, 7).

İsviçre'de mültecilerle çalışma yapan Schick ve arkadaşları, zorunlu göç sürecinin bireyler üzerinde yarattığı dezavantajlı durumun ruhsal problemlerle ilişkili olduğu kadar sosyal entegrasyon düzeyiyle de ilişkili olduğunu, sosyal entegrasyon zorluğu yaşayan mültecilerde depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi rahatsızlıklara ilişkin semptomların daha çok görüldüğünü bulmuşlardır. Ancak, çalışmada, beklenenin aksine, eğitim ve diğer hizmetlere erişimin sağlanmasıyla bireylerin maruz kaldıkları travmatik olayların olumsuz etkilerinin tamamen yok olamayacağı ve bu bağlamda da sosyal entegrasyon zorluklarının aşılması noktasında eksik kalabileceği de vurgulanmıştır (Shick ve ark. 2016, s. 5).

Hangi ülkeye göç edildiği ve hangi ülkeden göç edildiğine göre zorunlu göç sürecinin bireyler üzerinde yarattığı travmatik durumların değiştiğini belirten çalışmaların da (Bronstein ve Montgomery, 2011; Alami, 2020) gösterdiği gibi, zorunlu göçü deneyimlemiş bireylerin psikolojik durumları göç süreci sonrasında yaşadıkları öznel deneyimlere göre farklılaşmaktadır. Ancak, tüm bu çalışmalar göstermektedir ki zorunlu göç, diğer göç türlerinden farklı olarak bireyler üzerinde travmalar yaratırken çocuklar

üzerinde daha da fazla travma teşkil ederek çocukları çoklu kırılganlıkla başa çıkmak zorunda bırakmaktadır.

Mülteci çocuklarla ve zorla yerinden edilmiş diğer çocuklarla yapılan birçok ampirik çalışmanın da odak noktası olduğu gibi, zorunlu göç, çocuklar için daha da hassas ve etkileri uzun süre devam eden bir süreç olmaktadır. Yapılan çalışmalarla, mülteci çocuklar arasında da özellikle kız çocukların erkek çocuklara kıyasla travma sonrası stres bozukluğu, depresyon gibi psikolojik rahatsızlıkları yaşamaya ilişkin daha eğilimli oldukları görülmüştür (Bronstein ve Montgomery, 2011, s. 50).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği de hazırladığı raporda çeşitli bulgulara yer vererek mültecilerin yalnızca psikolojik sorunlarla değil, çok sayıda başka zorlukla karşı karşıya kaldığını, istihdam, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanlara erişim güçlükleri çektiklerini ve bu erişim sıkıntısından kaynaklı sömürü riskiyle karşı karşıya kaldıklarını vurgulamaktadır (UNHCR, 2015, s. 12-13).

Mülteci çocuklar için güvenli alanları daha da kısıtlayan, onları istismara açık hale getiren süreç, kız çocuklar için de erkek çocuklar için de ayrı ayrı sıkıntılar doğurmaktadır. Kız çocuklar, aile içi şiddet, cinsel şiddet ve erken evlilik gibi problemlere maruz kalmaktadırlar (UNHCR, 105, s. 39). Özellikle, ebeveynlerin kız çocuklarının evlilik yapmasını mevcut belirsiz durumdan daha güvenli bir alan olarak düşünmesi ve bir başa çıkma mekanizması olarak görülmesi de erken evliliklerin gerçekleşmesine sebep olmaktadır (UNHCR, 2015, s. 19). Çatışmaların ve felaketlerin, özellikle kadınlara ve kız çocuklarına yönelik cinsiyet eşitsizliklerini arttırdığı, kriz esnasında ya da sonrasında kadınların ve mülteci kız çocuklarının daha fazla savunmasızlıkla başa çıkmak zorunda kaldığı görülmektedir (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2019, s. 17).

Mülteci çocuklar göz ardı edilen sessiz bir grup olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, genç mültecilere ilişkin yapılacak olan uygulamaların yalnızca travmanın yükünü hafifletmek için değil, aynı zamanda geleceğin yetişkinleri olacak bu çocukların dahil oldukları toplumun geleceğini de belirleyeceği savunulduğundan mülteci çocuklara yönelik güvenli barınma, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının sağlanmasıyla istikrarın ve

güven duygusunun sağlanacağı vurgulanmaktadır (Kanellopoulus, 2020, s. 622). Mülteci çocukların savaş, iç karışıklık ve karmaşa gibi ortamlardan kaçması, sevdiklerinden anne ya da baba gibi önemli bağlanma figürlerinden ayrılmak zorunda kalmaları durumunun konu alındığı bir diğer çalışmada ise araştırma katılımcıları olan Suriyeli ergenlerin %62,5'inde travma sonrası stres bozukluğu belirtilerinin görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk, 2019, s. 91). Ayrıca, TSSB, depresyon ve anksiyete gibi psikolojik belirtilerin arasında güçlü bir ilişkinin olduğu ve bu belirtilerin Suriyeli gençlerin kültürleşme süreci faktörlerini etkilediği için düşük düzeyde psikolojik uyum sergiledikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Öztürk, 2019, s. 107).

Türkiye'deki Suriyeli çocukların iyi olma hallerinin incelendiği bir çalışmada ise Suriyeli çocukların yaşadığı temel sorunların; dil, yoksulluk, akran şiddeti, eğitim, ayrımcılık/dışlanma ve çocuk işçiliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tatlıcıoğlu, 2019, s. 202). Nesnel ölçütlerle belirlenen iyi olma hali yaklaşımının yanı sıra, çocukların kendi yaşamlarını ve koşullarını öznel olarak değerlendirdikleri bireysel süreçlere değinilen çalışmada, genel olarak çocukların büyük çoğunluğunun kendilerinin ve ailelerinin geleceğine ilişkin endişe duydukları ve kaygılı oldukları bulgusuna erişilmiştir (Tatlıcıoğlu, 2019, s. 231).

Suriyeli çocukların öfke ve sosyal uyum düzeylerinin incelendiği bir başka uygulamalı çalışmanın sonuçlarına göre ise hem çalışıp hem de eğitim hayatına devam eden Suriyeli çocukların yalnızca eğitim hayatına devam eden Suriyeli çocuklarla kıyaslandığında öfke düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, Suriye'de yakınlarını kaybeden Suriyeli çocukların da öfke düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk, 2017, s. 89). Suriyeli çocuklardaki öfke duygusunun sosyal davranışları da etkilediği ve araştırma bulgularına göre öfke puanları ile davranış sorunları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin çıktığı görülmüştür (Öztürk, 2017, s. 90). Bu durum, Suriyeli çocukların sosyal uyum becerilerini ve düzeylerini de etkilemekle birlikte savaş ortamında yakınlarını kaybeden çocukların daha hassas bir ruh haline sahip olduğunu göstermektedir. Okul çağındaki Suriyeli çocukların yalnızlık ve depresyon durumlarının incelendiği bir çalışmada ise çalışma kapsamında ele alınan örneklemin çoğunluğunun depresyon düzeyinin yüksek olduğu, özellikle Suriyeli ergenlerin Suriyeli çocuklara göre depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya

konmuştur. Bununla birlikte yaş arttıkça depresyon ve yalnızlık durumunun arttığı ortaya konmuştur (Solmaz, 2018, s. 60).

Mültecilerin ruhsal sağlığı konusunda yapılan nitel çalışmalar, yöntemlerindeki farklılıklar ve vakaların biricikliği sebebiyle sonuçları genelleştirmeyi sınırlandırırsa da savaş ve silahlı çatışmalar sonucu parçalanmış ortamlarda bulunan sonrasında göç etmek zorunda kalarak yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimlerinin olumsuz etkilendiğini göstermeleri açısından önemlidir. Suriye’de yaşanan çatışmalar, çocuklar üzerinde ciddi travmalar yaratmış ve zorunlu göçü deneyimlemek zorunda kalmalarına sebep olmuştur. Göçün çocuklar üzerinde yarattığı olumsuzluklar yalnızca psikolojik boyutla sınırlı olmamakla birlikte, olayın ekonomik ve kültürel boyutları da bulunmaktadır. Çocukların temel yaşam giderlerinin olmaması, temel hak ve hizmetlerden yararlanamamaları sebebiyle, çocukları, çocuk işçiliği gibi sömürülere açık hale gelmektedirler (Atasü Topcuoğlu, 2015, s. 122). Bu durumun çocukların psikolojisini ve entegrasyon süreçlerini etkileyeceği düşünülmektedir.

Çalışmanın bu kısmına kadar anlatılan zorunlu göçü deneyimlemek zorunda kalmış, mültecilerle ilgili çalışmaların bulgularına göre, başta göç süreci öncesinde yaşanan travma sonrası stres bozukluğu olmak üzere, anksiyete ve depresyon gibi pek çok psikolojik ve psikosomatik rahatsızlıkla başa çıkmak zorunda kaldığı, zorunlu göçle birlikte dahil oldukları topluma yerleşim süreci ile beraber ise depresyon nedenlerinin ve düzeylerinin değişmeye başladığı, travma ve stres bozukluklarının genellikle göç öncesindeki süreçle ilişkili olduğu, ancak, yeniden yerleşimle birlikte bu durumun yerini dahil oldukları toplum içerisindeki kültürel temasa ilişkin stres, ayrımcılık ve finansal zorluklarla yer değiştirdiği görülmüştür (Bronstein, Montgoery, 2011, s. 50-51).

Özetle, zorunlu göçün bireyler üzerinde yarattığı travmatik etkiler onları daha da dezavantajlı duruma sokarak dahil oldukları topluma entegrasyonlarını zorlaştırmaktadır. Zorunlu göçü deneyimlemek zorunda kalan çocuklar daha kırılgan ve dezavantajlı durumda bulunmaktadır. Suriyeli çocuklar konusunda yapılan araştırmalar, zorunlu göçe maruz kalmış çocukların, onlar üzerinde ağır bir travma yarattığını ve bu durumun beraberinde psiko-sosyal risk etmenlerini de getirdiğini

vurgulamaktadır. Bu ise çocukların entegrasyon düzeyleri üzerinde psikolojinin de önemli faktörlerden biri olduğu yönündeki araştırma sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde, entegrasyon için çocukların psikolojilerinin ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

2.1.4. Entegrasyon

Suriyeli çocukların yaşadıkları sorun alanlarına bakıldığında literatürde en geniş alanlardan birini entegrasyon ve sosyal uyum oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalarda Suriyeli çocukların Türkiye'ye sosyal uyumlarını zorlaştıran ve sorun alanı olarak ortaya çıkan pek çok unsur olduğu görülmektedir. Uyumu zorlaştıran bu sorunların başında ise çocukların çalışmak zorunda kalmaları, eğitim, sağlık ve oyun oynama gibi temel haklardan mahrum kalmaları bulunmaktadır. Ayrıca, yapılan çalışmalara göre, çocukların sosyal uyumlarını sağlayan önemli bir unsurun da yaşanılan yer yani ev olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklar için ev yalnızca yaşanılan fiziki bir alan değildir, bununla birlikte toplumsal aidiyet ve kimliğin de oluşmasında önemli bir etkidir. Bu sebeple de çocukların ev ve yakın çevresiyle oluşturdukları ilişkiler ve deneyimler çocukların sosyal uyum becerilerini ve düzeylerini etkilemektedir. Dolayısıyla, zorunlu göçle dahil olunan ülke ile gelinen ülkenin mekânsal bağlamı arasındaki farklılıkların çocukların dahil oldukları topluma uyum süreçlerini olumsuz etkilediği, var olan sosyal ve duygusal bağlarının ise zedelenmesine sebep olduğu belirtilmektedir (Karabaş, 2018, s. 115-117).

Suriyeli çocukların sosyolojik profillerinin Elazığ örneklemini üzerinden ele alındığı bir çalışmada ise çocukların yaygın olarak yaşadıkları sorunların başında Türkçe konuşmaya ilişkin problemlerin geldiği, yaşanan dil sorunlarından dolayı sosyal hayattan izole kalındığı ve akranlarıyla iletişim kurmada zorluklar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli çocukların dahil oldukları toplumda karşılaştıkları bu sorunlar, onların “iki hayat arasında sıkışıp kalmalarına” sebep olmaktadır. Ait oldukları toplumdaki ve ülkeden uzak olmaları, oraya dair özlem duymaları göçle dahil oldukları topluma entegrasyonlarını zorlaştırmaktadır. Suriyeli çocukların, Türkiye'deki konumlarına dair yaşadıkları belirsizlikler geleceğe ilişkin beklentilerini de

belirsizleştirmekte ve hayata bakış açılarını olumsuz etkilemektedir (Kılınç, 2020, s. 288-291).

Suriyeli genç bireylerin sosyal uyumlarına ve bu konuda yaşadıkları sorunları ele alan bir diğer çalışmada ise Suriyeli gençlerin Suriye'ye geri dönüş yapma konusunda kararlı görünmedikleri bu sebeple, Türkiye'ye sosyal uyumları konusunda yapılması gereken çalışmaların bu unsurlar göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği belirtilmektedir. Sosyal uyumun yalnızca tek taraflı gerçekleşmeyeceği, toplumsal grupların karşılıklı olarak bu sürece hazır olması gereken bir sosyal olgu olmasından dolayı uyum programlarının hem ev sahibi toplumun hem de mülteci grupların kültürel ve tarihi özelliklerini koruması gerektiği vurgulanmaktadır (İrvendi, 2021, s. 196).

Suriyeli çocukların sosyal uyumunun sağlanması denildiğinde öne çıkan ilk kolaylaştırıcı unsurun eğitim olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye'deki ortaokullarda sosyal uyumunda eğitimin rolünün incelendiği bir çalışmada, Suriyeli çocukların sosyal uyumlarını zorlaştıran ana faktörün dil bilmeme olduğu, ikinci faktörün ise kültürel faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklı kültürden gelen çocukların kendi kültürlerinden farklı bir topluma ve eğitim sistemine dahil olmaları hem kendilerini hem de Türk öğrencileri ve öğretmenleri çeşitli zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır (Jusufbasic, 2019, s. 77). Bu zorluklarla çok kültürlü eğitim anlayışının benimsenmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla başa çıkılabileceği düşünülmektedir.

Reyhanlı'daki Suriyelilerin sosyal entegrasyonunun araştırıldığı çalışmada Arap kökenli Suriyelilerin Türkmen kökenli Suriyelilere göre sosyal entegrasyon konusunda özellikle dil ve iletişim konusunda daha çok zorlandıkları gözlemlenmiştir (Ünsal, 2020, s. 82).

Entegrasyon türlerinden sosyal entegrasyon boyutunun çocukların göç ile dahil oldukları topluma entegre olabilmelerini kolaylaştıran faktörlerden birinin akran ilişkileri olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, Suriyeli çocukların akranlarıyla olan ilişkilerini konu alan literatürün bulgularına aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Türkiye'de ilkokula devam eden Suriyeli çocukların akran ilişkilerinin ele alındığı bir çalışmada, Suriyeli kız ve erkek çocukların kendi cinsiyetlerinden olan arkadaşlarıyla

oynamayı tercih ettikleri, oyun gruplarının genellikle cinsiyete ve Suriyeli olup olmamaya göre ayrıştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada dil becerilerindeki yetersizliklerin akran ilişkilerini ve sosyal etkileşimi doğrudan etkilediği bu sebeple, Suriyeli çocukların yaşlıları Türk çocuklarla arkadaşlık etme konusunda sorunlar yaşadıkları da vurgulanmaktadır (Sinan, 2019, s. 120).

Türkiye’de yaşayan 12-14 yaş aralığındaki göçmen çocukların akranlarıyla olan ilişkilerini çeşitli değişkenlerle inceleyen bir araştırma sonucunda ise akran ilişkilerinin şekillenmesinde cinsiyetin önemli bir faktör olarak öne çıktığı ve okullarda sınıf içerisindeki yaş dağılımlarının orantılı olmamasından dolayı akran ilişkilerinde çatışma boyutunun daha fazla ön plana çıktığı görülmüştür (Uğur, 2020, s. 78). Literatürde yer alan bütün bu bulgular Suriyeli çocukların sosyal entegrasyonlarında akran ilişkilerin ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2. ENTEGRASYON MODELİ

Göç eden bireylerin yeni geldikleri yere ve topluma nasıl uyum sağlayacakları konusu yirminci yüzyılın başından itibaren özellikle Amerika’da önemli konular arasında yer almıştır. Chicago ekolünün bu konuda yaptığı çalışmalar göç literatürüne önemli katkılar sunmuştur. İlk dönem göç çalışmalarında uyumun asimilasyon şeklinde olması benimsenmiştir. Asimilasyon, uyumun tek yönlü olmasıdır yani yeni gelenlerin ev sahibi topluma uyum sağlamaları ve onun içinde erimelerini içerir. Bu özellikle Amerika’da Gordon (1964)’un perspektifi doğrultusunda kullanılmıştır. Daha sonraki yıllarda özellikle de Berry’nin çalışmaları ile kültürleşme kavramı çok kullanılır hale gelmiştir. Berry kültürleşme kuramında, iki kültürün karşılaşması sonucunda uyumun dört farklı şekilde gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Bunlar asimilasyon, segrasyon, entegrasyon ve marjinalleşmedir. Berry’nin kuramında entegrasyon kültürleşmenin sonuçlarından biridir.

Entegrasyon konusundaki çalışmalara ikili entegrasyon ayrımı getirmesi ile önemli katkı sağlayan Lockwood, sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu arasındaki farka odaklanarak sosyal entegrasyonun kurumlar ve sistem perspektifi ayrımı üzerinden gerçekleşeceğini ileri sürmüştür. Lockwood, kurumlar ve sistem ayrımının sosyal

düzene ve düzensizliğe de işaret ettiğini ve bu bağlamda da aktörler arasındaki iş birliği ve çatışma, kurumlar arasındaki uyumluluk ve uyumsuzluk mekanizmalarının ortaya çıktığını savunmuştur (Mouzelis, 2012, s. 105). Lockwood'un sosyal entegrasyon teorisi sosyal entegrasyon boyutunun iş birliği ya da çatışma içeren ilişkilerin aktörlerine odaklandığı, sistem entegrasyonu yaklaşımının ise göçmenlerin toplumsal kurumlardan aldıkları faydayı ve kurumlara sağladıkları faydanın üzerinden okunabileceğini vurgulamaktadır (Kuş, 2019, s. 111). Lockwood'un sosyal entegrasyona ilişkin yaklaşımı, bir topluma dahil olan göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin sosyal dinamikler (çatışma ve iş birliği), sosyal sistemlerden (kurumlar) ayrı düşünülemeyeceğini, iki unsurun da sosyal entegrasyonun temel unsurlarından biri olduğunun ortaya konması açısından önemlidir.

Entegrasyon konusundaki çalışmalarını makro ve mikro bakış açılarını birleştirerek ele alan Lockwood, diğer entegrasyon çalışmalarını da etkileyerek Habermas ve Esser gibi teorisyenlere de referans olmuştur (Şahin, 2010a). Lockwood'un sosyal/sistem entegrasyonu ayrımından yola çıkan Habermas'da bu ayrımı yeniden biçimlendirmiştir (Mouzelis, 2012, s. 105). Lockwood ve Habermas'ın sosyal entegrasyonun içsel bir boyut olduğu, sistem entegrasyonun ise dışsal bir boyutu oluşturduğu fikrini reddeden Giddens ise sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu arasındaki ayrımı kullanarak mikro ve makro açılımını getirmiştir (Mouzelis, 2012, s. 106). Bu çalışmada Lockwood'un temellerini attığı, Esser'in detaylandığı ve Heckmann'ın da alandaki çalışmalarla gördüğü eksiklikleri gidermek için katkıda bulunarak geliştirdiği entegrasyon modeli ele alınmış ve aşağıda detayları ile açıklanmıştır.

Alman toplumundaki göçmenlerin entegrasyonları konusunda önemli çalışmaları olan Esser, sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon ayrımını Lockwood'tan almıştır. Ona göre sistem entegrasyonu göç alan ülkede, yeni üyeler ile yerleşik üyeler ve gruplar arasında çok büyük bir gerilim olmadan göçmenlerin topluma dahil olmasıdır. Bunun için de yeni üyelerin bir iş bulmaları, çalışmaları, vergilerini ödemeleri, yasalara uygun davranmaları gibi koşullar vardır. Sosyal entegrasyon ise sistem entegrasyonundan daha farklı ve kapsamlıdır. Sosyal entegrasyon, göçmenlerin yeni topluma çeşitli alanlardaki uyumunu da içermektedir. Bu uyum alanları ise, kültürleşme, sosyo-ekonomik-politik konum (*placement*), etkileşim ve kimliktir. Sosyal entegrasyon bu

dört boyuttaki uyumun gerçekleşme biçimine göre de dört şekilde sonuçlanmaktadır. Bunlar asimilasyon, segrasyon, çoklu entegrasyon ve marjinalleşmedir. Bunlardan göçmenlerin yeni toplum içinde eridiği durum asimilasyonu; yeni topluma dahil olmadığı, uyum sağlayamadığı ve tamamen ayırık yaşadığı durum segrasyonu; göçmenlerin kendi kültürünü koruyarak yeni toplumla bütünleştiği ve yeni toplumun da göçmenlere ilişkin toplumsal kabulün olduğu durum çoklu entegrasyonu, göçmenlerin her iki toplumdan da uzak bir yaşam biçimini seçtiği durum ise marjinalleşmeyi ifade etmektedir (Şahin, 2010a, s. 60-61). F. Heckmann ise Esser'in bu kuramsal açıklamasında bazı revizyonlar yaparak geliştirmiştir. Heckmann'ın entegrasyon modeli aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

Tablo 2. Heckmann'a Göre Entegrasyonun Dört Farklı Boyutu

YAPISAL ENTEGRASYON	KÜLTÜREL ENTEGRASYON	SOSYAL VEYA ETKİLEŞİMLİ ENTEGRASYON	KİMLİKSEL ENTEGRASYON
Ekonomi: İşgücü piyasası	Dil yeterlilikleri	Arkadaşlıklar	Topluma dahil olmanın öznel duygusu
Eğitim ve mesleki eğitim	Din, değerler ve normlar	Evlilikler	Ev sahibi ülkenin kimliklendirmeye dair politikaları
Vatandaşlık	Rol modelleri	Ortaklıklar	Etnik, ulusal kimlikler
Barınma ve Sağlık Politikaları	Karşılıklı kültürleşme	Kuruluşlara üyelik	Çok kültürlülük ve ona ilişkin politikalar
Yapısal entegrasyon politikaları	Kültürel entegrasyon politikaları		

Kaynak: (Bozkurt, 2022, s. 76)

Heckmann (2006a: 47)'a göre bütünsel olarak entegrasyon; yeni geline toplumda kurumsal açıdan hakların kazanılması ve toplumdaki belirli pozisyonlara ve statülere erişim sağlanması, bireysel özelliklerde, düşünce ve davranışlarda bir değişiklik

oluşması, yeni sosyal ilişkilerin inşası ve yeni topluma karşı aidiyet ve kimlik duygularının oluşumunu içermektedir. Bunun gerçekleşmesi için ise entegrasyonun dört biçiminin de gerçekleşmesi gerekmektedir.

Heckmann entegrasyon modelinde söz ettiği bu dört entegrasyon boyutu; yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, sosyal entegrasyon ve kimliksel entegrasyondur. Heckmann'ın farklı entegrasyon türleri olarak ifade ettiği bu alanlar Esser'de sosyal entegrasyonun boyutlarına karşılık gelmektedir. Önemli ölçüde Esser'den etkilenen Heckmann'ın Esser'in sosyal entegrasyon modeli üzerinde revizyon yaptığı ilk alan, Esser'in sosyo-ekonomik, politik konum (placement) boyutunun karşılığı olarak yapısal entegrasyon kavramını kullanmasıdır. Yapısal entegrasyon daha çok hakların kazanılması, belirli pozisyon ve üyeliklere erişimdir. Bir başka ifadeyle yapısal entegrasyon göçmenlerin yeni geldikleri ülkenin temel kurumları olan ekonomi ve işgücü piyasası, eğitim, sağlık, konut sistemi, vatandaşlık ve siyasal süreçlere dahil olmasıdır. Bunun gerçekleşmesi sosyal, kültürel ve kimliksel entegrasyonun gerçekleştiği anlamına gelmez (Heckmann, 2006b).

Heckmann (2006a, 2006b)'ın tarif etmiş olduğu yapısal entegrasyon süreci, entegrasyonun kurumlar boyutunu kapsamaktadır. Bu yönüyle, Lockwood'un sistem entegrasyonu olarak kavramsallaştırması, Esser'in placement kavramsallaştırması ile benzerdir. Yapısal entegrasyon boyutu, göçmenlerin kimlikleşme ve dahil oldukları topluma aidiyetlerini geliştirebilmelerinin ilk aşaması olarak değerlendirilebilir (Kuş 2019, s. 121-122). Çünkü, bireylerin dahil oldukları topluma entegre olabilmelerinin ön koşulu olarak ekonomik ve entelektüel olarak alt yapının sağlanması önemli görülmektedir.

Heckmann (2006a, 2006b)'a göre kültürel entegrasyon ise göçmen bireylerin davranış ve tutumlarında da belirli değişim süreçlerinin gerçekleşmesini gerektirmektedir. Bu aşama iki kültürün karşılaşması sonucu göçmenlerin yeni kültürü de benimsemesi ile şekillenecektir. Ancak burada unutulmaması gereken kültürleşmenin öncelikle göçmenleri ve onların soyundan gelenleri ilgilendirmekle birlikte, göç kabul eden toplumda da değişim içeren karşılıklı bir süreç olduğudur. Bir başka ifadeyle kültürel entegrasyon, hem topluma yeni dahil olan bireylerin hem de kabul eden toplumun

karşılıklı kabul süreciyle birlikte gerçekleşecektir. Aksi takdirde bir kültürel bütünleşme söz konusu olamaz.

Kültürel entegrasyon boyutu yeni gelen göçmenlerin topluma katılımının yanı sıra ilk nesilden sonraki nesillerin de topluma dahil olması açısından önemlidir (Kuş, 2019, s. 122). Kısaca özetlemek gerekirse, kültürel entegrasyon göçmenlerin yeni toplumla bütünleşmelerinde son derece önemlidir. Bu durum, göçmen çocuklar özelinde düşünüldüğünde ise dahil olunan toplumun dilinin öğrenilmesi, değerlerinin ve normlarının benimsenmesi açısından kültürel entegrasyonun göçmen toplumun gelecekteki görünümü açısından ne derece önemli olduğu aşikardır.

Heckmann (2006a, 2006b) entegrasyonun sosyal/etkileşimli entegrasyon boyutunda, yeni topluma dâhil olan göçmenlerin hem özel kuruluşlara (dernek, kulüp vb.) üyelikleri, hem özel ilişkilerinde (arkadaşlık, evlilik gibi) hem grup üyeliklerinde hem de sosyal ilişkilerinde ev sahibi toplum ile iletişim/ilişki geliştirmelerinin gerekliliğinden söz etmektedir. Bu sadece ev sahibi toplumla değil hem kendi göçmen toplumu ile hem de yeni geldiği toplum ile bu tür iletişim/ilişki geliştirmesi durumunda sosyal entegrasyonun gerçekleşeceğini belirtmektedir.

Sosyal/Etkileşimli entegrasyon süreci, yapısal entegrasyon ve kültürel entegrasyonun sağlanmasıyla gerçekleşebilecek bir süreç olarak ifade edilmektedir. Sosyal ya da Heckmann'ın tabiriyle etkileşimli entegrasyon, göçmenlerin birincil ilişkiler ve sosyal çevrelere kabulü ile ev sahibi toplumun sosyal ağlarına dahil edilmesi anlamına gelmektedir. Etkileşimli entegrasyonun göstergeleri ise göç alan ve göç eden topluluklar arasında kurulan sosyal ağlar, dostluklar, ortaklıklar, evlilikler ve gönüllü kuruluşlara üyeliktir. Burada kültürel entegrasyonun bazı temel unsurlarının, özellikle iletişimsel yeterliliklerin, etkileşimli entegrasyonun ön koşulu olduğu ifade edilmiştir.

Etkileşimli entegrasyon sürecinin ilk aşamasında, göçmenlerin kendi etnik kolonileri ile bilgi paylaşımında bulunmalarının, onların destek ve yardımlarının alınması önemlidir. Heckmann, yapısal ve kültürel entegrasyon süreçlerinin başarılı bir öğrenme süreciyle gerçekleşmesi sonucu etkileşimli entegrasyon sürecinin de başarılı geçeceği belirtilmektedir. Etkileşimli entegrasyon aşaması, bireylerin dahil oldukları toplumda

kuracakları birincil ilişkileri atfettiği için etkileşimli entegrasyonun göstergeleri olarak toplumda kurulan sosyal ilişkiler, arkadaşlıklar, evlilikler ve dahil olunan diğer sosyal gruplar ifade edilmektedir (Kuş, 2019, s. 123).

Heckmann'ın (2006a, 2006b) entegrasyon boyutlarından sonuncusu özdeşleşme ya da kimliksel entegrasyondur. Heckmann bu boyutta, göçmenin öznel düzeyde aidiyet ve kimliksel bağ hissetmesinin temel olduğunu belirtmektedir. Bunun gerçekleşmesi ise en zor olan entegrasyondur ve bunun için zaman gereklidir. Bunun gelecek nesillerde şekillenme şansı daha yüksektir.

Heckmann, kimliksel entegrasyonun sağlanması için doğru entegrasyon politikalarının takip edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Heckmann, doğru entegrasyon politikaları takip edilmediği sürece bireylerin etkileşimli entegrasyonlarının ve kimliksel entegrasyonlarının başarılı bir şekilde gerçekleşemeyeceğini ve dahil oldukları toplumdan seyre bir yaşam süreçlerini de belirtmektedir (Kuş, 2019, s. 125). Bu bağlamda, entegrasyon modellemelerinin ve süreçlerinin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için dahil olunan toplumun politikalarının göz ardı edilmemesi gerektiği ve entegrasyon sürecine bütünsel bir şekilde yaklaşılması gerektiği söylenebilir.

Heckmann'a göre, bütün göç ülkelerinde iş gücü piyasası ve okullar en büyük entegrasyon kurumlarıdır (2008, s. 35). Okullar kurumsal bir yapı içinde ev sahibi toplumun kültürünü, dilini, değer ve normları gibi kültürel öge ve sembollerin göçmen çocuklara aktarımını sağlamaktadır. Ancak burada göçmen çocukların sadece yeni toplumun kültürel değerlerini benimsemesi yönünde bir beklenti yoktur, çocuklara kendi kültürlerini devam ettirmeleri ve bunun önemi konusunda da bilgi verilmekte ve ne çocuklardan ne de ailelerden kendi kültürlerini bir yana bırakmaları yönünde bir beklentinin olmadığı belirtilmektedir. Bir başka ifadeyle Heckmann, okulların üstlendiği bu entegrasyon işlevinin kesinlikle asimilasyon anlamına gelmediğini ifade etmektedir.

Son olarak Heckmann (2006b), entegrasyonu kolaylaştıran ve zorlaştıran unsurlardan söz etmektedir. Bu Berry'nin kolaylaştırıcı unsurlarıyla benzerdir. Heckmann, göç alan

ve göç veren ülkenin kültürleri arasındaki kültürel yakınlığın (örneğin ortak bir dil) entegrasyon sürecini kolaylaştıracağını, ancak iki toplum arasında kültürel mesafenin fazla olması durumunun ise bunu zorlaştıracağını belirtmektedir. Kültürel yakınlığın az olduğu durumlarda entegrasyona destek olacak; dil kursları, uyum programları, velilerle iş birliği, e-öğrenme araçları gibi bazı uygulamaların yapılması gerektiğinden söz eder. Entegrasyon sürecini zorlaştırıcı bazı durumlardan da söz eden Heckmann, bu zorlaştırıcı unsurlara örnek olarak yasal engeller, göçmenlere uygulanan ayrımcı davranışlar/ önyargı ve göçmenlere devlet ve sivil toplum tarafından yeterli desteğin verilmemesini vermektedir.

Türkiye'deki Suriyeli çocukların entegrasyon süreçlerini tezler üzerinden içerik ve söylem analizi ile ele alan bu çalışmada Heckmann'ın entegrasyon modeli temel alınmıştır.

3. BÖLÜM

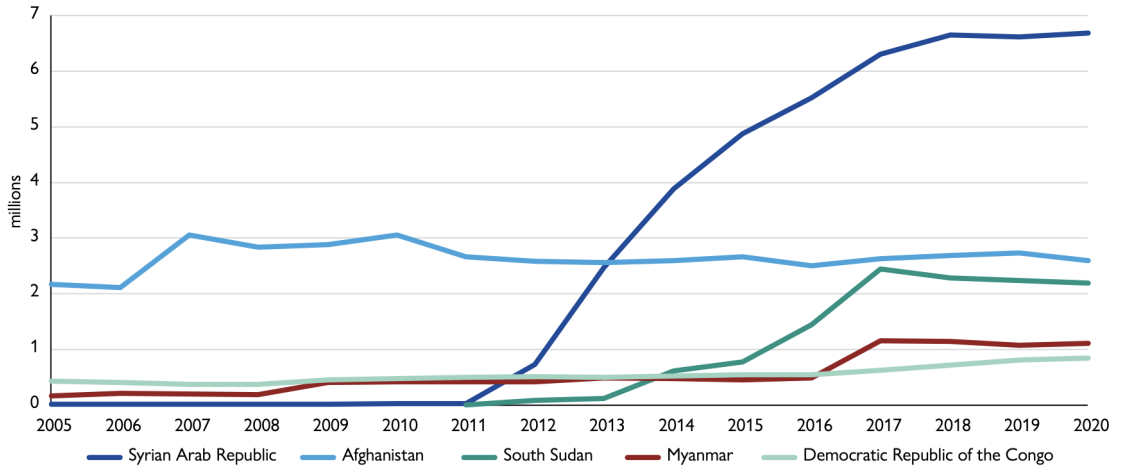
ZORUNLU GÖÇLE TÜRKİYE'YE GELEN SURİYELİLER

Çalışmanın üçüncü bölümünde zorunlu göçle Türkiye'ye gelen Suriyelilere ilişkin genel bilgiler ve istatistiki veriler sunulduktan sonra Suriyelilerin Türkiye'deki yasal statülerine dair bilgiler verilmiş ve son olarak Türkiye'deki Suriyeli çocuklara ilişkin bilgilere ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

3.1. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE İLİŞKİN GENEL DURUM

Suriye'de Mart 2011'de başlayan iç karışıklıkların üzerinden on bir sene geçmiştir. Bu süre zarfında yüzbinlerce Suriyeli hayatını kaybetmiş, yüz binlercesi de savaştan kaçarak yer değiştirmek zorunda kalmıştır. 2020 yılının sonu itibariyle dünya genelinde toplam, 26,4 milyon mültecinin ve 4,1 milyon sığınmacının bulunduğu belirtilmektedir (IOM, 2022, s. 45). Bu mülteci nüfusun içerisinde ise 6,5 milyon kişi ile Suriyeli göçü en büyük paya sahip grubu oluşturmaktadır (IOM World Migration Report, 2022, s. 46).

Figure 15. Number of refugees by top five countries of origin, 2005–2020 (millions)

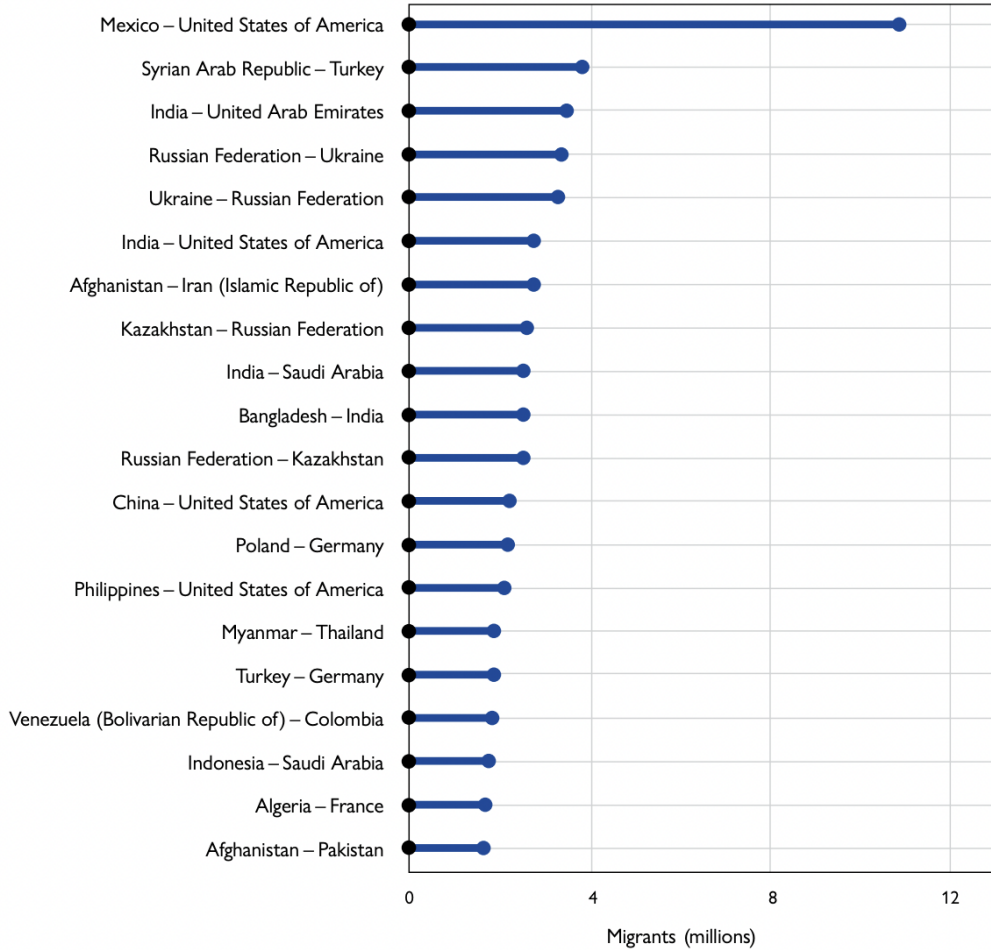

Kaynak: (IOM, World Migration Report, 2022, s. 46)

Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre, Türkiye, 2018'de üst üste 5 yıl boyunca başta Suriyeliler olmak üzere (3,6 milyondan fazla) 3,7 milyon mülteciyi kabul ederek

dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerden biri olmuştur (IOM World Migration Report 2020, 40).

Figure 3. Top 20 international migration country-to-country corridors, 2020

Kaynak: (IOM, World Migration Report, 2022, s. 27)

Yukarıdaki şekilde Uluslararası Göç Örgütü tarafından yayınlanan göç koridorları şemalaştırılmıştır. Şekilde belirtildiği gibi, en büyük göç koridorlarından biri, yaklaşık 4 milyon Suriyelinin Suriye’den Türkiye’ye gerçekleştirdiği göç hareketidir (IOM, 2022, s. 27).

Uluslararası Göç Örgütü’nün 2022 yılında yayınladığı rapora göre, Türkiye, 3,6 milyon Suriyeli’ye ev sahipliği yapmaktadır (IOM, 2022, s. 46).

Sığınmacıların ve mültecilerin hukuki statülerine ilişkin bilgiler, uluslararası düzenlemelerle ortaya konmaktadır. Bu uluslararası düzenlemelerin başında 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 tarihli protokol gelmektedir.

Suriyeliler Göç İdaresi tarafından geçici koruma altındaki Suriyeli vatandaşlar olarak ifade edilmesi sebebiyle Göç İdaresinin resmi verilerinde Suriyeliler geçici koruma altında bulunan bireyler olarak geçmektedir. Bu bağlamda, Göç İdaresi tarafından yayınlanan 2022 verilerine bakıldığında⁷, Geçici Korunma altında bulunan Suriyelilerin barındığı en yoğun 10 ilin; İstanbul (594,307 kişi), Gaziantep (465, 183 kişi), Şanlıurfa (384, 122 kişi), Hatay (368, 549 kişi), Adana (257, 765 kişi), Mersin (243, 997 kişi), Bursa (185, 108 kişi), İzmir (150, 041 kişi), Konya (123, 755 kişi), Ankara (100, 173 kişi) olduğu görülmektedir. Suriyelilerin Türkiye’de en yoğun bulundukları bölgeler, başta Güney Anadolu olmak üzere, Marmara, Ege ve İç Anadolu’dur.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin illere göre detaylı dağılıma bakıldığında ise Göç İdaresi tarafından yayınlanan 2020 güncel verilerinde en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ilin, şehir nüfusu ile kıyaslandığında %38, 45 ile Kilis olduğu, bunu %18, 07 ile Hatay’ın, %17, 92 ile Gaziantep’in izlediği görülmüştür.⁸

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımına ilişkin en güncel veriler 2020 yılına aittir. 2020 yılında 3, 583, 584 olan toplam Suriyeli nüfusun, 1.929. 987 kişinin erkek olduğu 1.653.597 kişinin ise kadın olduğu görülmektedir. Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş arası nüfusun ise 748 bin 728 kişi olduğu görülmektedir. Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli nüfusa oranı yaklaşık %20’dir.

⁷ Veriler T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Başkanlığı’nın resmi web sitesinde 11.08.2022 tarihi itibarıyla yayınlanan “Geçici Koruma” istatistiklerinden alınmıştır. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

⁸ Veriler T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Başkanlığı’nın resmi web sitesinde 11.08.2022 tarihi itibarıyla yayınlanan “Geçici Koruma” istatistiklerinden alınmıştır. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Tablo 3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Genel Veriler, Geçici Koruma

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.929.987	1.653.597	3.583.584
0-4	255.124	245.826	500.950
5-9	281.565	258.567	540.132
10-14	202.000	181.901	383.901
15-18	139.234	115.997	255.231
19-24	283.233	210.264	493.497
25-29	199.553	145.039	344.592
30-34	158.444	115.730	274.174
35-39	117.576	95.435	213.011
40-44	83.880	74.210	158.090
45-49	59.036	56.692	115.728
50-54	49.112	48.313	97.425
55-59	37.500	37.521	75.021
60-64	28.303	29.002	57.305
65-69	20.072	20.522	40.594
70-74	7.690	8.629	16.319
75-79	3.744	4.639	8.383
80-84	2.182	2.897	5.079
90+	668	911	1.579

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim tarihi: 29.04.2020)

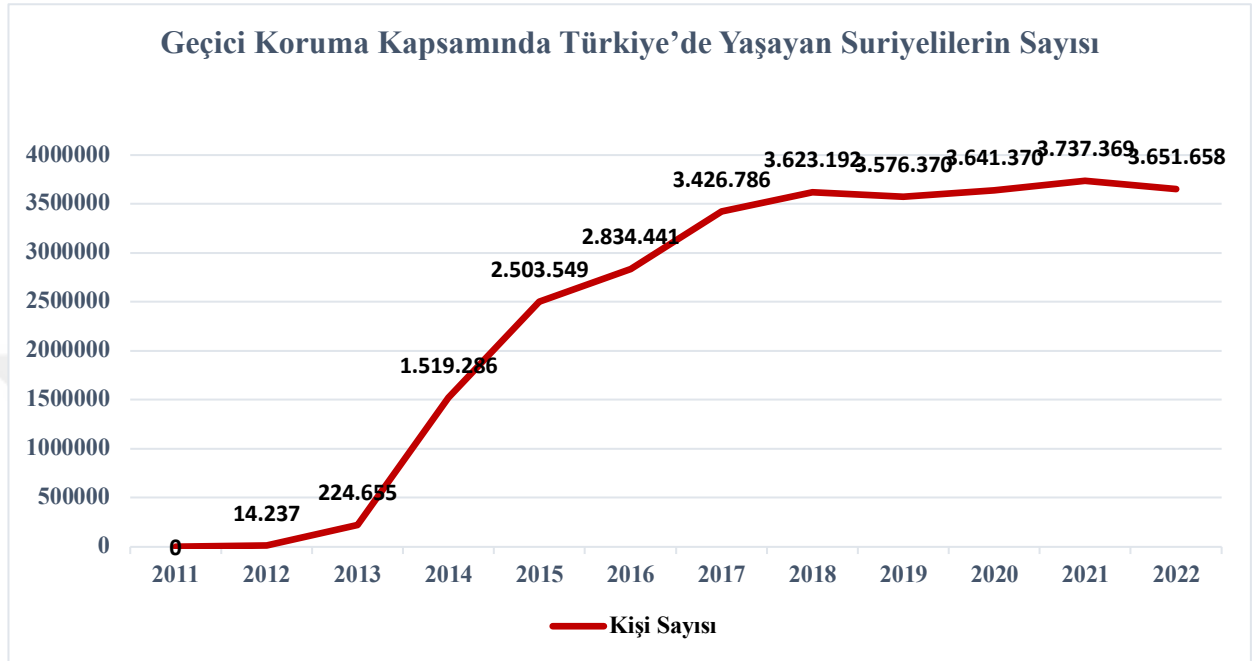
Türkiye’ye göç eden ve geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sayısına bakıldığında 19 Mart 2020 tarihi itibarıyla Göç İdaresi tarafından bu sayı, 63 bin 518 kişi olarak açıklanmıştır. Bu sayı Şubat 2020’de 64 bin 48 kişi, 2019’un başında ise 143 bin 558 kişi olarak raporlanmıştır. 2020 yılı itibarıyla Suriyelilerin yalnızca %1,78’i kamplarda yaşamaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımına bakıldığında ise, Göç İdaresi tarafından Mart 2020’de güncellenen verilerle Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye’de toplam 63.518 kişinin barındığı görülmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün açıkladığı verilere göre, Türkiye’de 18 Ağustos 2022 tarihi itibarıyla 3 milyon 651 bin 683 Suriyeli geçici koruma altında yaşamaktadır.⁹

⁹ Veriler T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Başkanlığı’nın resmi web sitesinde 11.08.2022 tarihi itibarıyla yayınlanan “Geçici Koruma” istatistiklerinden alınmıştır. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Yıllara göre Türkiye’de geçici koruma kapsamında yaşayan kişilerin sayısının değişimi şu şekilde belirtilebilir:

Tablo 4: Geçici koruma kapsamında Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerin Sayısı

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: (18 Ağustos 2022)

Mülteciler Derneği’nin açıkladığı verilere göre ise Türkiye’de geçici koruma altında kayıtlı olan Suriyeli sayısının 2020 yılı itibarı ile 3 milyon 587 bin 779 kişi olmuştur. Bu kişilerin 1 milyon 657 bin 936’sı, yani tüm Suriyeli nüfusun %46,61’ini 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Kadınların ve 0-18 yaş arası çocukların toplam sayısı ise 2 milyon 530 bin 547 kişi olarak belirtilmiştir. Bu sayı tüm Suriyeli nüfusun %70’ine tekabül etmektedir.

3.2. SURİYE’DEN TÜRKİYE’YE ZORUNLU GÖÇ VE SURİYELİLERİN YASAL STATÜSÜ

Suriye’deki savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyeliler, İç İşleri Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Göç İdaresi tarafından geçici korunma altındaki Suriyeliler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye, göçe yönelik ilk ve temel düzenlemeyi 1951 tarihinde

Cenevre’de imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ile gerçekleştirmiştir. Ancak, Cenevre Sözleşmesine ilişkin iki temel kısıtlamanın olması Türkiye’nin protokolü uygulama noktasında birtakım sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Cenevre Sözleşmesi’ndeki tanımın “Avrupa’da meydana gelen olaylar”ı içermesi coğrafi bir kısıtlamanın oluşmasına sebep olmuştur. Diğer bir kısıtlama ise, sözleşmenin 1951’den önce meydana gelen olayları kapsamasıdır. Sözleşmeyi imzalayan ülkeler, 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Protokol ile coğrafi ve tarih sınırlamalarını kaldırarak etki alanlarını genişletmiştir. Türkiye, 1967 Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Protokol’ü 1 Temmuz 1968 tarihinde kabul ederek tarih sınırlamasını kaldırmış, ancak coğrafi sınırlamayı korumaya devam etmiştir. Mülteci ve sığınmacı ile ilgili işlemlerin yasal temele dayandırılması ise 14.09.1994 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılan 1994 iltica/sığınmacı yönetmeliğiyle gerçekleştirilmiştir (Çiçekşöğüt, 2017, s. 3). 2011 yılında Suriye’de başlayan savaşla birlikte ülkesinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin Türkiye’ye sığınmasıyla birlikte, Türkiye’de hukuki ve kavramsal düzenlemede birtakım kavram karışıklıkları meydana gelmiştir. Türkiye taraf olduğu Göç Hukuku’na göre, Suriye’den gelenleri, Avrupa dışından gelenler olduğu için mülteci olarak kabul edememiştir. Bu durum, Suriyelilerin Türkiye’de hangi yasal haklara sahip oldukları, ne gibi yükümlülükleri olduğu ve hangi hukuki statüde olduklarının belirlenmesini zorlaştırmıştır.

Türkiye, bu durumda, göçe ilişkin hali hazırdaki düzenlemelerin yetersiz geldiğini ve yeni düzenlemelerin yapılarak Türkiye’ye gelen yabancıların yasal düzlemdeki yerlerini belirlemek için adımlar atmıştır. Bu adımlardan ilki, 30 Mart 2012 tarihinde “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” İç İşleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konan yönergedir. 2013 yılında ise “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kabul edilmiş, Türkiye’deki Suriyelilere ve diğer yabancılara sağlanacak korumanın anlaşılması açısından önemli bir adım olmuştur. Bu kanun kapsamında Türkiye’ye girişine izin verilecek ve verilemeyecek olan yabancılara ilişkin maddelere yer verilmiştir. 2014 yılında da “Geçici Koruma Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Geçici

Koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından da tanımlandığı gibi, kitlesel akın olaylarına acil çözüm bulmak için geliştirilmiş olan koruma biçimini ifade etmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, s. 6205). Bu koruma biçimi, devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri ve zorunlulukları çerçevesinde bireylerin statülerine ilişkin geliştirilmiş olan çözüm biçimi olarak da tanımlanmaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin getirmiş olduğu belli başlı yenilikler bulunmaktadır. Öncelikle, geçici koruma statüsündeki kişiler için yönetmelik kapsamında geçici koruma kimlik belgeleri düzenlenmektedir. Bu belgeler ile Türkiye'de de barınmaya başlayan yabancılar, Türkiye'de yasal olarak kalış hakkına sahip olmamakla birlikte ikamet izni yerine geçen belgelerle de eş değer sayılmamaktadır. Geçici kimlik belgesine sahip yabancılar, bu belge ile Türkiye'deki sosyal ve hukuki işlemlerini yürütebilmektedirler.

Ayrıca, yönetmelik kapsamında çocuklar özelinde olmakla birlikte refakatsiz çocuklar başta olmak üzere çocuğun yüksek yararı gözetilerek sağlık, psikososyal destek hizmetleri ve rehabilitasyon olmak üzere yardım ve destek hizmetleri karşılıksız olarak verilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, s. 6204).

Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte geçici koruma altındaki yabancılar, Bakanlar Kurulu'nun belirlemiş ve çerçevesini çizmiş olduğu sektörlerde çalışma izni alarak çalışabilme hakkına sahiptir.

2014 yılında Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararla yayınlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Suriyelilerin ihtiyaçlarına ilişkin daha net kararların alınabilmesini sağlayan iç hukuktaki boşlukları dolduran bir düzenleme olmuştur. Ayrıca, bu düzenleme, göç alanındaki en geniş düzenleme olması açısından da önem arz etmektedir.

Bu yönetmelik kapsamında, geçici koruma altındaki Suriyeliler geçici korunma hakkına sahip olacak, yasadışı giriş ve bulunuştan dolayı cezalandırılmayacak, geri gönderilemeyeceklerdir. Geçici korumanın kapsamına bakıldığında,

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır”¹⁰.

Bakanlar Kurulu tarafından alınan geçici koruma kararı doğrultusunda geçici koruma altındaki yabancılara sağlanacak hizmetler, yönetmelikte de belirtildiği gibi sağlık eğitim, iş piyasasına erişim hizmetleri, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık hizmetleri ve gümrük işlemleri gibi hizmetlerdir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, s. 6214).

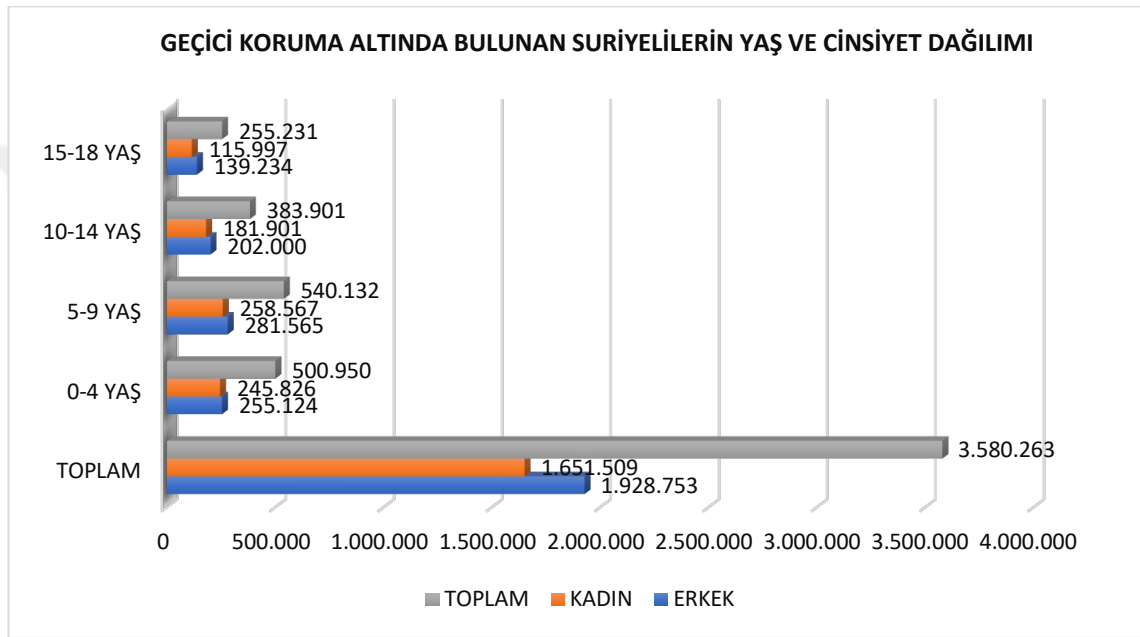
3.3. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ ÇOCUKLAR

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların betimsel durum analizi yapılmıştır. 2011’den bu yana Suriye’de savaşın etkisinin artmasıyla birlikte Türkiye’ye gelen Suriyeli sayısının da gün geçtikçe arttığı görülmüştür. Bu başlık altında Türkiye’de, Suriyeli yetişkin ve çocuklara ilişkin yaş ve cinsiyet gibi demografik bilgiler ile okullaşma oranlarına ilişkin verilere yer verilmiştir.

Suriye’de 2011 yılından bu yana yaşanan insani kriz, Suriyelilerin Türkiye dahil olmak üzere birçok ülkeye göç etmelerine neden olmuştur. Göç eden bu nüfusun içerisinde en fazla nüfusu barındıran ve bu insani krize karşı en hassas ve kırılgan grubu oluşturarak çoklu kırılganlığa maruz kalan grup çocuklardır. İç karışıklıkların ve savaşın üzerinden on bir yıl geçmiş olmasına rağmen çocuklar kriz karşısında ve sonrasında ağır bedeller ödemeye ve etki altında kalmaya devam etmektedirler. Sağlık, eğitim, barınma ve psikolojik durumları başta olmak üzere pek çok alanda risk altında bulunmaktadır.

¹⁰ <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf> (Erişim Tarihi: 23 Ağustos 2022)

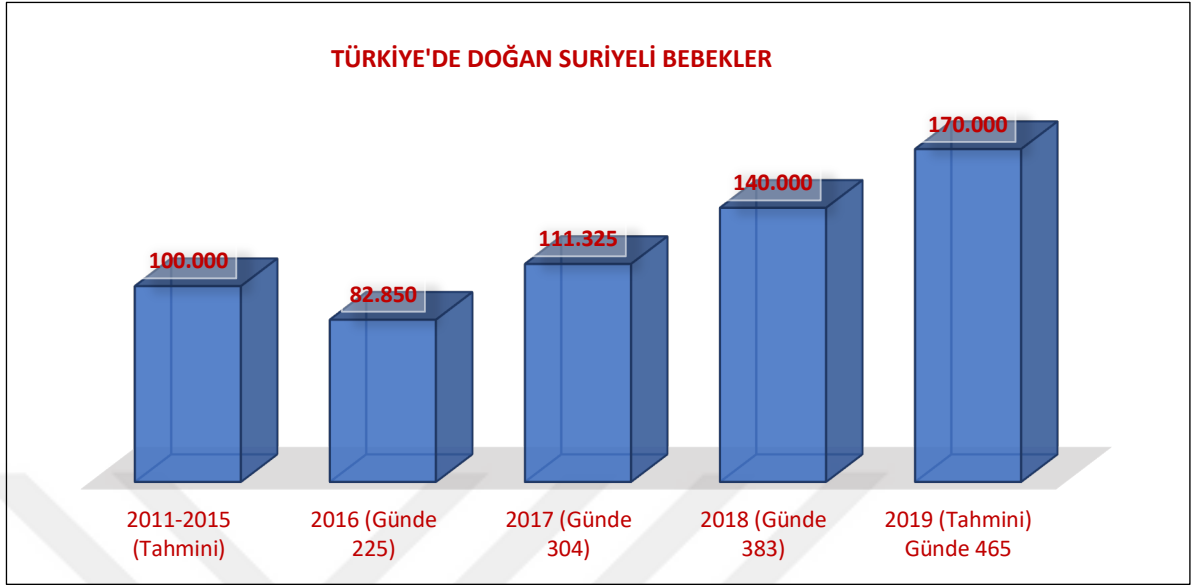
2020 yılında Türkiye’deki Suriyeli nüfusun 2 milyona yakınıni çocuklar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu verilere göre¹¹, yaş ve cinsiyet dağılımı tablosunda da görüldüğü gibi, Türkiye’de geçici koruma altında bulunan toplam 3 milyon 583 bin 584 kişi bulunmaktadır. Bu nüfusun 1 milyon 651 bin 509 kişisini kadınlar; 1 milyon 928 bin 753’ünü ise erkekler oluşturmaktadır. Toplam nüfusun içerisinde 1 milyon 680 bin 214 kişi ise 0-18 yaş aralığındaki Suriyeli çocuklardır.

Şekil 2. Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Erdoğan’ın çalışmasında (2019) da bahsettiği gibi Türkiye’de doğan Suriyeli çocuk sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

¹¹ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Genel Veriler, Geçici Koruma, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim tarihi: 29.04.2020)

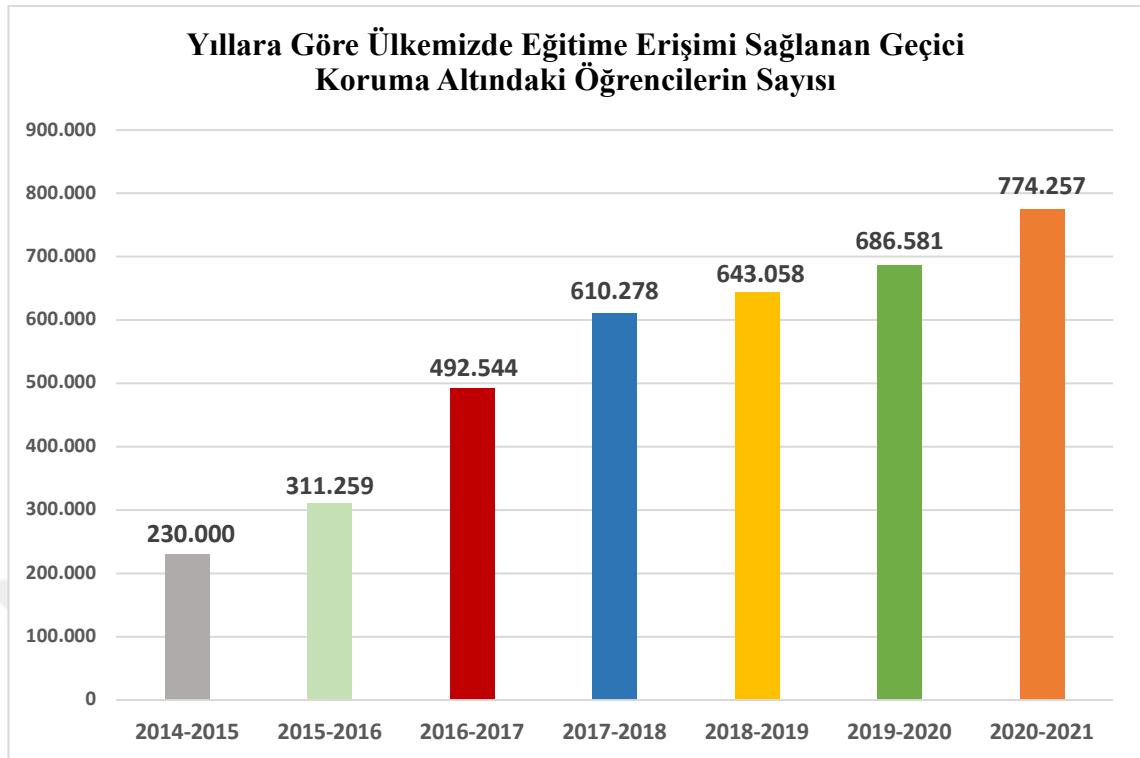

Şekil 3. Türkiye’de Doğan Suriyeli Bebekler

4 milyona yakın Suriyelinin yaşadığı Türkiye’de bu nüfusun yarısını çocukların oluşturuyor olması, çocuklar hakkında yapılan düzenlemeleri ve çalışmaları daha da önemli kılmaktadır. Erdoğan’ın (2019) çalışmasında 2019’a ilişkin doğan Suriyeli çocuk sayısına ilişkin projeksiyonu da göstermektedir ki Suriyeli çocukların eğitim, sağlık ve diğer alanlardaki entegrasyonları gün geçtikçe önem arz etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı’nın verilerine göre (MEB, 2021) Türkiye’de 2020-2021 eğitim öğretim dönemi içerisinde okullaşma oranı toplam Suriyeli çocuk nüfusu içerisinde %64,68 olmuştur.

Ülkemizde eğitime erişimi sağlanan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin sayısının yıllara göre değişimi, şekil 4’de verilmiştir.

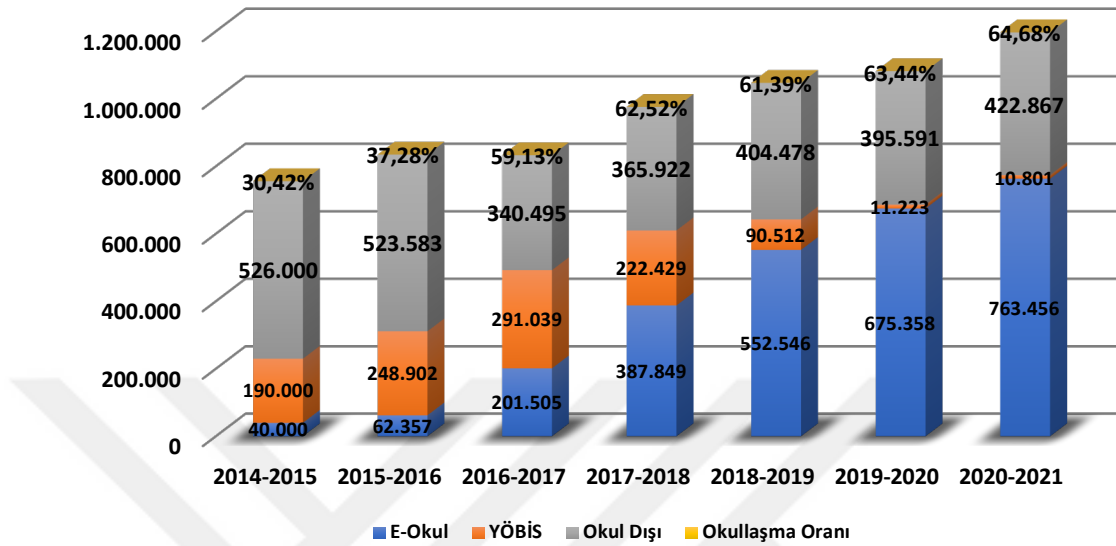
Şekil 4. Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Sayısı

Kaynak:http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf (Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2022)

Tabloya bakıldığında eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrenci sayısının yıllara göre arttığı görülmektedir. Ancak yaklaşık 4 milyon Suriyeli nüfusunun yarısından fazlasını Suriyeli çocukların oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda eğitime erişimi sağlanamayan çok sayıda Suriyeli çocuğun halen var olduğu görülmektedir.

Şekil 2’de verilen verilerde yıllara göre eğitime erişimi sağlanan ve sağlanamayan geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların sayı ve oranlarının arttığı görülmektedir. Ancak, eğitime erişimi sağlanamayan 397 bin öğrenci bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının verilerine göre, 2020-2021 yıllarında eğitime erişim sağlayamayan 422 bin 867 Suriyeli çocuk bulunmaktadır (MEB, 2021).

Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan & Sağlanamayan Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Sayıları ve Oranları

Şekil 5. Eğitime erişimi sağlanan ve sağlanamayan Suriyeli çocuklar

Kaynak: http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf
(Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2022)

Türk eğitim sistemin erişimi sağlanan geçici koruma altında 763 bin 456 Suriyeli çocuğun olduğu, bu öğrencilerin ise %49,01'ini kız, %50,99'unu ise erkek çocukların oluşturduğu belirtilmektedir.

Eğitim kademelerine göre okullaşmaya ilişkin verilere bakıldığında ise Şekil 6'da yer verilen bilgilere göre, ilkokul ve ortaokul kademesindeki Suriyeli öğrencilerin ağırlıkta olduğu bunu lise ve okul öncesinin takip ettiği görülmektedir.

Şekil 6. Eğitim Kademelerine Göre Suriyeli Çocukların Okullaşma Oranları

Kaynak: http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni.pdf

Türkiye’de Suriyeli çocukların hem eğitime erişimleri açısından hem de buna bağlı olarak topluma entegre olmaları açısından pek çok faktörle başa çıkmalarını gerektirmektedir. UNICEF’in verilerine göre okula devam edemeyen 400 bin çocuk, mevcut hizmetlere erişememekte, dil engelleri, sosyo-ekonomik engeller ve okulu erken bırakma gibi zorluklarla da karşılaşmaktadır. Özellikle okul dışındaki Suriyeli çocukların, ayrımcılık ve çeşitli sömürü türleri dahil olmak üzere sayısız koruma riskine karşı hassas oldukları belirtilmiştir (UNICEF, Nisan 2019 Raporu). Uluslararası Göç Örgütü’nün 2020 yılı raporunda da belirtildiği gibi, dil engelini aşma noktasında Suriyeli doktor ve öğretmenlerin işe alınması mültecilerin karşılaştığı dil zorluklarını hafifletmiş ancak uygun hizmet sağlayıcılarına veya dil desteğine erişimi olmayanlar zorluklarla karşılaşmıştır. Buna ek olarak, artan okul nüfusunu karşılamak için işe alınan Türk öğretmenlerin yabancı öğrencilerle olan geçmiş deneyimlerinin eksik olması ve travma geçirmiş çocuklara sahip karmaşık sınıfları yönetmek için gerekli desteğe sahip olmayışı da beraberinde zorluklar getirmiştir (IOM Report 2020; 248). Bu bağlamda, Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim, sağlık alanlarında ve hukuki düzlemde ne gibi haklara ve sorumluluklara sahip olduğu, engellerin aşılması için ne gibi adımlar atıldığının incelenmesi önemlidir. 2013 yılında kabul edilen Yabancılar ve

Uluslararası Koruma Kanunu'nun Türkiye'de yaşayan yabancı çocuklar için beraberinde neler getirdiği, çocuklara hangi hakları hangi düzlemlerde sağladığına bakmak gerekmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uluslararası ya da geçici koruma altındaki çocuklar çeşitli kararları beraberinde getirmiştir. Türkiye'de doğan Suriyeli çocuk, ailesinin ikamet izni başvurusuyla, Türkiye'de ikamet edebilmektedir. Geçici koruma/geri gönderme merkezlerinde kalan çocuklar, acil ve temel sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilmektedir. Çocukların yüksek yararı gözetilerek aileler ayrı yerlerde barındırılmakta, çocukların eğitim ve öğretimden faydalanabilmeleri için de Milli Eğitim Bakanlığınca alınan gerekli tedbirler uygulanmaktadır. Refakatsiz çocuklara ilişkin alınan hükümler, refakatsiz çocuklara ilişkin alınacak olan tüm önlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmektedir. Fiziki görünümü ile beyan ettiği yaşı arasında uyumlu görülmeyen çocukların Bakanlıkça sağlık kuruluşlarına yaptırılan testler doğrultusunda, 18 yaş altında olduğu tespit edilen çocukların Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il müdürlüklerine teslim edileceği ilgili maddede yer almaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ise çocuğun görüşü doğrultusunda uygun konaklama yerlerine, yetişkin akrabalarının yanlarına ya da koruyucu bir ailenin yanına yerleştirileceği kararı uygulanır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda çocukların yararı gözetilerek Suriyeli çocuklar hakkında ele alınan bu maddeler, 2014 yılından bu yana, Suriyeli çocukların koruma, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere Türk çocuklarıyla eşit zeminlerde erişimleri sağlanması amacıyla kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de bulunan yabancı çocukların, eğitime ve ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine erişimleri artmıştır (IOM Report, 2020, s. 248).

Birleşmiş Milletler tarafından 1989'da kabul edilen ve 1990'da yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye tarafından 1990'da kabul edilmiş, 1995'te yürürlüğe girmiştir. Taraf devletler,

“Bu sözleşmede yer alan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dili, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken,

mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler” (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Madde 2, s. 4).

Sözleşmeye göre, çocuk doğduğu ülkede doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilerek, doğumdan sonra isim hakkına, vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu müddetçe ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Madde 7, s. 5). Çocuğun vatansız kalması durumunda ise taraf devletlerin kendi ulusal hukuklarına ve ilgili belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülöklere uygun olarak hakların işlerlik kazanmasını sağlarlar.

Bu sözleşme, çocuklar için önemli sorumlulukları beraberinde getirmiştir. Sözleşmeye taraf olan devletler tarafından kabul edilen, çocuğun ilk haklarından biri, kendisinin veya ailesinin din, dil, ırk, cinsiyet, renk, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet ve doğuş ve başka bir statü bakımından ayırım yapılmaksızın sözleşmede geçen haklara sahip olduğudur. Çocuk, bu sözleşmeye taraf olan devletler tarafından özel olarak korunmak, çıkarları yasalarla önde tutularak toplumsal olarak gelişmesine izin verilmesi gerektir. Doğuştan itibaren bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkına sahiptir. Toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanmak, sağlık içinde gereken tüm olanaklardan ve bakımlardan faydalanmak, yeterli destekten yoksun, ailesinden uzak ya da kopuksa özel bakımdan faydalanmak, zorunlu ve ücretsiz eğitim almak, her durumda korunma ve yardımdan ilk yararlanacak kişiler arasında olmak gibi haklara sahiptir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin maddelerinin gösterdiği gibi çocuk, mülteci, sığınmacı ya da geçici koruma statüsünde bulunmaktan önce çocuktur. Sözleşmeye taraf olan devletlerin ölkelerine sığınmak zorunda kalan, savaştan kaçarak zorunlu göç eden tüm bireylere özellikle çocuklara eşit ve yasalara bağılı olarak yaklaşması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu sözleşmenin de vurguladığı gibi, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da “mülteci statüsü kazanmış bir çocuk için insani yardımların tümünden faydalanması için gerekli olan bütün önlemlerin alınması” gereklidir (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, s. 12-13). Sözleşmede spesifik olarak göçmen, mülteci ya da geçici koruma altında bulunan çocuklara ilişkin verilen maddelerin genişletilmemiş olmasına rağmen, sözleşmede yer alan ayrımcılık yasağı ilkesi, sözleşmeye taraf olan devletlerin, tüm çocuklara tanınan bu haklara saygı gösterilmesini ve çocukların haklarını hayata geçirmesini şart koştaktadır. “Devletler;

çocuğun ya da çocuğun anne babasının veya yasal vasisinin uyruğuna, göç durumuna ya da vatansızlığına bakmaksızın, düzenli ya da düzensiz statüdeki göçmenler, sığınmacılar, mülteciler, vatansız kişiler ve/veya menşe ülkesine gönderilen ya da sınır dışı edilen insan ticareti mağdurları da dâhil olmak üzere istisnasız tüm çocukların bu haklarına saygı göstermek ve bu hakları hayata geçirmekle yükümlüdür” (UNICEF, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün verilerine göre, savaşın başladığı ilk günlerde sınırı aşarak Türkiye’ye 252 Suriyelinin geldiği, 2012 yılında ise 14 bin 237 Suriyelinin geçici koruma altına alınarak biyometrik kayıtlarının gerçekleştirildiği belirtilmektedir.¹² 2013 yılına gelindiğinde ise 224 bin 655 Suriyelinin geçici koruma altına alındığı, 2014 yılında bu sayının milyonları bularak 1 milyon 519 bin 286 Suriyelinin geçici koruma altına alındığı ve 31 Aralık 2013 tarihinde AFAD’ın verilerine göre 10 şehirde (Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mardin, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana ve Malatya) kurulan geçici barınma merkezlerinde 210 bin Suriyeliye insani yardım ve sağlık hizmeti sağlandığı belirtilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 Göç Raporu, 2015, s. 79).

Mayıs 2022 itibariyle ise Türkiye’deki Suriyeli sayısının 3 milyon 763 bin 211 olduğu geldikleri 2011 yılından itibaren sayılarının arttığı ve Türkiye’de doğan Suriyeli çocukların da artmasıyla birlikte bu sayının milyonları bulduğu görülmektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyeli yabancılara sağlanan eğitim hizmetlerine bakıldığında ise 2013 yılı itibariyle geçici koruma merkezlerinde okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere toplamda 45 bin 696 Suriyeli çocuğa eğitim hizmeti sağlandığı belirtilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 Göç Raporu, 2015, s. 79). Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı’nın verilerine göre ise 2014-2015 yıllarında 5-17 yaş aralığında 756 bin eğitim çağında Suriyeli çocuğun bulunduğu, 2020-2021 yıllarında ise bu

¹² Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 Yılı Göç Raporu
https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2013_yillik_goc_raporu.pdf

sayının 1 milyon 197 bin 124 olduğu belirtilmektedir.¹³ Eğitim çağındaki geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların okullaşma oranlarının ise 2014-2015 yılları arasında toplam Suriyeli çocuk nüfusu içerisinde %30,42 olduğu, okullaşamayan çocuk sayısının ise 526 bin olduğu belirtilmektedir. 2020-2021 yıllarında ise eğitim çağındaki toplam Suriyeli çocuk sayısının %64, 68'inin eğitime erişiminin sağlandığı, okullaşamayan çocuk sayısının ise 422 bin 867 olduğu görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, 2021).

Eğitim kademelerine göre Suriyeli çocukların okullaşma oranları verilmiştir. Buna göre, ilkokul çağındaki Suriyeli çocukların daha fazla okullaşma oranına sahip olduğu görülmektedir. Örgün eğitime erişimi sağlanan Suriyeli çocukların %50,99 oranında erkek çocuklar olduğu, %49,01 oranında ise kız çocuklar olduğu belirtilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, 2021).

¹³ Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı
Mart 2021
http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf

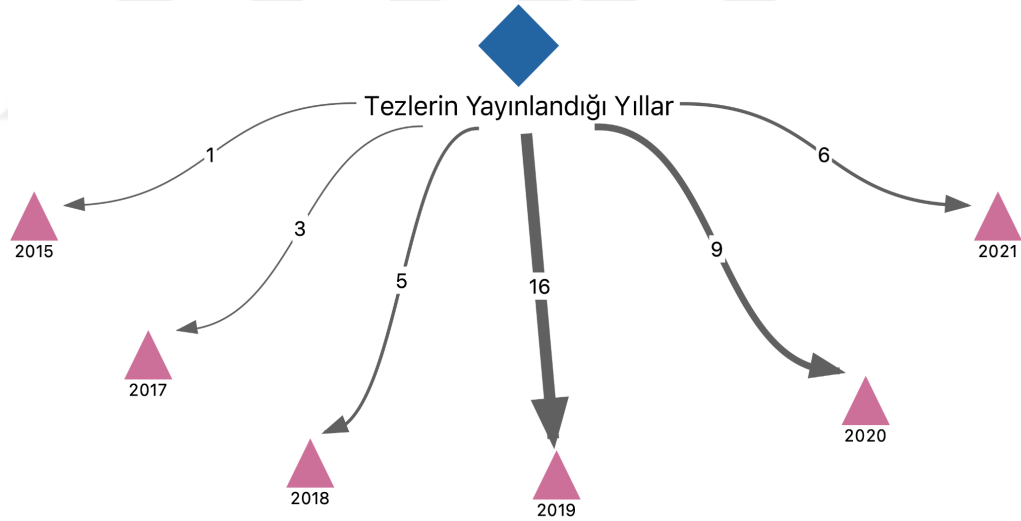
4. BÖLÜM

SURIYELİ ÇOCUKLARI ELE ALAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ

Tezlere ilişkin genel bilgiler bölümünde, içerik ve söylem analizi birimine dahil edilen tez çalışmalarının sırasıyla; tezlerin yayınlandığı yıllar ve türleri, tezlerin yapıldığı üniversiteler ve anabilim dalları yer verilmiştir.

4.1. TEZLERİN YAYINLANDIĞI YIL VE TEZ TÜRLERİ

Çalışma kapsamında, araştırmanın içerik ve söylem analiz birimine dahil edilen tezlerin yayınlanma yılları yoğunluğunun 16 tez ile 2019 yılına ait olduğu, bunu 9 tez çalışması ile 2020 ve 6 tez çalışması ile 2021 yıllarının takip ettiği görülmektedir. Şekil 7’de verilen temalara ilişkin çizgilerin kalınlığı kod sıklığını göstermektedir.

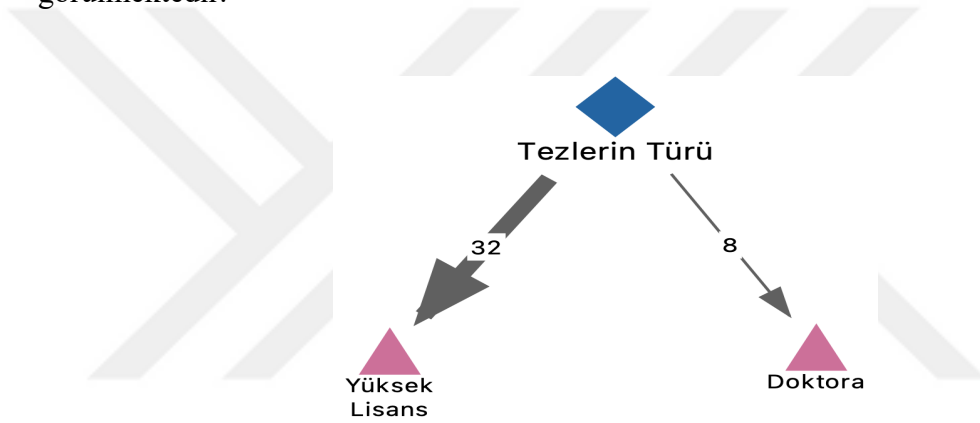
Şekil 7. Tezlerin Yayınlandığı Yıl

Suriye’den komşu ülkelere göçün 2011 yılında başladığı göz önünde bulundurulduğunda Suriyeliler konusunda yapılan çalışmaların 2015 yılından itibaren artarak devam ettiği, özellikle Suriyelilerin yaşadığı geçici barınma merkezlerinin kademeli olarak kapatılmaya başlanmasıyla birlikte 2018-2019 yılından itibaren

Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonlarının tartışılmaya başlanmasıyla bu konuda yapılan akademik çalışmaların da hemen hemen iki katına çıktığı görülmektedir.

Tezlerin türleri

Araştırma kapsamında incelenen 40 tezin; 32 tanesinin yüksek lisans, 8 tanesinin ise doktora tezi olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların eğitimi, eğitimde karşılaştıkları sorunlar ve eğitim politikaları konularında yapılan çalışmaların yüksek lisans düzeyinde olduğu, Suriyeli çocukların sosyal uyumu, ruhsal sorunları ve iyi olma halleri konularında yapılan tezlerin bazılarının doktora düzeyinde yayınlanan tezler olduğu görülmektedir.

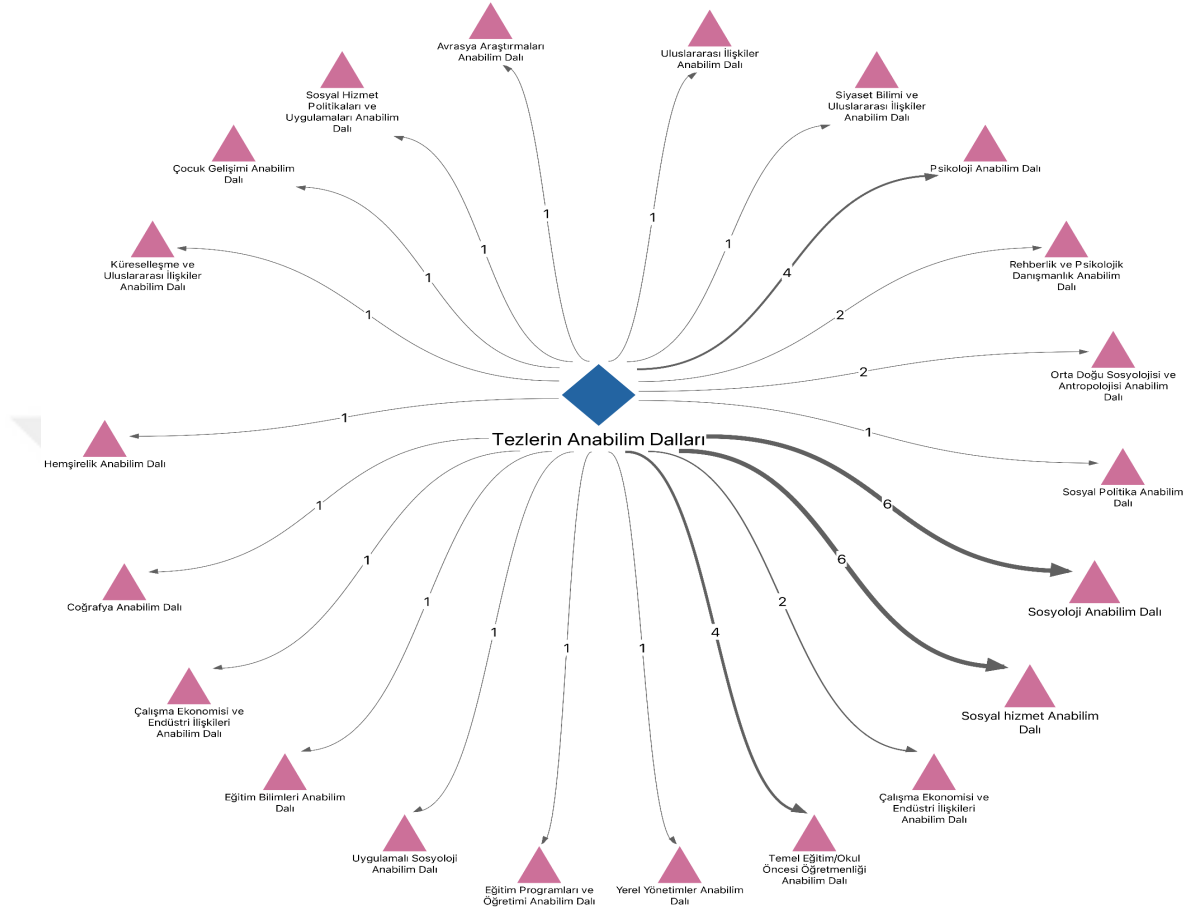
Şekil 8. Tezlerin Türü

Tezlerin türlerine bakıldığında Suriyeli çocukların entegrasyonları bağlamında yayınlanan tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans düzeyinde çalışıldığı, doktora düzeyinde ise daha ziyade sosyal uyum, entegrasyon ve Suriyeli çocukların haklara erişimleri konularına eğilim gösterildiği görülmektedir. Bu durum, Suriyeli çocuklara dair araştırma sorunsallarının ele alınarak incelenmesinin yüksek lisans tez çalışmalarında daha fazla olduğunu göstermektedir.

4.2. TEZLERİN YAPILDIĞI ÜNİVERSİTELER VE ANABİLİM DALLARI

Çalışma kapsamında ele alınan tezlerin yayınlandığı anabilim dallarına bakıldığında, genel eğilimin ve yoğunlaşmanın sosyoloji (6 tez) ve sosyal hizmet (6 tez) anabilim

dallarında olduğu, bu anabilim dallarını ise temel eğitim/okul öncesi öğretmenliği (4 tez) ve psikoloji (4 tez) anabilim dallarının izlediği görülmektedir.

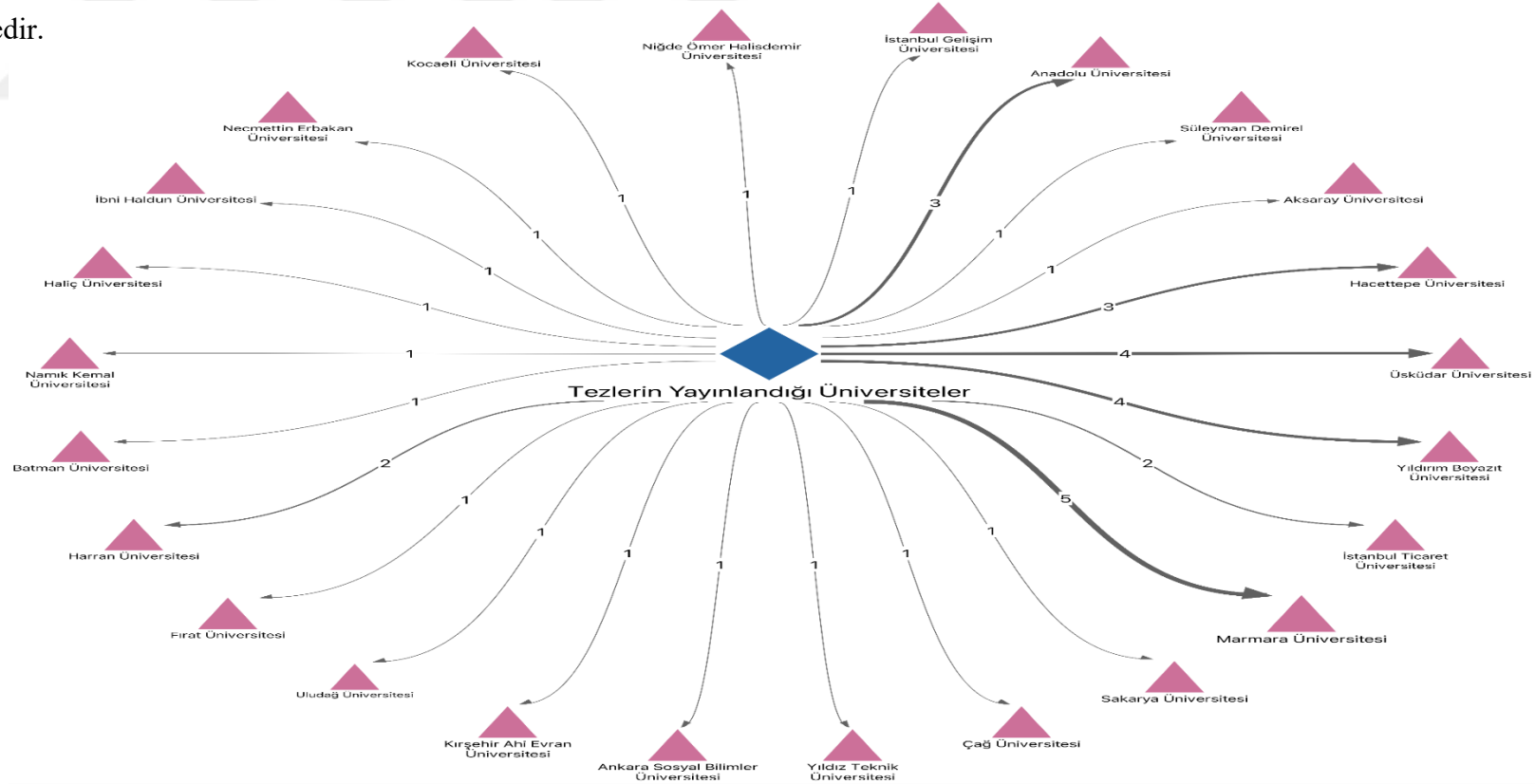

Şekil 9. Tezlerin Yapıldığı Anabilim Dalları

Bu anabilim dallarını ise rehberlik ve psikolojik danışmanlık, Orta Doğu sosyolojisi ve antropojisi, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkilerinin izlediği görülmektedir. Hemşirelik gibi sağlık alanında yayınlanan çalışmalarda da özellikle Suriyeli çocukların ruh sağlıklarına ve ruhsal sorunlarına odaklanıldığı görülmektedir.

Tezlerin Yapıldığı Üniversiteler

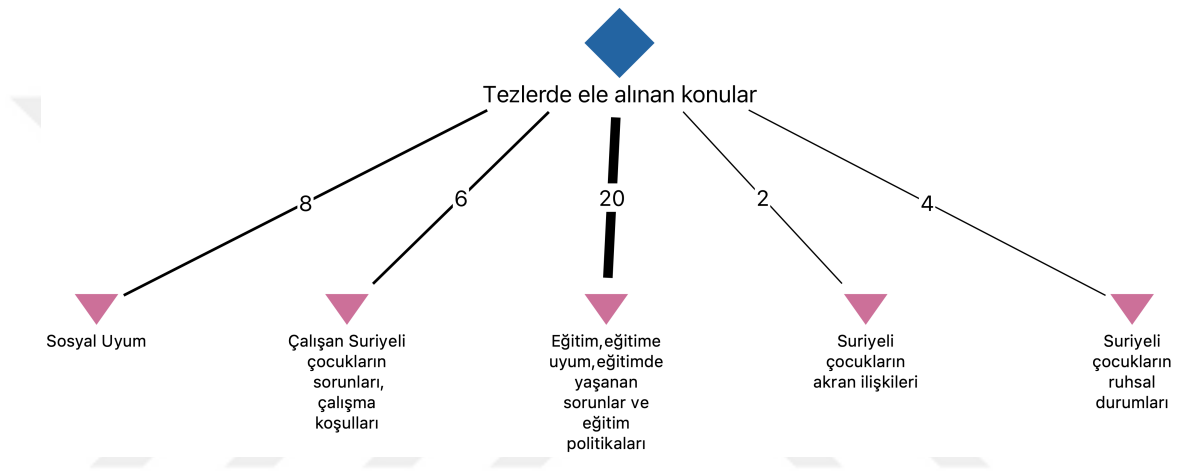
Tezlerin yayınlandığı üniversitelere bakıldığında Marmara Üniversitesi'nin 5 tez çalışması ile Suriyeli çocuklar konusunda en fazla tez çalışması yayınlanan üniversite olduğu, bunu, 4 tez çalışması ile Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Üsküdar Üniversitesi'nin takip ettiği görülmektedir.

Şekil 10. Tezlerin Yapıldığı Üniversiteler

4.3. TEZLERDE ELE ALINAN KONULAR

Suriyeli çocuklarla ilgili yapılan taramalar sonucunda bu çalışmanın konusu ve kapsamı çerçevesinde içerik ve söylem analiz birimini oluşturan tezlerin konu dağılımlarına bakıldığında, Suriyeli çocuklar konusunda eğitim, eğitime uyum, eğitimde yaşanan sorunlar ve Suriyeli çocuklara ilişkin Türkiye’de izlenen eğitim politikaları konularının en fazla ele alınan konular olduğu görülmektedir. İncelenen 40 tezin 20 tanesi eğitim teması altında yer almaktadır.

Şekil 11. Tezlerde Ele Alınan Konular

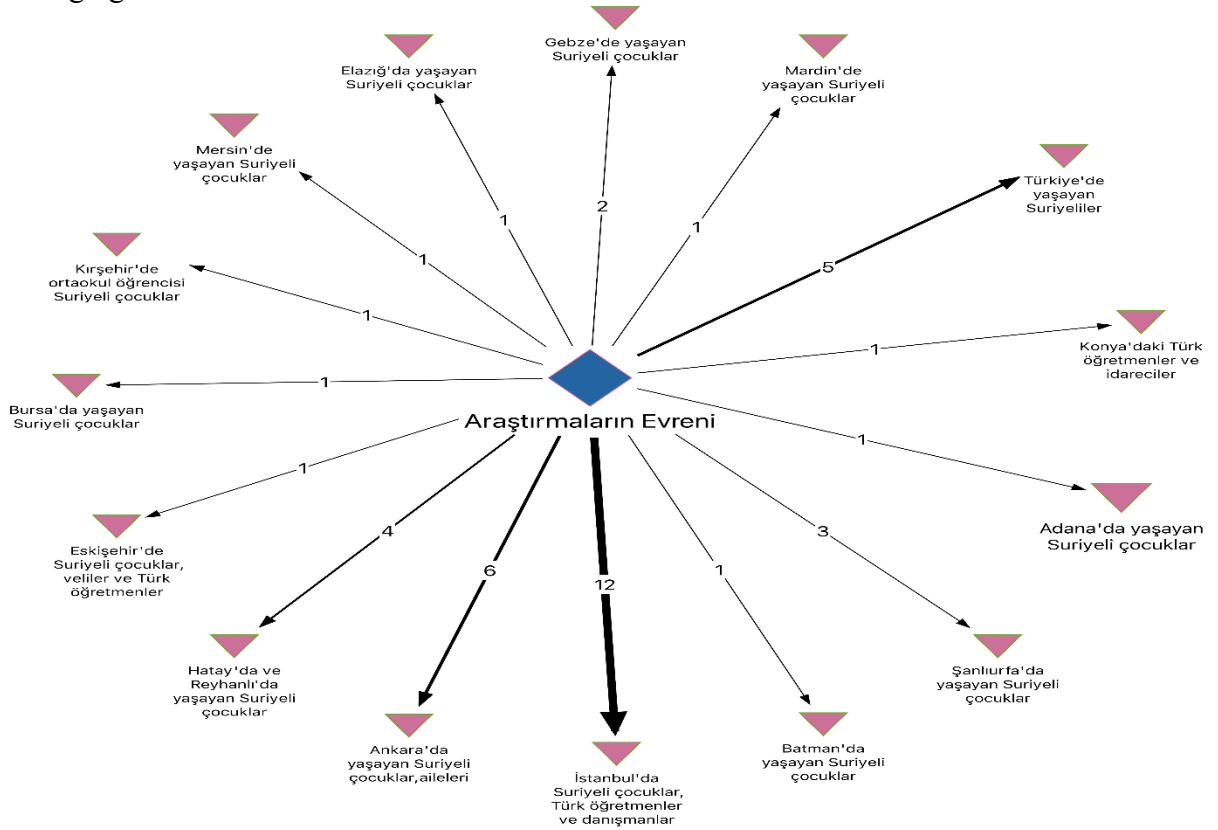
Eğitim temasının ardından Suriyeli çocuklar konusunda en fazla çalışılan konunun sosyal uyum olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların sosyal uyumları ve bu konudaki sorunlarına ilişkin yapılan 8 tez çalışması bulunmaktadır. Çalışan Suriyeli çocuk işçileri, çocuk emeğine ilişkin ve Suriyeli çocukların çalışma yaşamında karşılaştıkları zorlukların, çalışma koşullarının ele alındığı 6 tez çalışması mevcuttur. İncelenen tezlerde ele alınan diğer konular ise Suriyeli çocukların ruhsal durumları, duygu durum bozuklukları ve TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu) ve son olarak Suriyeli çocukların akran ilişkileridir. Suriyeli çocukların ruhsal durumlarına dair yapılan 4 tez çalışması; Suriyeli çocukların akranlarıyla olan ilişkilerine dair yapılan ise 2 tez çalışması bulunmaktadır.

4.4. TEZLERİN EVREN VE ÖRNEKLEMLERİ

Çalışmanın bu bölümünde analiz birimine dahil edilen çalışmaların evren ve örneklemelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tezlerin Evreni

İncelenen toplam 40 yüksek lisans ve doktora tezinin araştırma evrenlerine bakıldığında Suriyelilerin nüfus olarak en fazla yaşadığı illerden biri olan İstanbul ilinde yoğunlaştığı görülmektedir. İncelenen çalışmaların 12 tanesinin İstanbul'da yaşayan Suriyeli çocuklar evreni olduğu, 6 çalışmanın ise Ankara ilinde yaşayan Suriyeli çocuklar olduğu görülmektedir.

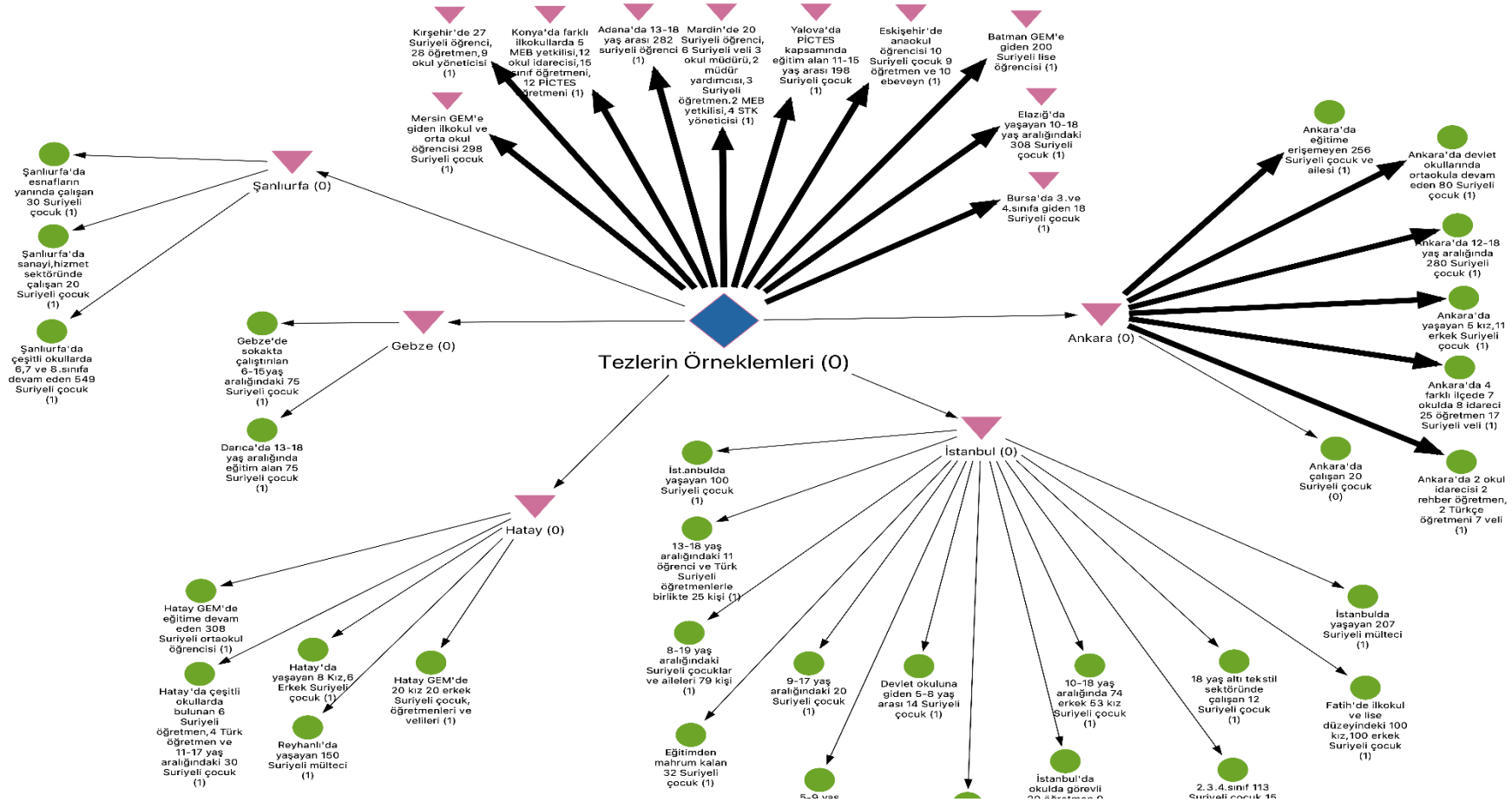
Şekil 12. Tezlerin Evreni

Bununla birlikte, Suriyelilerin göç döneminin ilk zamanlarında yerleştirildikleri iller olan Şanlıurfa, Hatay ve Adana gibi illerde nüfus olarak yoğunlukta olmalarından dolayı bu illerde yapılan çalışmalar da araştırmaların evrenini oluşturmaktadır. Yapılan tarama sonucunda 40 teze ilişkin 41 evrene ulaşılmıştır. 41 olmasının nedeni, tezlerden

birinin hem Hatay hem de Ankara evren ve örneklemini kapsamāsından kaynaklanmaktadır.

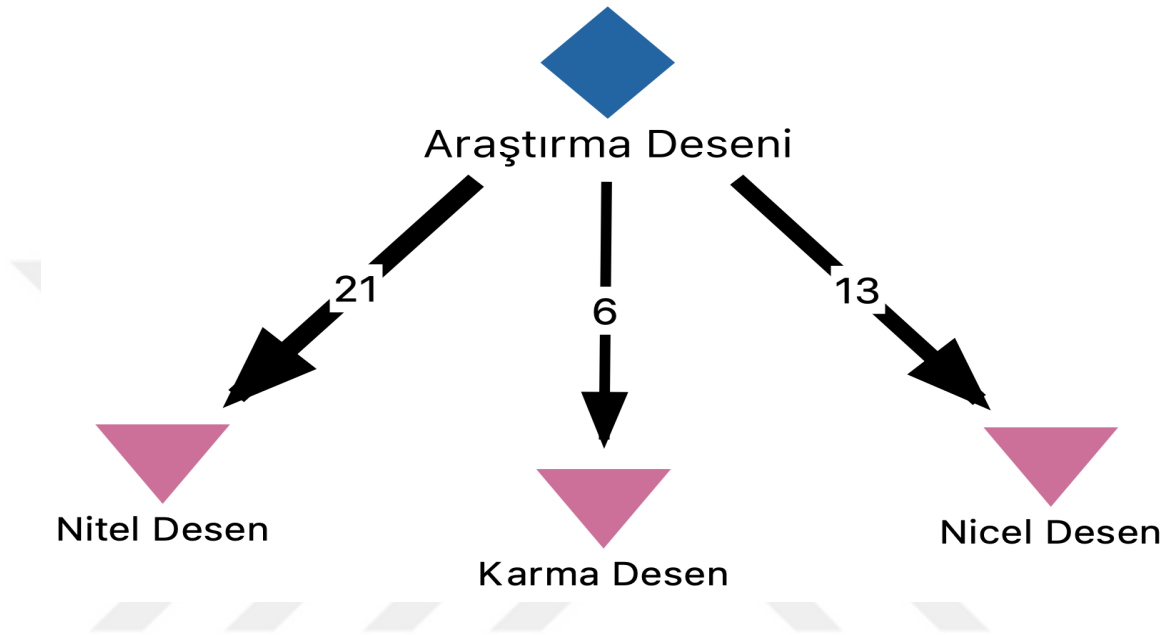
Tezlerin Örneklemi

Şekil 13. Tezlerin Örneklemi

4.5. TEZLERİN ARAŞTIRMA DESENİ

İçerik ve söylem analizine dahil edilen çalışmalarda kullanılan yöntemlere aşağıdaki şekil 14’de yer verilmiştir.

Şekil 14. Tezlerin Araştırma Deseni

Çalışma kapsamında incelenen tezlerin araştırma yöntemlerine bakıldığında, 40 tez çalışmasının 21’inin nitel araştırma deseni; 13 tez çalışmasının nicel araştırma deseni; 6 tez çalışmasının ise karma araştırma deseni yöntemiyle yapıldığı görülmektedir. Nitel araştırma deseni ile gerçekleştirilen çalışmalarda araştırma tekniği ve veri toplama aracı olarak en fazla derinlemesine görüşme ve mülakat metodunun kullanıldığı, nicel araştırma deseniyle yapılan çalışmalarda ise anket ve çeşitli ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir. Araştırma stratejileri olarak, fenomenoloji, etnografi, vaka durum çalışması, gömülü teori gibi stratejilerin yanı sıra betimsel ve ilişkisel tarama modellerinin de kullanıldığı görülmektedir.

Suriyeli çocukların entegrasyonları konusunda yapılan bu çalışmaların, özellikle nitel araştırma deseni ağırlıklı yapılması, göç olgusunun bireylerin yaşamlarını ne denli etkilediği ve bugün Türkiye’de hangi süreçlere dahil oldukları, neleri

deneyimlediklerinin kişisel deneyimler yoluyla sunulması açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte, nicel araştırma deseniyle yapılan çalışmalar da göç olgusuna ilişkin tamamlayıcı bilgiler sunması açısından önemlidir. Kümbetoğlu'nun (2017) da belirttiği gibi, nitel araştırma deseni ile tasarlanan çalışmalar, sosyal aktörlerin kendi alanlarında gözlemlenmesi, karşılıklı etkileşim içinde anlamının önemli olması açısından göç ve kadın çalışmaları gibi alanlarda tercih edilen yöntemlerden biridir (Kümbetoğlu, 2017, s. 62-63).

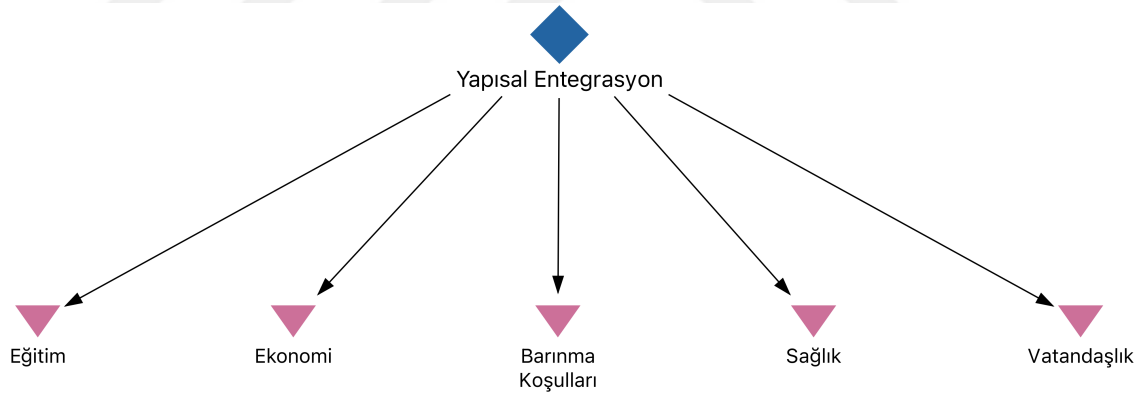
5. BÖLÜM

TEZLER ÜZERİNDEN SURİYELİ ÇOCUKLARIN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN SÖYLEM ANALİZİ BULGULARI

Çalışmanın beşinci bölümünde Heckmann'ın entegrasyon modeli çerçevesinde entegrasyonun 4 boyutu olan yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, sosyal entegrasyon ve kimlik ve aidiyeti zorlaştıran faktör olarak önyargılara ilişkin söylem analizi bulgularına yer verilmiştir.

5.1. YAPISAL ENTEGRASYON

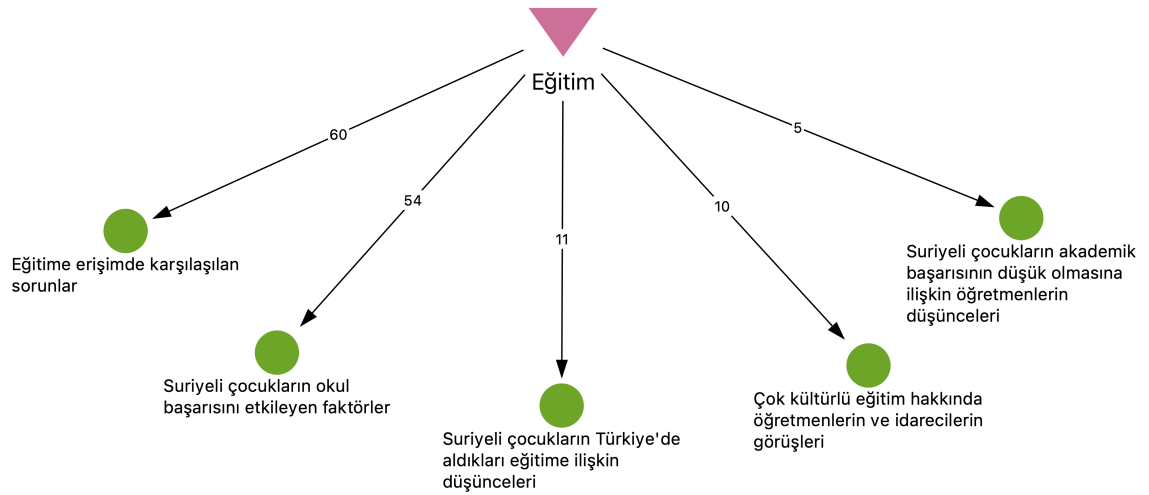
Çalışma kapsamında içerik ve söylem analizi birimini oluşturan 40 tez çalışmasına dair yapılan söylem analizinde, yapısal entegrasyon ana temasının altında 5 alt tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar, eğitim, ekonomi, barınma koşulları, sağlık ve vatandaşlıktır.

Şekil 15. Yapısal Entegrasyonun Alt Temaları

5.1.1. Eğitim

Yapısal entegrasyon ana temasının altında ele alınan alt temalardan ilki eğitimidir. Eğitim temasının alt temaları şekil 16'da verilmiştir.

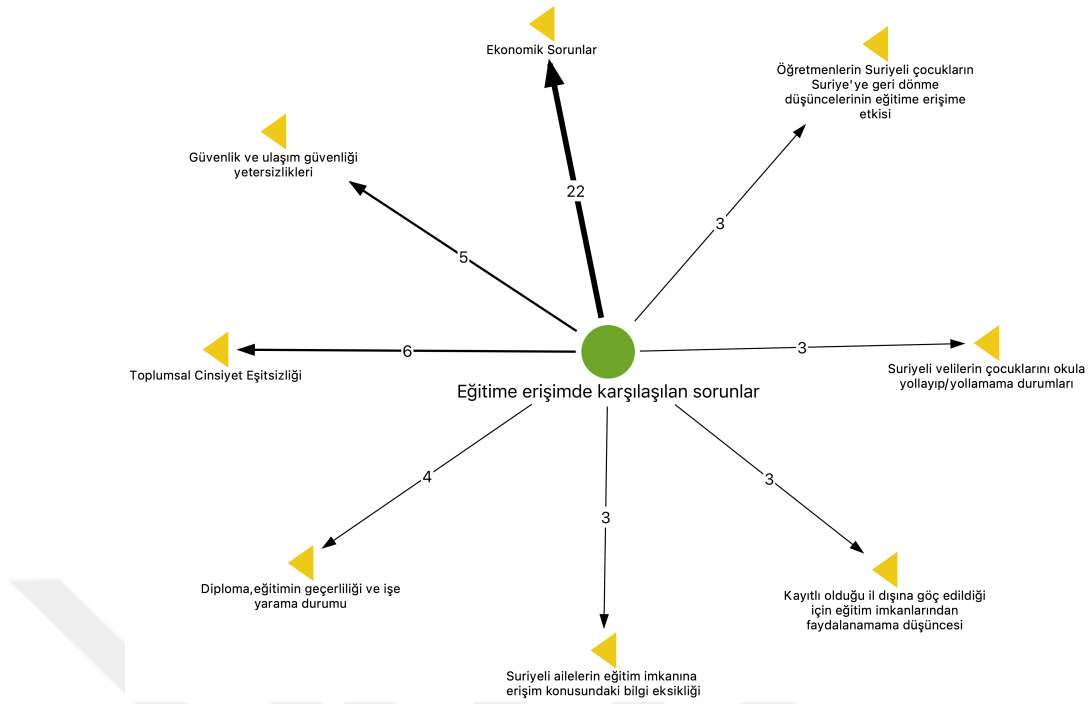

Şekil 16. Eğitim Temasına İlişkin Alt Temalar

Eğitim temasının alt temalarına bakıldığında; eğitime erişimde karşılaşılan sorunlar, Suriyeli çocukların okul başarısını etkileyen faktörler, Suriyeli çocukların Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin düşünceleri, çok kültürlü eğitim hakkında öğretmenlerin ve idarecilerin görüşleri ve Suriyeli çocukların akademik başarısına ilişkin öğretmenlerin düşünceleri olmak üzere beş alt tema bulunmaktadır. Bu alt temalardan ilki olan eğitime erişimde karşılaşılan sorunlara detaylı bakıldığında;

5.1.1.1. Eğitime Erişimde Karşılaşılan Sorunlar

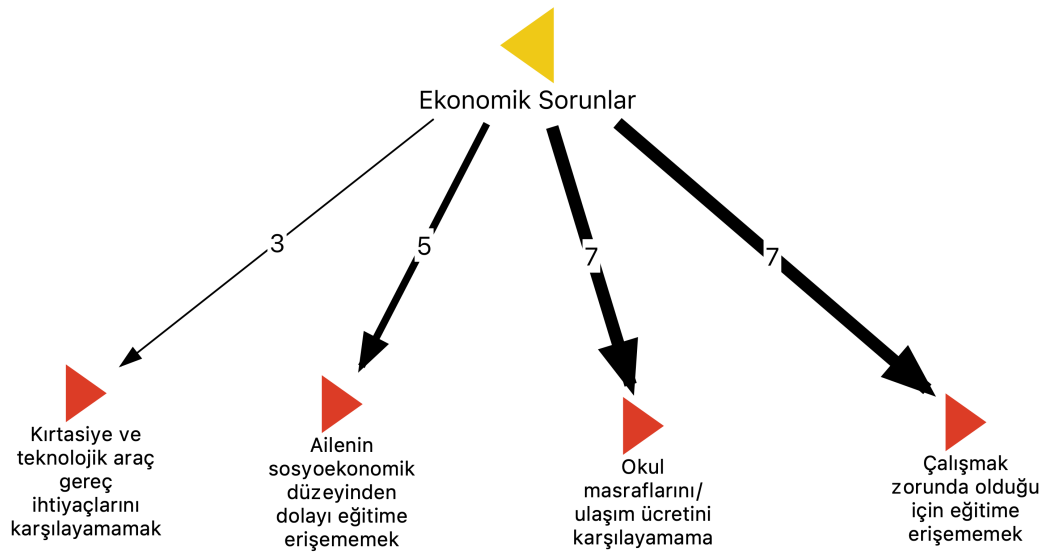
Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları sorunlara ilişkin oluşturulan alt temanın altında ise dokuz alt tema bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla, ekonomik sorunlar, ebeveynlerin ve öğretmenlerin Suriye’ye geri dönmeye ilişkin düşüncelerinin Suriyeli çocukların eğitime erişimlerinin etkisi, Suriyeli velilerin çocuklarını okula yollama durumları, kayıtlı olduğu il dışına göç edildiği için eğitim imkanlarından faydalanamama düşüncesi, Suriyeli ailelerin eğitim imkanına erişim konusundaki bilgi eksikliği, diploma ve eğitimin geçerliliği ve işe yarama durumu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve son olarak güvenlik ve ulaşım güvenliği yetersizlikleridir.

Şekil 17. Eğitime Erişimde Karşılaşılan Sorunlar

Ekonomik Sorunlar

Eğitime erişimde karşılaşılan sorunların alt temalarından ilki, ekonomik sorunlar temasıdır.

Şekil 18. Eğitime Erişimi Engelleyici Faktör Olarak Ekonomik Sorunlar

Çalışmak zorunda olduğu için eğitime erişim sağlayamayan Suriyeli çocuklar temasının incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde en fazla ele alınan konu olduğu görülmektedir.

Yapılan söylem analizi ekseninde, söylem analizi birimine dahil edilen çalışmalardan olan T9 (s.177)'da yer verilen katılımcı ifadesinde görüldüğü gibi, Suriyeli çocukların eğitim almak istedikleri ancak ekonomik zorluklardan dolayı çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu temaya ilişkin T9'da yer alan katılımcılardan Suriyeli çocuğun ifadesi şu şekildedir:

“Okuyan kardeşlerim var 12-13 yaşlarında, birisi diyor “ben öğretmen olacağım” diğeri diyor “ben doktor olacağım” ama çalışan başka bir kardeşim daha var, “ben usta olacağım” diyor. Arada fark var baksana yani. En çok bizi rahatsız eden bu durum işte, okula gitmek için yanıyorum resmen çok özledim okulu... Mesela sabah işe gitmek için otobüste sadece ben 178 kalıyorum otobüsün içinde, hepsi okulun önünde iniyorlar. Çocuklar beni görmesin diye kafamı eğiyorum, utaniyorum... Onlar okula, ben işe geliyorum, onlar kitap okuyor ben perde takıyorum bunlardan aslında utaniyorum. Yani mesela ben hep perde mi takacağım diyorum polis olacaktım diyorum böyle işte.”

Çalışmak zorunda olduğu için eğitimden uzak kalan Suriyeli çocukların yanı sıra, Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları sorunların bir diğerinin okul masraflarını/ulaşım ücretlerini karşılayamamak olduğu öne çıkmaktadır. İncelenen tezlerde bu temaya ilişkin ifadelerle bakıldığında, söylem analizi kapsamına dahil edilen bir diğer tez T5'de (s.171) yer alan Suriyeli bir velinin düşünceleri şu şekildedir:

“Yakınımızda çocuklarımızın gidebileceği bir okul yok. Çocukların okula gitmesi için uzak bir yol yürümeleri gerek ya da servisle gitmeleri otobüse, minibüse binmeleri gerek. Otobüs, minibüsne gitseler çocuklara bazı sıkıntılar var. Özel servis iyi ama aylık 170 TL istiyorlar. Servis parası aylık 170 TL, bu para bizim için çok büyük bir para bunu ödemek çok zor.”

Okul ulaşım ücretini ödeyemediği için çocuğunu okula gönderemeyen Suriyeli velinin ifadesinde de görüldüğü gibi okul ve ev mesafelerinin fazla olması, eğitim ve öğretim yılının devam eden süresi boyunca evden uzak bir okula ulaşımın sağlanması için gereken aylık okul servisi, otobüs ve dolmuş gibi ulaşım araçlarının ücretinin karşılanamamasına sebep olmaktadır.

Ailenin sosyoekonomik düzeyinden dolayı eğitime erişemeyen Suriyeli çocuklar alt temasına ilişkin tezlerde geçen ifadelerle bakıldığında söylem analizi kapsamında incelenen tezlerden T3’de (s.99) ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ailemizin maddi durumu iyi değil. Okulda birçok masrafımız var. Kızılay kartımız var ama bazen yetmiyor. Ekonomik sıkıntıdan okulu bırakan arkadaşlarım oldu.”¹⁴

Söylem analizi yapılan tezlerde Suriyeli çocukların, ailelerinin ekonomik zorluklar yaşadıklarına, aldıkları sosyal yardımların da geçim noktasında yetersiz kaldığına ve okula erişim sağlasalar bile yaşadıkları ekonomik zorluklardan dolayı okulu bırakmak zorunda kaldıklarına ilişkin ifadeleri yer almaktadır.

Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları bir diğer problem ise eğitim için gerekli olan kırtasiye ve teknolojik araç gereçler gibi ihtiyaçların karşılanması noktasında yaşadıkları sorunlardır. Söylem analizi ekseninde T33’ün (s.57) bulgularında belirtildiği gibi, Suriyeli çocuklara uygulanan anket çalışması sonucunda 121 katılımcıdan 67’si okulun araç gereç ve kırtasiye ücretlerini karşılayamadığını, bu durumun eğitime erişimde fırsat eşitsizliği yaratarak özellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerden gelen Suriyeli çocukları eğitimden uzaklaştırdığı görülmektedir. Söylem analizi birimine dahil edilen tezlerden T6’da (s.108) yer verilen bir öğretmen bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ekonomik yetersizlikleri olan çok fazla veli olduğu için eğitim araç gereçlerinin karşılanması gerekiyor. Çünkü çoğu zaman ders kapsamında istediğimiz materyalleri, aileler temin etmekte zorlanıyor.”

Suriyeli çocukların eğitim araç gereçlerinin karşılanması konusunda çeşitli yardımlara ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

¹⁴ İlgili katılımcı ifadesi T13 çalışmasından alınmıştır. T13 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek verilmiştir.

Güvenlik ve Ulaşım Güvenliği Yetersizlikleri:

Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları bir diğer problem olan ve çalışma bulgularının alt temalarından birini oluşturan güvenlik ve ulaşım güvenliği yetersizliklerinin detaylarına bakıldığında, Suriyelilerin çoğunlukla güvenli olmayan mahallelerde yaşamak zorunda kaldığı, bu sebeple, oturdukları bölgelerde sık sık kötü söylemlere ve davranışlara maruz kaldıkları belirtilmektedir. Bu durum, çocukların ev ve okul arasındaki mesafeyi daha da güvensiz hale getirerek ulaşım güvenliğini riske atmaktadır. Söylem analizi kapsamında incelenen T5’de (s.153) ifadesine yer verilen Suriyeli bir veli bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Yaşadığımız mahalle güvenli değil, sürekli hırsızlık oluyor. Evler çok eski ve bazı evler yıkıntı halde oralarda bazı kimseler içki içiyorlar, poşetnen bir şeyler ağızlarına alıyorlar, bağırıp çağırıyorlar, kötü konuşuyorlar. Polis bekçi fazla önem vermiyor. Caddelerde arabalar çok hızlı gidiyorlar, insanlara çarpacak diye korkuyoruz. Okul eve uzak, Okul yolu da güvenli değil. Benim çocuk okula gidiyordu. Burada yaşayan Suriyeli olmayan bazı kimseler, çocuklarımız okula giderken onların önünü kesiyorlar, onların paralarını zorla alıyorlar, para vermeyene vuruyorlar, vermeyeni dövüyorlar. Çocuğum çok korkuyor okula gitmek istemiyor. Bu nedenle ben çocuğumu şimdi okula göndermiyorum, başka aileler de bu nedenle çocuklarını okula göndermiyorlar.”

Aileler, çocuklarını güvenli barınma ortamı ve ulaşım olmadığı için okula yollamak istememektedirler. İncelenen tezlerden hareketle, okul yolunun güvenli olmaması ve Suriyelilerin yaşam alanlarının çoğunlukla güvenli olmayan mahallelerde olmasından dolayı Suriyeli çocukların eğitime erişimde çeşitli zorluklarla baş etmek zorunda kaldıkları söylenebilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği:

Yapılan söylem analizi sonucunda Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları bir diğer sorun alanı olarak ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği teması ortaya çıkmıştır.

Söylem analiz birimine dahil edilen tezlerden T23’de (s. 93) bir okul idarecisi bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Velilerde okutma kaygısı çok yüksek değil. Bir sıkıntı çıksa veya damat adayı çıksa okuldan alıyorlar. Damat Suriyeli olur. Bu kültür İdlip, Humus ve Haleplilerde var. İstanbul- Fatih’te ise Şamlılar var. Onlar lise, üniversite okusun, öyle evlensin istiyorlar. Bu sene (2017-2018) 5 tane kız nişanlanıp okulu bıraktı. Aradım, aile “Evlensin gitsin, sonuçta evlenecekti, daha iyi.” diyor. Aileleri ikna edemedim. Kırsal böyle, kent farklı.”

İncelenen tezlerde ortak bulgulardan biri olarak ortaya çıkan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin, Suriyeli ebeveynlerin özellikle kız çocuklarını erken yaşta evlendirme yönünde isteklerinin olduğu, erken yaşta evliliğin Suriye’de yaygın ve normal olduğuna ilişkin kültürel inançlara sahip oldukları yorumunu yapmak mümkündür.

Diploma, Eğitimin Geçerliliği ve İşe Yarama Durumu:

Suriyeli çocukların eğitime erişimlerini etkileyen ve 3 farklı tezde katılımcıların ifadelerinde yer alan Türkiye’deki diploma ve eğitimin geçerliliği ve gelecekte işe yarama durumuna ilişkin temaya bakıldığında, söylem analiz birimine dahil edilen T2 tezinde Suriyeli bir çocuk tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: *“Belki Suriye’de okula devam etmekte. Burada eğitim alıyorum ama dönersek orada bir şeye yaramayacak.”*

T2 tezinde Suriyeli çocukların gerçekleşmesini istedikleri şeylerin neler olduğunun ortaya çıkarılması amacıyla sorulan sorular sonucunda ortaya çıkan bu ifade, çocukların eğitim hayatından uzaklaşmak istemediklerini, ancak Türkiye’de aldıkları eğitimin gelecekte Suriye’de savaş bitmesi durumunda geri dönme ihtimallerinde ya da Avrupa ülkelerine gittiklerinde Türkiye’den aldıkları diplomanın bir işe yaramayacağına dair düşünceleri bulunmaktadır. Bir başka tez T22’de (s.142) ise Suriyeli çocukların Türkiye’de Türk okullarına değil de Arapça eğitim veren okullara gitme nedenlerine dair sorular sorulduğunda Suriyeli çocuk katılımcılardan biri bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Neden Türkiye okuluna gitmedin?”

Bilmiyorum gitmedim, çünkü Türkçeyi biliyorum, hem Suriye’ye dönersek napıcam Türkçeyi, Arapça okuluna geldim o yüzden.”

Söylem analizi kapsamında değerlendirilen katılımcı ifadelerinde de görüldüğü gibi, Suriyeli çocukların Suriye'ye geri dönmeye ilişkin düşüncelerinin olması, onların hem Türkçe dilini öğrenmelerine engel olmakta hem de eğitimden uzak kalmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca, Suriyeli çocukların ailelerinin Suriye'ye dönmeye ilişkin umutlarının ve beklentilerinin günden güne azalması, çocuklarının Arapça dilini unutma ihtimaline de atıf yapmaktadır.

Suriyeli Ailelerin Eğitim İmkanına Erişim Konusundaki Bilgi Eksiklikleri:

Söylem analizi kapsamında yapılan nitel analizde, tezlerden hareketle ortaya çıkan bir diğer ortak temanın ise ebeveynlerinin eğitim imkanlarına erişim konusundaki bilgi eksiklikleri olduğu görülmüştür. T5'te Suriyeli ebeveynlerin Türkiye'ye ilk geldikleri dönemde çocuklarını okula kayıt yaptırmak için gereken işlemlere dair bilgi eksikliğinden dolayı çocuklarını okula kaydettiremedikleri belirtilmiştir. T5'de (s. 145) ifadesine yer verilen Suriyeli bir veli tarafından bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

“... Vallahi benim iki kız çocuğum var okula giden, okula gitmeyen çocuk bu büyük erkek çocuktur. Ankara'ya ilk geldiğimde çocuğu okula kayıt ettirmek için yeteri kadar bilgim yoktu, nereye gidecem, hangi okula kaydetirecem, nasıl kayıt ettirecem bilgim yoktu bu nedenle kayıt yaptıramadım. Şimdide yaşı büyüdü çalıştığı için okula gitmiyor.”

22 Ekim 2014 tarihindeki yönetmelikle birlikte çıkarılan “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” ile Suriyeli çocukların ikamet ettikleri yerlerdeki eğitim kurumlarından faydalanabilme imkanlarının olduğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Ancak, Suriyeli ebeveynlerin çocuklarını eğitim kurumlarına kayıt ettirme konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte uygulamadaki farklılıkların, bazı okul idarecilerinin farklı tutumlarının da Suriyeli ebeveynlerin çocuklarını okula kaydettirmelerinde zaman zaman kafa karışıklıklarına sebep olduğu söylenebilir.

Kayıtlı Olduğu İl Dışına Göç Edildiği için Eğitim İmkanlarından Faydalanamama Düşüncesi:

Söylem analizi ekseninde ortaya çıkan bir diğer tema ise, Suriyeli ailelerin eğitim imkanına erişim konusundaki bilgi eksiklikleri temasıyla bağlantılı olarak Suriyelilerin

kayıtlı oldukları ilden farklı bir ile gittiklerinde eğitim imkanlarından faydalanamayacaklarına ilişkin düşünceleridir. Bu temaya ilişkin T17’de (s.90) yer verilen Suriyeli bir velinin ifadesi şu şekildedir:

“Türkiye’ye giriş yaptığımız zaman ilk ikamet ettiğimiz yerde bizlere kimlik verdiler. Ancak bu kimlikler sadece yaşadığımız ilde geçerli olmaktadır. Eğer biz kimliğimizi aldığımız ilin dışında yaşamak zorunda kalırsak, çocuklarımızı okutamıyoruz ve sağlık hizmetlerinden faydalanamıyoruz. Örneğin benim üç çocuğum kimlikleri olmadığı için okula gidemiyorlar.”

Suriyeli veliler ve öğrenciler, eğitimin yalnızca ikamet izni kimliği verilen illerde alınabileceğini, ülke içerisinde başka bir ile taşınmaları durumunda eğitim hizmetlerinden faydalanamayacaklarını düşünmektedirler. Bu durumun, Suriyeli çocukların eğitime erişimlerini etkilediği düşünülmektedir.

Suriyeli Velilerin Çocuklarını Okula Gönderme Durumları

Söylem analizi kapsamında incelenen tezlerdeki Suriyeli velilerin çocuklarını Türkiye’deki eğitim kurumlarına yollayıp yollamama durumlarına ilişkin bulgulara bakıldığında, T37 tezindeki (s.47) anket çalışmasına katılan Suriyeli ebeveynlerin %25’inin çocuklarını okula yollamak istemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Söylem analizine dahil edilen T13’de ise bir Türk öğretmen bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Onları toplantılarda göremiyorum, irtibat numaraları yok. Hala evde kalan mülteci öğrenciler var. Çocuğu okula göndermeyen veliler olabilir ve telefonda onları anlayamadığım için sebebini bilmiyorum.”¹⁵

Suriyeli velilerin veli toplantılarına katılım göstermedikleri, okula gelmeyen çocukların ise ebeveynlerinin göndermeme ihtimallerinin olabileceğine ilişkin düşünceler bulunmaktadır. Çalışmaya dahil edilen tezlerde ebeveynlerin çocuklarını okula yollamak istememesinin altında farklı sebepler bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını,

¹⁵ İlgili katılımcı ifadesi T13 çalışmasından alınmıştır. T13 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek verilmiştir.

ebeveynlerin sorumluluğunda olan çok sayıda çocuğun olması, sosyal ve ekonomik zorluklar ve ekonomik zorluklar sebebiyle Suriyeli çocukların çalışmak zorunda kalması, ailesine destek olması olarak ifade etmek mümkündür.

Öğretmenlerin Suriyeli çocukların Suriye'ye Geri Dönme Düşüncelerinin Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimine Etkisi:

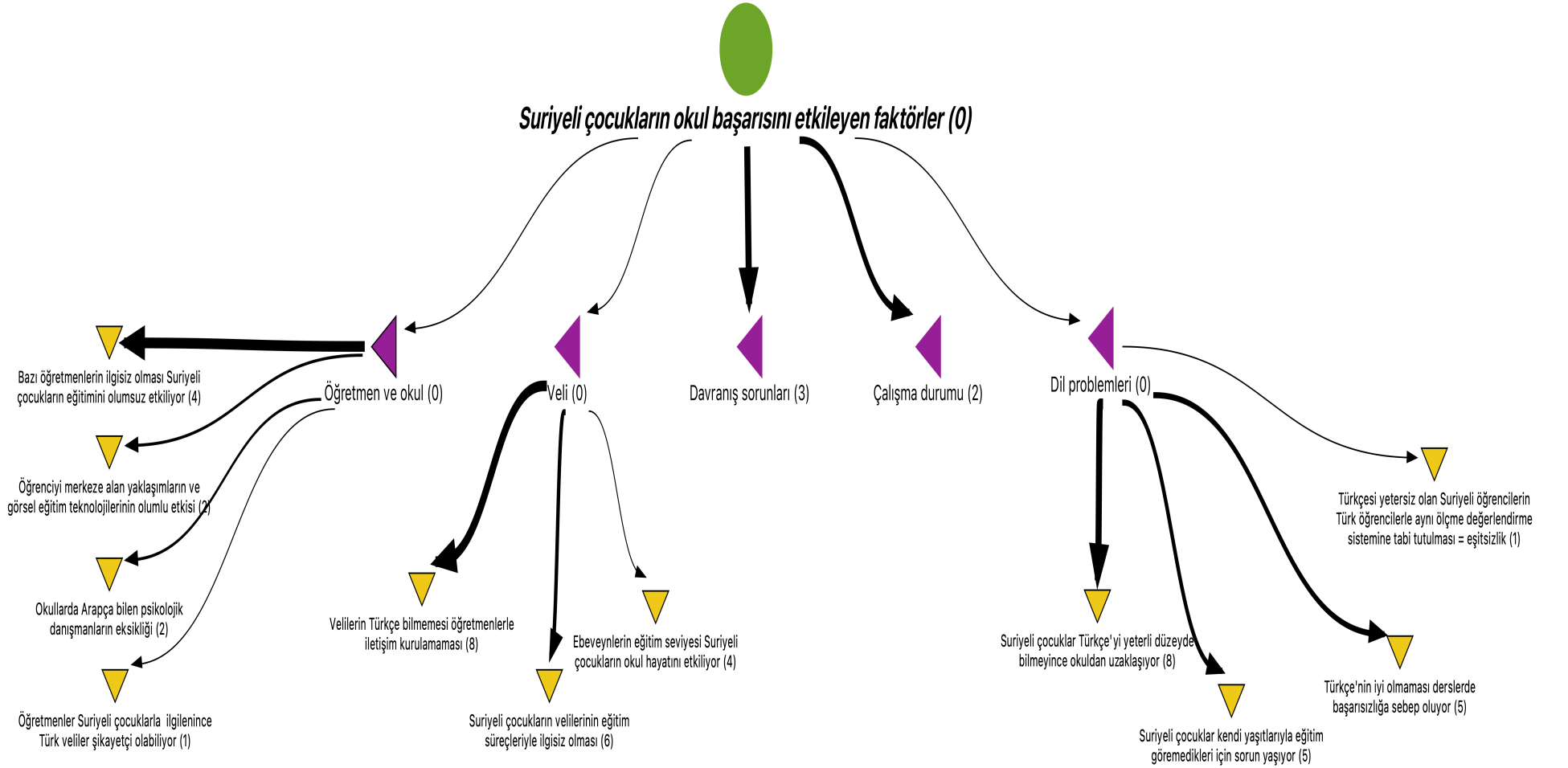
Öğretmen ve ebeveynlerin Suriye'ye geri dönmeye ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Söylem analiz biriminde yer alan T12'de (s.81) bir öğretmenin ifadesine göre bu durum şu şekilde belirtilmiştir:

“Şöyle oldu yani geçen seneki ilköğretim kademesinde de kardeşleri vardı. Biz de ev ziyaretlerine gittik 2-3 kere bize söylenen şey şuydu: işte çocuklarını getirip götürebilecek kişi yok. “Biz işte tarlaya gidiyoruz” diye bir talep. Biz size yardımcı oluruz biraz daha esnetiriz, şu saatte bırakırsınız falan diye bu sene içerisinde tekrar ziyaret yaptığımızda bize denilen şey şu oldu: biz tekrar Suriye'ye geri döneceğiz. O yüzden çocukları okula göndermiyoruz.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, Suriyeli ebeveynlerin Suriye'ye geri dönmeye ilişkin düşünceleri Suriyeli çocukların okula erişimlerini etkilemektedir. İncelenen tezlerde Suriye'ye geri dönme fikrine sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının geri dönene kadarki süre zarfında Türkiye'deki eğitim kurumlarına gitmelerini istemedikleri görülmektedir.

5.1.1.2. Suriyeli Çocukların Okul Başarısını Etkileyen Faktörler

Söylem analizine dahil edilen tezlerdeki ortak bulgulardan hareketle Suriyeli çocukların okul başarısını etkileyen faktörler, 5 kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler: Öğretmen ve okul, veli, davranış sorunları, çalışma durumu ve dil problemleridir.

Şekil 19. Suriyeli Çocukların Okul Başarısını Etkileyen Faktörler

Öğretmen ve Okul

Bazı öğretmenlerin ilgisiz olması Suriyeli çocukların eğitimini olumsuz etkiliyor

Temalardan ilki olan Suriyeli çocukların öğretmenlerinin ve okulun Suriyeli çocukların okul başarısına olan etkisine bakıldığında; okullardaki bazı öğretmenlerin Suriyeli çocuklara karşı ilgisiz tutumlarının Suriyeli çocukların eğitimlerini olumsuz etkilediğine ilişkin oluşturulan alt temanın baskın bir bulgu olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu temaya ilişkin T2’de (s.182) Suriyeli bir öğrencinin ifadesi şu şekildedir:

“Öğretmenler çok kötü bakıyorlar. İlgilenmiyorlar. Annem rica etti yanıma kötü bir öğrenci oturtmasınlar diye. En kötü öğrenci yanımda ve en arka sıradayım. Soramıyorum yanımdakine de öğretmen de hiç ilgilenmiyor. Anlayamıyorum o yüzden.”

Suriyeli çocuklar tarafından öğretmenlerin sınıf içerisinde kendilerine karşı ilgisiz kaldıkları, özellikle Türk çocuklar ile yaşadıkları sorunlarda sorun çözümü noktasında zaman zaman ilgisiz ve uzak kalarak sorunları çözemedikleri dile getirilmektedir.

Okullarda Arapça Bilen Psikolojik Danışmanların Eksikliği:

Söylem analizi kapsamında değerlendirilen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ortaya çıkan bir diğer ortak tema ise okullarda Arapça bilen psikolojik danışmanların eksikliği temasıdır. T19’da (s.88) ifadesine yer verilen bir okul idarecisi bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Suriyeli çocukları göndereceklerse bu okullara bunların dilinden anlayan rehberlikçilerin de atanması gerekiyor. Profesyonel destek alması lazım bu öğrencilerin. Bir Suriyeli öğrenci ile başa çıkamadık çok agresifti, psikolojik sorunları vardı; o yüzden okuldan göndermek zorunda kaldık.”

İfade de belirtildiği gibi, okullardaki Türk öğretmenler zaman zaman Suriyeli çocukların davranış problemlerini çözme noktasında yetersiz kalmaktadırlar. Hem Suriyeli çocukların yeterli düzeyde Türkçe bilmemelerinden dolayı hem de öğretmenlerin davranışsal sorunlara yönelik pedagojik uzmanlık eksikliklerinden dolayı

öğretmenler, eğitim kurumlarına Arapça bilen psikolojik danışmanların alınmasını gerekli görmektedirler.

Öğrenciyi Merkeze Alan ve Görsel Eğitim Teknolojileri Eğitimi Olumlu Etkiliyor:

Çalışma kapsamında yapılan söylem analizi sonucunda öğrenciyi merkeze alan ve görsel ağırlıklı eğitim teknolojilerinin Suriyeli çocukların eğitimlerini olumlu etkilediği, öğretmenler tarafından desteklenen bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. İlgili temaya ilişkin tezlerde geçen katılımcı ifadelerine bakıldığında, T7 (s.56) tezinde yer alan öğretmen katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Düz anlatım, soru-cevap. Öğrenciyi etkin yapmak için öğrenciyi merkeze alan bir yapıda işlem görmeye çalışıyoruz. Tamamen öğrenci merkezli yöntem kullanıyorum. Öğrencinin aktif olarak derse katıldığı, kendi örneklerini okuyup yorumladığı bir eğitime dayalı yapıyorum. Bizden müfredat bunu istiyor. Öğrenciye okuttur, yorumlat, şu örneği çözdür gibi kitabımızda da öyle bir yönlendirme var. Biz onu takip ettiğimiz için böyle bir yönlendirme yapıyoruz.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, öğrenciyi merkeze alan eğitim tekniklerinin çok kültürlü sınıflarda öğrencilerin derse dahil olmasında tercih edilen bir teknik olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çok kültürlü sınıflarda dersleri anlatırken görsel metotları kullanan öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda, T12’de (s.101) yer alan Türk öğretmenin ifadesi şu şekildedir:

“İlk zamanlar akıllı tahtadan açtığım videoların Suriyeli çocukların Türkçe öğrenmesini kolaylaştırdı, çok faydasını gördüm.”

Görsel materyallerin kullanımının özellikle, Türkçesi zayıf olan Suriyeli çocukların derse olan ilgilerinin arttırılması konusunda pozitif yönlü etki yaptığı ve ders işleyişini kolaylaştırdığı görülmektedir.

Öğretmenler Suriyeli Çocuklarla İlgilenince Türk veliler Şikayetçi Olabiliyor:

Türk öğretmenlerin Suriyeli çocuklara yaklaşımları, Türk velilerin ve öğrencilerin Suriyelilere yönelik tutumlarını şekillendirmektedir. Türk okullarındaki öğretmenlerin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilere yönelik tavırları ve yaklaşımları Türk veliler tarafından farklı yorumlanarak önyargıların oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Söylem analizi kapsamında incelenen tezlerden T12 (s.89) tezinde görüşme yapılan bir öğretmen ifadesiyle bu durum şu şekilde vurgulanmıştır:

“...Öğretmen Suriyeli çocukları seviyor şeklinde birkaç duyum almaya başladım. Ondan sonra ben de kendime çeki düzen vermek gerektiğini düşündüm. İlk başlarda çocuklarla konuştum. Onlara daha fazla ilgi göstermediğimi onların dil bilmediği için velilerle konuştum tabi. Onların dil bilmediği için iletişimde bulunmam çocuklara daha yakın görüldüğüme sebep olduğunu söyledim. O şekilde iletişimle çözmeye çalıştık. Yani hem çocuklarla hem velilerle iletişim yoluyla. Veliler de anlayışlı ama yine de içlerinde tabi ki olumsuz duygular önyargılar var. Hala devam etmiyor ama en başta sorunlar yaşadım velilerin tepkileri olduğu çocuklar ilk başta anlaşılamadılar. Her sorun yaşadıklarında hep olumsuz şeyleri onların Suriyeli çocukların yaptıklarını söylemeye çalıştı var ama ben gözlem yaptığımda onların yapmadığını anladım ve çocuklara birlikte uyum içinde yaşamaları gerektiğini oynamaları gerektiğini gösterdim ve anlattım.”

T12 tezinden alıntılanan ifadede de görüldüğü gibi, Türk öğretmenler, Suriyeli öğrencilerle daha fazla ilgilendiklerine ilişkin oluşan önyargının önüne geçmek için Türk velilerle iletişime geçmek zorunda kalmaktadırlar. Suriyeli öğrencilerin dil ve çeşitli davranış sorunları konusunda öğretmenlerin sınıf içerisinde ayrıştırıcı değil, bütүнleştirici ve kapsayıcı bir tutum takınmaları Türk veliler tarafından farklı yorumlanmaya sebep olmaktadır.

Suriyeli Çocukların Velilerinin Eğitim Hayatlarına Etkisi

Suriyeli çocukların velilerinin eğitim hayatlarına etkisine ilişkin temanın 3 alt teması bulunmaktadır. Bunlar: Ebeveynlerin eğitim seviyesinin Suriyeli çocukların eğitim hayatlarını etkilemesi, Suriyeli çocukların velilerinin eğitim süreçleriyle ilgisiz olması ve velilerin Türkçe bilmemesinin öğretmenlerle iletişim kurulamamasına sebep olması temalarıdır.

Ebeveynlerin Eğitim Seviyesi Suriyeli çocukların Okul Hayatını Etkiliyor:

Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynlere sahip çocukların Türkçeyi hızlı öğrenme ve akademik başarı konusunda diğer öğrencilere göre daha başarılı oldukları çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Yılmaz, 2021, s.145). Çalışma kapsamında incelenen ve analiz edilen tez çalışmalarına bakıldığında, eğitim seviyesi düşük olan, Türkçe okuma ve yazma bilgisi olmayan ebeveynlerin çocuklarına dersleri konusunda zaman zaman yardımcı olamadıkları görülmektedir. T7 (s.70) tezinde görüşme yapılan Suriyeli bir öğrenci bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Annem, babam okula gitmediler ve bir de Türkçeyi bilmiyorlar. Buranın derslerini de anlamıyorlar. Onun için de yardım edemiyorlar. Okuma-yazmayı da Farsça biliyor ama az olarak biliyorlar.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, ebeveynlerinin eğitim seviyesinin düşük olması, çocukların eğitim yaşantılarını doğrudan etkileyerek akademik başarılarını olumsuz etkilemektedir.

Suriyeli Çocukların Velilerinin Eğitim Süreçleriyle İlgisiz Olması:

İncelenen tezlerde ortaya çıkan bir diğer tema ise, Suriyeli çocukların velilerinin eğitim süreçleriyle ilgisiz olmasıdır. Bu konuda, söylem analizi biriminde yer alan tezlerden T16 (s.88) tezinde yer alan öğretmen katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Akademik başarı olarak genellikle zayıflar. Evde düzenli çalışma ortamları yok. Aileler çocuklarının akademik başarılarına karşı çok ilgisiz. Akademik başarıyı artırmak için en başta tabi ki dil problemini çözmemiz gerekiyor.”

Bir diğer çalışma T13’de (s.60) bir başka öğretmen ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Onlarda da dil sorunu var. Çocuklar onlar için tercüme ediyor. Okula kolay gelmiyorlar tabii. Ne başarı ne de başarısızlık onların ilgilerinin bir parçası değildir. Sürekli aramamız gerekiyor.”¹⁶

Dil sorununun velilerin öğretmenlerle iletişim kurmasında temel engel olduğu ancak yalnızca dil engelinin değil, velilerin Suriyeli çocukların akademik başarılarına ilişkin ilgisiz kaldıkları, veli toplantılarına katılım göstermedikleri T13 ve T16 tezlerindeki katılımcılar tarafından da belirtilerek desteklenmektedir.

Velilerin Türkçe Bilmemesi Öğretmenlerle İletişim Kurulamaması:

Suriyeli çocukların okul başarısını etkileyen faktörler altında yer alan “Veli” kategorisinin altındaki temalardan bir diğeri, velilerin Türkçe bilmemesinden dolayı öğretmenlerle iletişim kuramaması, 8 farklı tezde yer almaktadır. Söylem analizi kapsamında incelenen ve 8 farklı tezde ortak bulguya rastlanan çalışmalardan biri olan T6’da (s.108) öğretmenin ifadesi şu şekildedir:

“Aile okul iş birliği istediğimiz düzeyde değil. Çünkü en önemli problemimiz ailelerin dil bilmemesi. Bunun için velilerle sık görüşemiyoruz.”

Katılımcı ifadesinde de vurgulandığı gibi, öğretmenlerin velilerle aralarındaki en temel problemlerden birinin dil olduğu, bu sebeple Suriyeli çocukların velileri ile iletişim kurmakta zorlandıkları görülmektedir.

Davranış Sorunları:

Suriyeli çocukların okul başarısını etkileyen faktörlerden biri olan davranış sorunları temasına bakıldığında, Suriyeli çocukların zayıf dil becerilerinden kaynaklı iletişim eksikliklerinin davranış problemlerine yol açtığı, bu sebeple bulundukları sınıflara uyum sağlamakta sıkıntı çektikleri söylem analizi ekseninde analiz edilen T13 (s.57) tezindeki öğretmen tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

¹⁶ İlgili katılımcı ifadesi T13 çalışmasından alınmıştır. T13 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek verilmiştir.

“Uyum sağlayamıyorlar, ya çok agresifler, muhtemelen ülkelerinden uzak oldukları ve bu onları olumsuz etkilediği için ya da asosyaller. İlimli davranışlar yok. Ya kimseyle konuşmuyorlar ya da çevreye zarar veriyorlar.”¹⁷

Suriyeli öğrencilerde görülen bu davranış sorunları, sorunlarını dile getirirken saldırgan tutumlar sergilemelerine, şiddete eğilimli olmalarına sebep olmaktadır.

Çalışma Durumu:

Suriyeli çocukların okul başarılarını etkileyen bir diğer faktör olan çalışma durumu temasına bakıldığında, Suriyeli çocukların çalışmak zorunda kaldıkları için eğitime ara verdikleri özellikle ailenin geçimini sağlamak amacıyla çalışmak zorunda oldukları görülmektedir. Hem çalışan hem okuyan Suriyeli çocuk sayısının görece az olduğu, çocukların aile fertlerinin bakımını sağlamak için tam zamanlı ve ağır işlerde çalışmak zorunda kaldıkları belirtilmektedir. Söylem analiz birimine dahil edilen T13’de Suriyeli çocuk işçinin ifadesi de çalışmak zorunda kaldıkları için eğitime ara verdiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Türkiye’ye geldiğimizde eğitime ara vermek zorunda kaldık. Okul güzeldi ama ailem için pahalıydı. Babam çalışmıyor ve Kızılay kartı da yetmiyor, ben de çalışmak zorundayım. Çalışmayı seviyorum çünkü orada çok sayıda Türk ve Suriyeli arkadaşım var. Otogarda birlikte çalışıyoruz. Küçük şeyler taşıyoruz. İşten sonra birlikte deniz kenarına gidiyoruz, orada vakit geçiriyoruz.”¹⁸

Sosyal yardımların her ne kadar geçime destek olsa da yeterli olmadığı dolayısıyla çocukların çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir.

¹⁷ İlgili katılımcı ifadesi T13 çalışmasından alınmıştır. T13 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek verilmiştir.

¹⁸ İlgili katılımcı ifadesi T3 çalışmasından alınmıştır. T3 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek verilmiştir.

Dil Problemleri:

Suriyeli çocukların okul başarısını etkileyen faktörler temasının altında bulunan dil problemleri kategorisi altında 4 alt tema bulunmaktadır. Bunlardan ilki “Suriyeli Çocuklar Türkçeyi Yeterli Düzeyde Öğrenemedikleri İçin Okuldan Uzaklaşıyor” temasıdır.

Suriyeli Çocuklar Türkçeyi Yeterli Düzeyde Öğrenemedikleri İçin Okuldan Uzaklaşıyor:

Çalışma kapsamında incelenen tezlerde Suriyeli çocukların Türkçeyi yeterli düzeyde öğrenemeyince okuldan uzaklaştıklarına ilişkin ortak bulgu ortaya çıkmıştır. İçerik analizi kapsamında analiz edilen T2 tezinde, Suriyeli çocuklara ilişkin uygulanan anket çalışmasının bulgularından birinin de okula gidemeyen çocukların %34,1’inin derslerde zorlanma/Türkçe diliyle ilgili sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir (Kılınç, 2020, s.278).

T5 tezinde (s.188) çocuğu dil engeli nedeniyle okuldan uzaklaşan bir ebeveynin ifadesi de şu şekildedir:

“Çocuğu kayıt yaptırdığımız zamanda çocuk Türkçe bilmediği için diğer çocuklarla iletişim kuramadı, onlarla uyum sorunu yaşadı. Diğer çocuklarla uyumlu olamadı, bu durum çocuğu olumsuz etkiledi. Çocuk Türkçe bilmediği için dersleri anlamadı, dersleri de anlayamayınca çocuk okulu bıraktı.”

Dil engeline bağlı olarak Suriyeli çocukların okuldan uzaklaştıkları, eğitime ara vermek zorunda kaldıklarına dair bu bulgular ve katılımcı ifadeleri Er ve Bayındır (2015), Börü ve Boyacı (2016) tarafından yapılan göçmen çocukların eğitimde karşılaştıkları sorunlara ilişkin çalışmaların dil problemleri bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Suriyeli Çocuklar Kendi Yaşıtlarıyla Eğitim Göremedikleri için Sorun Yaşıyor:

Suriyeli çocukların kendi yaş ve sınıf seviyelerine uygun sınıfta bulunmamaları hem onların eğitim sorunlarının artmasına hem de öğretmenlerin sınıf içerisindeki düzeni

sağlama ve koruma konusunda sorun yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu durum, T6 tezindeki (s.111) öğretmen katılımcı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Geçen yıl okuma-yazma ve Türkçe bilmeyen bir Suriyeli çocuğu, yaşı 4.sınıfa uygun olduğu için benim sınıfıma kaydını yaptılar. Bu çocuğun diğer arkadaşlarıyla akademik uyumu konusunda ciddi sorun yaşıyorum. Suriyeli göçmen çocukların sınıflara dağıtımı yaşa bağlı olmamalı ve kağıt üstünde belirlenmemeli. Her çocuğun seviyesi önceden başka metotlarla tespit edilmeli ve ona göre çocukların sınıf kayıtları yapılmalı.”

Katılımcının ifadesinde de görüldüğü gibi, Suriyeli çocukların uygun sınıflara yerleştirilmeleri konusunda net bir metodun belirlenmesine ihtiyaç olduğu, yalnızca çocukların yaş aralıklarına uygun sınıflara yerleştirilmelerinin sınıf içerisindeki düzeni ve Suriyeli çocukların uyumlarını olumsuz etkilediği belirtilmektedir.

Türkçe’nin İyi Düzeyde Olmaması Derslerde Başarısızlığa Sebep Oluyor:

Eğitime erişim sağlayabilen ve eğitim ekosistemine katılabilen Suriyeli çocukların okul hayatlarındaki başarılarını etkileyen en önemli faktörün Türkçeyi bilme düzeyleri olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların Türkçe düzeylerinin iyi olmamasının derslerde başarısızlığa sebep olduğunu T7’de (s.67) yer alan Suriyeli bir öğrenci şu şekilde ifade etmektedir:

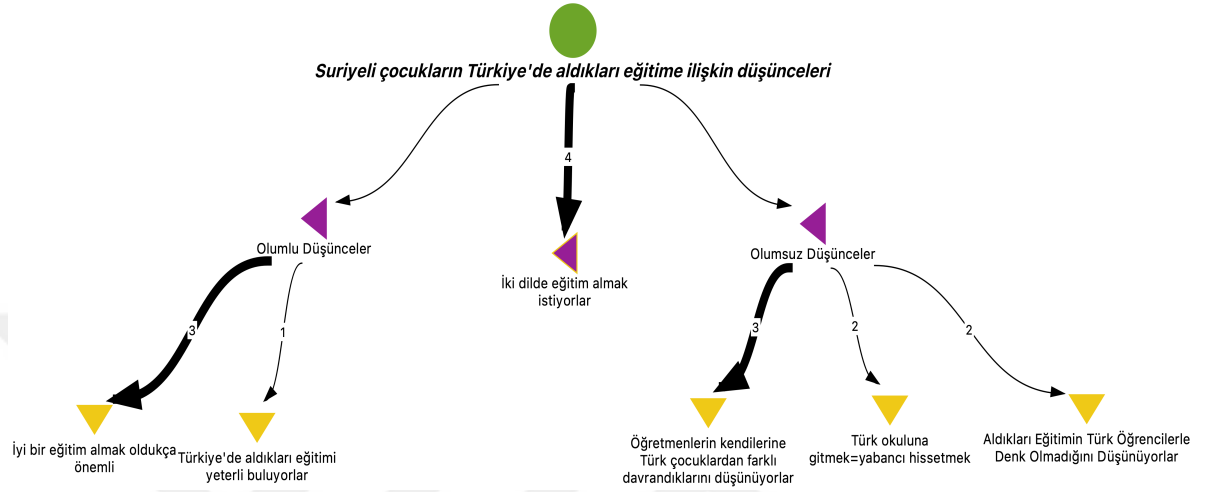
“İran’da dil Farsça olduğu için daha kolay öğreniyordum ve orada daha başarılıydım. Buradaki eğitim, Türkçe olduğu için çok başarılı değilim. Başarım, dilden dolayı düştü.”

Suriyeli öğrenciler, Türkiye’deki derslerin anadillerinde anlatılmaması ve Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemelerinden dolayı akademik başarılarının olumsuz etkilendiğini düşünmektedirler. Bu bağlamda, Türkçe bilme düzeyinin Suriyeli çocukların okul başarılarını doğrudan etkilediği görülmektedir.

5.1.1.3. Suriyeli Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitime İlişkin Düşünceleri

Eğitim teması altında bulunan ve alt temalardan biri olan Suriyeli çocukların Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin düşünceleri teması, 3 alt temadan oluşmaktadır. Bunlar;

Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceler olmakla birlikte, iki dilli eğitim almaya yönelik düşünceleridir.

Şekil 20. Suriyeli Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitime İlişkin Düşünceleri

İlk olarak Suriyeli çocukların Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin olumlu düşüncelerine bakıldığında, iyi bir eğitim almanın Suriyeli çocuklar için önemli olduğuna dair temaya değinmek gerekmektedir.

İyi Bir Eğitim Almak Oldukça Önemli:

Suriyeli çocukların eğitim ekosistemi içerisindeki dayanıklılık imkanlarına odaklanan T1 çalışmasında (s.279), yapılan anket çalışması sonucunda katılımcı çocukların %94,6’sı iyi bir eğitim almanın kendileri için çok önemli olduğu görüşünü desteklemiştir. Aynı çalışmada yer alan katılımcı ifadesinde ise bu durum şu şekilde dile getirilmiştir:

“Eğitim benim için çok önemli, ancak iyi bir eğitim alırsam hayatımı değiştirebilirim”

Katılımcının ifadesinde de görüldüğü gibi, iyi bir eğitim almak, Suriyeli çocuklar için mevcut hayat şartlarının ve standartlarının değişmesini sağlayıcı bir rol üstlenmektedir.

Bu sebeple, Suriyeli çocukların bazıları iyi bir eğitim almanın oldukça önemli olduğunu düşünmektedir.

Türkiye’de Aldıkları Eğitimi Yeterli Buluyorlar:

Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin olumlu düşünceleri temasının altında yer alan Türkiye’de aldıkları eğitimi yeterli buluyorlar alt temasına bakıldığında, T4 çalışmasında katılımcılara uygulanan anket çalışması sonucunda katılımcıların %53’ünün Türkiye’de aldıkları eğitimi yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İki Dilde Eğitim Almak İstiyorlar:

Suriyeli çocukların Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin düşünceleri temasının altında bağımsız bir tema olarak çıkan “İki dilde eğitim almak istiyorlar” temasına bakıldığında hem Suriyeli çocukların hem de velilerinin Arapça ve Türkçe olmak üzere her iki dilde de eğitim almalarını istedikleri belirtilmektedir. Söylem analizi ekseninde analiz birimine dahil edilen T12 çalışmasında (s.155) Suriyeli bir veli, çocuğunun hem Arapça hem de Türkçe eğitim almasını istediğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Her ikisini de görmesini isterim. Çünkü Arapça bizim dilimiz ve Kuran’dan dolayı da Arapça öğrenmesini istiyorum çünkü o bizim için vacip. Okulda Arapça program olmasını da istiyorum. Her iki dili de öğrenmesini istiyorum. Türkçeyi burada yaşadığımız için, Arapçayı da kendi dilimiz ve Kuran dili olduğu için istiyorum.”

Suriyeli veliler çocuklarının Arapça eğitim görmelerinin hem kendi dillerini unutmamaları açısından hem de dini değerlerin unutulmaması açısından önemli olduğuna vurgu yapmaktadırlar.

Olumsuz Düşünceler:

Türk Okuluna Gitmek=Yabancı Hissetmek:

Suriyeli çocukların Türkiye’de aldıkları eğitime ilişkin olumsuz görüşleri teması altında bulunan alt temalardan biri Türk okuluna gitmenin Suriyeli çocukları yabancı

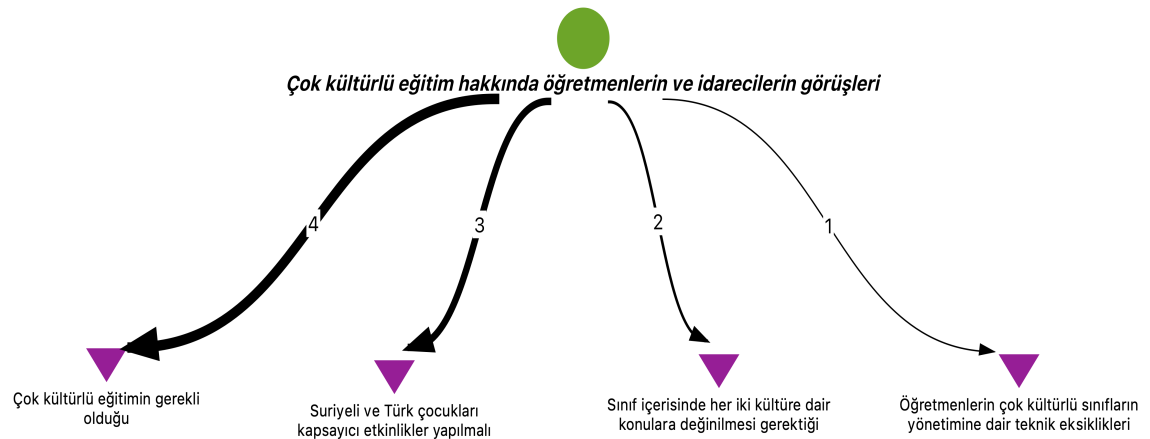
hissettirmesi temasıdır. Bu temaya ilişkin T23 çalışmasında (s.54) Suriyeli bir öğrencinin ifadesi şu şekildedir:

“Keşke sadece Suriyeli okulu olsaydı. Öğretmenler Türk olmaya devam etsin. Ama sadece bizim okul olacak, bize kimse karışmayacak. (...) Aslında karışmıyorlar, biz buraya geliyoruz kendimizi yabancı gibi hissediyoruz, onların okulları. Bizi mesela “Geldiler, sonra gidecekler.” gibi görüyorlar. Suriye’ye dönmek isterim. Savaş bittikten sonra giderim.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, Suriyeli çocukların Türkiye’de aldıkları eğitime ve eğitim ortamlarına ilişkin yabancılaşma durumlarının olduğu görülmektedir. Türk öğrenciler ve veliler tarafından Suriyelilerin Suriye’ye geri döneceklerine ilişkin algıları, Suriyeli öğrencilerin eğitim kurumlarında geçici oldukları algısını da güçlendirmektedir. Bu durum, Suriyeli çocukların bulundukları okullarda ve çevrelerde kendilerini yabancı hissetmelerine sebep olan faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir.

5.1.1.4. Çok Kültürlü Eğitim Hakkında İdarecilerin ve Öğretmenlerin Görüşleri

Eğitim temasının altında yer alan alt temalardan son tema çok kültürlü eğitim hakkında idarecilerin ve öğretmenlerin görüşleri temasıdır.

Şekil 21. Çok kültürlü Eğitim Hakkında Öğretmenlerin ve İdarecilerin Görüşleri

Çok Kültürlü Eğitimin Gerekli Olduğu:

İncelenen tezlerde çok kültürlü eğitimin gerekli olduğunu düşünen öğretmen ve idarecilerin yoğunlukta olduğu görülmüştür. T6 çalışmasında (s.94) bir öğretmen çok kültürlü eğitime ilişkin düşüncesini şu şekilde açıklamıştır:

“...Çok kültürlü eğitim, etkileşim anlamında daha verimli sonuçlar doğurabilir, insanları dar kalıplardan çıkarmada etkili olabilir. Önyargıların yıkılmasını sağlayabilir. Bu yüzden yaptığım çalışmalarda her kesimi de kapsayacak şekilde çalışmalar yapıyorum. Sınıf ve okul içi etkinlikler çok etkili oluyor Suriyeli çocukların okula uyumları için. Onların ve Türk çocukların birlik içinde eğitim alabilmeleri için çok kültürlü eğitim şart...”

Suriyeli ve Türk Çocukları Kapsayıcı Etkinlikler Yapılmalı:

Okullarda ve sınıf içerisinde Suriyeli ve Türk çocukları kapsayıcı etkinliklerin yapılmasının sınıf içerisindeki kültürel farkları azaltacağını düşünen öğretmen ve idareciler bulunmaktadır. T23 çalışmasında (s.58) bir idareci bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Özel günleri hem onların hem de bizim günümüzde kutluyoruz. Çünkü karşılıklı olarak birbirimizin kültürünü tanımamız lazım. Sadece onların bizi değil, evet bu gerekli ama biz onları tanıyacağız ki kendimizi tanıtabilelim. Mesela dün anneler günüydü (21 Mart), kutladık. Mayısın ilk haftasında tekrar kutlayacağız. Öğretmenler ve kadınlar günü farklı, ikisini de yapıyoruz.”

Sınıf İçerisinde Her İki Kültüre Dair Konulara Değinilmesi Gerektiği:

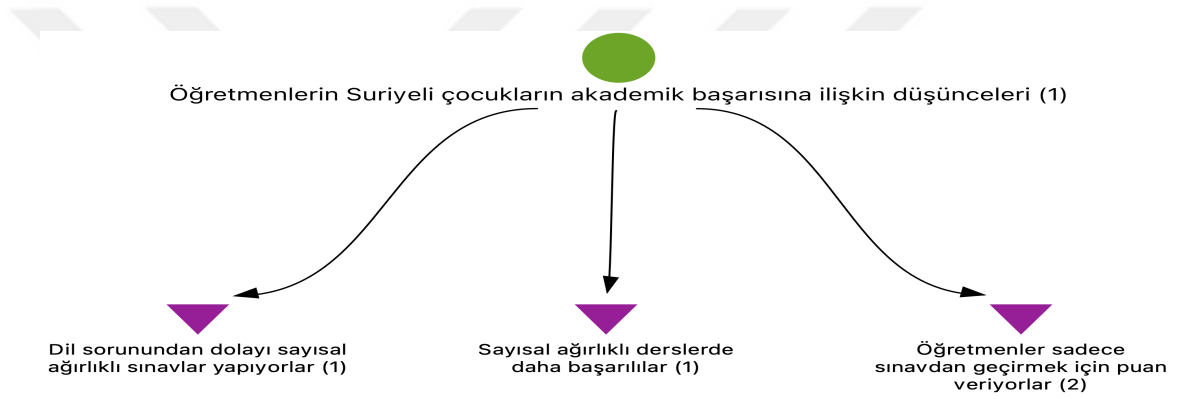
Çok kültürlü eğitimin sınıf içerisinde tesis edilebilmesi için sınıfta her iki kültüre dair konulara denilmesi gerektiği, örnekler verilerek derse olan ilginin dinç tutulabileceği T6 çalışmasındaki (s.97) katılımcı bir öğretmen tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Çok kültürlü eğitim içerisinde bulunan kültür, hem de o kültüre yeni katılan kişiler için çok önemlidir çok kültürlü eğitim. Karşılıklı kültürleşme yapılarak hem dil hem de sosyal hayat gelişir. Her farklılık kişi tarafından kabul edilmek zorunda değildir. Sadece saygı duyarım. Din, siyaset ve spor bu farklılıklara örnek verilebilir. Çocuklara çok kültürlü eğitimi aşılayabilmek için Suriyeli çocukların kültürlerinden örnekler veriyorum. Onların dili ile ilgili sorular soruyorum. Bu öğrenci Suriyeli dememeliyiz, bu bizim arkadaşımız demeliyiz. Tamam başka bir kökenden milletten

geliyor ama artık herkes eşit biz ilk başta bunu kendi çocuklarımıza anlatmalıyız bence. İlk başta da böyle problem çözülecek. Herkesin çok kültürlü eğitimi bilmesi ve uygulaması gerekli bence. Bu uygulandığı zaman azınlığı oluşturan farklı kültürden gelenlerin bize uyumları artacaktır.”

5.1.1.5. Suriyeli Çocukların Akademik Başarısının Düşük Olmasına İlişkin Öğretmenlerin Düşünceleri

Şekil 22’de öğretmenlerin Suriyeli çocukların akademik başarısına ilişkin düşüncelerine dair tema verilmiştir.

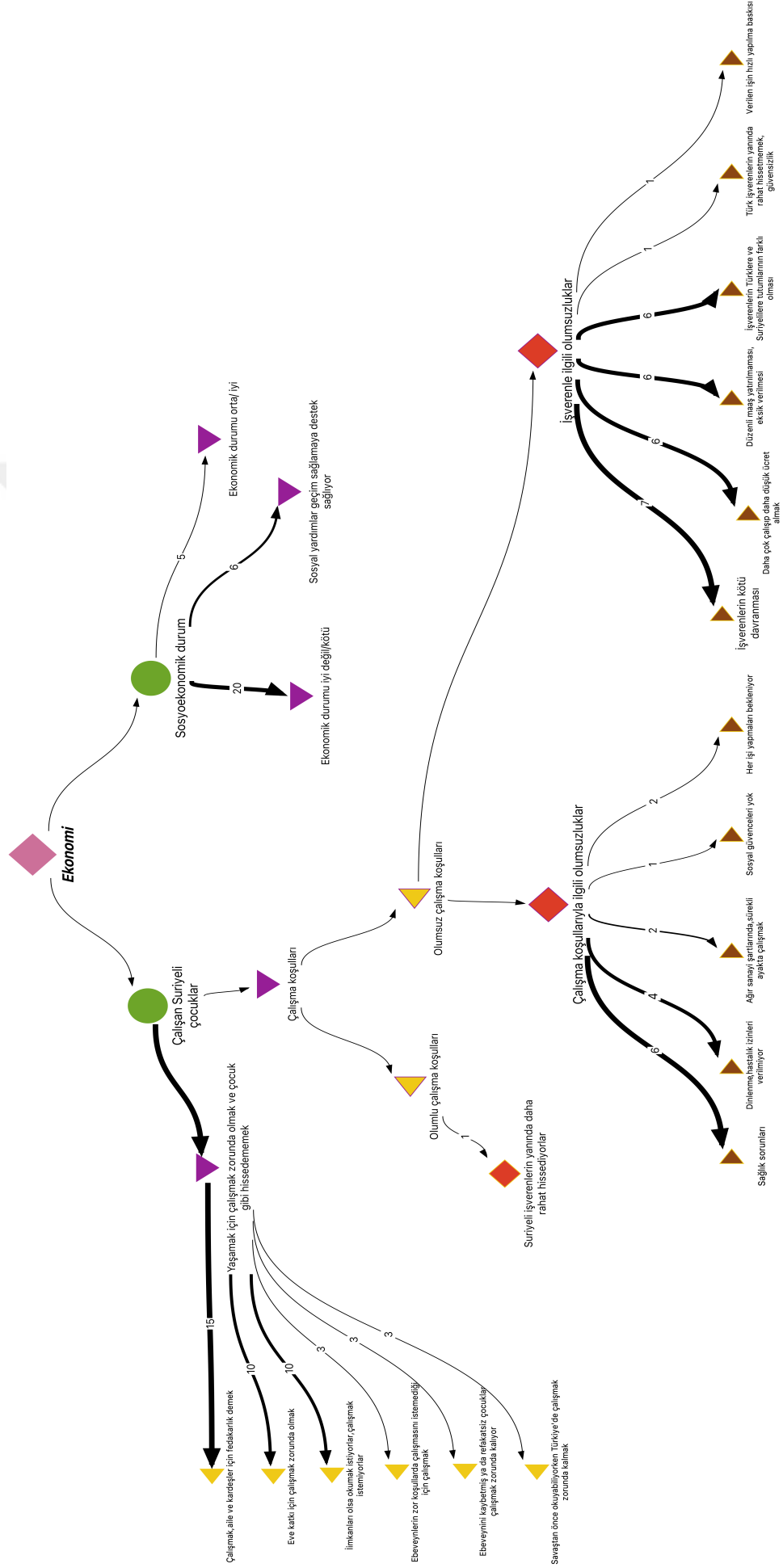

Şekil 22. Öğretmenlerin Suriyeli Çocukların Akademik Başarılarına İlişkin Düşünceleri

Bu temaya göre, Türk öğretmenler, Suriyeli çocukların Türkçe düzeyleri düşük olduğu için sayısal ağırlıklı sınavlar yapma eğiliminde olduğunu ve Suriyeli öğrencilerin de sayısal derslerde daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin sınav kağıtlarına geçer not verme eğiliminde olduğu görülmektedir (Emin, 2018; Keleş, 2019).

5.1.2. Ekonomi

Yapısal entegrasyon ana teması altındaki alt temalardan biri olan “Ekonomi” teması Şekil 16’da verilmiştir. Ekonomi teması, çalışan Suriyeli çocuklar ve sosyoekonomik durumlar olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

5.1.2.1. Sosyoekonomik Durum

Yapısal entegrasyonun temasının alt temalarından biri olan “Ekonomi” teması altında yer verilen “Sosyoekonomik durum” kategorisinin üç alt teması bulunmaktadır.

Ekonomik durumu iyi değil/kötü:

Suriyeli çocukların Türkiye’ye geldikten sonra sosyoekonomik düzeylerinin Suriye’ye kıyasla düştüğü, aynı evde birden fazla kişi çalışmasına rağmen geçimlerini sağlayamadıkları, sosyal yardımlar olmasa geçimlerinin daha da zorlaşacağı belirtilmektedir. T9 tezindeki (s.117) katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Babam işletmeciydi. Annem başhemşire. Annem şuan terzilik yapıyor. Babam savaşta hayatını kaybetti. Kardeşlerim okula gidiyor en büyük benim. Annem ve ben çalışıyoruz. Hep borçlanıyoruz. Yardım almasak geçinemeyiz aldığımız parayla. Birde çöp topluyoruz. Bu şekilde idare etmeye çalışıyoruz.”

Sosyal Yardımlar Geçim Sağlamaya Destek Sağlıyor:

Suriyeli çocukların ve ailelerinin geçimlerini sağlamak için çeşitli işlerde çalışmanın yanında STK’lardan ve diğer ilgili kurumlardan gıda, yakacak desteği gibi sosyal yardımlar vasıtasıyla geçimlerini sağlamaya çalıştıkları belirtilmektedir. T24 (s.66) tezindeki katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Okuldan sonra aileme destek olmak için çalışıyorum. Yine de ihtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz bu nedenle vakıftan gıda yardımı alıyoruz.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, sosyal yardımlar, Suriyeli ailelerin geçimlerine büyük destek sağlamaktadır.

Sosyoekonomik Durumu Orta/İyi:

İncelenen tezlerin bazılarında Türkiye’de sosyoekonomik durumu iyi olan Suriyeli aileler bulunmaktadır. Suriye’deki sosyoekonomik durumu iyi olan meslek sahibi Suriyeli ebeveynlerin çocuklarına Türkiye’de diğer ebeveynlere göre daha iyi standartlarda hayat sunabildiği görülmektedir. T3 (s. 100) tezinde ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

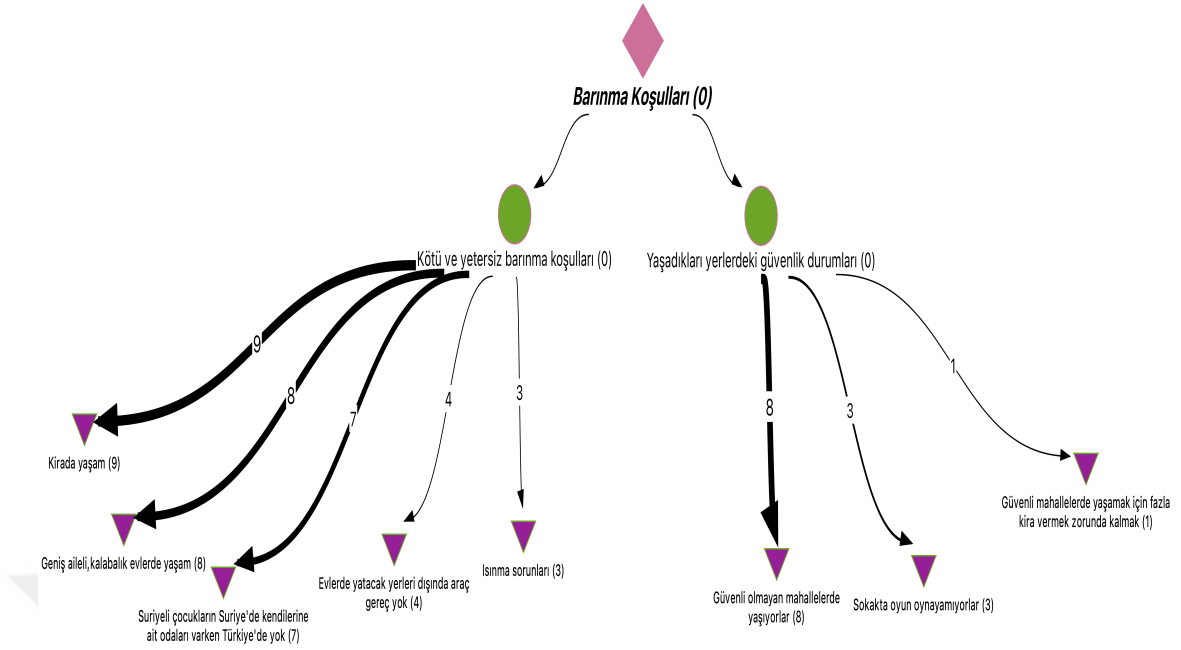
*"Ekonomik durumumuz iyi. Babam Suudi Arabistan'da mühendis ve bize para gönderiyor. Annem ve babam eğitilmiş olduğu için eğitimimize önem veriyorlar. Bizi kurslara gönderiyorlar."*¹⁹

Ebeveynler eğitilmiş ve bir meslek sahibi olduklarında çocuklarının da eğitimlerine önem verdikleri, Suriyeli çocuklar tarafından ifade edilmiştir.

5.1.2.2. Barınma Koşulları

Yapısal entegrasyon temasının altında yer alan alt temalardan bir diğeri, barınma koşullarıdır. Şekil 24’te barınma koşullarına ilişkin temada alt temalar belirtilmektedir.

¹⁹ İlgili katılımcı ifadesi T3 çalışmasından alınmıştır. T3 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek yer verilmiştir.

Şekil 24.Yapısal Entegrasyonun Bir Unsuru Olarak Barınma Koşulları

Barınma koşullarına ilişkin alt temalarından ilki, kötü ve yetersiz barınma koşullarıdır. Bu doğrultuda incelenen tezlerde en çok geçen temanın Suriyeli çocukların kirada yaşam olduğu görülmektedir.

Kirada Yaşam:

Türkiye’de yaşayan Suriyeli ailelerin barınma koşullarına ait bilgilere bakıldığında, büyük çoğunluğunun yaşadıkları evlerin kira olduğu görülmektedir. T32 tezinde anket uygulanan katılımcıların %100’ünün (75 kişi) oturduğu konutun kira olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Gür, 2019, s. 70). Bir başka çalışma olan T4 tezinde ise anket çalışmasına katılan Suriyeli çocukların yaşadıkları evlerin durumlarına göre dağılımına bakıldığında toplam 298 katılımcıdan 285’inin kirada oturdukları belirtilmiştir (Yıldız, 2018, s. 60).

Suriyelilerin hem mevcut sosyoekonomik düzeyleri hem de Türkiye’deki hukuki statüleri bakımından ev sahibi olmakta zorluk çektikleri, kirada oturmak zorunda kaldıkları farklı çalışmaların bulgularıyla ortaya konmuştur (İzol, 2019; Çavuşoğlu, 2021; Büyükhhan, 2019).

Geniş Aileli, Kalabalık Evlerde Yaşam:

Suriyelilerin Türkiye’de kiraladıkları evlerde, geniş aile olarak diğer aile fertleriyle birlikte yaşadıkları, hatta zaman zaman aynı evde yaşayan kişi sayısının onu aştığı, iki ve üç ailenin birlikte yaşadığı belirtilmektedir. T22 tezinde (s.127) geniş aileli evlerde yaşadığını belirten Suriyeli ebeveynin ifadesi şu şekildedir:

“Kalabalığız, 3 oda 1 salon. Kaynanamgil var, kayınlarım var, eltilerim var, onların çocukları var bir de yetim bir tane çocuk var o da ailesini kaybetmiş onu da aldık”

Çocukların iyilik halleri göz önünde bulundurulduğunda, sağlıksız ve güvenlik açısından yetersiz mahallelerde yaşamalarının yanı sıra kalabalık ve oda sayısının az olduğu evlerde barınmaları, yaşamlarını kaliteli bir şekilde sürdürmelerini engellemektedir.

Suriyeli Çocukların Suriye’de Kendilerine Ait Odaları Varken Türkiye’de Yok:

Suriyeli çocukların savaş öncesi Suriye’de kendilerine ait özel alanları varken Türkiye’de kalabalık ve paylaşımlı evlerde kalıyor oluşları onların yaşam alanlarına aidiyetlerini etkilemektedir. Özellikle çalışan Suriyeli çocukların, işten döndükten sonra kalabalık evde dinlenemedikleri dile getirilmektedir. Söylem analizi kapsamında analiz edilen tezlerden T9’da (s.122) Suriyeli bir çocuk şu şekilde ifade etmiştir:

“Evimiz şuan 4 odalı bir odada annem ve babam, diğerinde abim ve yengem, erkekler ise bir odada 5 kişi, ablam da tek başına bir odada kalıyoruz. Koltuk yok halı seriyoruz yastık falan idare etmeye çalışıyoruz. Yatak olarak da süngerle yatıyoruz hepimize bir tane var. Çalışırken çok yoruluyorum ama dinlenemiyorum evde.”

Evlerde Yatacak Yerleri Dışında Araç Gereç Yok:

Suriyeli çocukların yaşadıkları evlerde temel ihtiyaçlarını karşılayacak araçlar dışında diğer araçların olmadığı ifade edilmektedir. T22 tezindeki (s.102) Suriyeli bir çocuk yaşadığı yerdeki fiziksel duruma ilişkin şunları söylemiştir:

“Evde mesela, çamaşır makinası, buzdolabı falan herhangi bir Şey olsa, normal bir hayatım olsa. Gördüğün gibi sadece bu evde, bu odadakiler (soba, yatak, yer minderi, 3 paket makarna, 1 yağ, az sayıda kap) başka hiçbir Şey yok yani.”

İfadeden de görüldüğü gibi, zorunlu gle ülkesini terk etmek zorunda kalan çocukların hayatta kalma ve güvenlik kaygılarının yanı sıra temel gereksinimleri noktasında da ihtiyaçlarının oluştuğ görülmektedir (Gencer, 2019, s. 102)

Isınma Sorunları:

Suriyeli ocukların yaşadıkları evlerdeki bir diğerk sorunun ısınma olduğ görülmüştür. İncelenen tezlerde Suriyelilerin barınma sorunlarının yanı sıra ısınma problemlerinin de olduğ, ısınmalarını yalnızca battaniye ile sağladıkları ifade edilmektedir. T9 tezindeki (s.122) katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir evde 9 kişi arkadaşlarla kalıyoruz. Evde 3 oda var. Yataklar var. Buzdolabı ve çamaşır makinesi var ama soba yok. Soğuk oluyor ev ve sadece battaniye var.”

T9 ve T22 tezinde geçen Suriyeli ocukların ısınma, barınma ve diğerk sorunlarına ilişkin benzer bulgular, Yılmaz’ın (2013) Türkiye’deki Suriyeli mültecilerle yapmış olduğ çalışmanın bulguları ile uyumaktadır.

Yaşadıkları Yerlerdeki Güvenlik Durumları:

Yapısal entegrasyon ana temasının altında yer alan ikinci kategori Suriyeli ocukların yaşadıkları yerlerdeki güvenlik durumlarına ilişkin temalardan oluşmaktadır.

Güvenli Olmayan Mahallelerde Yaşıyorlar:

Suriyeli ocukların güvenli olmayan mahallelerde yaşadıkları çeşitli çalışmaların bulgularında yer almaktadır. Bu çalışmalardan biri olan T5 tezinde (s.153), Suriyeli bir ebeveyn yaşadıkları mahalleyi ve güvenlik sorunlarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yaşadığımız mahalle güvenli değil, sürekli hırsızlık oluyor. Evler çok eski ve bazı evler yıkıntı halde oralarda bazı kimseler içki içiyorlar, poşetnen bir şeyler ağızlarına alıyorlar, bağırıp çağırıyorlar, kötü konuşuyorlar. Polis bekçi fazla önem vermiyor. Caddelerde arabalar çok hızlı gidiyorlar, insanlara çarpacak diye korkuyoruz. Okul eve uzak, Okul yolu da güvenli değil. Benim çocuk okula gidiyordu. Burada yaşayan Suriyeli olmayan bazı kimseler, çocuklarımız okula giderken onların önünü kesiyorlar, onların paralarını zorla alıyorlar, para vermeyene vuruyorlar, vermeyeni dövüyorlar. Çocuğum çok korkuyor okula gitmek istemiyor. Bu nedenle ben çocuğumu şimdi okula göndermiyorum, başka aileler de bu nedenle çocuklarını okula göndermiyorlar.”

İfadede de belirtildiği gibi, Suriyelilerin yaşadıkları mahallelerdeki güvenlik problemleri, çocukların okula erişimlerine de engel olmaktadır. Suriyeli ebeveynler yaşadıkları bölgelerdeki güvenlik problemlerinden dolayı özellikle kız çocuklarına ilişkin daha fazla korku yaşadıklarını ve tedirgin olduklarını belirtmektedirler (Büyükhana, 2019, s. 154).

Sokakta Oyun Oynayamıyorlar:

İncelenen tezlerde Suriyeli çocukların, yaşadıkları mahallelerde özgürce oyun oynayamadıkları bu sebeple, sürekli korku duygusu yaşadıkları görülmektedir. T9 tezindeki (s.125) Suriyeli katılımcı yaşadığı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Kaldığım yer araba alım-satımı olan bir yerde. Mahallede arabalar var ve her yere koyuyorlar. Hiç güvenli değil. Rahat bir şekilde oynamak istesek bile güvenli oyun yerleri yok. Başka yere taşınmak istiyoruz mesela “Karaköprü”ye. Karaköprü güvenli bir yer biliyorum. Korkuyorum, parklarda tinerci, kötü insanlar var. Sevmediğim çok şey var mahallede. Kavgaya oluyor sürekli hiç sevmiyorum.”

Güvenli Mahallelerde Yaşamak İçin Daha Fazla Kira Vermek:

Suriyelilerin daha güvenli mahallelerde yaşamak için kirası diğer bölgelere göre daha yüksek mahallelerden ev tutmak zorunda kaldığı görülmektedir. T9 tezindeki (s.126) Suriyeli bir çocuğun ifadesi, Suriyelilerin yaşadıkları mekanların sosyal yaşama olan etkisini göstermesi bakımından önemlidir:

“Biz hep Karaköprü’de kaldık. Dayılarım falan bağlar başında kaldılar da burası güvenli diye biz güvenli bir yerde olmak için hep burada kaldık. Annem tek başına evde kalıyor biz çalışmaya gidince korkarız bu nedenle. Ama kapıyı kapat güvende ol önemli olan bu. Bu nedenle burada fazla kira veriyoruz ama güvendeyiz çok düzgün bir çevresi var, biz çok duyduk kötü yerleri eğer Bağlarbaşı’nda yaşasaydık belki akşama çıkamazdık.”

5.1.2.3. Çalışan Suriyeli Çocuklar

Çalışan Suriyeli çocuklar temasının altında bulunan alt temalardan ilki “Çalışmak aile ve kardeşler için fedakârlık demek” temasıdır.

Çalışmak Aile ve Kardeşler İçin Fedakârlık Demek:

Suriyeli çocuklar için çalışmak zorunda olmanın ifade ettiği anlamlardan birinin de T9 çalışmasında (s.167) Suriyeli çocuk katılımcının ifade ettiği gibi, ebeveynler ve kardeşler için fedakârlık olduğu bu sebeple sorumluluk duygusu hissettikleri görülmüştür. Söylem analizi ekseninde analiz edilen T9 tezindeki çalışan Suriyeli çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben üzülmeiyim diye işimin iyi yönlerine bakmaya çalışıyorum. Amaçlarıma bakıyorum ne öğrendim diye, onlara tutunuyorum. Çünkü çalışmazsam aileme faydam olmaz, benim iki tane küçük kız kardeşim var, onları çok severim ve ondan benden ne isterlerse mecbur yapmaya çalışırım. Çünkü onlar ne savaş biliyor, ne Suriye ne hale gelmiş onu biliyor. İstediklerini yapamazsam ben utanırım onlarda üzülür. Gelse dese X bana oyuncak lazım ben yok alamam desem yaşayamam, en iyisi çalışıp para kazanmak!”

Eve Katkı İçin Çalışmak Zorunda Olmak:

Çalışan Suriyeli çocuklar temasının altında bulunan diğer tema ise eve katkı için çalışmak zorunda olmak temasıdır. Söylem analizi kapsamında incelenen T5 tezinde (s.177) ifadesine yer verilen Suriyeli bir ebeveyn bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“....., ekonomik durumumuz kötüdür. Ev kirası vardır. Ailemizin ihtiyaçları vardır. Ailede toplam 7 kişiyiz. 5 çocuk var. 2 çocuk okula gitmiyor. 3 çocuk okula gidiyor. Okula gitmeyen çocuğumun biri gözünden hasta olduğu için okula gitmiyor, diğeri en büyük oğlum 15 yaşında o

terzide çalışıyor. Onun kazandığı parayla ve yardımlarla geçinmeye çalışıyoruz.”

İmkanları olsa okumak istiyorlar, çalışmak istemiyorlar:

Yapılan söylem analizi sonucunda çalışan Suriyeli çocukların, çalışmak zorunda olmasalar okula gitmek istedikleri alt temasına ulaşılmıştır. T17 (ss.95-96) tezinde yer alan katılımcı ifadesi bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“18 yaşındayım. Türkiye’ye 13 yaşında geldim. Suriye’de 6. sınıfa kadar okudum. Burada okula hiç gitmedim. Eğer çalışmak zorunda kalmasaydım ben de diğer çocuklar gibi okuyup, güzel yerlere gelmek isterdim. Ancak çalışmak zorundayım. Türkiye’ye geldiğimden buyana benim için en zor olan şey, küçük yaşta çalışmak oldu. Beş yıl boyunca sabah işe git, akşam iş den gel. Beş yılım bundan ibaret oldu. Hayatımdan hiçbir şey anlamadım.”

Ebeveynlerin Zor Koşullarda Çalışmasını İstemediği İçin Çalışmak:

Çalışan Suriyeli çocuklar teması altında bulunan alt temalardan biri de ebeveynlerin zor koşullarda çalışmasını istemedikleri için çalışmak temasıdır. Çalışan Suriyeli çocuklar, emek piyasasına girdikten sonra karşılaştıkları zorlukları, önyargı ve olumsuz tutumları deneyimledikten sonra ebeveynlerinin aynı şeyleri yaşamasını istemedikleri için kendilerini çalışmak zorunda görmektedirler. Bu duruma ilişkin T9 tezinde (s.167) geçen katılımcı ifadesi şu şekildedir:

“Hayat bize öğretti. Çalışmayı gördük, adamları gördük, kötüyü gördük, iyisini gördük. Görüp tanıdıkça mesela hayatı öğreniyoruz. Mesela ben kötülerini gördüm ya anneme de bana davranıldığı gibi kötü davranılmasını istemem. Bize geliyorlar mesela çabuk çabuk çalış çalış diyorlar. Bunu nasıl anneme demelerini kabul ederim. Kendim zorlanırım ama annem rahat olsun. Çalışmak yaşamak için gerekli. Çalışmadığım zaman nasıl yaşayacağım anneme, kardeşlerime nasıl bakacağım? Babam ölmeden bana dedi ki, “kardeşlerine, annene iyi bak” Babamın içi rahat edecek yani çalışırsam ben onlara bakarsam. Çalışmak çok anlamlı benim için”

Ebeveynini Kaybetmiş Ya Da Refakatsiz Çocuklar Çalışmak Zorunda Kalıyor:

Çalışan Suriyeli çocuklar temasının altındaki alt temalardan bir diğeri ebeveynini kaybeden ya da refakatsiz Suriyeli çocukların çalışmak zorunda kalmalarıdır. Ebeveynleri özellikle babaları savaşta hayatını kaybetmiş çocuklar çalışmak zorunda kaldıklarını ve ailenin geçimini üstlendiklerini ifade etmektedirler. T9 (s.168) tezindeki katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Eskiden babam çalışırdı ve para kazanırdı. Ben okula giderdim. Zaten babam sağ olsaydı beni asla çalıştırmazdı. Onu çok özliyorum ama şuan durum böyle mecbur bu benim yüküm. Eve parayı ben getiriyorum. Ben bu şekil de daha güçlü gibi hissediyorum tabi ki çok yoruluyorum tabi ki babamı çok arıyorum ama hayat bu yani. Nasıl kaçmışsak evimizden yaşam için şimdi de gene yaşam için çalışmak lazım”.

Savaştan Önce Suriye’de Okuyabiliyorken Türkiye’de Çalışmak Zorunda Kalmak:

Çalışan Suriyeli çocuklar teması altındaki alt temalardan bir diğeri de Suriyeli çocukların savaştan önce okula giderken Türkiye’de çalışmak zorunda kalmalarıdır. Bu kapsamda, T11 tezinde (s.97) yer verilen katılımcı ifadesi şu şekildedir:

“Suriye’de dördüncü sınıfa kadar okudum. Sonra savaş oldu. Okula gitmek isterdim ama aileme yardımcı olmak zorundayım.”

Suriyeli çocukların okullaşmalarının önündeki en büyük engellerden birinin ailelerin düşük sosyoekonomik düzeyleri olduğu belirtilmektedir (Lortoğlu, 2019, s.97). Özellikle ebeveynlerini kaybeden erkek çocukların kız çocuklara göre daha küçük yaşta çalışmak zorunda kaldığı da yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Lortoğlu, 2019; Türkmen, 2018).

Çalışma Koşulları

Çalışan Suriyeli çocuklar temasının altında yer alan Suriyeli çocukların çalışma koşulları alt temasına bakıldığında, olumlu ve olumsuz çalışma koşulları alt temaları bulunmaktadır.

Olumlu Çalışma Koşulları:

Suriyeli çocukların Türkiye’deki olumlu çalışma koşullarına bakıldığında yalnızca T9 tezinden kodlama yapılmıştır. Olumlu çalışma koşullarına vurgu yapan T9 tezindeki (s.172) katılımcı ifadesi şu şekildedir:

“Eski iş yerimde adam Türk’tü o kadar iş yapıyordum bir de laf duyuyordum. Ama şuan da ki yerde bu laflar olmuyor çok. Ustam da Kürt zaten sıkıntı olmuyor.”

Katılımcı ifadesinde vurgulandığı gibi, Suriyeli çocuklar, Türk işverenlerin kendilerine zaman zaman kötü davranabildiğini ancak kendi etnik aidiyetlerine yakın işverenler ile daha iyi anlaştıklarını düşünmektedirler.

Olumsuz Çalışma Koşulları:

Suriyeli çocukların olumsuz çalışma koşulları teması altına çalışma koşullarıyla ilgili olumsuzluklar ve işverenlerle ilgili olumsuzluklar olmak üzere iki ayrı alt tema bulunmaktadır. Bu temalardan ilk olarak çalışma koşullarıyla ilgili olumsuzluklara değinilmiştir.

Çalışma Koşullarıyla İlgili Olumsuzluklar:

Sağlık Sorunları:

Suriyeli çocukların uzun saatler sanayide çalıştıkları bu sebeple çeşitli sağlık sorunlarının oluştuğu, özellikle yetişkin işlerinin çocuklardan beklenmesinin çocukların fiziksel olarak zorlanmalarına ve hastalanmalarına sebep olduğu belirtilmektedir. T2 (s.158) tezinde yer verilen katılımcı ifadesi şu şekildedir:

“Patron ne zaman iş olursa arar bizde hemen gideriz, sabahtan akşama kadar taşımacılık yaparız. İşte evlere eşya taşırız, dükkânlara mal gelir taşırız, ne iş olursa. Artık belim ağrıyor, büyük eşyaları kaç kat yukarıya

çıkarmaktan belimde ağrılar oluşmaya başladı. Ama yapacak bir şey yok, çalışmak gerekiyor.”

Dinlenme, Hastalık İzinleri Verilmiyor:

Suriyeli çocukların çalıştıkları yerlerdeki olumsuz çalışma koşullarından birinin de haftalık dinlenme ve hastalık izinlerinin verilmemesi olduğu görülmektedir. T9 (s.137) tezindeki katılımcı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Eski yerde çalışırken, oto yıkamacıdayken hiç izin vermiyordu patron. Dinlenme saatim gelse de dinlenmeme bile izin vermiyordu. Bana hasta olsam da izin vermiyordu. Hızlı hızlı yap, yetiştiremiyorsun, sürekli böyle diyordu.”

Suriyeli çocuk emekçilerin yaptıkları işlerin koşullarının ve niteliğinin değiştiği, ancak her ne işi yaparsa yapsınlar işverenlerin Suriyeli çocukların iş tanımlamalarının net olmadığı ve özlük haklarının verilmediği belirtilmektedir (Türkmen, 2018, s.137).

Ağır Sanayi Şartlarında Sürekli Ayakta Çalışmak:

Suriyeli çocukların ağır sanayi şartlarında sürekli ayakta kalmalarını gerektiren işlerde çalıştıkları bu sebeple, çocuk bedenlerinin bu ağır çalışma koşullarını kaldırmakta zorlandığı vurgulanmaktadır. T14 tezinde (s.108) katılımcı ifadesi şu şekildedir

“Ayak sıkıntısı çekiyorum. Hastaneye gittiğimde çok ayakta kalmaktan olduğunu, büyüyünce geçeceğini söyledi. Ama dikkat etmem lazım. Nasıl dikkat edeyim. Çalışmam lazım. Babam da bütün gün ayakta duruyor, o şikâyet etmiyor.”

Her İşi Yapmaları Bekleniyor:

Suriyeli çocukların çalıştıkları iş yerlerinde yalnızca mevcut işlerini değil, farklı işleri de yapmaları beklenmektedir. İş koşulları ve işlerin tanımlarının sürekli değiştiği, istikrarsız ve ağır koşullar olduğu iş ortamlarında çocuklardan daha fazla iş yapmalarına ilişkin söylemlerin olduğu dile getirilmektedir. T9 (s.137) tezindeki katılımcı tarafından bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

“Benim işim boyacılık, 10 saat çalışıyorum. Boya işi bitse de iş bitmez devam edeceksin illa edeceksin yani durmak yok. Buraya çalışmak için geldin diyorlar. Oturmak yok, gel demir kes diyorlar. Çalış çalış hep böyle, oturmak asla yok...”

Sosyal Güvenceleri Yok:

Çalışan Suriyeli çocukların sosyal güvencelerinin olmadığı, özellikle kayıtsız çalıştırılmanın yaygın olduğu iş yerlerinde bu durumun çocuklar üzerinde daha fazla baskı yarattığı ifade edilmektedir. T9 tezindeki (s.136) katılımcı tarafından bu durum şu şekilde dile getirilmiştir:

“Bir kere elim ve ayağım kırıldı. Bir buçuk ay evde oturdum. Paramı da alamadım. Tozlu bir yer yani başlarda sık hasta oluyordum. Şimdi ona da alıştım etkilensem de kime ne diyeceğim. Hasta olduğumda bazı müdürler izin vermiyordu. Benim başıma 6 tane müdür geldi bazıları çok kötü sen çalış yalan söylüyorsun işine devam et diyorlardı. Saatim dolana kadar hasta hasta çalışıyordum.”

İşverenle İlgili Olumsuzluklar

Çalışan Suriyeli çocuklar teması altında bulunan olumsuz çalışma koşulları alt temasının altında bulunan işverenle ilgili olumsuzluklar temasının ilk alt temasını işverenlerin kötü davranması teması oluşturmaktadır.

Daha Çok Çalışıp Daha Düşük Ücret Almak:

Suriyeli çocuklar, çalıştıkları yerlerde işverenlerin onları uzun saatler çalıştırdığını, zaman zaman kendi işleri dışında işleri yapmalarını beklediklerini ve Türk çalışanlara göre daha düşük ücretlere çalıştırıldıklarını düşünmektedirler. T14 tezindeki (s.91) bir katılımcı görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Yaptığım işin karşılığını almıyorum, örneğin benim yaptığım işi Türk vatandaşı yapsa o 500 lira alır. Benim daha az almamın nedenini çok düşündüm ama sebebini bulamadım. Türk’ün yaptığı her işi bende yapıyorum ama o benden neden çok alıyor bir türlü sebep bulamadım.”

Düzenli maaş yatırılmaması, eksik verilmesi:

Suriyeli çocukların işverenleri tarafından düzenli maaşlarını alamadıkları, zaman zaman eksik maaş aldıkları ve ödemeler konusunda istikrarın sağlanamadığı dile getirilmektedir. Suriyeli çocuklar ağır sanayi şartlarında uzun saatler çalıştıklarını ve karşılığında düzenli maaşlarını alamadıklarında işverenlerle tartışmalar yaşamakta ve mevcut işlerini bırakarak başka işler aramak zorunda kalmaktadırlar. T9 tezindeki (s.137) Suriyeli çocuk işçinin ifadesi bunu destekler niteliktedir:

“Daha önce mobilyacı da çalıştım. 12 saat çalışıyordum işi de zorla bulmuştum araya araya. Sanayi de zımpara yapıyordum. Adam para vermiyordu, haftalık 200 almam lazımdı birinci hafta verdi ikinci hafta verdi 3. Hafta yarısını verdi 100 verdi. Sonra hiç vermedi. Ben de işi bıraktım.”

Türk işverenlerin yanında rahat hissetmemek, güvensizlik:

Suriyeli çocuklar çalıştıkları yerde Türk işverenlerin yanında kendilerini güvende ve rahat hissedememektedirler. Bu durum, Suriyeli çocukların çalışma koşullarını zorlamakla birlikte olumsuz deneyimler yaşamalarına sebep olmaktadır. T9 tezinde (s. 171) ifadesine yer verilen çalışan Suriyeli bir çocuk bu olumsuz durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Suriyelilerin dükkânında çok gülüyorum mesela konuşuyoruz sürekli. Türk’ün yanında çalışırken usta iki taneydi fazla konuşamıyordum orada ama Suriyelilerin dükkânında daha rahatım. Mesela Türk’ün yanında çalışırken telefon geliyordu ben içeri giriyordum ya diyordu ki usta ‘ben nerden bileyim senin iki saattir içerde olmadığını’. Ama ben en çok 2 dakikadır içerdeyimdir. Hele işimin başındayken hiç Emek süreçlerinde ortak etnik kökenin etkisi konuşmam çok çalışıyorum ben. Ama güvenmiyordu bana. Şuan da Suriyeli ustam daha çok güveniyor bana”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, Suriyeli çocuk işçilerin Türk işverenlerin yanında kendilerini yeteri kadar güvende hissetmedikleri, bu sebeple, Suriyeli işverenlerle bir arada çalışmanın kendileri için daha iyi olduğunu düşünmektedirler.

Verilen İşin Hızlı Yapılma Baskısı:

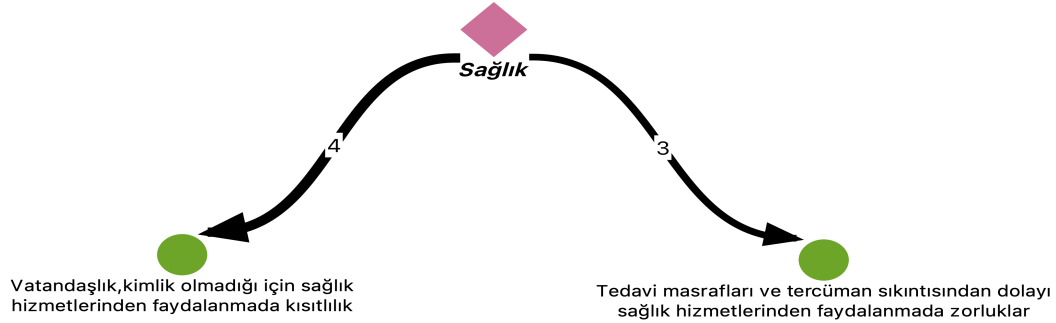
Suriyeli çocuk işçiler, Türk işverenlerin kendilerine Türk çalışanlara davrandıkları gibi davranmadıklarını, bununla birlikte yaptıkları işleri hızlı yapmalarını beklediklerini

belirtmektedirler. Bu durum, çocuklar üzerinde işsiz kalma ve parasızlık baskısı yarattığı için çocuklar, işverenlerinin her türlü taleplerini karşılamak ve olduğundan daha da hızlı hareket etmektedirler. Tekstil sektöründe çalışan bir çocuk işçinin ifadesine T11 tezinde (s. 107) şu şekilde yer verilmiştir:

“Türk çocuklara davranışları çok farklı. Mesela onlara bağırıyorlar, yerleri süpürüyorlar. İşleri kaldırıyoruz ya taşıyoruz ya onlar kaldırmazlar biz kaldırıyoruz. Türk benim yaşında bir çocuk olsa benden daha büyükte olsa o yapmıyor. Ben ve bu (yanındaki göçmen arkadaşı) tuvaleti temizliyorduk ben yapmam dersin git bir daha geri gelme diyor. Hemen hadi ya çabuk olun diyorlar. Yavaş olduğumuzu söylüyorlar. “Böyle çalışırsanız para vermeyeceğim size” diyor patron.”

5.1.3. Sağlık

Yapısal entegrasyon teması altında yer alan kategorilerden bir diğeri de “Sağlık” kategorisidir. Bu kategori altında iki alt tema oluşmuştur.

Şekil 25. Yapısal Entegrasyonun Bir Unsuru Olarak Sağlık Teması

Vatandaşlık, Kimlik Olmadığı İçin Sağlık Hizmetlerinden Faydalanmada Kısıtlılık:

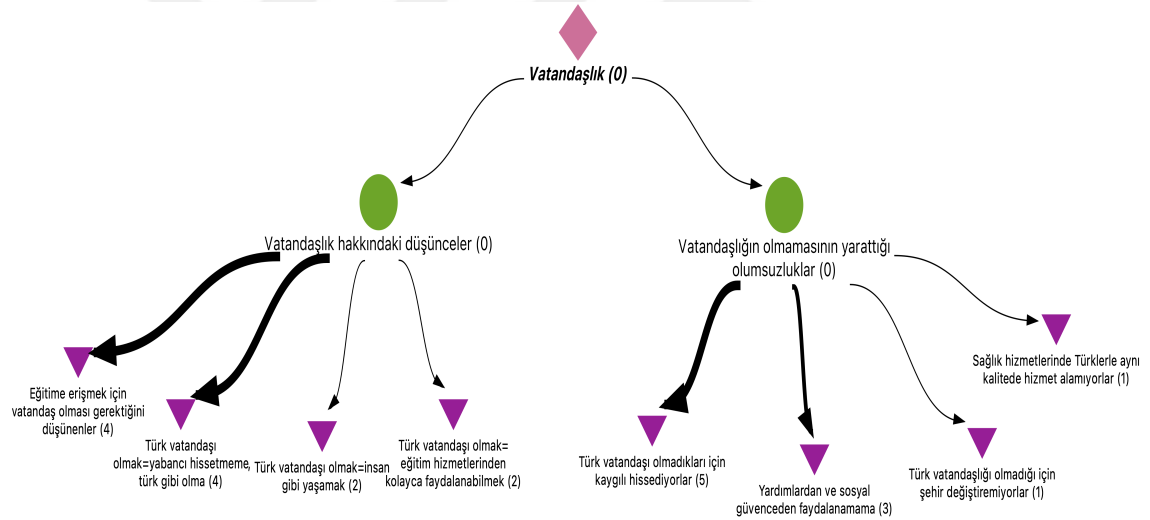
Türkiye’deki Suriyelilerin Türk vatandaşlıkları ve kimlikleri olmadığı için sağlık hizmetlerinden faydalanma noktasında sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir. T31 tezinde katılımcılara uygulanan anket çalışmasında Türkiye’deki hastanelerde zorluk yaşama durumlarına evet cevabını veren katılımcı sayısının daha fazla olduğu, özellikle dil engelinden dolayı yaşadıkları sorunların daha da arttığı belirtilmektedir (Tathlıoğlu, 2019, s.146).

T22 tezinde (s. 136) ise Suriyeli bir ebeveyn sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sıkıntıyı şu şekilde belirtmiştir:

“Şu an ilaçlarımı kestim, maddiyattan. Burada bazı ilaçlardan eczaneye gittiğimde ücret alıyorlar. Normalde ücretsiz ama bazı ilaçlardan para alıyorlar. Mecbur almam gerektiğini söylediler ama param yok. SSK ya gittim fizik tedavi ve iyileşmek için, Kimliğin var mı, yok mu dediler, olmayınca o zaman alamayız kimliğim olmadığı için dediler. Şimdi abimin kimliği ile tedavi görüyorum, yani ilaç olsun hep bu kimlikle oluyor.”

5.1.4. Vatandaşlık

Yapısal entegrasyonun önemli unsurlarından biri olan “Vatandaşlık” teması altında iki alt tema oluşmuştur. Bunlar; Suriyeli çocukların vatandaşlık hakkındaki düşünceleri ve Türk vatandaşlığının olmamasının yarattığı olumsuzluklardır.

Şekil 26. Vatandaşlık

Eğitime Erişmek İçin Türk Vatandaşı Olması Gerektiğini Düşünenler:

Türkiye’de bütün mültecilerin ve sığınmacıların eğitim hakkına sahip olduğu ve Türk otoriteler tarafından kendilerine verilen geçici kimlik belgeleri ve yabancı kimlik numarası ile Türk okullarına kayıt yaptırabilme haklarına sahiptirler.²⁰ Geçici Koruma

²⁰ <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/education-faqs/> Erişim Tarihi: 17.08.2022

Yönetmeliği'nin “eğitim hizmetleri” başlıklı 28. Maddesinde yabancıların eğitimlerine ilişkin faaliyetlerin nasıl yürütüleceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre, Türkiye’de yaşayan yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğunda ve kontrolünde olmak üzere yürütülmektedir (MEB, 2017, s. 10). İlgili eğitim faaliyetleri, okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar başta olmak üzere ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocukların eğitim ve öğretim faaliyetlerini kapsamaktadır²¹. Bütün bunlar, Suriyeli çocukların Türkiye’de eğitim alma hakkına sahip olduklarını, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullara gidebilmelerinin yanı sıra Halk Eğitim Merkezlerinin de kurslarından faydalanabilme haklarının olduğunu göstermektedir.

Ancak, yapılan çalışmalar, Suriyeli çocukların eğitime erişmek için Türk vatandaşı olmaları gerektiğine ilişkin algılarının olduğunu göstermektedir. T9 tezinde (s. 157) ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk, Türk kimliği olmadığı için okula erişim sağlayamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani haklarımın hepsini biliyorum ama hakkım yok nerede hakkım? İstesem de vermiyorlar. Resmi hiçbir hakkım yok. Türkiye’de vatandaşlık olsa keşke, eğitimimi kesin tamamlardım buradaki Urfalı çocuklar gibi. Keşke haklarımı bana verseler. Türk Vatandaşı olsam eğitimimi tamamlar orduya veya askere gider ya da doktor olurum ne bilim. Böyle yani”

Türk Vatandaşı Olmak=Yabancı Hissetmeme, Türk Gibi Olma:

Suriyeli çocukların Türkiye’de yaşadıkları süre boyunca Türk vatandaşı olurlarsa kendilerini Türk gibi hissedecekleri, yabancı hissetmeyecekleri ve dışlanmayacaklarına ilişkin bir algıları bulunmaktadır. Hem Türk akranları hem de çevreleri tarafından da bu yönde söylemlerle karşılaştıkları görülmektedir. T3 tezindeki (s.116) Suriyeli çocuk katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Son 5 yıldır Yayladağı kampında yaşamaya alışmıştık. Türk hükümeti geçen yıl bize vatandaşlık verdi ama şimdi Türk olduğumuz için bizi kamptan göndermek istiyorlar. Annem maddi durumumuzu etkileyeceğini

²¹ <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>

söyledi...Okulda çok Türk arkadaşım var. Vatandaşlığı aldıktan sonra arkadaşlarım bana artık saf Türk olduğumu söyledi...”²²

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, bazı Suriyeli vatandaşların Türk vatandaşlığı aldığı ve bu sebeple Türk sosyal çevreleri tarafından artık Türk gibi olduklarına ilişkin önyargılı ifadelerle karşılaştıkları görülmektedir.

Türk Vatandaşı Olmak=İnsan Gibi Yaşamak

Suriyeli çocuklar için Türk vatandaşı olmak okula gidebilmenin önemli koşulu olarak görülmektedir. Bununla birlikte Suriyeli çocukların gözünden, geçici koruma altında yaşadıkları illerden başka illere geçişte yaşadıkları zorluklar ve prosedürel engellerin Türk vatandaşı olma durumunda ortadan kalkması da önemli görülmektedir. T9 (s. 158) tezinde ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Bize yardım etsinler, kapalı yollarımızı biraz açsınlar, açtıkları zaman belki biraz iyileşeceğiz. Hayatımız değişecek belki de. Türk olduğum zaman her şeyi yapabilirim. Her yere gidebilirim. Mesela izin almadan Antep’e gitmemiz yasak. Hastaneye gittiğimde Türkler gibi davranmıyorlar bize, hemen geçiştiriyorlar. Bu nedenle Türk kimlik almak istiyorum, bende okumak istiyorum Türk çocukları gibi. Üniversiteye geçebilirim, doktor çıkarım, Türk doktor olurum. Kim olduğun değil nasıl bir insan olduğun önemli. Hani dedim ya vefat etmeden önce babam herkese yardım ederdi Suriye’de. Bende onun gibi Türkiye’de insanlar için bunu yapacağım kesin yapacağım Suriyeli veya Türk önemli değil başka memlekette olmak önemli değil, ben insan gibi insana verilen önemle yaşamak istiyorum”

Türk Vatandaşı Olmak=Eğitim Hizmetlerinden Kolayca Faydalanabilmek:

Suriyeli çocukların yanı sıra Suriyeli ebeveynler de çocuklarının Türk vatandaşı olduklarında eğitim hizmetlerinden kolayca faydalanabileceklerini düşünmektedirler. Çocuklarının rahat bir eğitim görmesi için Türk vatandaşı olmalarının katkı sağlayacağını T25 tezindeki (s. 84) Suriyeli bir ebeveyn bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

²² İlgili katılımcı ifadesi T3 çalışmasından alınmıştır. T3 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek yer verilmiştir.

“Vallahi çocuklarımın eğitimi için burada kalacağım. Başka yere gidersem çocuklarımın eğitimi eksik kalacaktır. Çocuklarımıza vatandaşlık verirlerse sıkıntı yok. Biz istemiyoruz çocuklarımız rahat eğitim görsün diye vatandaşlık verseler iyi olur.”

Vatandaşlığın Olmamasının Yarattığı Olumsuzluklar:

Yapısal entegrasyon ana temasının altında yer alan iki alt temadan diğeri, Suriyelilerin Türk vatandaşlığına sahip olmamasının yarattığı olumsuzluklardır. Bu temanın altında yer alan 4 alt temaya yer verilecektir.

Türk Vatandaşı Olmadıkları için Kaygılı Hissediyorlar:

Suriyeli çocukların yanı sıra Suriyeli ebeveynler de Türkiye’deki çocuklarının Türk vatandaşı olmamasından dolayı geleceğe yönelik kaygılı hissetmektedirler. T6 tezinde (s.115) ifadesine yer verilen Suriyeli bir ebeveyn durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Gelecek hakkında endişeliyim, çünkü çocuklarımın vatandaşlığı yok. Yeni doğan bebeklere vatandaşlık vermiyorlar.”

İfadede de görüldüğü gibi, Suriyeli ebeveynler, yeni doğan bebeklere Türk vatandaşlığı verilememesini çocukların geleceği için olumsuz bir durum olarak değerlendirmektedir. Türk vatandaşlığının olmaması, Suriyeli çocukların hem okullaşmalarında hem de gelecek hedeflerinde belirsizliklere sebep olmaktadır.

Yardımlardan ve Sosyal Güvenceden Faydalanamama:

Suriyeli çocukların çalıştıkları yerlerde iş kazası yaşamaları durumunda Türk vatandaşlıkları olmadığı için sosyal güvencelerden ve haklardan faydalanamadıkları görülmektedir. T9 tezinde (s. 157) ifadesine yer verilen, çalışan bir Suriyeli çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Mesela benim hani kolum kırılmıştı ya iş yerinde. Çalışırken kırıldı sonuçta bana hakkımı vermesi lazım ben çalışsam da bana paramı vermeli diğer çalışanlara veriliyor ama bana verilmiyor. Neden? Çünkü ben Suriyeliyim, Türk gibi olmuyorum.”

Türk Vatandaşlığı Olmadığı İçin Şehir Değiştiremiyorlar:

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin geçici koruma kimlik kartları ile kayıtlarının yapıldığı ilden başka bir ile geçiş işlemlerine ilişkin detaylar Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında belirtilmiştir. İlgili yönetmeliğe göre, adres bildirim yükümlülüğü getirilmesiyle birlikte Suriyelilerin bağlı bulundukları İl Göç İdaresi Müdürlüklerine taleplerini iletmeleri ve güncelleme işlemlerini yapmaları gerekmektedir. Bu işlemlere ilişkin, Suriyeli çocukların bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Suriyeli çocuklar, Türkiye’de yaşadıkları süre boyunca il değişikliğinde bulunamayacaklarını düşünmektedirler. T9 tezinde (s. 157) ifadesine yer verilen Suriyeli çocuk şu şekilde ifade etmiştir:

“Mesela tek başıma başka şehre gidemem Suriyeliyim diye. Ama Türk bir çocuk olsam bu hakkım var. Bak mesela sen gelmişin buraya Isparta’da yaşıyorum diyorsun ve Nevşehirliyim diyorsun. Ama ben rahat rahat başka insanlarla utanmadan, çekinmeden tanışamam. Türk olsam hiç kimse bana bir şey demez. O hak var ama ben yabancıyım yani. Antep’e gideceğim mesela izin vermiyor bana devlet.”

İfadeden de görüldüğü gibi, Suriyeli çocuklar, Türk vatandaşı olmamalarından dolayı yaşamsal olarak sınırlandıklarını ve dahil oldukları toplum içerisinde dezavantajlı duruma düştüklerini düşünmektedirler.

Sağlık Hizmetlerinde Türklerle Aynı Kalitede Hizmet Alamıyorlar:

Suriyeli çocukların eğitim, il değişikliği gibi konuların yanı sıra sağlık hizmetlerinden Türkler gibi faydalanmak için de Türk vatandaşı olmak istedikleri görülmektedir. T9 tezindeki (s. 158) katılımcı bu duruma ilişkin düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

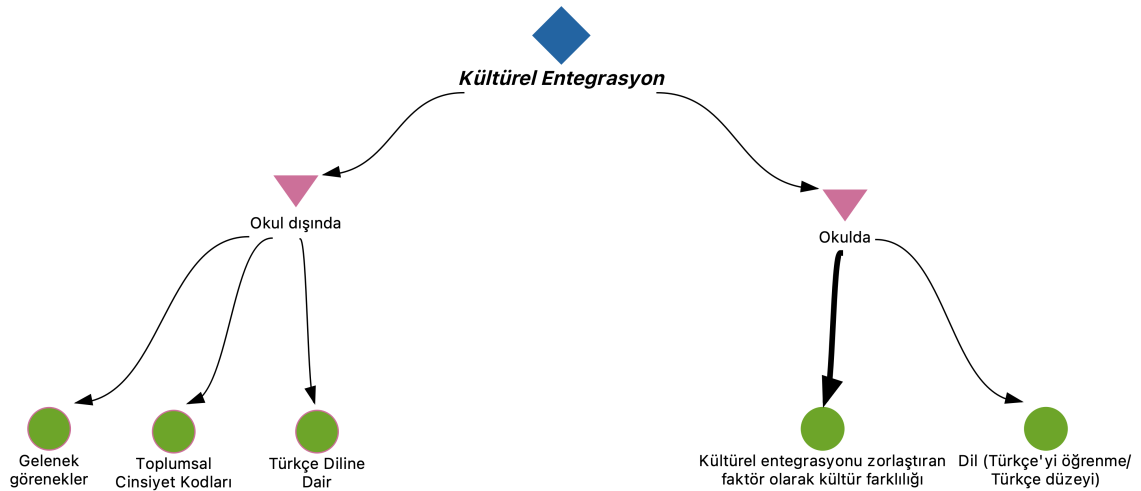
“Bize yardım etsinler, kapalı yollarımızı biraz açsınlar, açtıkları zaman belki biraz iyileşeceğiz. Hayatımız değişecek belki de. Türk olduğum zaman her şeyi yapabilirim. Her yere gidebilirim. Mesela izin almadan Antep’e gitmemiz yasak. Hastaneye gittiğimde Türkler gibi davranmıyorlar bize, hemen geçiştiriyorlar. Bu nedenle Türk kimlik almak istiyorum, bende okumak istiyorum Türk çocukları gibi. Üniversiteye geçebilirim, doktor çıkarım, Türk doktor olurum. Kim olduğun değil nasıl bir insan olduğun önemli. Hani dedim ya vefat etmeden önce babam herkese yardım ederdi Suriye’de. Bende onun gibi Türkiye’de insanlar için bunu yapacağım kesin

yapacağım Suriyeli veya Türk önemli değil başka memlekette olmak önemli değil, ben insan gibi insana verilen önemle yaşamak istiyorum”

Suriyeli çocuklar, Türk vatandaşı olmadıkları için Türk çocuklarıyla kendilerini kıyasladıklarında gelecek beklentilerine ilişkin kısıtlamalara gitmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Suriyeli çocukların vatandaşlık bağlamındaki hak arayışları, Türk vatandaşlığına öykünmek olarak da belirtilebilir (Türkmen, 2018, s.158-159).

5.2. KÜLTÜREL ENTEGRASYON

Bu çalışmada içerik ve söylem analizi bulgularında ikinci ana temayı kültürel entegrasyon oluşturmaktadır. Şekil 27’de kültürel entegrasyon ana temasının altında okulda ve okul dışında olmak üzere iki alt tema bulunmaktadır. Bu alt temaların alt temalarına bakıldığında okul dışında; gelenek görenekler, toplumsal cinsiyet temaları ve Türkçe diline dair bulgular; okul temasının altında ise Suriyeli çocukların Türkçeyi öğrenme düzeyleri ve kültürel entegrasyonu zorlaştıran faktör olarak kültür farklılığı temaları bulunmaktadır.

Şekil 27. Kültürel Entegrasyon

5.2.1. Okul Dışında Kültürel Entegrasyon

Gelenek Görenekler

Suriyeli çocukların Türkiye’ye kültürel entegrasyonlarını etkileyen faktörlerden ilkinin mevcut gelenek ve görenekler olduğu söylenebilir. Suriyeli kız çocuklarının genç yaşta evlendirilmelerinin Suriye’de normal ve yaygın olduğu belirtilmektedir. T14 tezindeki (s. 101) bir katılımcı gelenek ve göreneklerin yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

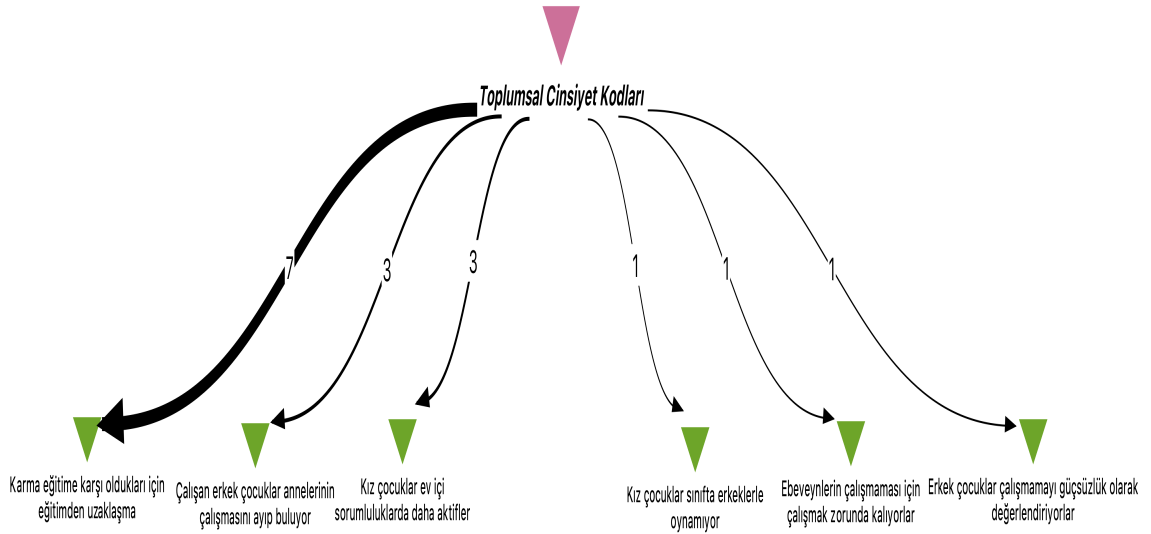
‘Ailede bizden uzakta kız kardeşim yaşıyor. Geçen hafta evlendi, Gaziantep’e taşındı. Teyzemin oğluyla evlendi. Biliyorsunuz, bizde adet 16-17 yaşında evlenmek. Bence bu yaşlar evlenmek için küçük ama yapacak bir şey yok. Adetleri değiştiremem’

Gelenek ve Görenekler alt temasının altında ele alınabilecek bir diğer konu, Suriyelilerin Türkiye’de kendi kültürlerini yaşatacak eylemlerde bulunması olarak ifade edilebilir. T20 tezinde (s. 202) Suriyeli bir ebeveyn, konteyner yerleşkelerde yaşamlarına rağmen çocuklarına Suriye’yi ve kültürünü hatırlatacak şeyler yaptıklarını şu şekilde belirtmiştir:

“Bizim beldemizde neredeyse her evde bahçemizde küçük bir süs havuzu olur. Çatışmalarda bir oğlumu kaybettim, kocam da yaralandı. Türkiye’ye göç ettik ve şükürler olsun barınma merkezine yerleştik. Ancak insanın ülkesinden uzakta olması çok zor. Biliyorum ki geri dönmemiz çok zor hem dönsek de kalacak yerimiz var mı onu da bilmiyorum. O evdeki bahçemizde böyle küçük bir süs havuzu vardı, istedim ki çocuklar kültürümüzü konteynerde olsak da yaşasın, hissetsin. Bu yüzden eşimle böyle bir şey yaptık.”

Toplumsal Cinsiyet Kodları

Bu alt tema altında Suriyeli çocukların gündelik hayattaki davranışlarını etkileyen toplumsal cinsiyet kodlarına yer verilmiştir.

Şekil 28. Toplumsal Cinsiyet Kodları

Karma Eğitime Karşı Olunduğu İçin Eğitimden Uzak Kalmak:

Suriyeli ebeveynlerin ve çocukların Suriye'deki eğitim sisteminde kız ve erkek öğrenciler bir arada okumadığı için karma eğitime karşı oldukları ve bunu hem kültürel hem de dini olarak doğru bulmadıkları görülmektedir. Örneğin, T3 tezindeki (s. 101) Suriyeli bir öğrenci, karma sınıflarda eğitim almasını ailesinin uygun bulmamasından dolayı okuldan ayrılmak zorunda kaldığını şu şekilde ifade etmiştir:

"Ortaokula gittiğimde her şey çok güzeldi. GEM'deki öğretmenlerim ve arkadaşlarımla çok iyi anlaşıyordum. Liseye Türk devlet okulunda başladığımda ailem devam etmeme izin vermedi. Babam kız ve erkek çocukların benim yaşımda aynı okula gitmelerinin ve aynı sınıfa gitmelerinin iyi olmadığını söyledi."

İfadeden de görüldüğü gibi, Suriyeli kız çocuklarının eğitim hakkı önünde birtakım engeller bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar, eğitim çağına olup okula devam edemeyen Suriyeli çocukların ucuz işgücü olarak çalıştırıldığını göstermektedir. Kız çocukları açısından ise bu durumun daha farklı tezahür ettiği, okula devam edemeyen kız çocuklarının bakım emeği (yaşlı/ebeveyn bakımı), erken yaşta evlilik gibi engellerle baş ettikleri görülmektedir (Saygılıgil, 2019, s.6). Bu engellerin yanı sıra, bu çalışmada yapılan içerik analizi ve söylem analizi sonucunda, Suriyeli kız çocuklarının ve

ebeveynlerinin karma eğitime dayalı eğitim sistemine karşı oldukları için eğitimden uzaklaştıkları görülmüştür.

Çalışan Erkek Çocuklar Annelerinin Çalışmasını Ayıp Buluyor:

Toplumsal cinsiyet kodları altında çalışan erkek çocukların annelerinin çalışmasını ayıp buldukları alt temasına ulaşılmıştır. Buna göre, Suriyeli erkek çocuklar, Suriye’de annelerinin çalışmadığını ve Suriye kültürüne, gelenek ve göreneklerine göre bunun “ayıp” olduğunu ifade etmişlerdir. T14 tezindeki (s. 103) Suriyeli bir çocuk bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Annem çalışmıyordu Suriye’de. Bizde kadınların çalışması ayıp. Erkek çalışırsa olur, kadın çalışırsa olmaz. Ben annemi çalıştıramam.”

Suriyeli çocuğun ifadesinde de görüldüğü gibi Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının aile içerisindeki iş bölümlerinin cinsiyetçi olduğu ve kadın ebeveynlerin ücret getiren herhangi bir işte çalışmalarının Suriyeli erkekler tarafından doğru bulunmadığı görülmektedir.

Kız Çocuklar Ev İçi Sorumluluklarda Daha Aktifler:

Suriyeli kız çocukların erkek çocuklara göre zamanlarının çoğunu evde geçirdikleri bununla birlikte ev içi sorumluluklara yardım ettikleri belirtilmektedir (Sever, 2020; Gencer, 2019; Fansa, 2021). T24 tezindeki (s.68) Suriyeli kız çocuğu “Anneme yardım ediyorum. Onun için evdeyim genellikle.” şeklinde ifade etmiştir. Suriyeli kız çocukların, daha ziyade ev içi emek yükünü paylaştıkları, gündelik işlerde annelerine yardım ettikleri söylenebilir.

Kız Çocuklar Sınıfta Erkeklerle Oynamıyor:

Suriyeli kız çocukların sınıfta arkadaşlarıyla oyun oynama tercihlerine bakıldığında, özellikle erkek çocuklarla çok sık oyun oynamadıkları, ara sıra birlikte oyunlar oynadıkları görülmektedir. T10 tezindeki (s. 78) bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Oynamayı sevmediğim yok. Erkeklerle çok oynamayız; bazen kız-erkek yakalamaca.”

Suriyeli öğrencilerin Suriye’de karma sınıflarda eğitim almadıkları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’deki karma sınıf sistemine adapte olmalarının zorlaşabileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, karma sınıflar, Suriyeli çocukların oyun oynama alışkanlıklarına da etki etmektedir. Özellikle kız çocukların oyun oynama tercihleri kız çocuklarından yana olmaktadır.

Erkek Çocuklar Çalışmamayı Güçsüzlük Olarak Değerlendiriyorlar:

Suriyeli erkek çocuklar, çalışma yaşamını erkeklerle, ev içi iş yükünü ise kadınlarla ilişkilendirdikleri için erkeklerin çalışmamasını güçsüzlük, “kadın gibi kalma” olarak değerlendirmektedirler. Bu nedenle, çalışan erkeklerin güçlü ve dinç olduklarını düşünmektedirler. Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında ise Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının halen erkeğin üstünlüğünü kabul ettiği, erkeklerin ise mevcut rolleri sürdürmeye devam ettiği görülmektedir. Çalışmamayı güçsüzlük olarak değerlendiren T9 tezinde (s. 119) ifadesine yer verilen erkek çocuk katılımcı bu konudaki düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

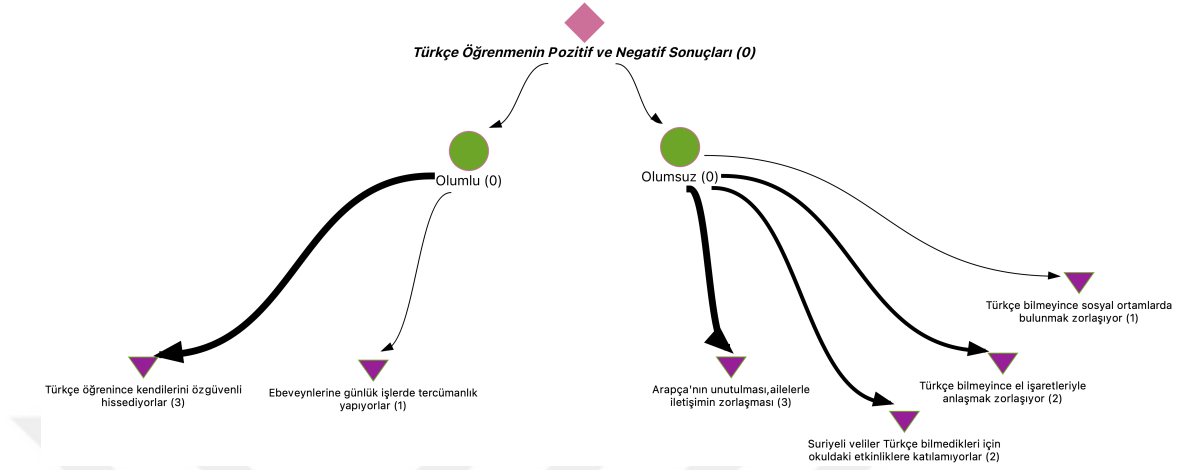
“Çalışmazsam bayan gibi kalırım hiçbir şey yapamam. Çalışan güçlü olur, dinç olur. Babam mesela çalışmasa kötü olur. Annem mesela çalışmıyor babam daha güçlü çalıştığı için. Çalışmak güçlendirir.”

İfadede görüldüğü gibi, Suriyeli erkek çocukların ev içi iş yükünü anneleri ve kız kardeşleriyle ilişkilendirdikleri; ev dışı alanı ise erkeğin alanı olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Türkçe Öğrenmenin Pozitif ve Negatif Sonuçları:

Kültürel entegrasyon teması altında yer alan alt temalardan bir diğeri de Türkçe öğrenmenin pozitif ve negatif sonuçları temasıdır. Şekil 23’te verilen tema kendi içerisinde olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Türkçeye ilişkin olumlu alt temaya bakıldığında 2 alt temasının olduğu, olumsuz alt temaya bakıldığında ise 4

alt temanın olduğu görülmektedir. Öncelikle, Türkçeye dair olumlu alt temalardan ilki, “Türkçe Öğrenince Kendilerini Özgüvenli Hissediyorlar” temasına değinilecektir.

Şekil 29. Türkçe Öğrenmenin Pozitif ve Negatif Sonuçları

Türkçe Öğrenince Kendilerini Özgüvenli Hissediyorlar:

Kültürel entegrasyonun önemli unsurlarından biri de dildir. Yapılan içerik ve söylem analizi sonucunda Suriyeli çocukların okuldan ve okul dışı sosyal çevrelerinden Türkçe öğrendiklerinde özgüvenlerinin arttığı görülmüştür. Örneğin, T12 tezinde (s. 114) ifadesine yer verilen Suriyeli bir ebeveyn oğlunun okulda Türkçe öğrenmesi ile özgüveninin arttığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Oğlumun kişiliği güçlendi. Türk arkadaşlarla daha çok vakit geçiriyor ve daha çok açıldı. Mustafa önceden çok utangaç ve içine kapanıktı. Mahalledeki arkadaşları olduktan sonra şu anda çok rahatlıkla iletişim kurabiliyor. Utangaçlığı attı üzerinden. O zaman çok utangaçtı şimdi az utangaç. Bu gerçekten çok iyi.”

Bir başka çalışma olan T9 tezinde (s. 162) ise Suriyeli bir çocuk Türkçe öğrenmeye başlaması ile gündelik yaşamdaki problemleri ile daha kolay başa çıkabildiğini ve özgüveninin arttığını şu şekilde ifade etmiştir:

“İlk geldiğimde çok yabancı geldi bu şehir bana. Bir de evden çıkamadım kaybolurum diye çok korktum. Dışarı çıkamıyordum. Dil olunca ama kendine güvenin geliyor.”

Ebeveynlerine Günlük İşlerde Tercümanlık Yapıyorlar:

Suriyeli çocuklar, Türkçeyi öğrenebilecekleri daha fazla sosyal ortama girebildikleri ve dile daha fazla maruz kaldıkları için ebeveynlerine göre Türkçe düzeylerinin daha iyi olduğu söylenebilir. Bu sebeple, Suriyeli çocukların ebeveynlerine günlük işlerde yardımcı oldukları, banka, hastane gibi yerlerde tercümanlık yaptıkları görülmektedir. T24 (s.68) tezindeki Suriyeli bir katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Bazen annemin dışarıda işi oluyor. Mesela banka tercümanlık yapmak için gitmek gibi. Ama bunun dışında eğer evdeysem de yemek yiyip ders çalışırım.”

İfadede vurgulandığı gibi Suriyeli çocuklar, özellikle kız çocuklar, ev içi sorumluluklarda daha aktif oldukları için ebeveynlerine hastane ve banka gibi yerlerde tercümanlık yaptıklarını belirtmektedirler.

Türkçe öğrenmenin negatif etkilerine ilişkin olumsuz kategorisi altındaki alt temalara bakıldığında bu temalardan ilkinin Suriyeli ailelerin çocuklarının Arapçayı unutması durumunda yaşanabilecek olumsuz sonuçlara dair olduğu görülmektedir.

Arapçanın Unutulması, Ailelerle İletişimin Kopması:

Kültürel entegrasyonun önemli koşullarından biri olarak değerlendirilen dil, kimi zaman ana dilin unutulması kaygısı olarak dahil olunan toplumun dilini öğrenmede bariyer yaratabilmektedir. Özellikle Suriyeli ebeveynlerin, çocuklarının Arapçayı unutmasını istememeleri ve bu noktadaki kaygıları görülmektedir. Örneğin, T20 tezinde (s. 275) Suriyeli bir ebeveyn bu kaygısını şu şekilde dile getirmiştir:

“Çocukların Türkçe öğrenmesi güzel, güzel de bunlar Arapçayı unutuyorlar. Yarın korkarım bunlar Arapçayı unutacak ve o zaman bizimle anlaşılamayacaklar.”

Suriyeli velilerin özellikle Türkiye’de doğup büyüyen çocukların zamanla kendi ana dillerini unutacaklarına ve asimile olacaklarına ilişkin kaygıları taşıdıkları görülmektedir. Geçici barınma merkezlerinden şehir merkezlerine geldiklerinde

Türkçeyi kullanmak zorunda kalmaları, Suriyeli velilerin Arapçanın unutulması kaygısını daha da arttırmaktadır (Fansa, 2021, s. 275). Bu durum, Suriyeli çocukların Türkçe öğrenme süreçlerini etkilemektedir.

Suriyeli Veliler Türkçe Bilmedikleri İçin Okuldaki Etkinliklere Katılamıyorlar:

Türkçe bilmeme durumunun yarattığı olumsuzluklardan bir diğerinin de Suriyeli velilerin Türkçe bilmedikleri için okuldaki etkinliklere katılamıyor olmalarıdır. T12 (s.134) tezindeki Suriyeli bir ebeveyn Türkçe bilmedikleri için okul tarafından iletilen bilgiyi anlamadığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Okul pikniğini biz bilmiyorduk ve anlamamıştık o yüzden gidemedik. İnşallah bundan sonraki pikniklere gidebiliriz. Öğretmen bize kâğıt göndermişti. Ama biz onun ne olduğunu anlamamıştık. Kimse tercüme etmediği için biz orada ne yazdığını anlamadığımız için pikniğe gidemedik. Daha doğrusu onun piknik olduğunu çok sonradan öğrendik. Kâğıdı anlamadığımız için çok üzüldük. Biz anneler gününün kutlamasına gittik.”

Türkçe Bilmeyince El İşaretleriyle Anlaşmak Zorlaşıyor:

Suriyeli çocukların dil bilmedikleri için el işaretleriyle kendilerini anlatmak zorunda kaldıkları fakat bunun da anlaşılır olmadığını dile getirdikleri görülmektedir. T9 tezindeki (s. 162) Suriyeli çocuk katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani dil yoksa hayat yok, işaret ediyorsun mesela anlamıyordu mutsuz oluyordum, neden bu anlamıyor? Neden anlatamıyorum? Diyordum, “dil yok, elimde bir şey yok yani.”

Türkçeyi Aktif Kullanamıyorlar:

Suriyeli çocukların dil kullanma becerilerinin geliştirilmeye açık olduğu bu sebeple günlük yaşantılarında çok aktif kullanamadıkları, ancak okullarda metin olarak okuma ve yazma yaptıkları öğretmenler tarafından ifade edilmektedir. T7 tezindeki (s. 55) Türk bir öğretmenin bu konudaki görüşü şu şekildedir:

“...Çocuklar her yerde Türkçe ile karşılaşılıyor. Sadece okulda değil; çarşıda, sokakta, hastanede bir şekilde Türkçeye ihtiyaç duyuyorlar ve

Türkçeyi öğrenmeleri gerekiyor. Aile içinde, arkadaş ortamında öğrenemediği için biz okulda hem kendi iletişimimizi kolaylaştırmak hem de çocuğa faydalı olmak için öğretmeye çalışıyoruz. Şu an bir kısmı okuyup yazar durumdadır. Ama çokta neyin ne olduğunu bilmiyorlar, sadece metin olarak okuyup yazıyorlar. Bunun içinde gerekli olduğunu düşünüyorum.”

Türkçe Bilmeyince Sosyal Ortamlarda Bulunmak Zorlaşıyor:

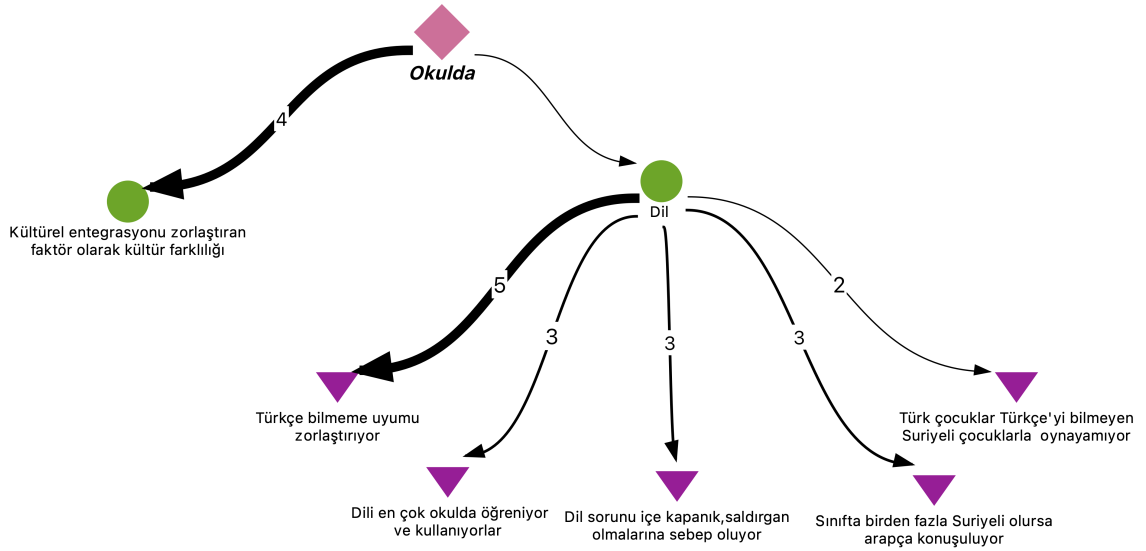
Suriyeli çocukların okul ve iş dışında sosyalleşebilecekleri ortamlarda Türkçe bilmemeden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye’ye geldikleri ilk zamanlarda Türkçe konusunda daha fazla zorluk yaşadıkları ancak çalışma yaşamına ve eğitime dahil oldukça bu sorunları aşmaya başladıkları görülmektedir. Dil bilmemek, Suriyeli çocukların sosyalleşmelerini de etkilediği için sosyal ortamlara girdiklerinde kendilerini ifade edememektedirler. Örneğin, T9 tezinde (s. 162) ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Anlayabiliyorum artık konuşulanları. Anlamak gerekiyor yoksa olmaz. Mesela önceden kafeye gittiğimiz zaman arkadaşımın bizi anlamıyorlardı biz de kalkıp gidiyorduk. Dil sorununu çözene kadar zordu. Yani mecbur öğrenmemiz gerekiyordu iyi oldu öğrendiğimiz.”

Katılımcı ifadesinde de vurgulandığı gibi Suriyeli çocuklar dil problemini çözmeye başladıkça sosyal hayata daha iyi adapte olmaya ve kendilerini ifade etmeye başlamaktadırlar.

5.2.2. Okulda Kültürel Entegrasyon

Kültürel entegrasyon teması altında yer verilen “Okulda” kategorisi altındaki alt temaların dağılımı Şekil 31’de verilmiştir:

Şekil 30. Okul İçindeki Kültürel Entegrasyon

Kültür Farklılığı

Kültürel entegrasyonu zorlaştıran faktörlerden biri olarak kültür farklılıkları söylenebilir. Suriyeliler ve Türkler arasındaki kültürel farklılıklar Suriyeli çocukların eğitim hayatlarını özellikle sınıf içerisindeki davranış ve tutum biçimlerini etkilemektedir. T23 tezindeki (s. 59) katılımcı bir öğretmen tarafından kültürler arası farklılıklar bakımından sınıf içerisinde yaşananlar şu şekilde belirtilmiştir:

“Onların kültüründe olup da bizim kültürümüzde olmayan şeyler var. Mesela film izletirken her şey haramdır. Onlarda kıyafet biraz açık olsun, onlar “Haram, haram!” diyorlar. Biz onların kültürüne göre izletiyoruz. “Türkiye’de normal, bunları izleyeceksin.”, demiyoruz. Onların aileleri duyduğunda benim çocuğumu asimile mi etmeye çalışıyor şeklinde tepki verebilirler. Biz onların kültürlerine daha çok yaklaşmaya çalışmak için (böyle davranıyoruz). Cuma günleri onlarda TV izlemek, film açmak yasakmış. Bir gün açacakken “Haram!” dediler. Ben açmadım. “Ne haramı, biz Türkiye’de izliyoruz.”, demedim. Saygı duydum, kapattım.”

Dil

Kültürel entegrasyonun okul boyutundaki yansımalarına bakıldığında dil faktörünün ön plana çıktığı görülmektedir. Dil kategorisinin altındaki alt temalara bakıldığında;

Türkçe Bilmeme Uyumu Zorlaştırıyor:

Yaşanan dil sorunları, hem Suriyeli çocukları hem de velileri ve öğretmenleri iletişim kurma noktasında etkilemektedir. T12 tezindeki (s. 96) katılımcı bir öğretmen Suriyeli çocukların dille ilgili yaşadıkları problemlerin onların dahil oldukları topluma uyumlarını nasıl etkilediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“En başta dil. Dil problemleri var, kültürel farklılıklar var. Evet, eğitim ihtiyaçları da var ama farklı ihtiyaçları da var. Bizim en büyük sorunumuz dil. Dil problemi, en büyük sorunumuz bu. Yoksa onun dışında eğitim malzemesi bunlar bizim için, tabi merkeze bir okul olmamız hani bunları tolere edebilmemiz nedeniyle sıkıntı değil. Yoksa başka okullarda sıkıntı olabilir mi, olabilir. Ama bizde çok sıkıntı olmuyor. Bizim en büyük sıkıntımız dil. Daha iyi iletişim kursak, daha verimli olabilir. Çocuklar için de daha iyi olur.”

Dili En Çok Okulda Öğreniyor ve Kullanıyorlar:

Suriyeli çocuklarla yapılan çalışmalarda çocukların Türkçeyi en aktif öğrendikleri ve kullandıkları ortamın okul olduğu belirtilmektedir. T4 çalışmasında Suriyeli çocuklara uygulanan anket çalışması sonucunda çalışmaya katılan 298 Suriyeli çocuğun 216'sının Türkçeyi okulda öğrendikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Suriyeli çocukların Türkçeyi okulda öğrenmeleri toplumsal uyum ve entegrasyonda eğitimin kolaylaştırıcılığını ve etkilerine vurgu yapmaktadır (Yıldız, 2018, s. 74).

Dil Sorunu İçer Kapanık Saldırgan Olmalarına Sebep Oluyor:

Suriyeli çocukların yaşadıkları dil problemleri, sınıf içerisinde kendilerini ifade edememelerine bu sebeple, saldırgan davranışlarda bulunmalarına sebep olmaktadır. T16 tezinde (s. 90) ifadesine yer verilen bir öğretmen tarafından bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

“İletişim sorunları yaşadıkları için davranışlarına bu durum yansıyor. Hırçın ve kavgacılar. Kendi aralarında daha çok kavga ediyorlar.”

Suriyeli çocukların iletişim sorunları yalnızca sosyal yaşantılarını değil, aynı zamanda sınıf içerisindeki iletişim biçimlerini de etkilemektedir. Türkçe dilini kullanarak kendilerini ifade edememeleri, hırçınlaşmalarına ve saldırgan davranışlarda

bulunmalarına sebep olmaktadır. Aynı zamanda bu durum, öğretmenlerin sınıf içerisindeki dengeyi ve kontrolü sağlamalarını da zorlaştırarak süreci zorlaştırmaktadır.

Sınıfta Birden Fazla Suriyeli Olursa Arapça Konuşuluyor

Sınıf içerisinde Suriyelilerin sayıca fazla olması durumunda Suriyeli öğrencilerin kendi aralarında Arapça konuşma eğiliminde olduğu, bu sebeple öğretmenler tarafından kolayca kaçıldığı düşünülmektedir. Özellikle yalnızca Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda öğrenciler tarafından öğretmenlerin Arapça öğrenmesine ilişkin taleplerde bulunulduğu dile getirilmektedir. Söylem analizi birimine dahil edilen T7 tezinde (s. 140) öğretmen katılımcı tarafından bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

“...Çocuklar hiç Türkçe öğrenme ihtiyacı hissetmiyorlar. Çünkü zaruret olmayınca ister istemez öğrenme ihtiyacı da doğmuyor. Bence bulunan ortama uyum sağlama konusunda karışık olmasının daha iyi olacağını düşünüyorum. Her bir çocuktan, bir kelime Türkçe öğrenmiş olsa bayağı bir şey öğrenmiş olacak. Ama şu an sınıfa giriyorsun tek bir kelime Türkçe öğrenme ihtiyacı hissetmiyorlar. Hatta öyle bir pozisyon doğuyor ki, çocuklar; hocam biz otuz kişiyiz, siz bir kişisiniz, siz Arapça öğrenin, diyebiliyorlar. Yani o seviyeye geldik. İhtiyaç hissetmiyorlar. Mesela kalem ya da silgi isteyecek, bunu hemen arkadaşına Arapça söylüyor. Hiç ihtiyaç doğmuyor. Bu nedenle de onlar için tek okul değil, karışık okul uygulaması daha iyi olur.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, öğretmenler karma sınıfların Suriyeliler için daha verimli olacağını özellikle Türkçe öğrenme konusunda daha faydalı olacağını dile getirmektedirler.

Türk Çocuklar Türkçe Bilmeyen Suriyeli Çocuklarla Oynayamıyor:

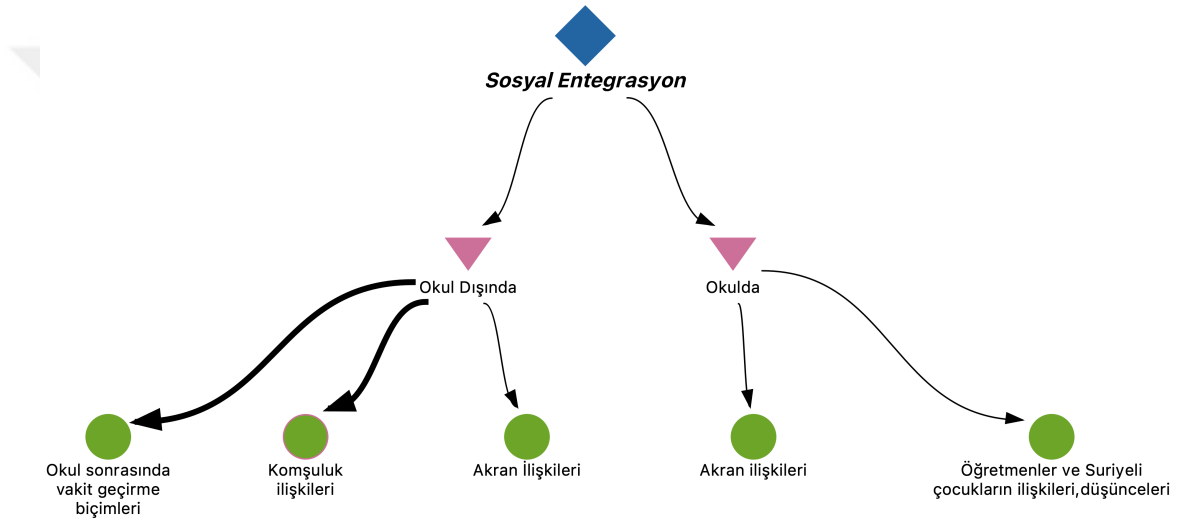
Türk çocukların sınıflarındaki Suriyeli çocuklarla oyun oynama alışkanlıklarına bakıldığında dil engelinden dolayı iletişim kuramadıkları bu sebeple oyun oynayamadıkları dile getirilmektedir. Örneğin, T10 tezindeki (s. 92) Türk bir çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“27k-3GS ile Türkçeyi çok bilmediği için oynamıyorum ama onun kız arkadaşları var.”

Katılımcı ifadesinden de görüldüğü gibi, Suriyeli çocukların Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemeleri sosyalleşmelerini ve akranlarıyla kurdukları ilişkileri etkilemektedir.

5.3. SOSYAL ENTEGRASYON

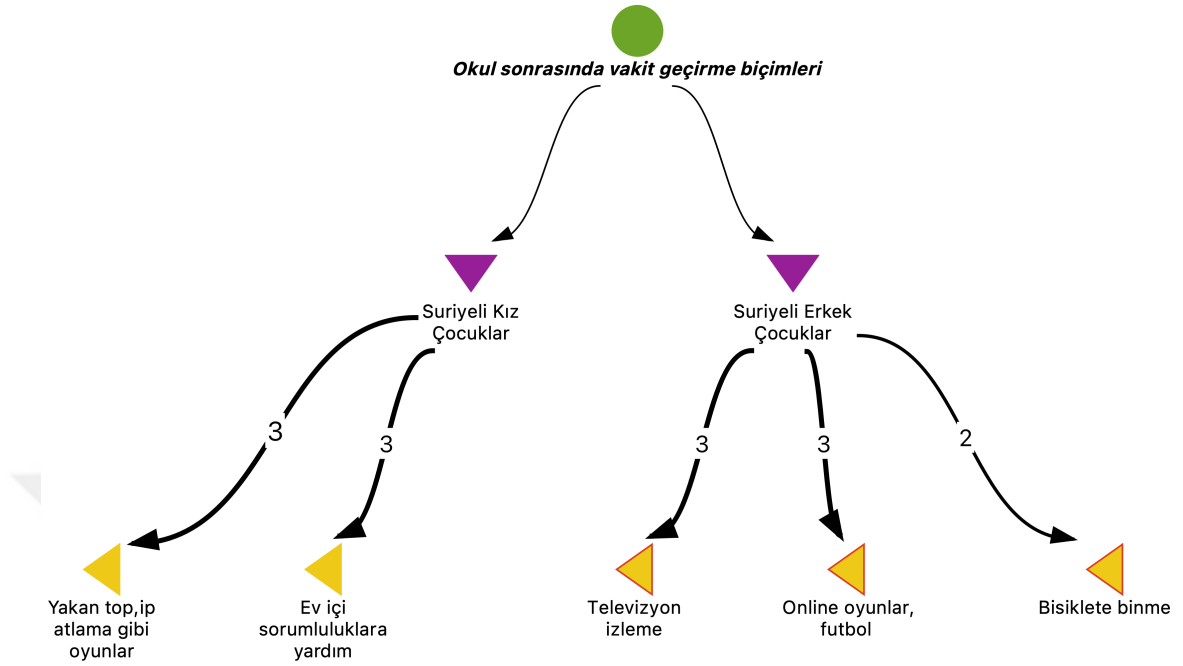
İçerik ve söylem analizi kapsamında ele alınan ve entegrasyonun diğer boyutlarından biri de “Sosyal Entegrasyon” temasıdır. Sosyal entegrasyon teması, “Okulda Sosyal Entegrasyon” ve “Okul Dışında Sosyal Entegrasyon” olmak üzere iki ayrı kategoriye ayrılmıştır.

Şekil 31. Sosyal Entegrasyon

Şekil 32’de sosyal entegrasyon teması ve alt temaları verilmiştir. Okul dışında sosyal entegrasyon alt temasında Suriyeli çocukların okul sonrasındaki vakit geçirme biçimleri, komşuluk ilişkileri ve akran ilişkileri; okulda sosyal entegrasyon teması altında ise okul içerisindeki akran ilişkileri ve öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla ilişkileri ve düşünceleri alt temaları yer almaktadır.

5.3.1. Okul Dışında Sosyal Entegrasyon

Şekil 32. Okul Sonrasındaki Vakit Geçirme Biçimleri

Okul Sonrasında Vakit Geçirme Biçimleri

Suriyeli çocukların okul sonrasında vakit geçirme biçimlerinin kız ve erkek çocuklara göre farklılaştığı görülmektedir. Şekil 33'te Suriyeli kız ve erkek çocukların okul sonrası vakit geçirme biçimleri kız ve erkek çocuklar olmak üzere iki alt kategoriye, bu kategoriler de alt temalara ayrılmıştır.

Suriyeli Kız Çocuklar:

Suriyeli kız çocukların okul dışında ve sonrasında oyun oynama alışkanlıklarına ve biçimlerine bakıldığında genellikle yakan top ve ip atlama gibi oyunlar oynadıkları görülmektedir. Ancak Suriyeli kız çocukların genellikle Suriyeli arkadaşlarıyla bu oyunları oynadıkları, çok fazla Türk arkadaşları olmadığı dile getirilmektedir. T17 tezindeki (s. 104) Suriyeli bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“...Etrafımızda pek Türk olmadığı için pek Türk arkadaşımız olmadı. Boş zamanlarımızı genel olarak mahalledeki Suriyeli arkadaşlarım ile yakar top,

ip atlama, saklambaç gibi oyunlar oynayarak geçiriyorum. Bunun yanı sıra evde anneme yardımcı oluyorum. Ayrıca Türkçe öğretmenimin vermiş olduğu kitabı okumaya çalışıyorum.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi Suriyeli kız çocukların çoğunlukla Suriyeli kız çocuklarıyla arkadaşlık ettikleri, birlikte yakan top ve ip atlama gibi oyunlar oynadıkları görülmektedir. Diğer yandan, Suriyeli kız çocuklar ev içi sorumluluklarda annelerine yardımcı olmaktadır.

Ev İçi Sorumluluklara Yardım:

Suriyeli kız çocukların okul dışındaki zaman geçirme biçimlerine bakıldığında oyun oynamadan kalan vakitlerinde ev içi sorumluluklara yardım ettikleri ve vakitlerinin çoğunu ev içerisinde geçirdikleri görülmektedir. T24 tezindeki (s. 68) Suriyeli katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Anneme yardım ediyorum. Onun için evdeyim genellikle.” Sosyal entegrasyonun önemli unsurlarından biri olan sosyal ilişkiler, Suriyeli kız çocukların çoğunlukla evde vakit geçirmesi sebebiyle zayıf kalmaktadır.

Suriyeli Erkek Çocuklar:

Suriyeli çocukların okul sonrasında vakit geçirme biçimlerine bakıldığında kız ve erkek çocukların vakit geçirme biçimlerinin farklılaştığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Suriyeli erkek çocukların okul dışında vakit geçirme biçimlerine bakıldığında; televizyon izleme, bisiklete binme, arkadaşlarla oynama ve online oyunlar, futbol gibi oyunlar oynadıkları görülmektedir.

Televizyon İzleme:

Suriyeli erkek çocukların okul dışındaki vakit geçirme biçimlerinden birinin televizyon izlemek olduğunu söylemek mümkündür. T33 tezinde araştırmaya katılan 121 Suriyeli erkek öğrencinin %22,8’inin boş zamanlarında televizyon izlediği belirtilmektedir (Şerif, 2020, s. 52). Suriyeli öğrencilerin topluma entegre olma ve Türk akranlarıyla ilişki kurmalarının sosyal entegrasyonun önemli unsurlarından biri olduğu

düşünüldüğünde Suriyeli çocukların ev içerisinde çoğunlukla televizyon izleyerek vakit geçirmelerinin uyumu zorlaştırdığı söylenebilir.

Online Oyunlar, Futbol:

Suriyeli çocukların okul dışında vakit geçirme biçimlerine bakıldığında özellikle erkek çocukların online oyunlar ve futbol oynamayı tercih ettikleri görülmektedir. T20 tezindeki (s. 187) Suriyeli erkek çocuk şu şekilde ifade etmiştir:

“Amca, her akşam önce dersimizi yapar sonra telefonda PUBG oyunu oynarız. Oyunu benle birlikte Yahya, Haldun ve Tarek de oynar.”

Bununla birlikte, okul dışında yaşadıkları mahallelerde Türk arkadaşları olan ve onlarla futbol oynadığını ifade eden Suriyeli erkek çocuklar da bulunmaktadır. T24 tezindeki (s. 68) bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben okuldan eve gelip ödevlerimi yapıyorum. Futbola mahalleye gidiyorum. Arkadaşlarımla toplanıp oyun oynayıp şakalaşıyoruz. Mahallede de hep türk arkadaşlarımla oynarım.”

Bisiklete binme

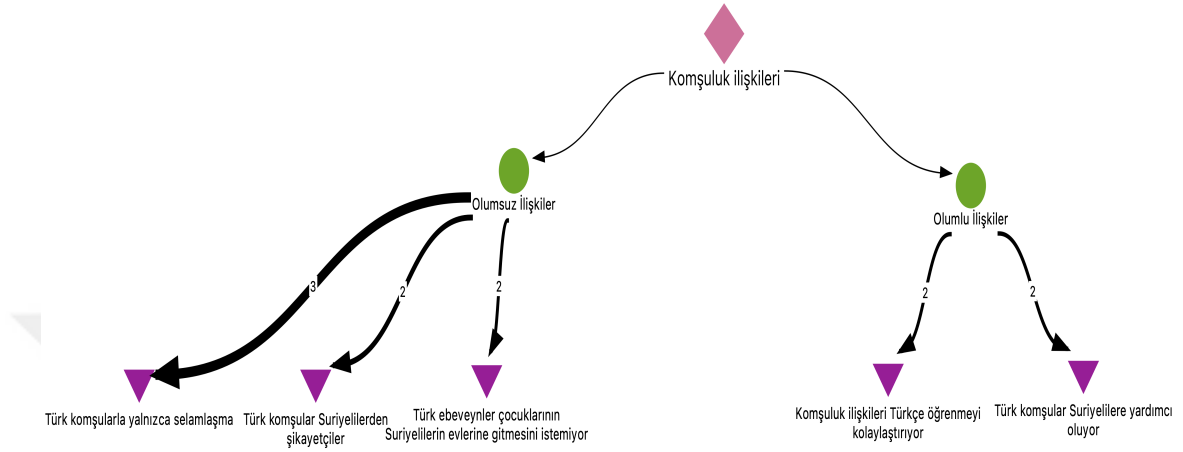
Bazı Suriyeli erkek çocukların okul dışında vakit geçirdiği arkadaşlarının sayısının az olduğu belirtilmektedir. Arkadaşlarıyla oynamak yerine bireysel vakit geçirmeyi tercih eden bisiklete binen Suriyeli erkek çocuklar da bulunmaktadır. Okul dışında bireysel vakit geçiren Suriyeli erkek çocukların, Suriyeli akranlarıyla da çoğunlukla vakit geçirmediği görülmektedir. T10 tezinde (s. 78) Suriyeli bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Sokağa oynamak için pek çıkmam, o yüzden oynamam da. Bisiklete binirim. Okul dışında vakit geçirdiğim arkadaşım yok.”

Akran ilişkilerinin çocukluk dönemindeki sosyalleşme sürecinin önemli bir boyutunu teşkil ettiği düşünüldüğünde çocukların ev içerisinde vakit geçirmesi akran çevresinin oluşamamasına ve sosyal sorunlar yaşamasına sebep olabilir.

Komşuluk İlişkileri

Kültürel entegrasyon ana temasının altında yer alan diğer alt tema, komşuluk ilişkileridir. Şekil 29’da komşuluk ilişkileri alt temasına ait alt temalar bulunmaktadır.

Şekil 33. Komşuluk İlişkileri

Komşuluk ilişkileri, olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Türk Komşularla Yalnızca Selamlaşma:

Kültürel entegrasyonun önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirilen komşuluk ilişkileri, Suriyelilerin ve Türklerin birbirine olan yaklaşımlarıyla şekillenmektedir. T17 tezinde (s. 109) ifadesine yer verilen Suriyeli bir ebeveyn Türklerle ve Suriyelilerle olan komşuluk ilişkilerini ve karşılaştırmaları şu şekilde ifade etmiştir:

“Aynı binada yaşayan Suriyeli komşularım ile birbirimize gidip geliyoruz, beraber bir şeyler hazırlayıp yiyoruz, yardıma ihtiyacımız olduğunda birbirimiz ile yardımlaşıyoruz, işleri olduğunda birbirimize çocuklarımızı emanet ediyoruz. Türk komşularımız ile bu kadar yakınlaşamıyoruz. Sadece dışarıda merhabalaşıp, hatırlaşıyoruz. Bunun dışında birbirimize gidip gelme yapmıyoruz.”

Katılımcı ifadesinde de vurgulandığı gibi Suriyelilerin genellikle Suriyeli ailelerle olumlu ve yakın komşuluk ilişkilerinde oldukları Türk komşuları zaman zaman yakın komşuluk ilişkileri kurdukları, bunun dışında çoğunlukla selamlaştıkları ve birbirlerinin

evlerine gitmedikleri görülmektedir. Bu duruma, kültür farklılıklarının ve önyargıların sebep olduğu söylenebilir.

Türk Komşular Suriyelilerden Şikayetçiler:

Türk komşuların Suriyeli komşularını sıklıkla polise bildirdikleri, özellikle Suriyeli çocuklar gürültü yaptıkları için Türk komşuların rahatsızlık duydukları belirtilmektedir. T26 tezindeki (s. 58) Suriyeli bir ebeveyn Türk komşularıyla yaşadıkları olumsuz komşuluk ilişkilerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Komşular, ben onları seviyorum, onlar beni sevmiyor, Suriyeli sevmiyorlar. Her zaman şikâyet ediyorlar. Her çocuk ses çıkarıyor. Bizimki de çocuklar gibi biraz ses çıkarsa, hemen şikâyet ediyorlar.”

Göçle dahil olunan topluma entegrasyonu etkileyen önemli unsurlardan biri olan komşuluk ilişkilerinin Suriyeliler tarafından olumsuz deneyimlenmesi, Suriyelilerin Türkiye’ye olan uyumlarını zorlaştırmaktadır.

Türk Ebeveynler Çocuklarının Suriyelilerin Evlerine Gitmesini İstemiyor:

Suriyeli çocukların Türk toplumuna entegrasyonlarını kolaylaştırıcı bir faktör olarak değerlendirilen komşuluk ilişkileri hem olumlu hem de olumsuz gerçekleşebilmektedir. Olumsuz ilişkiler teması altında yer alan bulgulardan bir diğeri, Türk ebeveynlerin çocuklarının Suriyeli ailelerin evlerine gitmelerini istememeleridir. T10 tezinde (s. 92) Suriyeli çocuklarla Türk çocukların okul dışında görüşme pratiklerine ilişkin sorulan sorulara Suriyeli bir çocuk şu şekilde yanıt vermiştir:

“4e-3G ve 7e-3G ile sokakta görüşüyoruz. Annelerimiz izin vermediği için birbirimizin evine gitmiyoruz.”

Olumlu İlişkiler:

Kültürel entegrasyon teması altında yer verilen komşuluk ilişkileri teması iki ana kategoriden oluşmaktadır. Olumlu ilişkiler teması altında iki alt tema bulunmaktadır.

Komşuluk İlişkileri Türkçe Öğrenmeyi Kolaylaştırıyor:

Olumlu komşuluk ilişkileri teması altında “Komşuluk İlişkileri Türkçe Öğrenmeyi Kolaylaştırıyor” teması yer almaktadır. Sosyal yaşamlarında, yaşadıkları bölgelerde sıklıkla Türklerle bir araya gelen ve iletişim kurma durumunda kalan Suriyeliler, komşularıyla konuşarak Türkçelerini geliştirmektedirler. T21 tezinde (s. 170) Suriyeli çocuk katılımcılara sorulan “Türkçeyi nasıl öğrendiniz?” sorusuna verilen cevaplardan biri şu şekildedir:

“İnsanlarla konuşarak, nasıl diyim, komşularla konuşarak beraber zaman geçirerek, beraber bir iki saat oturup konuşuyoruz ve böylece geliştirdi.”

Suriyeliler ve Türkler arasında olumlu komşuluk ilişkileri görülse de yapılan içerik ve söylem analizi sonucunda olumlu ilişkilerin az olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların okul ortamında sosyalleştikleri Türk arkadaşlarının sayısının az olduğu bununla birlikte okul dışındaki sosyalleşme ortamlarında da Türklerle bir araya gelmelerinin seyrek olması çocukların kültürel entegrasyonunu olumsuz etkilemektedir.

Türk Komşular Suriyelilere Yardımcı Oluyor:

Suriyeliler ve Türkler arasındaki olumlu komşuluk ilişkilerinin diğer bir boyutuna bakıldığında, bazı Türk komşuların Suriyelilere yardımcı oldukları, birbirlerine yemek verdikleri ve karşılıklı bilgi alışverişinde bulundukları dile getirilmiştir. T21 tezinde (s. 170) bir katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

Komşularınız nasıl, aranız iyi mi?

Evet çok iyi.

Yardımcı oluyorlar mı?

Bize soruyorlar, “bir şey istiyor musunuz?”

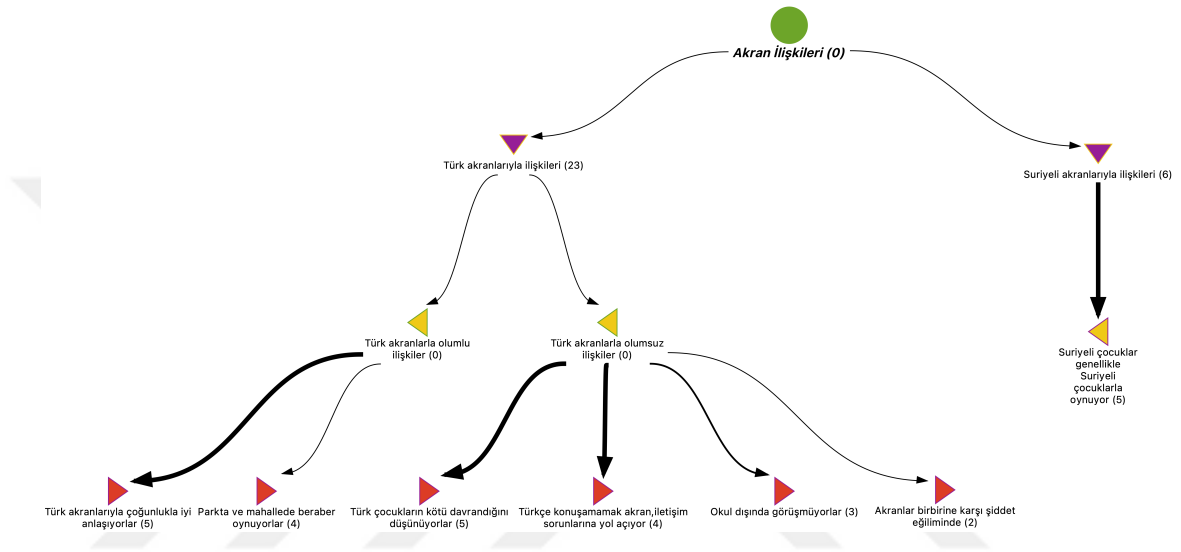
Bazı arkadaşların gelip kapılarını çaldıklarından, çok gürültü yapıyorsunuz

diye şikayet ettiklerinden bahsettiler...

Hayır hayır, öyle komşularımız yok. Çok iyiler, bize yemek getiriyorlar...

Akran İlişkileri

Sosyal entegrasyon ana teması altındaki “Okul dışında” kategorisi altında bulunan alt temalardan bir diğeri ise akran ilişkileridir. Suriyeli çocukların okul dışındaki akran ilişkileri Şekil 34’te verilmiştir.

Şekil 34. Akran İlişkileri

Suriyeli çocukların Türk akranları ve Suriyeli akranlarıyla ilişkileri akran ilişkileri temasının alt kategorilerini oluşturmaktadır. Sırasıyla, Türk akranlarıyla ilişkiler kategorisinin alt temalarına ve Suriyeli akranlarıyla ilişkilerine ilişkin alt temalara ilişkin bulgular sunulacaktır.

Türk Akranlarla Olumlu İlişkiler:

Türk Akranlarıyla Çoğunlukla İyi Anlaşıyorlar:

Suriyeli çocuklar okul dışında Türk akranlarıyla olan ilişkilerini çoğunlukla olumlu değerlendirmektedirler. T9 tezinde (s. 161) ifadesine yer verilen Suriyeli katılımcı Türk akranlarıyla olan ilişkisini şu şekilde anlatmaktadır:

“Burası bir Müslüman ülke ve ben Türk’ten farklı olduğumu düşünmüyorum. Türk arkadaşlarım Suriyelilerden daha fazla, Türk arkadaşlarımın hepsi beni seviyor. Onlarla ilişkimiz çok iyi.”

Bazı Suriyeli çocukların dini değerler üzerinden “Müslüman kardeşlik” vurgusu yaptıkları bu sebeple Türk ve Suriyeli çocukların birbirinden farklı olmadığına ilişkin düşünceleri olduğu görülmektedir. Bu düşünceye sahip çocukların akran ilişkilerini daha olumlu değerlendirdiği ve Türk akranlarıyla daha fazla arkadaşlık yaptıkları görülmektedir.

Parkta ve Mahallede Beraber Oynuyorlar:

Suriyeli ve Türk çocukların olumlu akran ilişkilerine bakıldığında bazı Suriyeli çocukların okul dışında Türk akranlarıyla oyun oynadıkları görülmektedir. T24 tezindeki (s. 68) Suriyeli bir katılımcı tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

“Okuldan sonra arkadaşlarımla oyun oynuyorum. Arkadaşlarımla birçoğu Türk.”

Suriyeli çocukların Türk akranlarıyla birlikte oyun oynayarak vakit geçirmesi, dahil oldukları yerel toplumun üyeleriyle ilişki geliştirmeleri anlamına gelmekte olup sosyal entegrasyonu da kolaylaştıracak bir unsur olarak yorumlanabilir. Çünkü, sosyal entegrasyon dahil olunan toplumun standartları ve değerleriyle baş ederek yerel toplum üyeleri ile sağlıklı ilişkiler kurulmasını gerektiren psikolojik bir süreç olarak da değerlendirilmektedir (Barrabee vd., 1955’den akt. Sever, 2020).

Türk Akranlarıyla Olumsuz İlişkiler:

Türk Çocuklar Oyunlara Dahil Etmiyor, Arkadaşlık Etmiyorlar:

Suriyeli çocukların Türk akranlarıyla olumsuz ilişkilerine bakıldığında bazı Suriyeli çocukların Türk akranları tarafından istenmediği ve oyunlara dahil edilmediklerine yönelik düşünceleri bulunmaktadır. T21 tezinde (s. 167) araştırmacı ve Suriyeli katılımcı arasında geçen diyalogda katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Kardeşlerinin Türkiyeli arkadaşları var mı?

Yok.

Kimle oynuyorlar peki?

Sadece kardeşlerim.

İkisi mi oynuyor, diğer çocuklarla oynamıyorlar mı?

Yok.

Neden?

Yani bilmiyorum ama oynamıyorlar.

Kardeşlerin mi istemiyor, diğer çocuklar mı?

Diğer çocuklar istemiyor.

Neden istemiyorlar?

Yani bilmiyorum ama onlar kardeşlerimi istemiyorlar, kardeşlerim de onlarla oynamak istemiyor.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, Suriyeli çocuklar Türk akranları tarafından zaman zaman dışlandıklarını, ancak bunun sebebini anlayamadıklarını dile getirmektedirler. Bu durum, Suriyeli çocukların kendilerini dışlanmış hissetmelerine sebep olmaktadır.

Türkçe Konuşamamak Akran, İletişim Sorunlarına Sebep Oluyor:

Suriyeli çocukların Türkçe bilme düzeyleri akran ilişkilerinden eğitime kadar pek çok konuyu etkilemektedir. Suriyeli çocukların Türk akranlarıyla ilişkilerini etkileyen faktörlerden bir diğerinin dil olduğu söylenebilir. Türkçe düzeyi yeterli olmayan Suriyeli çocukların akranlarıyla daha fazla iletişim sorunu yaşadığı belirtilmektedir. T38 tezinde araştırma sonucunda Türkçe konuşamayan çocukların akran sorunları

puanlarının Türkçe konuşabilen çocuklardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Öztürk, 2017, s.67).

Okul Dışında Görüşmüyorlar:

Suriyeli çocukların akranlarıyla yaşadıkları olumsuz deneyimler ve ilişkilerden biri de Türk akranlarıyla beraber okul dışında görüşmemeleri ve vakit geçirmemeleridir. T4 tezinde 298 Suriyeli çocuğa uygulanan anket çalışmasında katılımcıların %55'inin okul dışında görüştüğü Türk arkadaşının olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Yıldız, 2018, s.78) T31 tezinde ise araştırmaya katılan 310 Suriyeli katılımcıdan %48,6'sının Türk arkadaşına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Tatlıcıoğlu, 2019, s.189). Araştırma bulgularının da gösterdiği gibi Suriyeli çocuklar yaşadıkları bölgelerde öncelikle Suriyeli akranları varsa onlarla iletişim haline geçerek sosyalleşmektedirler.

Akranlar Birbirine Karşı Şiddet Eğiliminde:

Suriyeli ve Türk çocuklar sağlıklı akran ilişkileri geliştiremediklerinde zaman zaman birbirlerine karşı şiddet eğiliminde olabilmektedirler. Özellikle Suriyeli çocukların yaşadıkları mahallelerde Türk çocuklar tarafından şiddete uğradıkları belirtilmektedir. T9 tezindeki (s. 155) bir katılımcı bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Mahallede çocuklar mafya gibi olmuşlar, 20 kişi falan teyzemin oğullarıyla biz gidiyoruz. Biz Arapça konuşuyoruz ya onlar Suriyeli Suriyeli dediler, dedim ne var bir şey mi oldu? Arkadan geldi bıçak vurdu kaçtı “Sen bize vuramazsın, biz vururuz” diyorlar. 3 kere böyle oldu ama dördüncü de bıçaklandım. Sonra polis geldi hastaneye gittik. Şikayetçi olmadım. Nasıl şikayetçi olayım ben? O çocukları alsalar polisler içeri, sonra çıktığında beni sevmeyecek gene diyecek bunu bir daha bıçaklayayım diye, ben ne yapacağım o zaman? Kalbim çok kırıldı...”

Suriyeli Akranlarıyla İlişkileri:

Suriyeli Çocuklar Genellikle Suriyeli Çocuklarla Oynuyor:

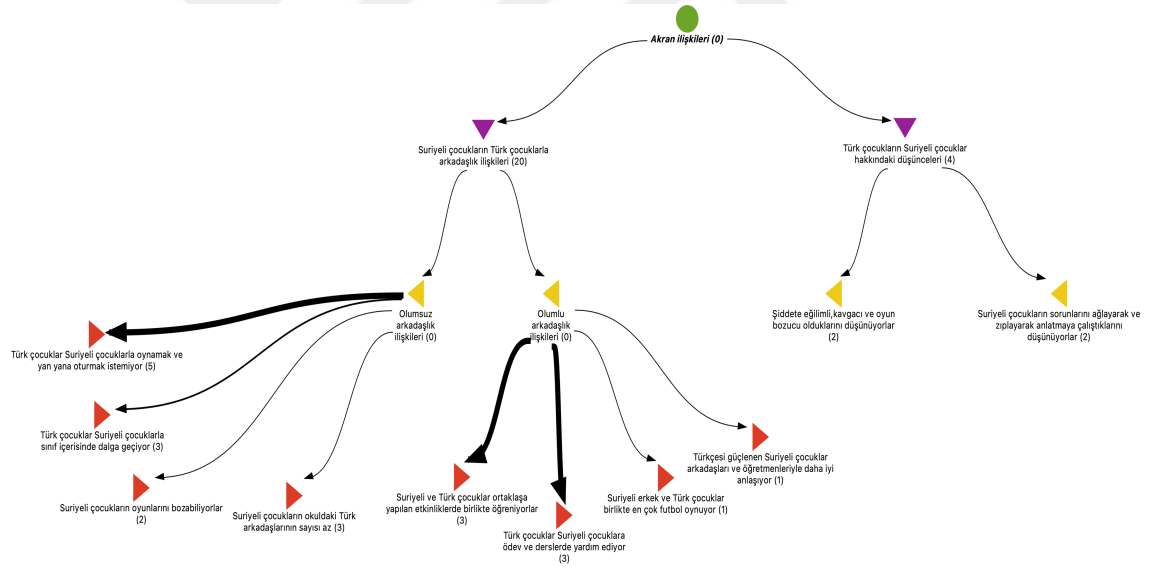
Suriyeli çocuklar, aynı kültür ve dili paylaştıklarından dolayı çoğunlukla Suriyeli arkadaşlarıyla sosyalleşme ve vakit geçirme eğilimindedir. Türk akranlarıyla yaşadıkları

sorunlardan ve dil engelinden dolayı arkadaşlık etmekte zorlanmaktadırlar. Türk akranları tarafından dışlandıklarını ve önyargılı söylemlere maruz kaldıklarını düşünen Suriyeli çocuklar, Türk arkadaşlarının sayıca az olduğunu belirtmektedirler. Örneğin T10 tezindeki (s. 86) Suriyeli katılımcı bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Dışarıya hafta sonları çıkarız. Suriyeli iki arkadaşımızla ile oynarız. Sokakta Türk arkadaşım yok çünkü terbiyesizlik yapıyorlar; küfür vb. sokakta arkadaşlarımla oynarken Arapça konuşuruz çünkü okulda Arapça konuşmuyoruz.”

5.3.2. Okulda Sosyal Entegrasyon

Sosyal entegrasyon teması altında yer verilen kategorilerden bir diğeri de Suriyeli çocukların okuldaki akran ilişkileridir. Bu kapsamda, Suriyeli çocukların okuldaki akran ilişkileri Şekil 35’te gösterilmektedir.

Şekil 35. Suriyeli Çocukların Okuldaki Akran İlişkileri

Suriyeli çocukların okuldaki akran ilişkilerine dair iki alt tema bulunmaktadır. Bunlar, Suriyeli çocukların Türk çocuklarla arkadaşlık ilişkileri ve Türk çocukların Suriyeli çocuklar hakkındaki düşünceleridir.

Suriyeli Çocukların Türk Çocuklarla Arkadaşlık İlişkileri

Suriyeli çocukların Türk çocuklarla arkadaşlık ilişkileri teması altında olumlu ve olumsuz arkadaşlık ilişkileri başlıklı 2 alt tema bulunmaktadır.

Olumsuz Arkadaşlık İlişkileri:

Türk Çocuklar Suriyeli Çocuklarla Oynamak ve Yan Yana Oturmak İstemiyor:

Suriyeli çocuklar, Türk çocuklar tarafından oyunlara dahil edilmek istenmediklerini ve dışlandıklarını düşünmektedirler. T10 tezindeki (s. 80) Suriyeli bir öğrenci, Türk sınıf arkadaşları tarafından oyunlarda istenmediğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kimse benimle oynamıyor. Sadece top getirirsem benimle oynamak istiyorlar ama onlar getirirse beni oyuna almıyorlar. Arkadaşlarım beni maça alıyorlar ama başka oyuncu gelirse beni çıkarıyorlar ya da hep kaleci yapmak istiyorlar. Türkçe sınıftaki Suriyeli arkadaşlarımla oynuyorum.”

İfadesine yer verilen Suriyeli öğrencinin belirttiği gibi Türk çocukların, oyuna dahil edebilecekleri Türk bir arkadaşları olmadığında Suriyeli çocukları oyuna çağırdıkları görülmektedir. Bu durum Suriyeli çocukların kendilerini dışlanmış hissetmesine sebep olmaktadır.

Türk Çocuklar Sınıf İçerisinde Suriyeli Çocuklarla Dalga Geçiyor:

Suriyeli çocuklar, Türk çocukların kendileriyle sınıf içerisinde dalga geçtiklerini ifade etmektedirler. Bu durumun, Suriyeli çocukların Türkiye’ye entegrasyonlarını etkilediğini söylemek mümkündür. T2 tezindeki (s. 226) katılımcı tarafından bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

“Okuldayken Türk çocukları hep benimle dalga geçiyorlardı. Suriye bom bom diyip alay ediyorlardı. Küfür ediyorlardı, sevmiyorum o yüzden burayı.”

Suriyeli çocuklar, Türk çocuklar tarafından kötü sözlere ve davranışlara maruz kaldıkça okul ortamını sevmemeye ve uzaklaşmaya başlamaktadırlar.

Olumlu Arkadaşlık İlişkileri:

Suriyeli ve Türk Çocuklar Ortaklaşa Yapılan Etkinliklerde Birlikte Öğreniyorlar:

Suriyeli ve Türk çocukların karma sınıflarda bulunduklarında ortaklaşa yaptıkları etkinliklerde uyumu sağlamanın daha kolay olduğu öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Okul içerisinde düzenlenen sosyal faaliyetlerin Suriyeli ve Türk öğrenciler arasındaki etkileşimin artmasını sağladığı ve Suriyeli öğrencilerin okula aidiyetleri sağladığı vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2021, s. 105). Bu konuda T18 (s. 106) tezinde ifadesine yer verilen Türk öğretmen Suriyeli ve Türk öğrencilerin etkileşimlerinin arttığını şu şekilde açıklamıştır:

“Ortaklaşa yapılan bi şeylere birlikte mesela birbirleriyle konuşarak, anlayamadıkları zaman birbirlerinin çocuklarına bakarak neyi yapacaklarını öğreniyorlar. Yani okul içinde ortaklaşa yapılan şeyleri birbirlerinden öğrendikleri için o da iletişimi artırıyor. Benim okuma bayramında, ne bileyim yerli malı haftasında, 23 Nisan’da bu tip şeyler olumlu yönde etkiledi. Çünkü iletişime girmek zorunda kaldılar.”

Türk Çocuklar Suriyeli Çocuklara Derslerde ve Ödevlerde Yardım Ediyor:

Bu tema altındaki verilerin hepsi tek bir tezden (T10) alınmıştır. Bu sebeple, bu verilere ilişkin bulgular genellenemez. T10 tezinden alınan veriler, 3 farklı katılımcı Suriyeli çocuğun ifadesini içermekte ve bu görüşler söylem analiziyle ortaya konmuştur.

Sınıfında Suriyeli öğrencilerin bulunduğu Türk çocuklar, onlara derslerde yardımcı olmaktadır. T10 tezinde (s. 82) ifadesine yer verilen Türk bir öğrenci bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“28k-3DS hep oynadığım arkadaşlarımdan. Sınıf öğretmenim beni bu yüzden tebrik etti; onunla hep oynadığımı ve ilişki kurduğumu söyledi. Diğer arkadaşlarım Suriyeli olduğu için onunla oynamıyorlar, Suriyelilerle pek fazla anlaşamıyorlar. Derslerde kitabı olmadığında onu yanıma oturturum, dersi birlikte işleriz.”

Suriyeli Erkek ve Türk Çocuklar Birlikte En Çok Futbol Oynuyorlar:

Suriyeli ve Türk çocukların okulda ders aralarında ve diğer boş zamanlarda birlikte en çok futbol oynadıkları ifade edilmektedir. Erkek çocukların oyun tercihleri futboldan yana olmaktadır. Türk erkek çocukların büyük çoğunluğu olmamakla birlikte bazı erkek çocukların Suriyeli erkek çocuklarla oynadığı belirtilmektedir. T10 tezindeki (s. 108) katılımcı tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

“Suriyeli arkadaşlarımla oynamayı severim. En çok maç oynarız. Maç yapmadığımız zamanlarda Türkçe sınıftaki Suriyeli arkadaşlarıyla oynarlar.”

Türkçesi Güçlenen Suriyeli Çocuklar Arkadaşları ve Öğretmenleriyle Daha İyi Anlaşıyor:

Suriyeli çocukların dahil oldukları topluma entegre olabilmelerini kolaylaştırıcı faktörlerden biri olan dil, çocukların eğitim hayatlarına da direkt etki etmektedir. Türkçe düzeyi artan Suriyeli çocukların kendilerini daha iyi ifade ettikleri, bu sebeple özgüven kazandıkları sınıf içerisinde öğretmenleriyle ve akranlarıyla daha iyi anlaştıkları belirtilmektedir.

Türkçe düzeyi arttıkça akranlarıyla ve öğretmenleriyle daha iyi iletişim kurduğunu vurgulayan T17 tezinin (s. 104) katılımcısı bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“11 yaşındayım. 1. ve 2. sınıfı Arap okulunda 3, 4, ve 5. sınıfları Türk okulunda okudum. 3. sınıfta iken Türkçem çok kötüydü. Öğretmenlerim ve arkadaşlarım ile çok iyi anlaşamıyordum. Öğretmenimin verdiği dersleri anlayamıyor ve yapamıyordum. Öğretmenlerim bana çok kızıyordu. Arkadaşlığım da çok kötüydü. İlk senem çok kötüydü. Ama 4. ve 5. sınıfta Türkçem daha iyi olduğça öğretmenlerim ve arkadaşlarım ile daha iyi olduk.”

Türk Çocukların Suriyeli Çocuklar Hakkındaki Düşünceleri

Suriyeli çocukların Türk akranlarıyla ilişkileri kadar Türk çocukların Suriyeli çocuklar hakkındaki düşünceleri de Suriyeli çocukların sosyal entegrasyonuna etki eden faktörlerden biridir. Bu kapsamda, bu kategori altında 2 alt temaya ulaşılmıştır.

Şiddete Eğilimli, Kavgacı ve Oyun Bozucu Olduklarını Düşünüyorlar:

Türk çocukların Suriyeli çocuklar hakkındaki görüşlerine bakıldığında Türk çocukların Suriyeli çocukları kavgacı ve oyun bozucu olarak değerlendirdikleri görülmektedir. T10 tezinde (s. 85) ifadesine yer verilen Türk bir öğrencinin bu konudaki görüşü şu şekilde olmuştur:

“Suriyeli arkadaşlarımla pek fazla oynamıyorum. Bazen kavga ediyorlar. Oyunu bozabiliyorlar. Oyuna katılmak istiyorlar ama oyunda yer olmadığı için kavga çıkıyor. Suriyeli oldukları için onları almak istemiyorlar, niye bilmiyorum.”

Türk çocukların Suriyeli çocukları oyunlarına dahil etmemelerinin temel sebebi kavgacı ve oyun bozucu olduklarını düşünmeleri olsa da temelde Suriyeli olmaları ve Türk çocukların önyargılı yaklaşımları yatmaktadır.

Suriyeli Çocukların Sorunlarını Ağlayarak ve Zıplayarak Anlatmaya Çalıştıklarını Düşünüyorlar:

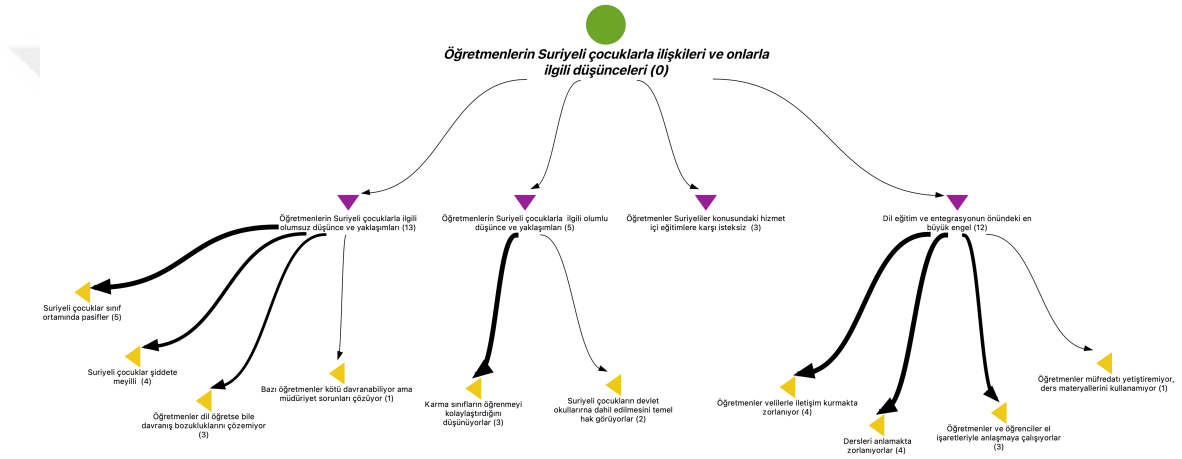
Suriyeli çocukların sınıflarında bulunan Türk akranlarına ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, Suriyelilerin yüksek sesle bağırdıklarını ve isteklerini ağlayarak dile getirmeye çalıştıklarına ilişkin değerlendirmeler bulunmaktadır. T10 tezinde (s. 75) ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk, Suriyeli sınıf arkadaşlarına ilişkin şu değerlendirmede bulunmuştur:

“26k-3A, sınıfın cırtlağı. Bir şey vermediğimizde zıplayarak sınıfı yerinden oynatır.”

Suriyeli çocukların Türkçe konuşma düzeylerinin düşük olmasından dolayı kendilerini ifade edememelerinin saldırgan davranışlarda bulunmalarına sebep olduğu söylenebilir. Ancak Türk çocuklar bu durumu kendi bakış açılarından önyargılı bir şekilde yorumlayabilir.

Öğretmenlerin Suriyeli Çocuklarla İlişkileri ve Onlarla İlgili Düşünceleri

Sosyal entegrasyon teması altında yer alan okulda kategorisinin alt temalarından bir diğeri de öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla ilişkileri ve onlarla ilgili düşünceleridir.

Şekil 36. Öğretmenlerin Suriyeli Çocuklarla İlişkileri ve Onlarla İlgili Düşünceleri

Şekil 36’da öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla ilişkileri ve onlarla ilgili düşünceleri 4 ana kategoriye ayrılmıştır. Bu 4 ana kategori ise kendi içerisinde çeşitli alt temalara ayrılmıştır.

Öğretmenlerin Suriyeli Çocuklarla İlgili Olumsuz Düşünce ve Yaklaşımları:

Bu tema altında Türk öğretmenlerin sınıflarındaki Suriyeli öğrenciler hakkındaki olumsuz düşünce ve yaklaşımlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda, bu temanın alt temalarına bakıldığında;

Suriyeli Çocuklar Sınıf Ortamında Pasifler:

Bazı Türk öğretmenlerin karma sınıflarda bulunan Suriyeli öğrencilere ilişkin sessiz ve pasif oldukları değerlendirmesi yaptıkları görülmektedir. T3 tezinde (s. 104) ifadesine yer verilen bir Türk öğretmen bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Sınıfımda 25 kişi vardı, 2’si Suriyeli. Diğeriyle bir yıldır hiçbir temasım olmadı. Sınıfta çok pasif. Derste tartıştığımız şeyi anlamıyorlar.”²³

Öğretmenin ifadesinde de belirttiği gibi bazı Suriyeli çocukların öğretmenleriyle temasları azdır. Bu durum, Suriyeli çocukların çekingen ve sınıf içerisinde pasif kalmalarına sebep olmakla birlikte uyumlarını da olumsuz etkilemektedir.

Suriyeli Çocuklar Şiddete Meyilli:

Türk öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla alakalı bir diğer olumsuz düşüncesi ise Suriyeli çocukların şiddete meyilli olduklarıdır. Türk öğretmenler, Suriyeli çocukların özellikle sınıf içerisindeki kurallara ve düzene çok fazla uymadıklarını bu sebeple, sınıf içerisindeki kontrolün ve düzenin zor sağlandığını belirtmişlerdir. T19 tezindeki (s. 89) Türk bir öğretmenin bu konudaki görüşü şu şekildedir:

“Sınıf içi çatışmalar ister istemez oluyor. İletişim kuramadıkları için kavga çıkıyor. Suriyeli çocuklar savaş ortamından geldikleri için kendilerini direk şiddetle savunmaya kalkıyor. Türk çocukları Suriyeli çocuklardan da beter. Ben rehberlik anlamında zorlanıyorum. Dil olmayınca nasıl rehberlik yapacağım. Saldırganlıkları önleyemiyorum.”

Suriyeli çocukların sınıf içerisinde şiddete meyilli olmalarının sebebi, rehber öğretmenler tarafından Türkçe konusunda yaşadıkları sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Suriyeli çocuklar kendilerini ifade edemediklerinde şiddete başvurma eğiliminde olmaktadır. Diğer yandan Suriyeli çocukların sınıf içerisindeki kurallara uymayan davranışlarda bulunmalarının sebebi, Yiğit’in çalışmasında (2015), Suriye’deki eğitim sistemi ve Türkiye’deki eğitim sistemi arasındaki farka atıf vererek açıklanmaya

²³ İlgili katılımcı ifadesi T3 çalışmasından alınmıştır. T3 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek yer verilmiştir.

çalışılmıştır. Yiğit'in çalışmasında (2015), Suriye'deki öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere yönelik daha baskıcı tutumlar sergiledikleri, ancak Türkiye'deki öğretmenlerin buna benzer tutumlar sergilememelerinden dolayı Suriyeli çocukların görece daha rahat hareket alanlarının olduğu vurgulanmaktadır.

Öğretmenler Dil Öğretse Bile Davranış Bozukluklarını Çözemiyor:

Türk öğretmenlerin Suriyeli çocuklar konusunda dile getirdikleri bir diğer olumsuz düşünce ise Suriyeli çocukların Türkçe ile alakalı problemlerini çözseler bile davranış problemleri karşısında çözümsüz kalmalarıdır. T18 tezinde (ss. 99-100) ifadesine yer verilen bir öğretmen bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Hocam bu sınıfın sorunu davranış problemi. Okuma-yazmayı öğretiyorsunuz ama davranışları bozuk ve düzeltmek çok zor. Aileden kaynaklanan bir problem bu. Sınıfta yerlere çöp atmamayı, birbirlerine zarar vermemeyi öğretemedik mesela. Buna benzer şekilde ciddi davranış bozuklukları var...”

İfadeden de anlaşıldığı gibi, Suriyeli çocukların dil konusunda becerileri gelişse de mevcut davranış bozukluklarının çözülmesi zordur. Özellikle, Suriyeli öğrenci sayısının yoğun olduğu sınıflarda fiziksel şiddet davranışlarının daha yaygın olduğunu belirten bu çalışmada, öğretmenlerin zaman zaman sınıf içi kontrolü ve düzeni sağlamakta zorlandıkları belirtilmektedir (Yılmaz, 2021, s. 99).

Bazı Öğretmenler Kötü Davranabiliyor Ama Müdüriyet Sorunları Çözüyor:

Suriyeli çocukların zaman zaman Türk öğretmenler tarafından kötü ve ötekileştirici muamelelere maruz kaldıkları belirtilmektedir. Bazı Suriyeli veliler, Türk öğretmenlerin çocuklarına yanlış tavır ve tutum sergilediklerini düşünmektedir. Bu durumlarla karşılaşan veliler durumu müdüriyete ilettiklerinde sorunların çözüldüğünü düşünmektedirler. Bu durumu T17 tezindeki (s.114) Suriyeli bir veli şu şekilde açıklamaktadır:

“Oğlumun bir tane sinirli öğretmeni vardı. Aslında benim oğlum sakin bir çocuktur. Ancak okulda bir şeyler olmuş, oğlumda gülmüş, öğretmen de sinirlenip, oğluma tokat atmış, oğlum da okula gitmek istemedi. Ben de okula

gittim ve durumu müdüre anlattım. Müdür çok sağ olsun, bize yardımcı oldu. Öğretmen ile konuştu ve oğlumdan özür diletti. Müdür bize “Eğer oğlunuza aynı yaklaşımlarda bulunursa onun hakkında şikâyetle bulunacağım.” dedi. Şu anda çocuklarım Ortaokulda okuyorlar. Çok şükür hem Müdür hem de öğretmenleri çok iyi.”

Öğretmenlerin Suriyeli Çocuklarla İlgili Olumlu Düşünce ve Yaklaşımları:

Öğretmenlerin ve Suriyeli çocukların ilişkileri ve birbirleri hakkındaki düşünceleri kategorisi altında yer alan bir diğer alt tema ise öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla ilgili olumlu düşünce ve yaklaşımlarıdır. Bu alt tema 2 alt temayı içermektedir.

Karma Sınıfların Öğrenmeyi Kolaylaştırdığını Düşünüyorlar:

Türk öğretmenlerin Suriyeli çocuklara ve eğitimlerine dair olumlu düşünce ve değerlendirmelerine bakıldığında, Türk öğretmenlerin Suriyeli ve Türk öğrencilerin karma sınıflarda eğitim görmesi gerektiğine ilişkin düşüncelerinin bulunduğu görülmektedir.

Karma sınıfların önemini T18 tezindeki (s. 137) bir öğretmen şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğrenciler birbirlerinin dilini bilmesinde de birbirlerini anladıkları ortak bir dil geliştirebiliyorlar. Sınıfta Suriyeli öğrencilere anlatamadığımız konuları, Türk arkadaşları birbirlerine rahat bir şekilde aktarabiliyorlar. Böylece hem aralarındaki etkileşimi arttırmış oluyoruz hem de Suriyeli öğrencilerin derslerden geri kalmalarını engellemiş oluyoruz.”

Karma sınıfların yalnızca Suriyeli çocukların dil öğrenme noktasında değil aynı zamanda akran ilişkilerini geliştirmeleri noktasında da katkı sağladığı görülmektedir. Sosyal entegrasyonun önemli boyutlarından olan akran ilişkileri, yalnızca okul içerisinde arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasını değil aynı zamanda Türkiye’nin yasalarını, kurallarını ve sosyal hayatını öğretmesi açısından da oldukça önemlidir.

Suriyeli Çocukların Devlet Okullarına Dahil Edilmesini Temel Hak Görüyorlar:

Türk öğretmenlerin Suriyeli çocuklara ilişkin olumlu değerlendirmelerinden bir diğeri ise devlet okullarında eğitim almanın Suriyeli çocuklar için temel hak olduğunu düşünmeleridir. Bu düşünceye sahip öğretmenlerin sayısı çok olmamakla birlikte yine de bulunmaktadır. T18 tezinde (s. 135) bir öğretmen bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir:

“Geçen yıl bu okula atandım. Komple Suriyelilerin olduğu bir sınıf tarafıma verildiğinde bunu memnuniyetle karşıladım. Okul müdürü bu duruma şaşırды. Bizim de yurtdışında yakınlarımız var. Mesela Almanya’daki yakınlarımızın yıllardır baskıya ve asimilasyona maruz kalarak hayatlarını çile içinde geçirdiklerini biliyorum. Çektikleri acının çok yakın şahidi olarak, Suriyelilere empatiyle yaklaşıyorum. Onlara faydalı olmak için elimden geleni yapıyorum. Geçen yıl sonu katıldığım bir seminerde bu konuyla ilgili diğer öğretmenlerle çatıştık. Suriyelilerle ilgili takınılan politik tutumun bu öğrencilere yansıtılması insani gelmiyor bana. Benim Suriyelilerle ilgili birtakım görüşlerim var tabi. Mesela bunların gidişini beklemek hiç gerçekçi değil. Bunlar burada kalacak. Dünyada bu hep böyle olmuş. Meselenin böyle gerçekçi bir yanı var ve diğer tarafta çocuklar var. Aylan bebek ve Suriyeli Ümran’ın görüntüleri hala bende canlı. Eğer bu çocukları dışarı atarsak, onlara sahip çıkmazsak onlar da aynı trajediye birer aday haline gelecek...”

Öğretmenin ifadesinde vurguladığı gibi bazı öğretmenler Suriyeli çocuklara hassasiyetle ve vicdani değerleri baskın tutarak yaklaşmaktadırlar. Bu bakış açısı da öğretmenlerin Suriyeli çocukların devlet okullarında eğitim görmesini temel bir hak olarak yorumlamalarını sağlamaktadır.

Öğretmenler Suriyeliler Konusundaki Hizmet İçi Eğitimlere Karşı İsteksiz:

Suriyeli çocukların eğitimi konusunda mevcut insan kaynağının teknik açıdan zaman zaman yetersiz kaldığı bu sebeple, hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Ancak bazı öğretmenlerin mevcut iş yüklerinden dolayı Suriyeli öğrenciler özelinde verilecek olan hizmet içi eğitimlere mesafeli yaklaştığı ve bunu gereksiz bulduğu görülmektedir. Örneğin, T7 tezindeki (s. 128) bir öğretmen bu konudaki görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

“Öğretmenlerin eğitilmesi yerine, farklı bir okul açılsın ve öğrenciler direk oraya verilsin. Ben İngilizce öğretmeni değilim, Arapça öğretmeni de değilim. Bu çocuk benim buraya geldiğine göre, onun bana ayak uydurması lazım. Onlar da buraya geldiğine göre benim ekstra bir eğitim almama gerek yok. Sırf onlara yönelik bir okul olsa, o öğretmenler çalışsa çok daha iyi olur. Orada onların dilini bilen öğretmenler çalışabilir. Bizden de öğretmenler çalışabilir ama idare kısmında bulunabilir. Fakat kendi dillerini bilen öğretmenler derslerine girerse daha yararlı olur.”

T19 tezindeki (s. 75) bir öğretmen ise yine bu görüşü destekleyici olacak şekilde hizmet içi eğitimlere karşı olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

“Ben onunla uğraşamam, vaktim yok. Benim formasyonum eğitim bunlarla uğraşmaya uygun değil. Siz bana istediğiniz kadar hizmet-içi eğitim verin bu çözüm olmaz.”

Öğretmenlerin ifadelerinde de görüldüğü gibi, Suriyeli çocuklar söz konusu olduğunda bazı Türk öğretmenlerin isteksiz davrandıkları görülmektedir.

Dil, Eğitim ve Entegrasyonun Önündeki En Büyük Engel:

Öğretmenlerin ve Suriyeli çocukların ilişkileri ve düşünceleri teması altında bulunan dil, eğitim ve entegrasyonun önündeki en büyük engel kategorisi altında 4 alt tema bulunmaktadır.

Öğretmenler Velilerle İletişim Kurmakta Zorlanıyor:

Öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla ilgili değerlendirmelerinden biri de Suriyeli çocukların velileriyle iletişim kurmakta zorlanmalarıdır. Dil probleminden dolayı velilerle iletişim kuramayan öğretmenler, okul ve aile iş birliğinin istenilen düzeyde kurulamadığını belirtmektedirler. T6 tezindeki (s. 108) katılımcı tarafından bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

“Aile okul iş birliği istediğimiz düzeyde değil. Çünkü en önemli problemimiz ailelerin dil bilmemesi. Bunun için velilerle sık görüşemiyoruz.”

Bir başka çalışma T3'te (s. 112) ise öğretmenlerin ve velilerin yaşadığı iletişim zorluğu şu şekilde ifade edilmiştir:

*"Aile ile iletişimimiz yok. Konuşamıyoruz çünkü herhangi bir dil konuşmuyoruz. Okula gelmiyorlar. Yapsalar bile, zaten konuşamayız. En azından Suriye okullarına tercüman göndermeleri gerekiyor. Velilerle o tercüman aracılığıyla konuşmamız gerekiyor."*²⁴

Dersleri Anlamakta Zorlanıyorlar:

Suriyeli çocukların Türkçe konusunda yaşadıkları zorluktan dolayı müfredatı ve dersleri anlamakta zorlandıkları belirtilmektedir. T2 tezinde (s.280) 308 çocuğa uygulanan ankette sorulan "Türkçe sorunu yaşıyor musunuz?" sorusuna 166 öğrencinin evet cevabı verdiği görülmektedir.

T1 tezinde ise Suriyeli bir öğrenci yaşadığı zorluğu şu şekilde ifade etmiştir:

"Müfredat çok zor; dersleri anlamakta güçlük çekiyorum"

Suriyeli çocukların dil konusunda yaşadıkları zorluklar, eğitim ve entegrasyonun önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenler ve Öğrenciler El İşaretleriyle Anlaşmaya Çalışıyor:

Suriyeli çocuklar ve Türk öğretmenlerin sınıf içerisinde yaşadıkları iletişim problemlerinden dolayı, öğretmenlerin zaman zaman kendilerini ifade etmek için el işaretleriyle davranışlarını göstermek zorunda kaldıkları belirtilmektedir. T20 tezindeki (s. 238) Türkçe öğretmeni bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"İlk başlarda çocuklarla sınıf içinde anlaşmakta çok güçlük yaşıyordum. Onlara davranışları kendim gösterip yaptırarak öğretmeye çalıştım. Derslerimiz hep etkinliklerle geçiyor öyle olmasa sanırım beni hiç anlamayacaklar."

Türkçe düzeyi konusunda yaşanan sıkıntılar, öğretmenlerin Suriyeli çocuklarla iletişim kurmasını zorlaştırmakta ve kendilerini farklı şekillerde ifade etmelerine zorlamaktadır.

²⁴ İlgili katılımcı ifadesi T3 çalışmasından alınmıştır. T3 tezinin dili İngilizce olduğu için Türkçeleştirilerek yer verilmiştir.

Öğretmenler Müfredatı Yetiştiremiyor, Ders Materyallerini Kullanamıyor:

Suriyeli öğrencilerin bulundukları sınıflarda derslere ilişkin materyallerin kullanılması konusunda sorunlar yaşandığı, Suriyeli öğrencilerin Türkçe becerilerinin zayıf olduğu ve bu sebeple öğretmenlerin müfredatı yetiştiremedikleri belirtilmektedir.

T7 tezindeki (s. 53) matematik öğretmeni bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

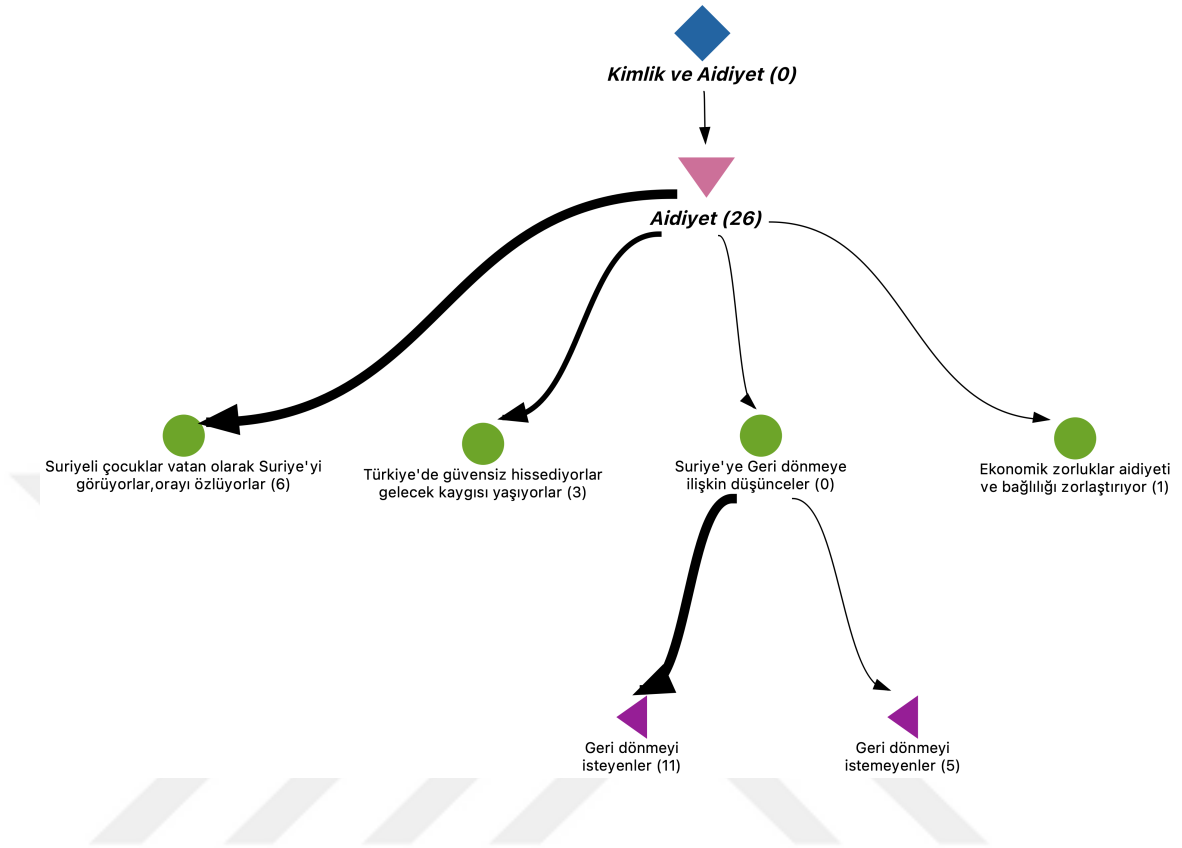
“Kullanmıyorum. Bu materyaller sığınmacı öğrencilere uygun hazırlanmış durumda değil. Tüm bunlara sebep dil yani Türkçe bilmemeleri. Çocuk anlasa o materyali kullanacağım ama dilden dolayı anlamıyor.”

Öğretmenler müfredat çerçevesinde verilen ders materyallerinin Suriyeli çocuklara uygun olmadığını bu sebeple derslerde kullanamadıklarını ifade etmektedirler.

5.4. KİMLİK, AİDİYET VE ONU ZORLAŞTIRAN FAKTÖR OLARAK ÖNYARGILAR

Bu başlık altında, entegrasyonun önemli bileşenlerinden biri olan kimlik ve aidiyet ile kimlik ve aidiyeti zorlaştıran faktör olarak önyargılara ilişkin söylem analizi bulgularına yer verilmiştir. Kimlik ve aidiyet teması altında dört alt tema belirlenmiş ve bunlar şekil 37’de verilmiştir.

5.4.1. Kimlik ve Aidiyet

Şekil 37. Kimlik ve Aidiyet

Kimlik ve aidiyet teması altında yer verilen 4 alt temaya detaylıca değinmek gerekmektedir.

5.4.1.1. Suriyeli Çocuklar Vatan Olarak Suriye'yi Görüyorlar, Orayı Özliyorlar

Suriyeli çocukların dahil oldukları topluma kendilerini ne kadar ait hissettikleri onların Türkiye'ye entegrasyonunu şekillendiren önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilebilir. T4 tezinde 298 katılımcıya uygulanan anket çalışmasında Suriyeli çocuklara kendilerini Türkiye'de nasıl hissettiklerine yönelik sorulan soruda katılımcıların 124'ünün kendisini yabancı bir memlekette hissettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. T22 tezinde (s. 96) ise Suriyeli bir çocuk katılımcı Suriye'yi ve oraya dair pek çok şeyi özlediğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Suriye'yi Özliyorum. Ya en azından savaştan önce iyiydi. Savaştan sonra oyun yerlerimiz evlerimiz her şey bitti. Savaştan önce arkadaşlarım vardı,

onlarla oynuyordum ama savaştan sonra ne arkadaşlarım var, ne de oynayacağım bir yer var. Savaştan sonra evden çıkmadım, anlatması zor. Çünkü savaştan sonra evin içindeydim. Uçak sesleri ve bomba sesleri vardı. Artık sadece sesleri duyuyordum, görmüyordum.”

5.4.1.2. Türkiye’de Güvensiz Hissediyorlar, Gelecek Kaygısı Yaşıyorlar

Suriyeli çocukların Türkiye’de kendilerini güvende hissedemedikleri bu sebeple gelecek kaygısı yaşadıkları ifade edilmektedir. Bu temaya ilişkin yapılan kodlamaların hepsi T21 tezinden yapılmıştır. Bu sebeple, bu tema altındaki veriler genellenemez. Ancak yine de bazı Suriyeli çocukların Türkiye’de kendilerini güvensiz hissettikleri söylenebilir. T21 tezinde (s. 199) araştırmacı tarafından Suriyeli çocuklara geleceğe ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Katılımcılardan biri Türkiye’deki geleceğinin belirsizliğini ve yaşadığı güvensizliği şu şekilde ifade etmiştir:

Gelecekte Türkiye’de hayatın iyi olacak mı?

Yok, olmayacak.

Neden?

İyi bakamıyorsun yani... Yok umut yok.

Neden umut yok?

Yani bakıyorsun konuşuyorsun, davranışları görüyorsun...

Kendini güvende hissediyor musun?

Hayır.

Neden?

Ben hissetmiyorum yani korkuyorum, ben insanlara çok bakamıyorum.

5.4.1.3. Ekonomik Zorluklar Aidiyeti ve Bağlılığı Zorlaştırıyor

Suriyeli çocukların sosyal entegrasyonu kadar yapısal entegrasyonları da aidiyeti ve bağlılığı etkilemektedir. Suriyeli çocukların ve ailelerinin Türkiye’de yaşadıkları

ekonomik zorluklar, dahil oldukları topluma aidiyetlerini zorlaştırmaktadır. T21 tezinde (s. 184) ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk Türkiye’de yaşamının zor olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Suriye daha iyi çünkü benim memleketim.

Hangi şehirde yaşamak daha kolay?

Suriye’de çok daha ucuz. Mesela Suriye’de ekmek 1 liraysa burada 5 lira. Çok pahalı.”

5.4.1.4. Suriye’ye Geri Dönmeye İlişkin Düşünceler

Suriyeli çocukların Türkiye’ye aidiyetlerinin sağlanıp sağlanmadığına ilişkin önemli unsurlardan biri de Suriye’ye geri dönmeye ilişkin düşüncelerdir. Suriye’ye geri dönmeyi isteyenler ve geri dönmeyi istemeyenler alt temalarıdır.

Geri dönmeyi isteyenler:

Suriyeli çocukların Suriye’ye geri dönmeye ilişkin düşünceleri bulunmaktadır. Türkiye’de yaşadıkları zorluklar ve savaş sonrası yaşamış oldukları travmalar, onları Suriye’ye geri dönmeye ilişkin düşüncelere itmektedir. Ayrıca, Suriyeli çocukların vatan olarak Suriye’yi görmeleri de geri dönme düşüncesini tetikleyen unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. T22 tezinde (s. 272) ifadesine yer verilen Suriyeli bir çocuk geri dönmeye ilişkin isteğini şu şekilde açıklamıştır:

“Eğer durumlar düzelirse Suriye ye dönmek isterim. Türkiye’yi seviyorum güzel ama insanın evi ve vatani gibisi yoktur.”

Suriyeli çocukların Suriye’ye geri dönmeye ilişkin düşüncelerine bakıldığında geri dönmek isteyen çocukların savaş bitmesi durumunda geri dönmek istedikleri görülmektedir.

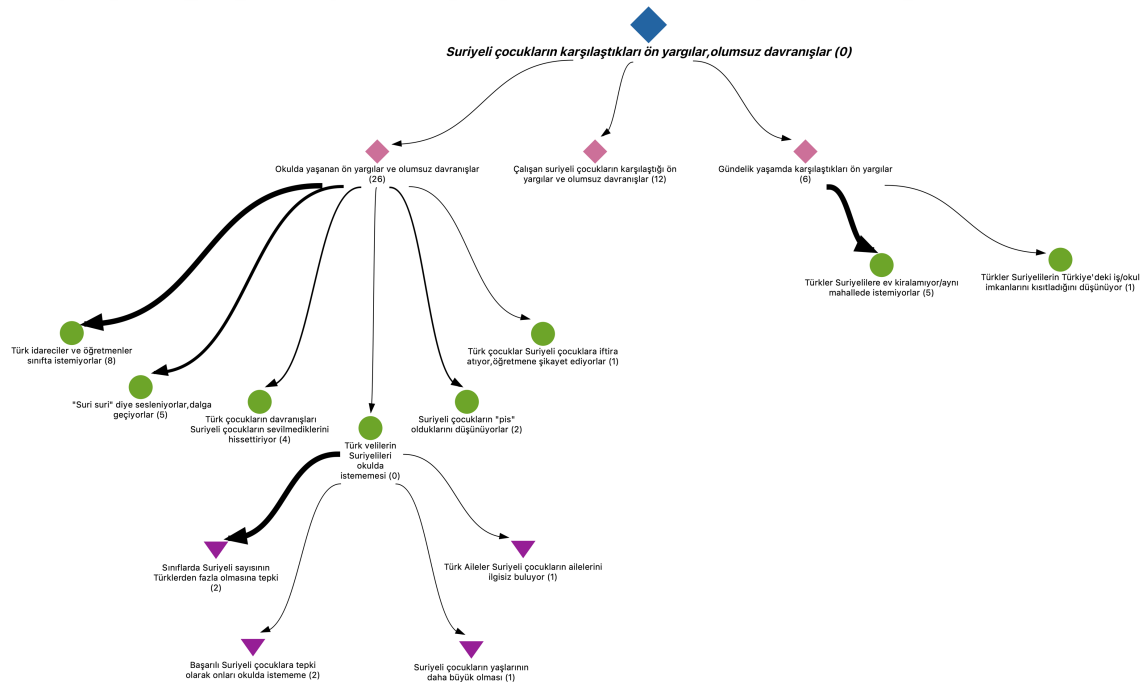
Geri dönmeyi istemeyenler:

Suriye'ye geri dönmek istemeyen Suriyeli çocukların düşüncelerine bakıldığında Suriye'nin hala belirsizlik ifade ettiği, bu sebeple Türkiye'de ya da Avrupa ülkelerinden birinde yaşamak istedikleri görülmektedir. T25 tezindeki (s. 84) Suriyeli bir katılımcı bu konudaki görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Suriye’yi şu anda kafamızdan çıkardık. Burası da her zaman belirsizlik taşıyor. Yarın İstanbul’da yapıldığı gibi hadi çıkın buradan diyebilirler. O yüzden biz Avrupa’yı düşünüyoruz. Avrupa’daki akrabalarımız çok güzel bahsediyorlar. Hem kendi dillerini öğretiyorlarmış hem de İngilizce veya Almanca öğretiyorlarmış.”

5.4.2. Önyargılar

Suriyeli çocukların Türkiye'ye entegrasyonlarını, dahil oldukları toplumun üyeleri tarafından kabul edilip edilmeme durumları etkilemektedir. Bu bağlamda, Suriyeli çocukların Türkiye'deki yerel halk tarafından maruz kaldığı ön yargılı ve olumsuz davranışlar ve söylemler entegrasyonlarına olumlu ya da olumsuz yönde etki edecektir.

Şekil 38. Suriyeli Çocukların Karşılaştıkları Ön Yargılar, Olumsuz Davranışlar

Şekil 38’de Suriyeli çocukların Türkiye’de karşılaştıkları ön yargılar ve olumsuz davranışlar teması altında 3 ana kategori bulunmaktadır. Bu 3 kategoriden 2’si altında alt temalar bulunmaktadır.

5.4.2.1. Okulda Yaşanan Ön yargılar ve Olumsuz Davranışlar

Suriyeli çocukların karşılaştıkları ön yargılar ve olumsuz davranışlar teması altında ilk olarak okulda yaşadıkları ön yargılar ve olumsuz davranışlara değinilecektir. Bu tema altında, 6 alt tema bulunmaktadır. Yapılan söylem analizi ekseninde Suriyeli çocukların okulda karşılaştıkları önyargılar ve olumsuz davranışlara bakıldığında; bazı öğretmenlerin ve idarecilerin kendilerini okulda istemediklerine ilişkin düşüncelerin olduğu alt teması ortaya çıkmıştır. Söylem analizi kapsamında incelenen tezlerde ortak çıkan bir diğer temanın ise Suriyeli çocukların okul içerisinde akranları tarafından “Suri Suri” diye seslendikleri olduğu görülmüştür. Söylem analizi kapsamında incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ortaya çıkan bir diğer ortak temanın ise, Suriyeli çocukların Türk akranları tarafından sevilmediklerini düşünmeleri temasıdır. Söylem analizi ekseninde ele alınan çalışmalardan biri olan T10 tezinde Suriyeli çocukların sınıf arkadaşları tarafından zaman zaman sevilmediklerini düşündükleri ve özellikle bu düşünceyi oyun oynama pratikleri üzerinden yorumladıkları belirtilmektedir (Sinan, 2019, s. 83). Söylem analizi sonucunda Suriyeli çocukların okulda karşılaştıkları ön yargıların ve olumsuz davranışların diğerlerinin ise, Türk velilerin Suriyeli çocuklarla Türk çocukların aynı sınıflarda okumalarına ilişkin çeşitli ön yargılarının olduğu; Suriyeli çocukların temiz olmadıklarına ilişkin olumsuz ön yargıların olduğu ve Türk çocukların Suriyeli çocuklara zaman zaman suçlayıcı ithamlarda bulundukları ve öğretmenlere şikayet ettikleri incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ortaya çıkan ortak bulgular olduğu görülmektedir.

Suriyeli Çocukların Yaşlarının Daha Büyük Olması:

Türk velilerin ve öğrencilerin Suriyeli çocuklara ilişkin ön yargılarının oluşmasının bir diğer sebebinin ise Suriyeli çocukların sınıf içerisinde yaş olarak daha büyük kalmalarıdır. T12’de (s. 88) ifadesine yer verilen bir öğretmen Suriyeli çocukların

yaşlarından dolayı sınıf içerisinde Türk veliler tarafından istenmediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Büyük, genelde büyük yaştan geliyor sığınmacı çocuklar bize ve özellikle aday kayıt listesini biz okulun kapısına ya da okulun internet sitesine astığımız zaman isimden dolayı gelip işte bu sınıfta çok fazla mülteci var. İstemiyoruz diyen birçok veli oldu. Ama sonrasında ilk haftadan sonra onların herhangi bir anormalliğinin olmadığını normal olduğunu gördüler ve kimseden bir şikâyet almadık sonrasından.”

Türk Aileler Suriyeli Çocukların Ailelerini İlgisiz Buluyor:

Türk veliler, Suriyeli çocukların ailelerini ilgisiz ve özensiz bulduklarını ifade etmektedirler. Türk ailelerin Suriyeli ailelerle ilgili ön yargılı tutum ve davranışlarının T18’de (s. 141) şu şekilde ifade edildiği görülmektedir:

“... Yok canım, bizim gibi olamıyorlar ki. Bence belli, yani zaten çocukla bazen çocukları ters giyen, elbiselerini ters giyen var. Bizim gibi mesela kalkıp da kahvaltılarını ben hiç zannetmiyom yapmıyorlar. Belli zaten, anca kendi süslerine bakıyorlar. Ev, bark bakmıyorlar. Ancak kendilerine bakıyorlar. ... Ya sadece ben bunu, istemiyoruz. Suriyelileri istemiyoruz, çıkarsınlar. ...”

5.4.2.2. Suriyeli Çocukların Gündelik Yaşamda Karşılaştıkları Önyargılar

Suriyeli çocukların okul dışında gündelik yaşamda karşılaştıkları ön yargılar kategorisinde iki alt tema bulunmaktadır.

Türkler Suriyelilere Ev Kiralamıyor/Aynı Mahallede İstemiyorlar:

Suriyeli çocukların günlük hayatta karşılaştıkları ön yargılardan birisi de Türk ev sahiplerinin Suriyelilere ev kiralamaması ve oturdukları mahallelerde istememelerine ilişkindir. Söylem analizine dahil edilen çalışmalardan T14’te (s. 119) Suriyeli bir çocuk bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

‘Kendimi yabancı hissediyorum, mesela bir macera yaşadım. Belediye evimizi yıkacak, bu yüzden ev aradık. Uygun bir ev bulduk, konuşurken ev sahibiyle bir Türk geldi. Evlerinizi Suriyelilere verin verin, onlar vatanımızı elimizden alacak dedi. Vatan elinden almak ne demek. Türkiye bizim kabul etti. Biz nasıl hainlik yapalım. Hem buradaki çocuklar da bizim çektiğimiz acıları mı çeksin. O anda yabancı olduğumu hissettim. Herkes birbirinden farklı, her Türk böyle değil ama böyle insanlar da var’(Katılımcı 11)

Türkler Suriyelilerin Türkiye’deki İş/Okul İmkanlarını Kısıtladıklarını Düşünüyorlar:

Suriyelilerin gündelik yaşamda karşılaştıkları bir diğer ön yargı da Suriyelilerin Türkiye’ye gelişleri ile birlikte Türklerin iş imkanlarını kısıtladıklarına ilişkin düşüncelerdir. Türk aileler tarafından Suriyelilerin gelişi ile işsizlik, çalışma koşullarının kötüleşmesi ve çalışma ücretlerinin düşürülmesi, kira ücretlerinin artması gibi konuların ilişkilendirildiği belirtilmektedir. Söylem analizi kapsamına dahil edilen çalışmalardan biri olan T18’de (s.85) Türk bir veli tarafından bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

“Eşim mobilyacılarda çalışıyor. Onlar ucuza çalışıyorlar diye onları alıyolar. Eşim şimdi çıkacak bayramdan sonra, benim de uç tane çocuğum var. Benim de borcum var. Eğer çıkarsa, hani biz ne yapcaz? Resmen aç kalırız. Zorla bakıyoruz. Önce böyle değildi bak, 8 yıldır. 8 yıl önce bu böyle değildi. Vardı ama az. Bu iki üç senedir daha çoğ oldu. ... Evimiz kira. Ev sahipleri onlara bahalı veriyolar. Çok, onlara çok bahalı veriyolar. Onlar geldikten sonra kiralar daha çok arttı. Yani onlar yüzünden ‘Biz Suriye’lere böyle veriyoz, size de böyle veriyoz’ diyorlar.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi, Türk veliler Suriyelilerin Türkiye’ye gelişi ile birlikte Türkiye’deki mevcut iş imkanlarını kısıtladıklarını düşünmektedirler.

Çalışan Suriyeli Çocukların Karşılaştıkları Ön Yargılar, Olumsuz Davranışlar

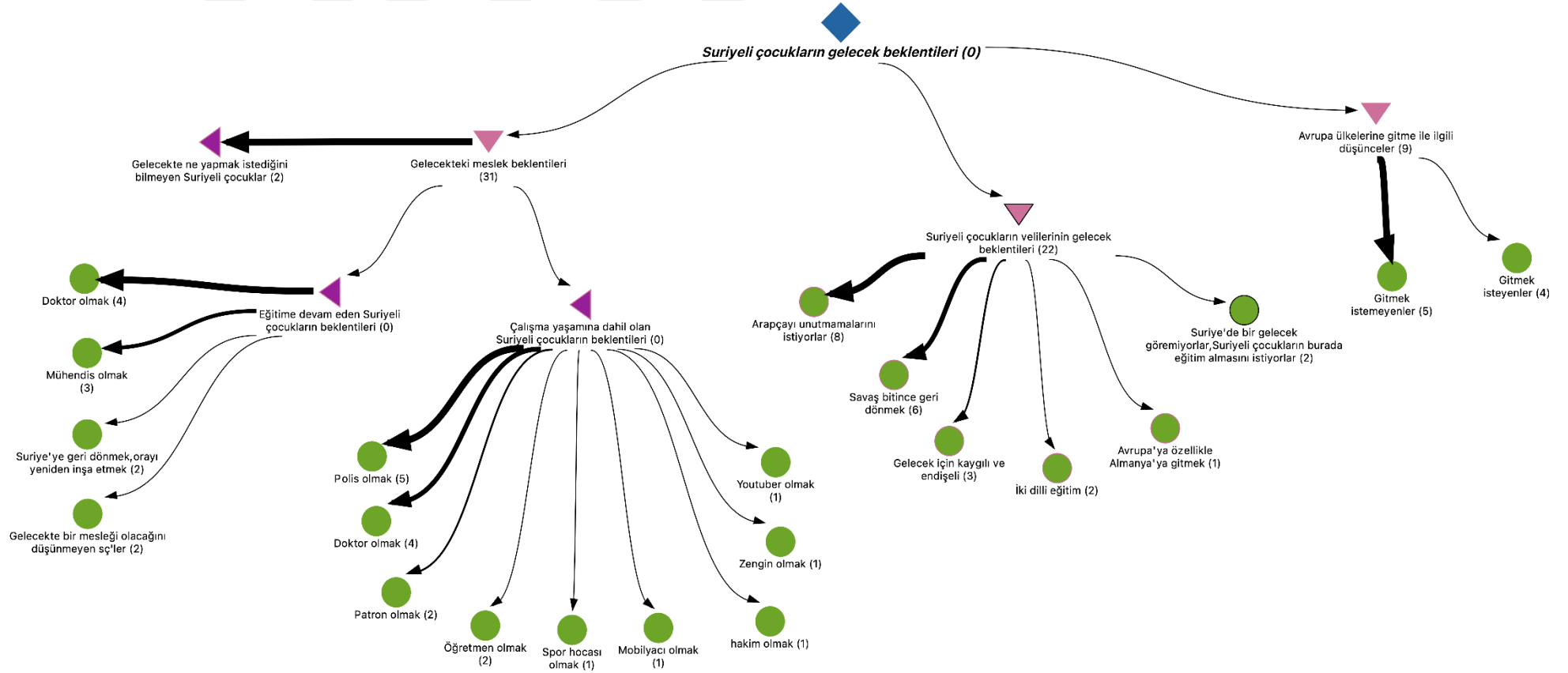
Söylem analizi ekseninde incelenen tezlerde çalışan Suriyeli çocukların hem çalıştıkları yerlerde hem de sosyal yaşantılarında ön yargılarla ve olumsuz davranışlarla baş etmek zorunda kaldıkları ortak temasına ulaşılmıştır. Söylem analizi kapsamına dahil edilen T14 çalışmasında (s.118), Suriyeli oldukları için kendilerini yabancı hissettiklerini belirten Suriyeli bir çocuk bu konudaki düşüncesini şu şekilde açıklamıştır:

“Nereye gitsek yabancıyız. Nereye gitsek bize bakıyorlar. Bizim yabancı olduğumuzu anlıyorlar. Mesela otobüste. Fark ediliyoruz. Konuşmuyor insanlar. Mesela ben yaşlı birine otobüste yer verince teşekkür etmez ama oturur. Mesela çalışıyoruz, çalışıyoruz paramızı alamıyoruz. Paramız için polis çağırıyoruz hakkımızı alamıyorum. Mesela amcamın oğluna böyle oldu, alamadı parasını, hakkını kaybetti. Yabancı olduğun için polise gidince hakkını kaybediyorsun. Zaten kaçak çalışıyorsun. Vatandaş polise diyor ki onlar yabancı. Türkmen olunca hakkını almak zor, ama Araplar alıyorlar haklarını tartışarak. Zaten 18’den küçüksün, hakkını alamıyorsun. Bana ceza verirse, benim bunu ödemeye gücüm yok. Onun beni çalıştırması suç olsa da gidemem polise.”

Söylem analizi sonucunda ortaya çıkan bu temanın, Heckmann’ın da çerçevesini çizmiş olduğu entegrasyon süreçlerinden kimliksel ve kültürel entegrasyonun gerçekleşmesi önünde engel olduğu söylenebilir. Heckmann’a göre, kültürel ve kimliksel entegrasyonun sağlanması için gerekli olan önemli hususlardan biri yerel halka dahil olan gruplara karşı ön yargının olmamasıdır. Bu çalışma kapsamında incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ortaya çıkan ortak temanın, Suriyeli çocukların zaman zaman ön yargılarla baş etmek zorunda kaldıkları olduğu görülmektedir.

5.5. SURIYELİ ÇOCUKLARIN GELECEK BEKLENTİLERİ

Suriyeli çocukların gelecek beklentileri ana teması altında üç alt tema bulunmaktadır. Bunlar; Şekil 39’da verilen, gelecekteki meslek beklentileri, Suriyeli çocukların velilerinin gelecek beklentileri, Avrupa ülkelerine gitme ile ilgili düşüncelere ilişkin temalardır.

Şekil 39. Suriyeli Çocukların Gelecek Beklentileri

5.5.1. Çocukların Gelecekteki Meslek Beklentileri

Suriyeli çocukların gelecekteki meslek beklentilerine bakıldığında çalışan Suriyeli çocukların ve çalışmayan Suriyeli çocukların beklentilerine ilişkin iki ayrı alt tema bulunmaktadır. Çalışmayan Suriyeli çocukların gelecekteki meslek beklentileri doktor, mühendis, polis olmak, gelecekte bir mesleği olmayacağını düşünenler ve Suriye'ye geri dönerek orayı yeniden inşa etmektir.

Doktor Olmak:

Suriyeli çocukların geleceğe ilişkin meslek beklentilerine bakıldığında bazı çocukların doktor olmak istedikleri görülmektedir. Suriyeli çocuklar savaş esnasında ve sonrasında yaşadıkları travmaları ilişkilendirerek insanları tedavi etmek amacıyla doktor olmak istemektedirler. Söylem analizi kapsamına dahil edilen çalışmalardan biri olan T24'te (s. 73) ifadesine yer verilen Suriyeli çocuk, doktor olma isteğini şu şekilde açıklamıştır:

“Doktor olmayı istiyorum. Başkalarına yardım etmek için. Makamı çok güzel bence. İnsanlar sana saygı duyuyorlar. Faydalı olmak istiyorum. Bu beni mutlu eder.”

Suriyeli çocukların doktorluk mesleğini yalnızca insanlara yardımcı olmak için değil, saygınlık ve statü getirisi için de istedikleri görülmektedir. Bu durum dahil oldukları toplum içerisinde dezavantajlı konumda bulunduklarına ilişkin düşünceleri zayıflatarak kendilerine saygınlık getireceğine düşündükleri için de bu mesleği istediklerini göstermektedir.

Çalışma Yaşamına Dahil Olan Suriyeli Çocukların Beklentileri

Çalışma yaşamına dahil olan Suriyeli çocukların gelecek beklentilerine bakıldığında en yoğun verinin polis olmak teması altında toplandığı görülmektedir. Söylem analizine dahil edilen çalışmalardan T17 tezinde (s. 96) ifadesine yer verilen bir katılımcı bu beklentisini şu şekilde belirtmiştir:

“Daha önce burada yaşayan Suriyeli arkadaşlarım Almanya'ya gittiler. Biz hâlâ görüşüyoruz. Onların hayatları daha rahat, artık arkadaşlarım

çalışmak zorunda değil. Bu nedenle ben de Almanya'ya gitmeyi hayal ediyorum. Her ne kadar okumayı sevmediğimi söylediysem de diğer çocuklar gibi okuyup, polis olmak isterdim. Türkiye'ye geldiğimde 12 yaşındaydım. Şu anda 17 yaşındayım. O günden beri çalışmaktan yoruldum.”

Söylem analizi kapsamında ortaya çıkan bu tema, Türkiye’de çalışmak zorunda kaldığı için eğitim hayatından mahrum kalan Suriyeli çocukların, imkanları olsa eğitime dahil olmak istediklerini ve gelecekte bir meslek sahibi olmak istediklerini göstermektedir.

5.5.2. Velilerinin Çocuklarına İlişkin Gelecek Beklentileri

Suriyeli çocukların velilerinin Suriyeli çocuklarla ilgili gelecek beklentilerine bakıldığında en yoğun çıkan temanın Suriyeli velilerin çocuklarının Arapçayı unutmamasını istemeleri olduğu görülmektedir. Söylem analizi kapsamına dahil edilen tezlerden T6’da (s. 115) yer verilen Suriyeli bir velinin görüşü şu şekildedir:

“Gelecekte çocuklarımızı ve bizleri korumanızı istiyoruz. Zaman zaman aileler okula gelsin ve çocuklar hakkında bilgilendirilsin istiyoruz. Ve çocuklarımızın Arapçayı unutmamalarını istiyoruz.”

Katılımcı ifadesinde de görüldüğü gibi Suriyeli velilerin çocuklarının Arapçayı unutma ihtimallerine ilişkin ciddi kaygılarının olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların Arapçayı unutma ihtimalleri, ebeveynleriyle iletişim kuramamaları ve onların gündelik işlerine yardımcı olamamaları anlamına da gelmektedir. Arapçanın unutulması hem Suriye kültürüne ilişkin değerlerin yitimi hem de Suriyeli çocukların asimile olma ihtimaline vurgu yaptığı için Suriyeli veliler tarafından istenmemektedir.

5.5.3. Avrupa Ülkelerine Gitme ile İlgili Düşünceler

Suriyeli çocukların gelecek beklentileri ile ilişkili olarak ele alınan alt kategorilerden biri de Avrupa ülkelerine gitme ile ilgili düşüncelerdir. Yapılan içerik ve söylem analizi sonucunda Suriyeli çocukların büyük çoğunluğunun Avrupa ülkelerine gitmek istemediği, ancak bu düşüncedeki en baskın etkenin din faktörü olduğu görülmektedir. T22 tezindeki (s. 115) Suriyeli çocuk katılımcı bu konudaki düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Şey düşünüyorum; din en önemli bir şeydir hayatta. Mesela ben şimdi Avrupa’ya gitsem benim mesela bir çocuğum olsa onu belki çeviremeyeceğim. Mesela ona diyeceğim senin namaz kılman lazım, orada hiç kimse serbest bırakmayacak. Bu yüzden belki onu orada kaybedebilirim. Onu kaybetmemek için burada kalmak istiyorum.”

Katılımcı ifadesinden de anlaşıldığı gibi Suriyeli çocuklar için din ve kültür gibi değerler açısından Türkiye ile Suriye’nin birbirine benzemesi, Türkiye’de kalmak istemenin nedenlerindendir. Türkiye’nin Suriye’ye sınır ülke olma, sağladığı imkanlar ve kültürel değerler açısından benzerliği entegrasyonun kolaylaştırıcıları olarak değerlendirilebilmekle birlikte göç edilecek ülkenin belirlenmesi açısından da önemsenen kriterleri yansıtmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukları konu alan tezler üzerinden Suriyeli çocukların entegrasyon düzeyleri ile bunu olumlu ve olumsuz etkileyen faktörlere odaklanılmıştır. Suriyeli çocuklarla ilgili tezlerin bulgu ve sonuçları üzerinden onların entegrasyonu ve bu konuda yapılacaklar konusunda bütüncül bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden bütüncül tekli vaka çalışması ile desenlenmiş; 32 yüksek lisans ve 8 doktora tezi olmak üzere toplamda 40 tezin içerik ve söylem analizi yapılmıştır.

Analizlerde, Heckmann’ın entegrasyon modelini oluşturan 4 entegrasyon boyutu temel kategoriler olarak ele alınmıştır. Bu eksende, Heckmann’ın teorisindeki yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, sosyal entegrasyon ve kimliksel entegrasyon boyutları dikkate alınarak Suriyeli çocukların Türkiye’deki entegrasyon süreçleri ve bu süreci kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörler içerik ve söylem analizi ile ortaya konmuştur.

Çalışmanın bulguları, Suriyeli çocukları ele alan tezlere ilişkin bilgiler ile tezlerde Suriyeli çocukların entegrasyonlarına dair verilerin analizini içermek üzere iki bölümde sunulmuştur. Suriyeli çocukları ele alan tezlerin içerik analizi bulgularında tezlerin yapıldığı yıllar, türleri, anabilim dalları ve üniversitelerine yer verilmiş olup tezlerde ele alınan konular ve kullanılan yöntemler içerik analizine ilişkin bulgular kısmında sunulmuştur. Söylem analizine ilişkin bulgular ise entegrasyon, önyargılar ve gelecek beklentilerinden oluşmaktadır. Entegrasyon ise yapısal, kültürel, sosyal ve kimliksel entegrasyon olmak üzere Heckmann (2006b)’ın entegrasyon kuramı bağlamında dört boyut altında toplanmıştır.

Çalışmada, Suriyeli çocuklarla ilgili yayınlanan tezler üzerinden yapılan analiz sonucunda entegrasyonun dört boyutunun birbirinden farklı gerçekleştiği görülmüştür. Tezler üzerinden yapılan analizlerden elde edilen entegrasyonun boyutlarına ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Çalışmada tezlerde geçen Suriyeli çocukların entegrasyon süreçlerinden yapısal entegrasyona ilişkin söylem analizi kapsamında beş tema saptanmıştır. Bunlar eğitim, ekonomi, barınma koşulları, vatandaşlık ve sağlık olarak belirlenmiştir. Bu entegrasyon teorilerinde gerek Esser (2004), gerekse Heckmann'ın (2006a, 2006b) yapısal entegrasyon altında aldıkları faktörlerle benzerdir.

Eğitimi konu alan tezlerin önemli bir bölümü Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları problemlerden oluşmaktadır (Emin, 2018; Esen, 2020; Fansa, 2021; Yılmaz, 2021; Jusufbašić, 2019). Suriyeli çocukların eğitime erişimlerini etkileyen toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ekonomik ve güvenlik gibi sorunları konu alan bu tezlerin bulguları Suriyeli çocukların okullaşma düzeylerini gösteren istatistiki veriler ile örtüşmektedir (MEB, 2021).

Tezlerde eğitime erişim probleminin başında ekonomik sorunlar gelmektedir (Şerif, 2020; Aykut, 2019; Büyükhan, 2019; Kılınç, 2020, Canpolat, 2020, Türkmen, 2018, Keleş, 2019). Ekonomik sorunlar yaşayan ailelerin çocukları hem eğitimden uzak kalmakta hem de küçük yaşta çalışma yaşamına dahil olmaktadır (Gür, 2019; Tatlıcıoğlu, 2019). Tezlerdeki ortak bulgular arasında çalışma yaşamına katılmak zorunda olan Suriyeli çocukların, aslında çalışmak istemedikleri ve imkanları olsa okumak istedikleri yer almaktadır (Canpolat, 2020; Gencer, 2019; Keleş, 2019; Lortoğlu, 2019; Türkmen, 2018; Büyükhan, 2019). Çocukların yaşamak için çalışmak zorunda olduklarını ve aileleri için bu fedakarlığı yapmaları gerektiğine inandıkları tezlerde saptanan ortak durumlardan biridir (Aykut, 2019; Ceylan, 2019; Çalhan, 2019; Gür, 2019; Sever, 2020; Şimşek, 2021). Çocukluğunu yaşayamayan Suriyeli çocuklar çoğu zaman kendilerini çocuk gibi hissedemediklerini, çalışmak ve para kazanma duygusunun daha yoğun olduğunu belirtmişlerdir. Oysa, çocukların büyük çoğunluğu çocuk olmak ve oynamak, parklara gitmek ve gezmek istemektedirler. Yaşanan bir savaş, canlarını kurtarmak için bir kaçış ve ardından yeni bir ülkedeki yaşam kurma mücadelesinin yükü çocukların da omuzlarına yüklenmiştir. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de 720 bin çocuk çeşitli ekonomik faaliyetlerde çalışmaktadır.²⁵ Bu sayının gün

²⁵https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_774760.pdf Erişim: 22 Ekim 2022

geçtikçe artmaması ve kayıp nesillerin yaratılmaması için Türkiye’de Suriyeli çocuklara tüm eğitim kurumlarının açık olması, bu konuda kolaylaştırıcı uygulamalar yapılmasına gereksinim bulunmaktadır.

İncelenen tezlerde Suriyeli çocukların çalışma yaşamına katılmak zorunda kaldıkları ve bu oranın azımsanmayacak düzeyde olduğu saptanmıştır. Tezler üzerinden yapılan söylem analizi bulguları ise Türkiye’de Suriyeli çocukların çalışma yaşamına dahil olması konusunda yapılan çalışmalarda (Ceylan, 2019; Gür, 2019; Lortoğlu, 2019; Türkmen, 2018; Yurtman, 2017) çocukların aileye katkı amaçlı çalışmak zorunda kalmalarıyla benzerdir. Bu durum, ailelerin ekonomik durumlarını güçlendirecek politikaların öncelenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları bir diğer önde gelen sorun ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir (Gencer, 2019; İzol, 2019; Kaya, 2019; Keleş, 2019). Özellikle kız çocukların eğitime erişimde fırsat eşitsizliği yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Ceylan, 2019; İzol, 2019; Kaya, 2019). Türkiye’de kız çocukların temel düzeyde okullaşma oranlarına bakıldığında, MEB’in 2021 yılı verilerine göre, toplamda eğitime erişimi sağlanan 774.257 Suriyeli çocuktan %49,01’inin kız çocuğu olduğu görülmektedir. Eğitim kademelerine göre okullaşmada kız çocukların sayısına bakıldığında ise okul öncesi 16,866; ilkokul 171,263; ortaokul 134,211 ve lise düzeyinde ise 57,092 olduğu görülmektedir (MEB, 2021). Suriyeli kız çocukları için de bu oranlara yakın bir durumun yakalanması temel hedeftir ancak bunun önündeki en temel engellerden biri Suriye’dekinden farklı olarak Türkiye’de karma eğitim sisteminin olması ve çocuk evliliğidir (Keleş, 2019; Yalçın, 2017; Sinan, 2019). Türkiye’de de sorun olan erken yaşta kız çocuklarının evlendirilmesi hususu, bir sorun alanı olup bununla mücadele edilmektedir (UNFPA, 2012). Ancak Suriyeliler için bu bir sorun alanı değil, toplumsal yaşamlarının bir parçasıdır (Keleş, 2019, s. 101). Erdoğan ve Ünver’in çalışması (2015) Suriyeli ebeveynlerin kız çocuklarını okula göndermek konusunda önemli bir direniş gösterdiğini ortaya koymasından bu bulgu ile örtüşmektedir. Suriyeli çocuklarının eğitime yönelik geliştirilecek politikalarda hedef toplumsal ve kültürel yaşamda toplumsal cinsiyet eşitliğini içerecek uygulamalar olmalıdır.

Suriyeli çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları bir diğer sorun Türkiye’de almış oldukları eğitim ve diplomanın karşılığının olmayacağına ve bu eğitimin işe yaramayacağına yönelik inançtır (İzol, 2019; Kılınç, 2020; Yalçın, 2017). Bu durum, Türkiye’deki Suriyeli çocukların mevcut statülerindeki belirsizliğin gelecekte de devam etme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Suriyeli çocukların, Türkiye’de alacakları diplomaların Türk çocukların alacakları diplomalardan bir farkı olmamakla birlikte Türkiye’de geçerliliği bulunmaktadır. Farklı ülkelerdeki geçerliliği ise Türk çocuk ve gençlerin diplomalarının yurt dışından diploma denkliği süreçleri ile aynıdır. Suriyeli çocukların Türkiye’de alacakları diplomanın geçerliliği konusunda bu olumsuz düşünceleri, eğitim motivasyonlarını etkilemekle birlikte önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (İzol, 2019, s. 64). Diploma geçerliliğine ilişkin bu yanlış düşünce, çocukların eğitime erişimlerinin önünde bir engel oluşturmakla birlikte değişim sağlanabilecek bir konu olduğu düşünülmektedir.

Suriyeli çocukların eğitimde yaşadıkları bir diğer baskın zorluğun ise Türkçe dili ile ilgili yaşadıkları sorunlar olduğu görülmüştür (Büyükhana, 2019; Esen, 2020; Yiğit, 2015; Yılmaz, 2021). Heckmann’ın (2006a, 2006b) çerçevesini çizmiş olduğu yapısal entegrasyon süreci, kurumlar boyutunu kapsamaktadır. Bu kapsamda eğitim kurumlarının, Suriyeli çocukların dahil oldukları topluma aidiyet geliştirebilmeleri açısından önemli bir araç olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye’ye yapısal entegrasyonlarının sağlanması için eğitimin gerekli olduğu, eğitimin sürdürülebilirliği için ise dil probleminin aşılması gerektiği anlaşılmaktadır. Suriyeli çocukların yaşadıkları dil sorunlarından dolayı kendi yaş ve seviyelerine uygun sınıflara yerleştirilemedikleri bu sebeple, mevcut eğitim seviyelerini ilerletemedikleri görülmüştür (Aykut, 2019; Emin, 2018). Bunda bir diğer etken ise Suriye ve Türkiye eğitim sistemlerinin birbirinden farklı olmasıdır.

Yapısal entegrasyon unsurlarından ekonomi boyutuna bakıldığında, Suriyeli çocukların Türkiye’deki çalışma koşulları ve mevcut sosyo-ekonomik durumlarının entegrasyonu zorlaştırıcı unsurlar olduğu incelenen çalışmalar sonucunda görülmüştür (Ceylan, 2019; Çalhan, 2019; Tatlıcıoğlu, 2019; Solmaz, 2018; Şerif, 2020). Suriyeli çocukların çalışma nedenlerine bakıldığında ise, araştırma sonucunda baskın 2 temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar, yaşadıkları eve ve aile fertlerine katkı sağlamak için

çalışmak ve baba gibi diğer aile fertlerinin çalışmaması için fedakârlık yapmaktır (Büyükhana, 2019; Gencer, 2019; Türkmen, 2018). Çalışma hayatına dahil olan Suriyeli çocukların, aile fertlerine bakım yükümlülükleri genellikle bütün tezlerde görülmüştür (Büyükhana, 2019; Canpolat, 2020; Çalhan, 2019; Gür, 2019; Gencer, 2019; Kılınç, 2020; Lortoğlu, 2019; Türkmen, 2019; Sever, 2020). Suriyeli çocukların Türkiye’deki çalışma koşullarına bakıldığında ise incelenen tezlerde olumsuz çalışma koşullarının yaygın olduğu, özellikle uzun saatler ve güvencesiz çalıştırıldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kılınç, 2020). Bununla birlikte çocukların işverenlerle ilgili olumsuz deneyimlere sahip oldukları görülmüştür (Ceylan, 2019; Türkmen, 2018).

Suriyeli çocukların Türkiye’ye yapısal entegrasyonlarını sağlayacak olan bir diğer unsur ise barınma koşullarıdır. Suriyeli çocukların Türkiye’deki kötü ve yetersiz barınma koşullarının çalışma kapsamında incelenen tezlerde baskın bulgu olarak çıktığı tespit edilmiştir. Suriyeli çocukların büyük çoğunluğunun geniş aileli, kalabalık ve kiralık evlerde yaşadıkları görülmüştür (Çavuşoğlu, 2021; Ünsal, 2020; İrvendi, 2021; Yalçın, 2017; Yıldız, 2018).

Yapısal entegrasyonun önemli unsurlarından biri olan sağlık kurumuna bakıldığında söylem analizi kapsamında incelenen tezlerde Suriyeli çocukların Türkiye’deki sağlık olanaklarından yeterince faydalanamadıklarını düşündükleri görülmüştür (Gencer, 2019; Türkmen, 2018). Bunun sebepleri arasında mevcut sosyo-ekonomik koşulların ve dil yetersizliklerinin olduğu vurgulanmaktadır (İrvendi, 2021, ss. 186-187). Suriyeli çocuklar, sağlık hizmetlerinden Türk vatandaşlarıyla aynı kalitede faydalanamadıklarını düşünmektedirler (Gencer, 2019, s. 159). Vatandaşlık konusunda tezlerdeki ortak bulgu ise çocukların Türk vatandaşı olmak istedikleri yönündedir (Abay, 2019; Türkmen, 2018; Yıldız, 2018). Heckmann’ın (2006b) yapısal entegrasyon boyutunda önemini vurguladığı ve dahil olunan topluma aidiyetin en üst düzeye çıktığı aşama olan vatandaşlık boyutunda belirttiği gibi, yapılan söylem analizi sonucunda Suriyeli çocukların Türk vatandaşı olmadıkları için kendilerini yabancı ve kaygılı hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aykut, 2019; Yıldız, 2018).

Tezler üzerinden yapılan analizlerde Suriyeli çocukların kültürel entegrasyonu teması altında yine Heckmann’ın çerçevesini belirlemiş olduğu dil yeterlilikleri, dini değerler

ve normlar, gelenek ve görenekler ve toplumsal cinsiyet temaları ele alınmıştır. Bu temalar ise okul içinde ve dışında olma temasının altında değerlendirilmiştir.

Söylem analizi sonucunda kültürel entegrasyonun önemli unsurlarından olan Türkçe düzeyinin yetersiz olmasının Suriyeli çocukların uyumunu zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Emin, 2018; Korkmaz, 2019; Şerif, 2020; Yılmaz, 2021). Kültürel entegrasyonu zorlaştıran bir diğer faktörün ise Suriye'deki ve Türkiye'deki kültürel kodların farklılığı olduğu görülmüştür (Canpolat, 2020; Emin, 2018; Kaya, 2019). Bu durum, kültürel entegrasyon için zamanın gerekli olduğunu ve bu konuda yapılacak çeşitli bütünleştirici projelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin dini inanç açısından Türk toplumuna yakın olmasına rağmen, gelenekler, görenekler ve toplumsal cinsiyet kodları açısından Türk toplumundan önemli farklılıkların olması durumu, Berry (2003) ve Heckmann (2006a, 2006b)'ın da belirttiği gibi dil ve kültürel faktörleri uzak olan toplumların entegrasyonlarının yakın ve benzer olan toplumlara göre daha yavaş olacağı düşüncesi ile benzer durum sergilemektedir.

Sosyal entegrasyon boyutunda Suriyeli çocukların Türk akranları ile ilişkilerine, okul sonrasında vakit geçirme pratiklerine, komşuluk ilişkilerine ve öğretmenleri ile ilişkilerine yer verilmiştir. Bu kapsamda, tezlerden elde edilen genel sonuçlar şu şekildedir.

Sosyal entegrasyonun önemli unsurlarından olan akran ilişkilerinin okul içinde ve okul dışındaki yansımalarının farklılaştığı görülmektedir. Suriyeli çocukların okuldaki Türk akranlarıyla olan ilişkilerinin genellikle daha olumlu olduğu, (Canpolat, 2020; Sinan, 2019; Yılmaz, 2021) ancak okul dışındaki ilişkilerinin olumsuz olduğu görülmüştür (Yalçın, 2017; Yıldız, 2018; Öztürk, 2017). Bu durum, Suriyeli ve Türk çocukların sınıf içerisinde okul dışına göre iletişim halinde olmak zorunda kaldıklarını okul dışında ise kendi tercihlerine bağlı olduğu için ilişki geliştirmemeyi tercih ettiklerini göstermektedir. Okul dışındaki akran ilişkilerine bakıldığında Suriyeli çocukların genellikle Suriyeli çocuklarla vakit geçirme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tatlıcioğlu, 2019, s. 189). Suriyeli çocukların Türk çocuklarla ilişkilerinin olumsuz olmasının en güçlü sebebinin Suriyeli çocukların akıcı şekilde Türkçe konuşamamaları olduğu görülmüştür. Mercan Uzun ve Bütün'ün (2016) çalışmalarının da Suriyeli

çocukların Türkiye’de yaşadıkları en önemli sorunun dil problemi olduğu sonucuna ulaşılması, bu sebeple öğretmenleri ve akranlarıyla iletişim kurmakta sorunlar yaşamalarını vurgulaması benzerlik göstermektedir. Sosyal entegrasyonun bir diğer ögesi ise komşuluk ilişkileridir. Söylem analizi sonucunda Suriyeliler ve Türklerin komşuluk ilişkilerinin çoğunlukla selamlaşmakla kısıtlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Canpolat, 2020; Kılınç, 2020; Yılmaz, 2021; Gencer, 2019). Bununla birlikte, olumlu komşuluk ilişkilerinin de olduğu görülmüştür (Ceylan, 2019; Yalçın, 2017). Komşuluk ilişkilerinin olmamasının ya da yetersiz olması Suriyeli çocukların entegrasyonlarını ve akran ilişkilerini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kimlik ve aidiyet teması altında ise Suriyeli çocukların Türkiye’ye aidiyetleri ve Suriye’ye geri dönmeye ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Söylem analizi sonucunda Suriyeli çocukların vatanları olarak Suriye’yi gördükleri, Türkiye gelecek kaygısı yaşadıkları dikkat çekmektedir (Gencer, 2019; Kılınç, 2020; Yalçın, 2017; Yıldız, 2018). Bu durum, Suriyeli çocukların Türk toplumuna karşı aidiyet ve kimlik gelişimlerinin henüz yeteri düzeyde gerçekleşmediğine ve sorunlu bir alan olarak kaldığına işaret etmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye ile başarılı bir kimliksel bağ kurması ve aidiyet hissetmeleri için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Kimliksel entegrasyon en son ve en geç gelişen entegrasyon düzeyi olması bakımından bu durumun beklenen bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu zamanın da Suriyeli çocukların Türkiye’ye aidiyetlerini güçlendirecek uygulama ve politikalarla desteklenmesi gerekmektedir. Suriyelilerin bir kısmı için nesiller sonra kendiliğinden gerçekleşme ihtimali olmakla birlikte uygun politikaların şimdiden yürütülmesi elzemdir. Almanya (Şahin, 2010a; Şen, 2003; Abadan Unat, 2011), Belçika (Gelekçi, 2010), Hollanda (Şahin Kütük, 2011), Avusturya (Gelekçi, 2014) gibi Batı Avrupa ülkelerine gerçekleşen göçlerin, günümüzdeki sonuçları bunun önemini göstermektedir.

Kültürel ve kimliksel entegrasyonun sağlanmasına dair önemli bir husus önyargının olmamasıdır. Araştırmada Suriyeli çocukların zaman zaman önyargı ile karşılaştıkları bunun ise daha çok okulda yaşandığı görülmüştür (Büyükhana, 2019; Emin, 2018; İzol, 2019; Yılmaz, 2021; Yalçın, 2017). Okul idarecileri ve öğretmenlerin kendilerini sınıfta istemedikleri yönündeki bazı Suriyeli öğrencilerin ifadelerine dayanan bu sonuç, kimi

zaman Türk öğrenciler ve velilerin de Suriyeli çocukları okulda istememesi durumuna ilişkin sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde, okullarda personele yönelik entegrasyon içerikli hizmet içi eğitimler ve çocukları bütünleştirici oyunlar, projeler ve ödevler gibi uygulamalarla bunun önüne geçilmesi gerektiği söylenebilir. Okulda ya da sınıftaki Suriyeli çocukların sayısının fazla olması durumunun Suriyeli çocukları okulda istememe durumu ile ilişkili olduğu görülmüştür (Emin, 2018; Yılmaz, 2018). Bu durum, sadece okullarda değil, yerleşim alanlarına Suriyelilerin demografik olarak dengeli dağılımının entegrasyon açısından önemini göstermektedir.

Tezler üzerinden yapılan söylem analizinde Suriyeli çocukların gelecek beklentileri konusunda ulaşılan temel sonuçlar bakıldığında ise, Suriyeli çocukların gelecek beklentilerinin daha çok eğitim ve meslek yaşamına ilişkin olduğu görülmektedir. Okula devam eden ve edemeyen Suriyeli çocukların büyük çoğunluğunun doktor, mühendis ve polis gibi mesleklere sahip olmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Abay, 2019; Gencer, 2019; Lortoğlu, 2019; Kılınç, 2020; Sever, 2020; Türkmen, 2018; Yalçın, 2017). Bu durum, Suriyeli çocukların eğitim ile erişebilecekleri mesleklerin Türkiye için bir fırsat alanı olduğunu göstermektedir. Eğitim almak isteyen, profesyonel mesleklerle yaşamlarına devam etmek isteyen bu çocukların desteklenmesi ve Türk toplumu ile bütünleşmeleri için önemli bir yol olan eğitimin desteklenmesi gerekmektedir. Eğitimli ve profesyonel meslek sahibi olacak Suriyeli çocuklar hem Türkiye ve Türk toplumu ile entegrasyonları hem de kişisel başarı hikayeleri ve yaşamları ile Türkiye’de göçmenlerin bir sorun değil, bir katkı alanına dönüşmesine de önemli katkı sağlayacaktır. Başarılı ve mutlu çocuklar ve gençlerin, sorunsuz ve bütünleşmiş bir toplumsal yaşama da önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Suriyeli çocukların entegrasyonları konusunda neler yapılabileceği/yapılması gerektiği konusunda ise yine tezlerin temel bulgu ve sonuçları üzerinden genel bir değerlendirme yaptığımızda elde edilen bulgular şu şekildedir: Suriyeli çocukların entegrasyon düzeyleri yeterli düzeyde olmadığı ve bu konuda yoğun ve acil çalışmaların yapılması gerekmektedir. Özellikle Suriyeli çocukların Türkiye’ye entegrasyonlarının sağlanmasında dil problemlerinin giderilmesi son derece elzemdir ve buna yönelik politikaların geliştirilmesi ve Türkçe yeterliliklerinin artırılması sağlanmalıdır (Aydın, 2019; Canpolat, 2020). Dil aynı zamanda eğitim süreçleri için temeldir. Bu nedenle

Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine katılımlarının arttırılması için geliştirilecek politikalara duyulan ihtiyaç kadar, eğitim müfredatlarında dil derslerinin arttırılması da önemli bir ihtiyaçtır. Bu durum, okulun ve genel olarak eğitimin Suriyeli çocukların entegrasyonu için hayati öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Sosyal, kültürel ve kimliksel entegrasyonu arttıracak çeşitli projelere ihtiyaç vardır. Suriyeli çocukların sosyal ve kültürel entegrasyonlarının yapısal entegrasyon seviyelerine göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun devam etmesi, gelecekte Türk toplumu ile bütünleşmiş genç ve yetişkin Suriyeliler yerine paralel ve ayrı toplumsal yaşam alanlarının daha da artmasına neden olacaktır. Suriyeli çocukların Türkiye’de toplumsal yaşam alanlarından kopuk bir yaşam sürme ihtimalleri hem uluslararası alan da hem de Türkiye’de beklenen ve istenen bir durum olmamaktadır. Aynı zamanda bu durum sonuçları açısından da ulus devlet eksenindeki yapılara ve beklentilere uygun olmayan durumların şekillenmesini beraberinde getirme risklerini içermektedir. Bu nedenle Suriyeli çocukların entegrasyonu açısından yapılacak her çalışma alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2011). Turks in Europe: from guest worker to transnational citizen. Berghahn books.
- Abay, A. (2019), Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitim durumlarının değerlendirilmesi: Kızıltepe örneği (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Acar-Yurtman, G. (2017). Suriyeli Mülteci Göçü Bağlamında Risk Grupları: Çalışan Çocuklar (Master's thesis, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Ajduković, M., & Ajduković, D. (1993). Psychological well-being of refugee children. Child abuse & neglect, 17(6), 843-854.
- Akçalı, H. (2019), Balıkesir'de İlk ve Ortaokula Devam Eden Mülteci ve Sığınmacı Çocukların Eğitim Problemleri (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akyildiz, M. B. (2018). Mülteci çocuklarda travma sonrası stres, depresyon ve anksiyete düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Alami, R. (2020). From War to Refuge: A Literature Review of the Psychosocial Impact of Pre-and Post-migration Experience on the Syrian Child Refugee (Doctoral dissertation, Alliant International University).
- Arık Keven, A. (2017), Savaşın 7-9 Yaş Grubu Suriyeli Çocuklar Üzerindeki Etkisi (Master's thesis, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Aslan, F. (2019), İlkokul ve Ortaokula Devam Eden Göçmen Çocukların Eğitim Sorunlarına Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri (Master's thesis, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

- Atasü Topçuoğlu, R. (2014). Hayatı değiştirmek için yola çıkanlar–yola çıkınca değişen hayatlar: Bir müracaatçı grubu olarak göçmen çocuklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 89-108.
- Atasü Topcuoğlu, R. (2015). “Göç ve Sermaye İlişkisi ve Türkiye’de Göçmen Çocuk Emeği.” *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü Bülteni- DİSK-AR* (4), s. 116-125.
- Aykut, S. (2019). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitim sorunları: Farklılıklara saygı eğitimi odağında okul sosyal hizmeti önerisi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. *American Psychological Association*.
- Binay, H. (2016), Suriye ve Irak’tan Gelen Savaş Mağduru Çocuk ve Genç Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Düzeyi (Master’s thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bozdağ, F. (2020), Mülteci Çocukların Psikolojik Sağlamlıkları ve Kültürlenme Stratejileri (Doctoral Dissertation, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Bozkurt, Ö. 2022. Yayladağı İlçesine Göç Eden Suriyelilerin Bütünleşme Süreçleri. Ankara, TİAV yay.
- Bronstein, I., & Montgomery, P. (2011). Psychological distress in refugee children: a systematic review. *Clinical child and family psychology review*, 14(1), 44–56.<https://doi.org/10.1007/s10567-010-0081-0>
- Buz, S. & Çevik, H. (2020), Göç ve Entegrasyon Uygulama Alanları, Politikalar, Paydaşlar. Ankara: Nika Yayınevi.

- Büyükhan, M. (2019). Zorunlu eğitim çağındaki Suriyeli çocukların eğitime erişimi önündeki engeller: Ankara ili örneği (Doctoral dissertation, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Börü, N., & Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği.
- Castles, S. (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation. *Sociology*, 37(1), 13–34. <https://doi.org/10.1177/0038038503037001384>
- Cebeci, M. (2015). Sosyolojik Açıdan Göç ve Göçmenlerin Sosyal Kültürel Entegrasyonları: Kavramsal Bir Çalışma. Prof. Dr. Mehmet BULUT, 135.
- Ceylan, G. (2019), Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçilerin Psikososyal Sorunları ve Buna Yönelik Sosyal Hizmet Önerileri (Master's thesis, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Coşgun, B. (2019), Self-regulation in at-risk Children: Exploring Factors That Affect Cognitive Functions in Refugee Children (Master's thesis, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Çakmak, Ö. (2018), Okul Yöneticilerinin Gözüyle Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Kilis Örneği) (Master's thesis, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Çalhan, M. (2020), Suriyeli Çocukların Eğitim Ekosistemi İçindeki Dayanıklılık İmkanları: Darıca Örneği (Doctoral dissertation, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174).
- Çınar, M. (2019), Suriyeli Mültecilerin Geçici Eğitim Merkezlerinde Aldıkları Eğitimin Değerlendirilmesi (Master's thesis, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

- Çiçeksoğüt, A. (2017), Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü, Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2). <http://static.dergipark.org.tr/article-download/cbb6/172a/4dc4/59ca09b7bf40f.pdf?>
- Doğan, A., Kağnıcı, D. Y. (ed.), Göçmen Çocuk ve Ergenler Kültürleşme, Uyum ve Eğitim, Ankara: Nobel Yayın Grubu, 2020.
- Ekinci, D. (2017), Suriyeli Lise Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek ve Aile İşlevleri Açısından Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin İncelenmesi (Master's thesis, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Er, A. R., & BAYINDIR, N. (2015). İlkokula Giden Mülteci Çocuklara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Pedagojik Yaklaşımları. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(4), 175-185.
- Erbaş, G. E. (2020). Göçe maruz kalmış Suriyeli öğrencilerle Türkiyeli öğrencilerin depresyon ve travma düzeyleri ile duygularının incelenmesi (Master's thesis, Lisansüstü Programlar Enstitüsü).
- Erbay, E. (2020), The Effect of Syrian Refugees on The School Enrollment of Youth in Turkey (Master's thesis, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Erdem, C. (2017), Türkiye'ye Göç Eden Suriyeli Gençlerin Gelecek Beklentileri: Malatya Örneği (Master's thesis, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Erdoğan, M. (2019), Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, Konrad Adenauer Stiftung. Erişim Tarihi: 20 Mart 2022 <https://www.kas.de/documents/283907/7339115/Türkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/aca9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&t=1571303334464>
- Erdoğan, M. M., & Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.

- Ergün, Ö. R., (2018), Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Çocukların Eğitim Sürecindeki Toplumsal Uyum Sorunları: Burdur Örneği (Master's thesis, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Esen, S. (2020), Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu (Uyumu) ve Yaşanan Sorunlar (Konya İli Örneği) (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Fichter, J. (2009). Sosyoloji Nedir, (Çev: Prof. Dr. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya'da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. Bilig, (71), 179-204.
- Gelekçi, C. (2010). Belçika'daki Türk Çocuklarının Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Ayrımcılığa Yönelik Görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), 12(12), 163-194.
- Gencer, T. E., (2019), Göç Süreçlerindeki Çocukların Karşılanamayan Gereksinimleri, Haklara Erişimleri ve Beklentileri: Ankara ve Hatay'da Yaşayan Suriyeli Çocuklar Örneği (Doctoral Dissertation, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gez, A. (2018), Suriyeli Çocuk ve Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki (Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gordon, M. M: 1964. Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins. New York: Oxford un. Press.
- Göç İdaresi. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği, Cilt:55, Tertip:5, No:29153. Erişim Tarihi: 20 Mart 2021 <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/gecicikorumayonetmeligi.pdf>
- Gökmen, H. (2020), Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği) (Master's thesis, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Güllüce, E. S. (2019), Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Bölge Çocukları ve Suriyeli Mülteci Çocukların Sosyal Becerilerinin ve Problem Davranışlarının Psikometrik Özelliklere Göre İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği) (Master's thesis, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Gür, M. (2019), Sokakta çalıştırılan suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir araştırma: Kocaeli Gebze ilçesi örneği (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Gürle, N.Ş., (2012), İstanbul'da Refakatsiz Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar ve Uygulamalar (Master's thesis, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2021. http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_06/07091759_08201728_RAPOR-05.05.2021.pdf
- Heckmann, F. (2006a). From Ethnic Nation to Universalistic Immigrant Integration: Germany. (p.45-74). The Integration of Immigrants in European Societies- National Differences and Trends of Convergence. Lucius and Lucius Verlagsgesellschaft mbH Stuttgart-Germany.
- Heckmann, F. (2006b). Integration and Integration Policies. Imiscoe Network Feasibility Study. European Forum for Migration Studies Institute at the University of Bamberg.
- Heckmann, F. (2008). Education and the Integration of Migrants. Challenges for European Education Systems Arising from Immigration and Strategies for the Successful Integration of Migrant Children in European Schools and Societies. NESSE Analytical Report 1 for EU Commission DG Education and Culture. European Forum For Migration Studies Institute at the University of Bamberg.
- Heptinstall, E., Sethna, V., & Taylor, E. (2004). PTSD and depression in refugee children. European child & adolescent psychiatry, 13(6), 373-380.

- Hodes, M. (2000). Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology and Psychiatry Review*, 5(2), 57-68.
- Ihlamur-Öner, G., & Şirin Öner, A. (2014). Küreselleşme Çağında Göç. Kavramlar, Tartışmalar (der.), İletişim, İstanbul.
- IOM BM Göç Kuruluşu, MCOF: Göç Krizi Operasyonel Çerçevesi 2018-2019 https://turkey.iom.int/sites/default/files/sitreps/MCOF_TR.pdf
- IOM - Uluslararası Göç Örgütü (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. çev. ed. Bülent Çiçekli. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- IOM World Migration Report 2020. Erişim Tarihi: 20 Şubat 2022 https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
- İçduygu, Ahmet, Sirkeci, İbrahim, & Aydınğün, İsmail (1998). Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketine Etkisi. İçinde: İçduygu, Ahmet, Sirkeci, İbrahim, & Aydınğün, İsmail (der.) Türkiye’de İçgöç: Türkiye’de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı 6-8 Haziran 1997 Bolu-Gerede, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 207-244.
- Göktaş, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M. & Sözbilir, M. (2012). Türkiye’deki eğitim araştırmalarında eğilimler: Bir içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 177-199.
- İrvendi, M. (2021), Genç Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyum ve Sorunlarına İlişkin Bir Alan Araştırması: İstanbul Arnavutköy Örneği (Master’s thesis, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- İzol, N. (2019), Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Hayatına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi (Master’s thesis, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

- Jusufoğlu, S. (2019), Examining the Role of Education in the Social Inclusion of Syrian Refugees in Turkish Middle School (Master's thesis, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Karabaş, B. (2018). Suriyeli Göçmen Çocukların Ev Bağlamında Mekânla Olan İlişkileri ve Türkiye'ye Uyum Süreçleri (Master's thesis, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Karaağaç, F. C., (2018), Educational Problems of Syrian Refugee Students in Elementary Schools (Master's thesis, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Kardeş, S. (2018), Mülteci Çocukların Psikososyal Gelişimine Yönelik Program Uyarlanması (Doctoral Dissertation, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Keleş, H. (2019), Building Bridges Through Inclusive Education System: The Case of Syrian Refugee Children in Hatay Turkey (Master's thesis, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Keskin, E. (2020). Geçici koruma altındaki Suriyeli lise öğrencilerinin yaşam kalitelerinin yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık (Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kılınç, P. (2020). Suriyeli sığınmacı çocukların sosyolojik profili (Elazığ ili örneği) (Doctoral dissertation, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kızılkaya, O. (2019), Ortaokul Öğrencilerinin Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Eğitim Ortamlarındaki Uyumlarına Yönelik Görüşleri (Master's thesis, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Korkmaz, S. (2019), Okul Öncesi Eğitimi Alan Sığınmacı Çocukların Eğitim Süreçleri ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Nitel Bir Değerlendirme (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

- Korkut, M. (2018), Mülteci Çocukların Sorunları ve Beklentileri (Master's thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kuş, O. (2019), Suriyeli Mültecilerin Sosyal Entegrasyonunda Halkla İlişkilerin Rolü (Doctoral dissertation, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Küçükduveyki, E. (2019), Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Çocukların Eğitim Alanında Yaşadıkları Sorunlar ve Sosyal Desteklerin İncelenmesi: Altındağ Örneği (Master's thesis, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. Bağlam Yayıncılık.
- Lortoğlu, S.C. (2019), Tekstil Sektöründe Suriyeli Çocuk Emegi: İstanbul Örneği (Master's thesis, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Mouzelis, N. (1997). Social and System Integration: Lockwood, Habermas, Giddens. Sociology, 31(1), 111-119.
- Orman, D. (2019), Geçici Koruma Statüsünde Olan Sığınmacı Çocukların Sosyal Hizmet Bağlamında Karşılaştıkları Güçlükler, Sorunlar ve Gereksinimleri: Mardin-İzmir İli Örnekleri (Master's thesis, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özcan, A. S., (2018), Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özgün, E. (2019), İlkokul Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Akademik Başarı ve Okul Ortamı Uyumuna İlişkin Gözlemlerinin İncelenmesi (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Öztürk, S. (2019). Türkiye'deki Suriyeli ergenlerin psikolojik uyum ve kültürleşme sürecinin değerlendirilmesi: Altındağ Örneği, (Master's thesis, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Öztürk, K. (2017). İstanbul'daki Suriyeli çocukların öfke ve sosyal uyum düzeyleri (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Pehlivan, K. (2019), Düzce İlinde Yaşayan 6-14 Yaş Sığınmacı Çocukların Ruhsal Uyumu, Düzce Üniversitesi (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Poole, D. N., Hedt-Gauthier, B., Liao, S., Raymond, N. A., & Bärnighausen, T. (2018). Major depressive disorder prevalence and risk factors among Syrian asylum seekers in Greece. BMC public health, 18(1), 908.
- Sarıpınar, E. (2019), Mülteci Çocukların Duygusal Yılmazlıklarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma (Master's thesis, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Save The Children, Small Hands Heavy Burden, Temmuz 2015, Erişim Tarihi: 20 Mart 2022 https://resourcecentre.savethechildren.net/node/9161/pdf/sciunicefchildlabourreport_july2015.pdf
- Saygılıgil, F. (2019). Suriyeli Kız Çocuklarının Eğitimine Toplumsal Cinsiyet Açısından Bakmak.
- Schick, M., Zumwald, A., Knöpfli, B., Nickerson, A., Bryant, R. A., Schnyder, U., ... & Morina, N. (2016). Challenging future, challenging past: The relationship of social integration and psychological impairment in traumatized refugees. European journal of psychotraumatology, 7(1), 28057.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, (2021), Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2022 http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, (2020), Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Öğretim, Erişim Tarihi: 26 Ağustos

2022 https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_or_gun_egitim_2020_2021.pdf

Sallan Gül S., Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal bilimlerde içerik ve söylem analizi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (42), 181-198.

Serim, S. (2019), The Educational Well-Being of Syrian Refugee Children in Public Schools: A qualitative Study in İstanbul (Master's thesis, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.).

Şen, F. (2003). The historical situation of Turkish migrants in Germany. Immigrants & Minorities, 22(2-3), 208-227.

Sever, M. B. (2020), Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Durumu ve Sosyal Uyum Örnekleme (Master's thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Sinan, F. N. (2019), Türkiye’de İlkokula Devam Eden Suriyeli Çocukların Akran İlişkilerinin İncelenmesi (Master's thesis, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Solmaz, F. (2018), Okul Çağındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Yalnızlık ve Depresyon Durumlarının İncelenmesi (Master's thesis, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Stephen Castles, Mark J. Miller & Giuseppe Ammendola (2005) The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy, 27:6, 537-542, DOI: 10.1080/10803920500434037

Şahin, B. (2010a). Almanya’daki Türkler, Ankara, Phoenix yay.

Şahin, B. (2010b). Almanya’daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: Kültürleşme. Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 55, 103-134.

- Şahin, M. C., & Aydemir, S. (2018). Zorunlu kitlesel göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar örneği. *Dini Araştırmalar*, 21(53 (15-06-2018)), 121-148.
- Şahin, E., Dağlı, T. E., Acartürk, C., & Dağlı, F. S. (2021). Vulnerabilities of Syrian refugee children in Turkey and actions taken for prevention and management in terms of health and wellbeing. *Child Abuse & Neglect*, 119, 104628.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques*. Sage Publications: London.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2017), Türkiye’deki Suriyeliler Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması, Ankara. <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a->
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). Geçici Koruma: Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi: 20 Nisan 2022.
- Tatlıcıoğlu, O. (2019). Suriyeli çocukların iyi olma hallerinin incelenmesi: Altındağ örneği (Doctoral dissertation, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Temel, A. (2019), Hak Temelli Yaklaşım Çerçevesinde Suriyeli Adölesanların Eğitim Hakkına Erişimleri (Master’s thesis, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Tunay-Aytekin, S. (2018), Suriyeli Göçmen Ergenlerin Dayanıklılık Özelliklerinin İncelenmesi (Master’s thesis, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tüfekçi, Y. (2020), Gaziantep’teki Suriyeli Sığınmacıların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlara İlişkin STK’ların Görüşleri ve Çözüm Önerilerinin İncelenmesi (Master’s thesis, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

- Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması. (2016). Erişim Tarihi: 20 Mart 2021. https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/suriyeli_multeci.pdf
- Türkmen, E. (2018), Türkiye'de Mülteci Çocuk Emegi: Şanlıurfa'da Çalışan Suriyeli Mülteci Çocuklar (Master's thesis, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Uğur, Ö. (2020). Türkiye'de yaşayan 12-14 yaş göçmen çocukların akran ilişkilerinin demografik değişkenlerle incelenmesi (Yalova örneği) (Master's thesis, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- UN DESA, (2020), Migration Data Portal, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022 https://www.migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2020&cm49=792
- United Nations Population Fund (UNFPA). Marrying Too Young End Child Marriage, 2012, New York. (<https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/MarryingTooYoung.pdf>)
- UNHCR (The UN Refugee Agency). (2020). Operational Update February. Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022 <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/03/UNHCR-Turkey-Operational-Update-February-2020.pdf>
- UNHCR, (Şubat 2022), Türkiye Bilgi Notu, Erişim Tarihi: 22 Mart 2022 https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/03/Bi-annual-fact-sheet-2022-02-Turkey-ENG-Final-210322_TR_PI.pdf
- UNHCR, Global Trends Forced Displacement in 2019, Erişim Tarihi: 20 Mart 2021 <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf>
- UNICEF Turkey Humanitarian Situation Report, April 2019, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2021. <https://www.unicef.org/turkey/media/7411/file/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20-%20April%202019.pdf>

- UNICEF (Türkiye Milli Komitesi). (2022). Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar <https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar> Erişim tarihi: 20 Nisan 2022.
- UNICEF, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 2004, Erişim Tarihi: 20 Şubat 2022 https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSözleşme.pdf
- UNOCHA, (2019), Global Humanitarian Overview, Erişim Tarihi: 22 Mart 2022 <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/GHO2019.pdf>
- Uygun, S. (2020), Ana dili Türkçe Olmayan Suriyeli Göçmen Öğrencilere İlk Okuma Yazma Öğreten Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Öğretmenlerin Çözüm Önerileri (Master’s thesis, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Uysal, A. (2019), Geçici Koruma Altında Olan Suriyeli Öğrencilerin Lise Düzeyinde Eğitimlerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Bir Çoklu Durum Çalışması (Master’s thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Uzun, E. M., & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Ünsal, A. (2020). Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu: Reyhanlı örneği (Master’s thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun. (2013). Sayı: 28615. Cilt: 53. Tertip. 5. No:6458.<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> Erişim tarihi: 23 Nisan 2022.

- Yalçın, F. (2017), İstanbul’da Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitime Katılımları Bağlamında Uyum ve Kültürleşme Süreçleri (Master’s thesis, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yapıcı, S. (2019), Suriyeli Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Geçici Eğitim Merkezlerinin Değerlendirilmesi (Master’s thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yıldız, F. (2018), Suriyeli Sığınmacı Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği (Master’s thesis, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü).
- Yılmaz, M. (2020), Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Okul Ortamına Uyum (Master’s thesis, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Yılmaz, İ. H., (2021). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Okula Uyum. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yiğit, T. (2015). Uygulamalar ve sorunlar bağlamında Türkiye’de sığınmacı çocukların eğitimi: Kırşehir ve Nevşehir örneği (Master’s thesis, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. Applied social research methods series (3rd ed.). Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Yüce, E. (2018), Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumları (Master’s thesis, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 26/10/2022
Tez Başlığı : Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Entegrasyon Süreçlerine Yönelik Yapılan Akademik Çalışmaların Sosyolojik Analizi
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 195 sayfalık kısmına ilişkin, 26/10/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %23'tür.
Uygulanan filtrelemeler: 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.
26.10.2022 Tarih ve İmza
Adı Soyadı: Füsun ÖZUĞUR Öğrenci No: N18139788 Anabilim Dalı: Sosyoloji Programı: Sosyoloji
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. _____ Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY DEPARTMENT**

Date: 26/10/2022

Thesis Title : Sociological Analysis of Academic Studies Conducted on the Integration Processes of Syrian Children in Turkey

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 26/10/2022 for the total of **195** pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 23%.

Filtering options applied:

1. ☐ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☒ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

26.10.2022

Date and Signature

Name Surname: Füsün ÖZÜĞÜR

Student No: N18139788

Department: Sociology

Program: Sociology

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 26/10/2022
Tez Başlığı: Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Entegrasyon Süreçlerine Yönelik Yapılan Akademik Çalışmaların Sosyolojik Analizi
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.
Tarih ve İmza 26.10.2022
Adı Soyadı: Füsun Özüğür Öğrenci No: N18139788 Anabilim Dalı: Sosyoloji Programı: Sosyoloji Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>
Uygundur Prof.Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK _____ (Unvan, Ad Soyad, İmza)
Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY DEPARTMENT**

Date: 26/10/2022

Thesis Title: Sociological Analysis of Academic Studies Conducted on the Integration Processes of Syrian Children in Turkey

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature
26.10.2022

Name Surname: Füsün ÖZÜĞÜR

Student No: N18139788

Department: Sociology

Program: Sociology

Status: ☒ MA ☐ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Approved
Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK
(Title, Name Surname, Signature)